శ్రీ రస్తు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీ గోపాలకృష్ణ దివ్య భారతీ

నూజివీడు సంస్థానాస్థాన విద్వత్తల్లజైః

ఉభయ వేదాన్త పారావార పారీణైః

శ్రీమన్నారాయ చరణ సరసిజ వినిస్సర న్మరన్ద ధారాయిత

మధుర కవితా ప్రవాహోపనిబద్ధ రసవత్తర సైక ప్రబన్ధైః

ఉ. వే. ప్రి. శ్రీమద్భిః

కిడామ్బి గోపాల కృష్ణమాచార్య స్వామి చరణైః

అనుగృహీతా

ఆధ్యాత్మిక వ్యాస మాలా

సంపాదకః

కిడాంబి వేంకటాచార్యః ఎం. ఎ.

నరసాపురం

1992

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీ గోపాలకృష్ణ దివ్య భారతీ

నూజివీడు సంస్థానాస్థాన విద్వత్తల్లజైః

ఉభయ వేదాన్త పారావార పారీణైః

శ్రీమన్నారాయ చరణ సరసిజ వినిస్సర న్మకరన్ద ధారాయిత

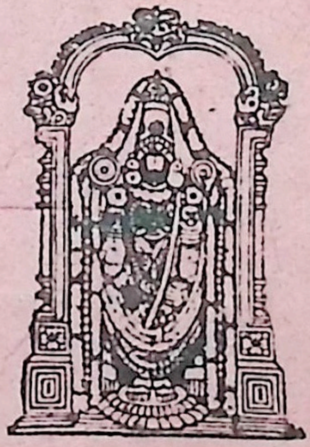
మధుర కవితా ప్రవాహోపనిబద్ధ రసవత్తర నైక ప్రబన్ధైః

ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమద్భిః

కిడాంబి గోపాల కృష్ణమాచార్య స్వామి చరణైః

అనుగృహీతా

ఆధ్యాత్మిక వ్యాస మాలా

సంపాదకః

కిడాంబి వేంకటాచార్యః ఎం. ఎ.

నరసాపురం

1992

ఉ.వే. శ్రీమాన్

శ్రీయుక్త కృష్ణమాచార్యులు గారికి,

అంతర్వేదిపాలెం.

సాదరముగ

K. S. రామానుజాచార్యులు

1.3.93.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీ గోపాలకృష్ణ దివ్య భారతీః

నూజివీడు సంస్థానాస్థాన విద్వత్తల్లజైః

ఉభయ వేదాన్త పారావార పారీణైః

శ్రీమన్నారాయ చరణ సరసిజ వినిస్సర న్మరన్ద ధారాయిత
మధుర కవితా ప్రవాహోపనిబద్ధ రసవత్తర నైక ప్రబన్ధైః

ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమద్భిః

కిడామ్బి గోపాల కృష్ణమాచార్య స్వామి చరణైః

అనుగ్రహీతా

ఆధ్యాత్మిక వ్యాస మాలా

సంపాదకః

కిడాంబి వేంకటాచార్యః ఎం. ఎ.

నరసాపురం

1992

శ్రీ గోపాలకృష్ణ దివ్య భారతీ ప్రచురణ
సర్వస్వామ్యములు ప్రకాశకులవి
ప్రథమ ముద్రణ – 1992 అక్టోబరు
కాపీలు : 500
మూల్యము : రు 25_00

ప్రాప్తిస్థానములు :

1. K. S. రామానుజాచార్యులు,
వానమామలై మఠం
మూలపేట, నెల్లూరు - 524 003

2. N. V. L. N. రామానుజాచార్యులు
ఉభయ వేదాన్త సభా కార్యదర్శి
పెంటపాడు. ప॥ గో॥ జిల్లా - 534 166

3. K. S. గోపాలకృష్ణమాచార్యులు
తెలుగు పండితులు
అంతర్వేదిపాలెం - 533 252
రాజోలు తాలూకా తూ॥ గో॥ జిల్లా

ముద్రణ :

1. జయరామ ప్రింటర్సు,
తాడేపల్లిగూడెం

2. కృష్ణా పవర్ ప్రింటింగు వర్క్సు,
తాడేపల్లిగూడెం

3. ఆనన్దకుమార్ ప్రింటర్సు,
పెంటపాడు.

4. శ్రీ రాజరాజేశ్వరి ప్రింటింగు వర్క్సు,
తాడేపల్లిగూడెం.

శ్రీ ర స్తు
శ్రీమ ద్వారవర మునయే నమః
యతివర పునరవతార భూతులు

శ్రీ మ ణవా ళ మ హా మ ను లు

శ్రీ శైలేశ దయా పాత్రం
ధీ భక్త్యాది గుణార్ణవమ్।
యతీంద్ర ప్రవణం వన్దే
రమ్య జామాతరం మునిమ్॥

శ్రీరస్తు

శ్రీగోపాలకృష్ణ మహాగురవే నమః

గ్రంథావిష్కరణము

తే 21-10-92 మొదలు తే 30-10-92 ది వరకు నెల్లూరు మూలపేటలోని వానమామలై మఠమునందు మిక్కిలి వైభవముగ జరిగిన

వేద వేదాన్తవిద్వత్కవిశేఖరులైన

ఉ. వే శ్రీమాన్ కిడాంబి గోపాల కృష్ణమాచార్యస్వామి

వారి తీర్థ తిరుసత్రోత్సవములలో

తే29-10-92ది సాయంకాలము గం. 6.00 లకు శ్రీవేణుగోపాల స్వామి దేవస్థానమునందు శ్రీ స్వామివారిచే అనుగ్రహింపబడిన

ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాల

మాన్య శ్రీమాన్ డా॥ బెజవాడ గోపాలరెడ్డి (మాజీ గవర్నర్, ఉత్తర ప్రదేశ్) గారి అధ్యక్షతన

మాన్య శ్రీమాన్ డా॥ యం. ఆర్. అప్పారావు (మాజీ వైస్ ఛాన్సలర్, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము, వాల్తేరు) గారిచే

పుర ప్రముఖుల ఆనందోత్సాహముల మధ్య సాదరముగ ఆవిష్కరింపబడినది.

ఆ నాటి సభలో ఉపన్యాసక చక్రవర్తి ఉ. వే. శ్రీమాన్ సంతాన గోపాలాచార్య ఘనపాఠిగారు మధురముగ ఉపన్యసించి శ్రోతలను మంత్రముగ్ధులను గావించిరి. వేదిక నలంకరించిన పెద్దలను ఉత్సవ కార్యకర్తలు జరీదుప్పటాలతో సత్కరించి కృతజ్ఞతల నావేదించిరి.

అభిప్రాయము

డా. M. R. అప్పారావుగారు, M.A., D.Litt
Ex. M.L.A., Ex. M.P. & Ex. Minister
Ex-Vice-Chancellor : Andhra University,
Director : Institute of Applied Economics
President : DAR College Governing Body

"ఉయ్యూరు గార్డెన్సు" నూజివీడు-521 201 కృష్ణాజిల్లా.

తేది : 22-10-92

నూజివీడు సంస్థానము పలువురు పండితులకు, కవులకు, పోషకమైన జమీందారీ ప్రభువుల నిర్వాహణలో సర్వతోముఖముగ విరాజిల్లినటు వంటిది-ముఖ్యముగా ఆ సంస్థాన ప్రభువులు శ్రీ వైష్ణవ మత సంప్రదాయమనుసరించినవారు. వారి ఇష్ట దైవము ఆగిరిపల్లిలోని శ్రీ శోభనాచలస్వామి.

సంస్థాన ప్రభువులలో శ్రీ వేంకట రంగయ్యప్పారావు గారు కపిలేశ్వరపురం ఎస్టేటు ప్రభువులు-వీరి భవనము ఆ రోజులలో పండిత, కవి సమూహాములతో, వేద పారాయణపరులతో, కనుల పండువుగానుండెడిది. వైష్ణవ స్వాములతో వైకుంఠము వలెనుండెడిది.

వీరి ఆస్థానమున, ఆస్థాన విద్వాంసులుగా పరిఢవిల్లిన విద్వద్వరేణ్యులు శ్రీమాన్ కిడాంబి గోపాలకృష్ణమాచార్యస్వామి వారు-వీరు ఉభయ వేదాంత ప్రవర్తకులు-వేద విద్యా ప్రవీణులు కవివతంసులు-వీరు క్రీ. శ 1863 వ సంవత్సరమున జన్మించినారు వీరు బహుగ్రంథకర్తలు.

శోభనాద్రీశ్వర వైభవ చంపువు, శ్రీవిష్ణుచిత్తవిజయము, పీఠికాపుర విజయము, ఏకాదశీ నిర్ణయము, భగవద్రామానుజాచార్య దివ్యావతారోత్సవవర్ణనకావ్యము; ఆదికేశవ బ్రహ్మోత్సవ వర్ణన కావ్యము, పశ్యాపశ్యశబ్ద విచారము. దివ్యదేశవర్ణన కావ్యము, విష్ణుశ్శేషీశ్లోక వ్యాఖ్యానము, ఆధ్యాత్మిక వ్యాస మాలా - అనునవి వీరి గ్రంథములు -

శోభనాద్రీశ్వర వైభవ చంపువు శ్రీరాజా వేంకట రంగయ్యప్పారాయ మహోదయులకు శ్రీ గోపాల కృష్ణమాచార్య స్వామివారు అనుదినము వినిపించిన భగవద్భాగవత కథలను కావ్యముగా కూర్చిన గ్రంథము—ఇందులో శోభనాచలస్వామి వారి అవతార కథ నివరింపబడింది.

శ్రీ విష్ణుచిత్త విజయము విష్ణుచిత్తుల వారు పాండ్యరాజు కొలువులో విశిష్టాద్వైతమత సిద్ధాంతమును స్థాపించి, విజయమును పొంది సత్కారమును పొందినట్టి కథాంశము వివరించు గ్రంథము

"పీఠికాపుర విజయము" పిఠాపురం రాజావారి సభలో శాస్త్ర చర్చలలో విజయమును సాధించిన విషయమును నిరూపించునట్టిది ఏకాదశీ నిర్ణయము ఏకాదశితిథి నిర్ణయ విషయమున ఏవిధమైన శాస్త్రీయ ప్రమాణము లుండవలెనో నిరూపించునట్టిది. భగవద్రామానుజాచార్య దివ్యావతారోత్సవ వర్ణన కావ్యము నరసాపురములోని భగవద్రామానుజులను గూర్చి వర్ణించినది. - శ్రీపెరుంబూదూరులోని శ్రీమద్రామానుజుల విగ్రహస్వరూప విశేషములను పురస్కరించుకొని అట్టి మూర్తినే శిల్పనిర్మాణము చేయించి నరసాపురములోని ఆదికేశవస్వామి ఆలయమునందు, వారిని ప్రతిష్ఠింపచేసినారు - ఆస్వామి వారి అవతారోత్సవ వర్ణన విశేషము లీ గ్రంథమున గలవు.

నరసాపురమునగల ఆదికేశవ స్వామి బ్రహ్మోత్సవ విశేషములను తెలియజేయు గ్రంథము ఆదికేశవ బ్రహ్మోత్సవ వర్ణన కావ్యము-

పశ్యాపశ్య శబ్ద విచారము వ్యాకరణచర్చలకు చెందినది- దివ్యదేశ వర్ణన కావ్యము ద్రావిడదేశములోని దివ్యములైన శ్రీ వైష్ణవ పుణ్యక్షేత్రములను వర్ణించు కావ్యము.

"విష్ణుశ్శేషీ" శ్లోక వ్యాఖ్యానము 'ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాల' మత సంప్రదాయ విశేషార్థములను నిరూపించు నట్టివి.

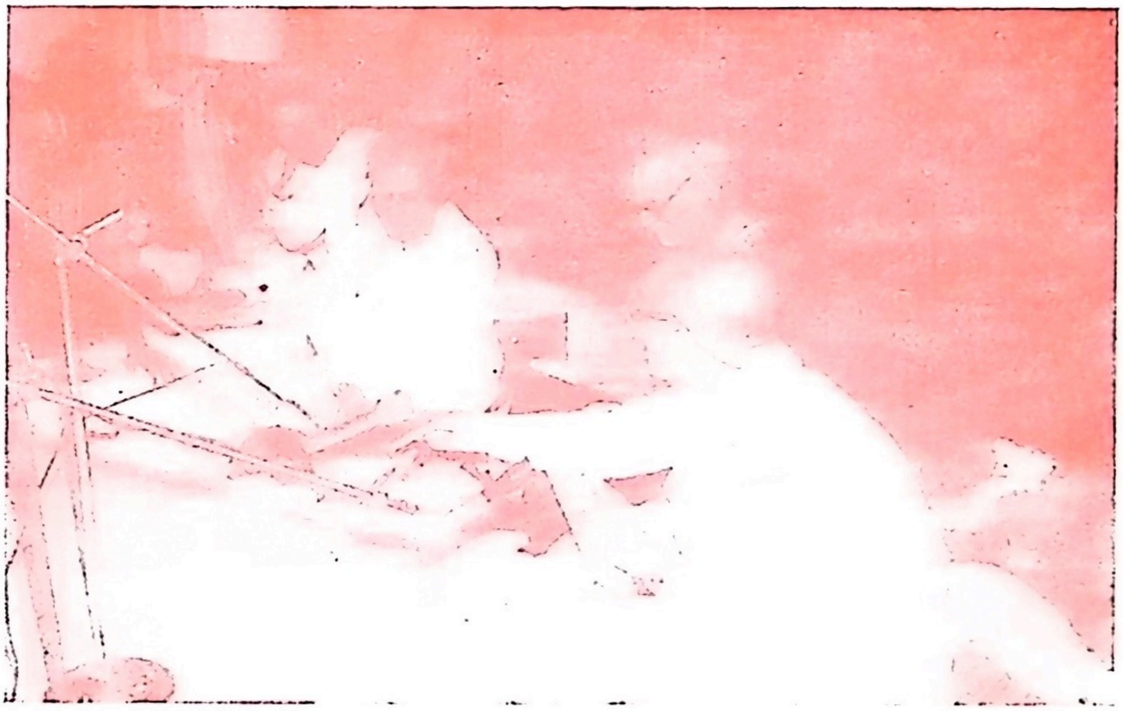
ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాలా అను ఈ గ్రంథము, ఆధ్యాత్మిక విషయములను సోపపత్తికముగా నిరూపించునటువంటిది- ఈ గ్రంధమున శ్రీ గోపాలకృష్ణమాచార్యస్వామివారు తెలుగులోను, సంస్కృతంలోను, తాముపన్యసించిన విషయములు, శ్రీ వైష్ణవ పత్రికలో ప్రచురింపజేసిన వ్యాసములు, కలవు- ద్రావిడ ప్రబంధ ప్రాముఖ్యము, శ్రీమన్నారాయణుని పరదైవముగా నిరూపణ చేయుట శరణాగతి చేయుటలోని వైశిష్ట్యము జీవుడు అర్చిరాది మార్గమున వైకుంఠమును చేరుట, మున్నగు నంశములు చక్కగా చర్చించి నిరూపింపబడినవి. దురవగాహములైన మతసంప్రదాయ విషయములు హేతుబద్ధముగా సోదాహరణముగా ఇందు స్థాపింపబడినవి.

ఇట్టి విద్వద్వరేణ్యుల పోషణము వలన నూజివీడు సంస్థానము విరాజిల్లినది.

—O—

ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాలావిష్కరణ

(తే. 29-10-1992)

ఆవిష్కర్త : శ్రీమాన్ డా॥ M. R. అప్పారావుగారు

అధ్యక్షులు : శ్రీమాన్ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు

ఉపన్యాసకులు : శ్రీమాన్ సంతానగోపాలాచార్యస్వామి

సన్మానపత్రి సమర్పణ

సన్మానపత్ర గ్రహీత :

శ్రీమాన్ డా॥ M. R. అప్పారావుగారు

సమర్పయిత :

శ్రీమాన్ కె. వేంకటాచార్యులు

శ్రీ ర స్తు
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీ గోపాలకృష్ణ మహాగురవే నమః

మున్నుడి

రామానుజ పదాంభోజ సురభీకృత మానసమ్ ।
శ్రీ మద్గోపాల కృష్ణార్యం పరమాచార్య మాశ్రయే ॥

భగవద్రామానుజులచే నియమింపబడిన చతుస్సప్తతి సింహాసనాధిపతులలో నొకరైన కిడాంబి ఆచ్చాన్ (ప్రణతార్తి హరాచార్యులు) అత్రి మునీంద్ర వంశజలధి రాకా శశాంకులు. వీరికి భగవద్రామానుజుల విషయమున గల ప్రేమ అపారమైనది. శ్రీమద్రామానుజులు "వేదాంతోదయనాచార్య" బిరుదముతో వీరిని సత్కరించిరి. శ్రీభాష్యమును (బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమును) కాశ్మీరము నందలి శారదా పీఠమునకు తీసికొని వెళ్ళి విజయసిద్ధి నందినవారు శ్రీ ఆచ్చాన్.

ఆచ్చాన్ అవతారముచే ధన్యమైన ఆత్రేయ వంశమున అవతరించిన శ్రీకృష్ణమాచార్య స్వామివారు శ్రీ మణవాళ మహామునులకు శ్రీభాష్యమును ప్రసాదించిరి. వీరి వంశమున అవతరించిన విద్వద్వరేణ్యులు శ్రీ లోకాచార్యులనువారు చంద్రగిరి యాస్థానమునకు కాశీ నుండి విచ్చేసిన ఒక యుద్దండ పండితుని వాదమున జయించి చంద్రగిరి ప్రభువగు శ్రీ వేంకటపతి రాయలచే " వాదిగజేంద్ర కేసరి " యను బిరుదమును " మంగళంబాడి " (సూళ్ళూరుపేట తాలూకా, నెల్లూరు జిల్లా) మున్నగు 5 అగ్రహారములను బహుమానముగ పొందిరి.

ఈ వంశమున అవతరించిన శ్రీ గోపాలకృష్ణమాచార్య స్వామి

వారు ఇప్పటికి సుమారు 180 సం॥లకు పూర్వము కృష్ణాజిల్లా నూజివీడు ప్రభువుల యాహ్వానమును పురస్కరించుకొని మంగళబాడి నుండి నూజివీడు పట్టణమునకు వేంచేసి అచటనే స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనిరి.

వీరికి శ్రీ అళహసింగరాచార్యస్వామి శ్రీ వీరరాఘవాచార్య స్వామి అను ఇరుపురు కుమారులు కలిగిరి. బాల్యముననే పితృవియోగ మందిన పై ఇరువురు సోదరులు తమ మేనమామగారైన ఉ. వే. శ్రీమాన్ నడాదూరు నరసింహాచార్య స్వామివారి కటాక్షమున ఉపన యనాది సంస్కారముల నందిరి. కాని ఉభయ వేదాన్తములను అధికరించు అవకాశము నాడు నూజివీడు పట్టణమున లేకుండెను. అందుచే శ్రీ వీరరాఘవాచార్య స్వామి తిన్ననూరుకు (తమిళనాడు) వెళ్ళి అచట వేంచేసియున్న కౌండిన్య కులతిలకులు, సత్సంప్రదాయ సుధానిధి యగు భక్తవత్సలాచార్యస్వామిని ఆశ్రయించి వారి సన్నిధిలో శాస్త్రములను ఉభయ వేదాన్తములను అధికరించి నూజివీడు పట్టణమునకు విచ్చేసి ఉభయ వేదాన్త విజ్ఞాన కవేర కన్యను ఆ ప్రాంతమున ప్రవహింపచేసి అపర భగీరధులయిరి.

పై సోదరులలో శ్రీ అళహసింగరాచార్య స్వామికి శ్రీ వేంకటా చార్యస్వామి, శ్రీరామానుజాచార్యస్వామి అను ఇరువురు పుత్రులు ఉద యించిరి. వీరిలో శ్రీరామానుజాచార్యస్వామి అస్మత్ప్రపితామహులు శ్రీ రామానుజాచార్యస్వామి తమ పినతండ్రిగారైన శ్రీ వీరరాఘవా చార్యస్వామి సంపూర్ణ కటాక్షమునకు పాత్రులై వారి సన్నిధిని చతుశ్శాస్త్రములను ఉభయ వేదాన్తములను అధికరించి పలువురు శిష్యులకు వానిని బోధించి లబ్ధప్రతిష్ఠు లయిరి, వీరి జ్ఞానానుష్ఠానము లను శిష్యులు పలురీతుల ప్రశంసించెడివారు. వీరిని - కుమారులు శ్రీ గోపాలకృష్ణమాచార్యస్వామి ఇట్లు ప్రశంసించినారు

శ్లో॥ సూను స్తస్య గుణాకరో విజయతే రామానుజార్యో గురుః
శాస్త్రే శబ్దమయే పతంజలిరివ శ్లాఘ్య స్సదా కోవిదైః।
న్యాయే గౌతమ జైమినీయ సమయే పూర్వే చ తంత్రేఽపరే
పారాశర్య ముని ర్యథా యతిపతి శ్రీభాష్యకారో యథా॥

శ్రీమద్ద్రావిడ వేదభాష్య వివృతౌ శ్రీకృష్ణపాదోఽపరో
వైరాగ్యేణ జిగాయ యో గురువరో భీష్మాంజనేయావపి।
భక్త్యా మాధవ పాదపద్మ యుగళే ప్రహ్లాద విఖ్యాత్మజౌ
స శ్రీమా నధునా విరాజతి మహాన్ రామానుజార్యో గురుః॥

శ్రీ రామానుజాచార్య స్వామివారి ధర్మపత్ని శ్రీమతి ల॥ సౌ॥ చూడమ్మగారు. ఈపుణ్యదంపతుల నోములపంట అస్మత్పితామహులు శ్రీ గోపాలకృష్ణమాచార్యస్వామి. వీరు క్రీ॥ శ॥ 1863 కు సరియగు రుధిరోద్గారి తులా శుక్ల చతుర్థీ స్థిరవాసరమున జగదభ్యుదయైక మూలమైన మూలానక్షత్రమున నవతరించిరి - ఆరోజు శ్రీమణవాళ మామునుల అవతారదినము - పై కారణముచే మన స్వామికి తండ్రిగారు "సుందరగోపాలకృష్ణశర్మ" అను తిరునామము నుంచిరి - కాలక్రమమున వ్యవహారములో శ్రీస్వామి తిరునామము శ్రీ గోపాలకృష్ణమాచార్యస్వామిగా స్థిరపడినది.

బాల్యముననే మాతృప్రేమకు దూరమైన కుమారునికి ఎట్టి లోటు రాకుండా శ్రీరామానుజాచార్యస్వామి సంరక్షించుచు యథాకాలమున ఉపనయనాది సంస్కారములను జేసి తమ అన్నగారైన వేంకటాచార్యస్వామి సన్నిధిలో పంచసంస్కారములను ప్రసాదింపచేసిరి - పిమ్మట కుమారుని వేదాధ్యయనమునకై ప్రోత్సహించిరి - శ్రీస్వామివారు ఉ. వే. శ్రీమాన్ తి॥ వ॥ నరసింహాచార్యస్వాములవారి కటాక్షము వలనను బ్ర॥ శ్రీ కందర్ప బ్రహ్మావధానులుగారి అనుగ్రహము చేతను అనతికాలములోనే క్రమాంత స్వాధ్యాయమును పూర్తిచేసిరి. శ్రీస్వామి ప్రతి ఏకాదశి ఉదయము మొదలు సాయంకాలము వరకు

నియమ నిష్ఠలతో అశీతి ద్వయమును పారాయణ మొనర్చెడివారు. వీరు తమ తండ్రిగారి సన్నిధిలో బాల్యముననే కావ్య నాటక అలంకారాది సాహిత్య గ్రంథములను సామాన్య విశేష శాస్త్రములను ఉభయ వేదాన్తములను దివ్యప్రబంధములను అధికరించిరి. శ్రీమత్పరమహంస ఇత్యాది శ్రీవానమామలై చిన్న కలియన్‌స్వామివారి సన్నిధిలో శ్రుతప్రకాశికను సేవించిరి. వీనికి తోడు "హేమ్నః పరమామోదః" అన్నట్లు శ్రీసూక్తి మాధుర్యము సరస కవితాచాతురి శ్రీ స్వామిని స్వయముగ వరించినవి.

శ్రీరామానుజాచార్య స్వామివారు తమ సన్నిధిలో కాలక్షేపము సేవించవచ్చు అంతేవాసులకు కాలక్షేపమును ప్రారంభించి కుమారులైన శ్రీ గోపాలకృష్ణమాచార్య స్వామివారిచే వారికి కాలక్షేపమును సాయింపజేసి ఆనందించెడి వారట. వీరు ఇరువది సంవత్సరముల లోపుగనే ప్రవచన దక్షులుగ ప్రసిద్ధి నందినారు. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా పాలకొల్లు, నర్సాపురములలోను నూజివీడునను పలువురు శిష్యులకు ద్రావిడ వేదాన్తమును, రామాయణమును కాలక్షేపముగ సాయించిరి. ఆనాడు పెంటపాడు మున్నగు స్థలములయందు జరుగుచుండిన విశిష్టాద్వైత సభలయందు వీరు పాల్గొని రసవత్తరముగ ఉపన్యసించెడివారు. శాస్త్ర చర్చలలో పాల్గొని, నిస్సంకోచముగ వాదించి ప్రతి పక్షులను మెప్పించెడివారు. కిజ్కవీన్ద్ర ఘటాపంచాననులు శ్రీతిరుపతి వేంకటకవులతో నాటి పండితులకు ఏర్పడిన 'పశ్యాఽపశ్య' శబ్ద విచారమున 'పశ్యాఽపశ్య' శబ్దసాధుత్వమును సమర్థించుచు వీరు గావించిన సిద్ధాన్తోపన్యాసము వీరి శేముషీ వైభవమునకు నిదర్శనము. ఆనాటి వీరి ఉపన్యాసములు శ్రీవైష్ణవ పత్రికలో ప్రముఖముగా ప్రచురింపబడుచుండినవి.

శ్రీస్వామి సన్నిధిలో కాలక్షేపములు సేవించి సుప్రసిద్ధులైన

కొందరు పండితోత్తములు—

1. ఉ.వే.ప్ర. శ్రీమాన్ శ్రీమత్తిరుమల పెద్దింటి జనార్ధన నరసింహా చార్యస్వాములవారు. వీరు విశాఖజిల్లాలోని శ్రీపద్మనాభక్షేత్ర మున శ్రీవిజయనగర మహారాజావారి పాఠశాలలో భగవద్వి షయాధ్యాపకులుగ నుండి అనేకులను ఉభయ వేదాన్త ప్రవచన దక్షులనుగ తీర్చి దిద్దినారు.

2. ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమన్ శ్రీమత్తిరుమల పల్లెర్లమూడి రామానుజా చార్య స్వాములవారు. (గొల్లపల్లి–కృష్ణాజిల్లా) వీరు శ్రీస్వామి సన్నిధిలో కాలక్షేపములను సేవించుటయేగాక వారు నూజివీడులో వేంచేసియున్నంతవరకును అచట కాలక్షేపము సేవించువారికి తదీయారాధనాది సకల సౌకర్యములు కలిగించుచుండిరి.

3. ఉ. వే, ప్ర. శ్రీమాన్ వానమామలై వేంకటాచార్యస్వామివారు

4. ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమాన్ ఇయ్యుణ్ణి శేషశింగరాచార్యస్వామివారు, అంతర్వేదిపాలెం, (తూర్పుగోదావరిజిల్లా) వీరు శ్రీస్వామివారికి జామాత, న్యాయవేదాన్తకోవిదులు, అనేకులను ఉభయవేదాన్త ప్రవచన దక్షులనుగ తీర్చి దిద్దినారు.

5. ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమాన్ కిడాంబి వేంకటనరసింహాచార్యస్వామి వారు, వీరు శ్రీస్వామి ద్వితీయ పుత్రులు, దాసునికి ఆచార్యులు. వీరు నెల్లూరు వేదసంస్కృత కళాశాలలో వ్యాకరణాధ్యాపకులుగ నుండి అనేకులకు వ్యాకరణ భిక్షపెట్టిరి. నెల్లూరులో తల్పగిరి రంగనాథస్వామి సన్నిధిలో పౌరాణికులుగ నుండి అనేకులకు ఉభయ వేదాన్త గ్రన్థములను ప్రవచించిరి– శ్రీగోపాలకృష్ణమా చార్యస్వామి ఇట్లు ఇంకను ఎందరినో ఉభయ వేదాన్త నిష్ణాతు లను గావించినారు. తండ్రిగారి అనంతరము శ్రీమాన్ గోపాల

కృష్ణమాచార్యస్వామి నూజివీడు సంస్థానమున ఆస్థాన విద్వాంసపదవి నలంకరించినారు. ఆ పదవిలో నున్నంతకాలము అనుదినము రాజమర్యాదలతో దివాణమువకు వేంచేసి కాలక్షేపము సాయించెడివారు. ఉభయ వేదాన్త కాలక్షేపములు, కావ్య నాటకాది పాఠములు, శాస్త్రచర్చలు, ధర్మశాస్త్ర గోష్ఠులు, షోడశ సంస్కార గ్రంథ పరిష్కారములు వీనితో మనస్వామి తిరుమాళగ, ఆరషగురుకులముగ విరాజిల్లినది.

శ్రీస్వామివారి రచనలు :- 1. శోభనాద్రీశ్వర వైభవ చంపువు, 2. శ్రీవిష్ణుచిత్త విజయము, 3. పీఠికాపుర విజయము, 4. ఏకాదశీ నిర్ణయము, 5. భగవద్రామానుజార్య దివ్యావతారోత్సవ వర్ణన కావ్యము, 6. ఆదికేశవ బ్రహ్మోత్సవ వర్ణనకావ్యము, 7. పశ్యాపశ్యశబ్ద విచారము, 8. దివ్యదేశ వర్ణనకావ్యము, 9. "విష్ణుశ్శేషి" శ్లోకవ్యాఖ్యానము, 10. ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాలా. (ఆధ్యాత్మిక వ్యాసముల సంపుటి)

శ్రీశోభనాద్రీశ్వర వైభవ చంపువు-శ్రీస్వామి నూజివీడు సంస్థానాధీశులైన మహారాజశ్రీ విరాజమాన శ్రీరాజా వేంకట రంగయ్య అప్పారావు మహోదయులకు అనుదినము భగవద్భాగవత కథలను రస్య రహస్యార్థములతో వినిపించుచు ఆ కథలనే ఇరువదియైదువేల శ్లోకములతో శ్రీశోభనాద్రీశ్వర వైభవ చంపూ ప్రబన్ధముగ నిబన్ధించి సంస్కృత కావ్య నన్దనోద్యానమునందు సుమనో మనోహరమైన ఆ కావ్య కల్పద్రుమమునకు విశిష్టస్థానమును కల్పించిరి. కృష్ణాజిల్లాలోని అగిరిపల్లి యందు గల పర్వతమును శోభనాద్రి అని అందురు. ఆ పర్వత రాజమును అధివసించి భక్తచిన్తామణియై రాజ్యలక్ష్మీ సమేతుడై శ్రీవ్యాఘ్ర లక్ష్మీనరసింహస్వామి అను దివ్యనామముతో శ్రీశోభనాద్రీశ్వరుడు వెలుగొందుచున్నాడు. ఆ స్వామియొక్క కథగా ప్రారంభించి చెప్పినందువలన "శోభనాద్రీశ్వర వైభవ చంపువు" అను నామము సార్థక

మగుచున్నది. ఈ కావ్యమున ధారాశుద్ధి అర్థగాంభీర్యము వృత్తవైవిధ్యము హృదయంగమములు. ఈ కావ్యమును పఠించినచో శ్రీస్వామి ప్రాచేతసులా? పరాశరులా? పారాశర్యులా? అను విచికిత్స కలుగక మానదు.

ఈబృహచ్ఛందః ప్రబన్ధము నాలుగు భాగములుగ విభజింపబడి యున్నది. ఇందు రామాయణ భారత భాగవత కథలే గాక నాలుగవ భాగమున మహాభారతానన్తరకాలిక ప్రభువుల చరిత్రము అలనాటి బ్రిటీషువారి పరిపాలన దాకా కలియుగ రాజ చరిత్రము అను పేరుతో వర్ణింపబడినది. ఈ భాగమును సంస్కృతమున రచింపబడిన తొలి చరిత్ర గ్రంథముగ సంభావింపవచ్చును. ఈ కావ్యము 1913 సం॥ నుండి 1920 సం॥ రములమధ్య నూజివీడు సంస్థానాధీశులచే నాలుగు భాగములుగ ముద్రింపబడినది. ఇది కథాప్రధానమైనదయ్యును అనేక సాంప్రదాయకార్థ సంశోభితమై అవశ్యపఠనీయమై యున్నది.

భగవద్రామానుజార్య దివ్యావతారోత్సవ వర్ణన కావ్యము. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా నరసాపురమునందు పుష్పాల వంశస్థులు శ్రీ ఆదికేశవ ఎంబెరుమానార్‌స్వామి సన్నిధిని ప్రతిష్ఠించినారు. ఇచట ఎంబెరుమానారుల అర్చావిగ్రహ సౌందర్యము వర్ణనాతీతము. వారి తిరుమంజన కట్టియమునందు వర్ణించిన సౌందర్యము నంతటిని ఇచట సేవింపవచ్చును. మన స్వామి ఈ స్వామిని సేవించి ముగ్ధులై "అహం సర్వం కరిష్యామి" అనురీతిలో ఇచట సకలవిధ కైంకర్యములను చేయ సంకల్పించినారు. దీనికి నాటి పుష్పాలవారి (ధర్మకర్తల) ప్రార్థనకూడ దోహదము చేసినది. భగవద్రామానుజుల వర్షతిరునక్షత్ర మహోత్సవములలోసేవార్థులై విచ్చేయు భాగవతోత్తములకు ఇచట తదీయారాధన కైంకర్యమును 1903 శోభకృన్నామ సంవత్సరమున ప్రారంభించి 30 సంవత్సరములు నిరాటంకముగ నిర్వర్తించిరి. ఆ కైంకర్యము

నేటికిని కొనసాగుచున్నది. ఈ ఉత్సవ వైభవము నంతటిని "భగవ ద్రామానుజార్య దివ్యావతారోత్సవ కావ్యము"నందు మనోజ్ఞముగ వర్ణించిరి. ఈ కావ్యములో కొంతభాగమును మత్పితృవ్యచరణులైన ఉ. వే. శ్రీమాన్ నడాదూరు వేంకట వరద కృష్ణమాచార్యస్వామివారు 1963 సంవత్సరమున ముద్రించిరి. శ్రీ స్వామి ఇచట ఉభయ వేదాన్త వైజయన్తి అను పేర ఒక పాఠశాలను ప్రారంభించిరి.

ఈ రీతిగ శ్రీగోపాలకృష్ణమాచార్యస్వామివారు అధీతి బోధాచరణ ప్రచారములచే లబ్ధప్రతిష్ఠులై తమ డెబ్బదియవ సంవత్సరమున దక్షిణ దివ్యదేశ యాత్రకై బయలుదేరి తిరుపతి క్షేత్రము జేరి అపుడు అచట జరుగుచుండిన శ్రీమణవాళ మహామునుల వర్ష తిరునక్షత్రోత్సవాలను సేవించుచు తమ ఉపన్యాస దివ్యామృత ధారలచే అచటి భక్తవర్గమును అనుగ్రహించుచు ఎనిమిదవ ఉత్సవము రాత్రి "తిరువాయ్‌మొళి" ఎనిమిదవ పది సేవాకాలము పూర్తియగుచున్న సందర్భమున "నేర్పట్ట తమిళ్‌మాలై ఆయిరత్తుళ్ ఇవై పత్తుం; నేర్పట్టారవర్ నేర్పట్టార్ నెడుమార్కడిమై శెయ్యవే" అని భావార్థ్రముగ అనుసంధించి ఆ దివ్యరసానుభూతిచే బాహ్య ప్రపంచమును మరచి ధ్యానమగ్నులై శ్రీమణవాళ మహామునుల శాత్తుముఱై; తమ వర్ష తిరునక్షత్రము అయిన అంగీరస సంవత్సర తులా శుక్ల పంచమీ బుధవారము మూలా నక్షత్రమున (2-11-1932) ఆచార్య తిరువడిఘళ్ళను చేరినారు.

శ్రీస్వామి పరమపదించి ఈ అంగీరస తులా శుక్ల పంచమీ శుక్రవారం తే 30-10-92 దికి అరువది సంవత్సరములు పూర్తియగుచున్నవి. ఈవిలక్షణ సందర్భమును పురస్కరించుకొని శ్రీవారి రచనలలో కొన్నింటిని "శ్రీగోపాలకృష్ణ దివ్యభారతి" అను పేర ముద్రింప సంకల్పించి అందు తొలి గ్రన్థముగ "ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాల"ను ముద్రించుచున్నాము. నాటి విద్వత్సభలలో శ్రీస్వామి గావించిన వేదాన్త-ఉప

న్యాసములకు కొన్నింటిని వారే స్వయముగ విషయ గౌరవమును బట్టి సంస్కృతాంధ్రభాషలలో వ్యాసముల రూపమున కృపతో మనకు అందించినారు. అదృష్టవశమున ఆ వ్రాత ప్రతులు సురక్షితముగ మన వరకు వచ్చినవి. పరమ శిథిలావస్థను చేరుకొన్న ఆ వ్యాసరాజములను శ్రమపడి పరిశీలించి వానికి నూతనప్రతికృతులను తయారుజేసిన విద్వత్కవి కిశోరము శ్రీమాన్ శ్రీనివాస నరసింహాచార్యులు. ఇతడు శ్రీస్వామివారి మునిమనుమడు. ఉ. వే. శ్రీమాన్ వేంకట నరసింహాచార్యస్వామి మనుమడు. ఉ.వే. శ్రీమాన్ శ్రీనివాస రామానుజాచార్య స్వామివారి ఏకైక పుత్రుడు. సాహిత్య శిరోమణి, భాషాప్రవీణ, శిక్షా శాస్త్రి, ఎం. ఎ. (సంస్కృతం) పట్టములను పొందిన తాతగారి సన్నిధిలో భగవద్విషయమును అధికరించుచు దైవదుర్విపాకమున పాతిక సంవత్సరములలోనే శతాయుష్యమును నిండించుకొని 1979 సంవత్సరమున పరమపదించినాడు. అతడు ఆనాడు ఆవిధముగ క్రొత్త ప్రతులను తయారుచేసి యుండనిచో, నేడు ఆ వ్యాసములను ఈ విధముగ ముద్రించు అవకాశము చేజారియుండెడిది. అతడు ఈ వ్యాసములను కాపీచేయునపుడు పడినశ్రమను ప్రపితామహులమీద అతనికిగల భక్తి ప్రపత్తులను తెలియజేయు లేఖను కృతజ్ఞతాసూచకముగ ఇందు ప్రకటించు చున్నాము.

ఈ "శ్రీగోపాలకృష్ణ దివ్యభారతీ" వెల్లరికి శ్రీమాన్ కిడాంబి శ్రీనివాస గోపాలకృష్ణమాచార్యుల వారియొక్కయు శ్రీమాన్ చి॥ నడాదూరు వేంకట లక్ష్మీనరసింహ రాఘవ రామానుజాచార్యుల వారి యొక్కయు దృఢమైన సత్సంకల్పము ద్విపుట బీజము. న్యాయవేదాన్త విద్వాన్ శ్రీమాన్ ఇయుణ్ణి రంగాచార్యస్వామివారి ఆశీస్సులు తొలకరిచినుకులు. ఉ. వే. శ్రీమాన్ ఇయ్యుణ్ణి గోపాలాచార్య స్వామివారు అందించిన మంత్రాక్షతలే దోహదము. ఇక దీనికి ఉపఘ్నముగ నిలచినవారు ఉ. వే. శ్రీమాన్ కిడాంబి శ్రీనివాస రామానుజాచార్యస్వామి (రిటైర్డ్

ప్రిన్సిపాల్ - వేదసంస్కృత కళాశాల - నెల్లూరు). "తథాస్తు-అవిఘ్న మస్తు" అన్న ఉ. వే. శ్రీమాన్ కందాడై వేంకటరామ నరసింహాచార్య స్వామివారి పసిడి పలుకులు శ్రీరామరక్ష. పలువురు ఆప్త బన్ధు మిత్రులు దీని విస్తృతికి అహమహమికతో పందిరిగ నిలచినారు. ఇక ఈ"వల్లరి" మూడుపువ్వు లారుకాయలుగా వర్ధిల్లగలదనుటలో సందేహము లేదు.

"శ్రీరామాయణము ప్రపత్తి ప్రతిపాదకము" అను మన స్వామి వ్యాసమును తమ గ్రంథాలయమునందలి శ్రీ వైష్ణవ పత్రిక నుండి జెరాక్స్ చేయించి పంపి సహకరించిన సహృదయులు ఉ.వే. శ్రీమాన్ కొమండూరి ఇళైయవిల్లి తిరువేంగడ రామానుజాచార్య స్వామివారు. (రిటైర్డు తెలుగు పండితులు - బాపట్ల.) ముద్రణానుకూలముగ ఈ వ్యాసములను సిద్ధమొనర్చిన సరస సారస్వతీయులు.

1. ఉ. వే. శ్రీమాన్ కె. వి. ఆర్. నరసింహాచార్యస్వామి, MA. (రిటైర్డు సంస్కృతోపన్యాసకులు, ఓరియంటల్ కాలేజి, చిన నింద్రకొలను.) రాష్ట్ర ప్రభుత్వమునుండి ఉత్తమోపాధ్యాయ బహుమతి గ్రహీత.

2. ఉ. వే. శ్రీమాన్ యన్. వి. యల్. యన్. రామానుజాచార్యులు గారు, (తెలుగు పండితులు, పెంటపాడు.) ముద్రణకార్యమున వీరి సహకారము మరువరానిది - మరపురానిది.

3. శ్రీమతి చి॥ల॥సౌ॥ హేమాబ్జవల్లి యమ్,ఎ. గారు W/o శ్రీమాన్ N.V.L.N. రామానుజాచార్యులుగారు, పెంటపాడు.

4. ఉ. వే. శ్రీమాన్ కిడాంబి శఠకోపరామానుజన్ యమ్.ఎ. గారు తెలుగు పండితులు - నెల్లూరు.

5. శ్రీమాన్ నడానరు గోవిందరాజన్ యమ్. ఎ. గారు, (తెలుగు లెక్చరర్, వై. యన్. ఆర్. కాలేజి, నర్సాపురం.)

6. శ్రీమతి చి॥ ల॥ సౌ॥ యతిరాజవల్లి, B.Sc.B.Ed. W/o. శ్రీమాన్ N. గోవిందరాజన్‌గారు.

"ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాలా" ముద్రాపణముతో బాటు ఈ అంగీరస సంవత్సరము తే 21-10-92 ది మొదలు తే 30-10-92 ది వరకు జరిగే శ్రీస్వామివారి తీర్థతిరునక్షత్రోత్సవములను అత్యంతవైభవముగ నెల్లూరు వానమామలై మఠములో జరిపింప సంకల్పించి ఆ కార్యక్రమమున తలమునకలైయున్న సోదరులు ఉ. వే. శ్రీమాన్ కిడాంబి తిరువేంగడ రామానుజాచార్యులుగారు, ఉ. వే. శ్రీమాన్ కిడాంబి శఠకోప రామానుజన్‌గారు, ఉ. వే. శ్రీమాన్ కిడాంబి భక్తవత్సలన్ గారు ప్రభృతులు. ఈ "ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాలా" విష్కరణము ఆ ఉత్సవములలోనే జరుగనున్నది.

ఇట్లే మన కార్యక్రమములకు అనేక విధములుగ సహకరించుచున్న శ్రేయోభిలాషులు —

మ. రా. రా. శ్రీ అల్లూరి శ్రీరామరాజుగారు, అంతర్వేదిపాలెం.

శ్రీమాన్ Dr. S. B. రఘునాథాచార్యులుగారు, సంస్కృతోపన్యాసకులు శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము, తిరుపతి.

,, K. T. రామస్వామిగారు, పేష్కార్, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము, తిరుపతి.

,, Dr. K. V. రామకృష్ణమాచార్యులుగారు, రీడర్, కేంద్రీయ సంస్కృత విశ్వవిద్యాలయము, తిరుపతి.

,, ఈయుణ్ణి గోపాలకృష్ణమాచార్యులుగారు, రిటైర్డ్ లెక్చరర్, తిరుపతి.

,, K. శెల్వంగారు, M. A. లెక్చరర్, తిరుపతి.

,, S. V. కృష్ణస్వామిగారు, B A; BL. అడ్వొకేట్, తిరుపతి.

,, ఈయుణ్ణి అళగ సింగరాచార్యులుగారు, M A. లెక్చరర్, శ్రీవేంకటేశ్వర ఓరియంటల్ కాలేజి, తిరుపతి.

శ్రీమాన్ K. T L. నరసింహాచార్యులుగారు, గోదా గ్రంథమాల, ముసునూరు.

,, N Ch. కృష్ణమాచార్యులుగారు, రిటైర్డు రేడియో ఆర్టిస్ట్, విజయవాడ.

,, అనుమాలశెట్టి వేంకటేశ్వర శ్రేష్ఠిగారు, నెల్లూరు.

,, K. జగన్నాథాచార్యులుగారు, B.A. హైదరాబాద్.

,, T. శ్రీరామచంద్రరావుగారు, రిటైర్డు ఇంజనీయర్, పెంటపాడు

,, వేదాల వేణుగోపాలాచార్యులుగారు, హైదరాబాద్.

,, S. T P. V. రామానుజాచార్యులుగారు, M.A నూజివీడు.

శ్రీ ఎంబెరుమానార్ సుప్రభాత గోష్ఠి, నెల్లూరు.

శ్రీ సంపత్కుమార యతిరాజ సేవాసంఘ సభ్యులు, ఒంగోలు.

ఇట్లు ఇంకెందరో మహానుభావులు. వీరలకందఱకు మా కృతజ్ఞతా పూర్వక వందనములు.

కొన్ని అనివార్య కారణములచే ఈ గ్రంథ ముద్రణ నాలుగు ప్రెస్సులలో వేగముగా జరుగుటచే ఎంత జాగ్రత్తగా ప్రూపులు చూచినను కొన్ని స్ఖాలిత్యములు చోటు చేసుకొని యుండవచ్చును. థ ధలు- న సలు - ప వలు - ృ ౄ ఒత్తులు - జ్ఞకారము - ఎక్కువ బాధించినవి. ఇట్లే శ్రీ తాతగారి వ్యాసములను తొలుత కాపీ చేయునపుడు అటనట వర్ణలోప వర్ణాస్పష్టతాదుల మూలముగా నేర్పడిన కొన్ని చేర్పుల మార్పులలోను కొన్ని దోషములు దొరలి యుండవచ్చును. అట్టివానిని మావిగా భావించి సహృదయులు తెలియజేసినచో సవరించుకొనగలమని సవినయముగ విన్నవించుకొనుచున్నాము.

శ్లో॥ అజ్ఞానతో వాఽనవధానతో వా
వర్ణాది దోషో యది ముద్రణేఽస్మిన్ ।
స దోష విద్భి ర్దయయా సుహృద్భి
రావేద్యతాం సంస్కరణాయ తస్య ॥

అనతి కాలముననే ఎంతో చక్కగా ముద్రించి సకాలమునకు అందించిన —

శ్రీమాన్ P. T. V రామానుజాచార్యులుగారికి
(కృష్ణా అండ్ కో., తాడేపల్లిగూడెం)
,, S. V. శేషావతారంగారికి
(జయరాం ప్రింటర్సు, తాడేపల్లిగూడెం)
,, యద్దనపూడి సుబ్బారావుగారికి
(శ్రీ రాజరాజేశ్వరి ప్రింటర్స్. తాడేపల్లిగూడెం)
,, S. V. వేంకటరావుగారికి
(ఆనన్దకుమార్ ప్రింటర్స్: పెంటపాడు.)

మా హృదయపూర్వక అభినన్దనలు

" సర్వే జనా స్సుఖినో భవన్తు "

శ్లో॥ ఆత్రేయ రామావరజ సత్పుత్రాయ మహాత్మనే ।
గోపాలకృష్ణ గురవే మమ నాథాయ మంగళమ్ ॥

ఇట్లు,
విన్నవించు భాగవత విధేయుడు,
కిడాంబి వేంకటాచార్యులు
ఆదికేశవ ఎంబెరుమానార్ సన్నిధి స్థానాచార్యులు,
న ర సా పు ర ం.

ఆంధ్ర శాఖాధ్యక్షులు,
Y. N. R. కాలేజి, నరసాపురం.

శ్రీ ర స్తు
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీవేంకట నృసింహాఖ్య
పితామహ పదాశ్రియః।
శ్రీనివాస నృసింహోఽయ
మాత్రేయ కులభూషణమ్॥

ప్రపితామహ పద సరసిజ
చంచరీకః ప్రపౌత్రః —

(న్యాయ వేదాన్త విద్వత్తల్లజేభ్యః ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమద్భ్యః ఈయుణ్ణి శేష శింగరాచార్య స్వామి పాదేభ్యః (అంతర్వేదిపాలెం) విద్వత్కవి కిశోరేణ అనేన విజ్ఞాపితా లేఖా)

ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమతాం పితామహః (మాతుల) పాదానాం పాద పద్మయోః సాష్టాంగం ప్రణిపత్య బద్ధాంజలిః బాబూ నామా (కె. యన్. నరసింహాచార్య) దాసః విజ్ఞాయపతి. ఉభయ కుశలానంతరమ్.

శ్రీ స్వామి పాదానాం ఆజ్ఞాం అవతంసయన్ యతివర పదపద్మ చంచరీకైః కరుణావరుణాలయైః కవీనాం కవిభిః అస్మత్ తాతాస్వామి (ప్రపితామహ) శ్రీ చరణై రనుగృహీతాన్ అతిమాత్రం శిధిలీ భూతాన్ కృమికీటకాక్రాంతాన్ అంతతః కరస్పర్శమపి అసహమానాన్ శ్రీభాష్యాది (పూర్వాచార్య) గ్రంథగత విషయ వివరణ రూపాన్ పంచదశాధికాన్ వ్యాసవిశేషాన్ భూత దర్పణాది సాహయ్యేన సశ్రద్ధం స భక్తిచ పునఃపునః పరీక్ష్య శోభనాక్షరైః విలిఖ్య తేన మజ్జన్మనః ఫల మిద మేవేతి సుధృఢం మన్వానః అమృతరస నిర్విశేషాన్ తాన్

ముహుర్ముహు ర్మనసి అనుసందధానః నిస్సీమానన్ద నిర్భరః శ్రీమతాం కరకమలయోః తాన్ సమర్ప్య సఫలీభవేయ మితి అధ్యవస్యన్ శ్రీమతాం సకాశం సాదరం ప్రేషయామి,

ఏతన్మధ్యే శ్రీతాతాస్వామినాం శుభకరాక్షర విభూషితం కిమపి పత్రం వ్యలోక్యత. అసపద మేవ అతిశయితోత్కంఠః తత్పత్రం ఆంతం అపరమ్ తదా నాసీత్ దాసస్య హర్ష ప్రకర్షస్య అవధిః తత్పత్రం తావత్ అత్యంతం జీర్ణ మపి సుధా సధ్రీచీనైః పద్యైః రలంకృతం సత్ నవంనవం వ్యరాజత శ్రీమ ద్వకుళ భూషణ సూరిభిః శ్రీముఖసూక్తి (తిరువాయిమొళి) ప్రబంధే శ్రియః పతిం ప్రతి భృంగముఖేన ప్రేషిత స్సందేశః సందేశకావ్య చ్ఛాయయా తత్ర నిబద్ధః తస్మిన్ కచితిదేవ శ్లోకాః లబ్ధాః తేష్వపి త్రీణి సర్వథా వ్యలుప్యన్త, ద్విత్రీషు శ్లోకేషు తత్రతత్ర పదాని లుప్తాని. తత్పత్రం అశీతి వత్సరేభ్యః పూర్వతనం ఇతి స్యాత్ అభిప్రైమి. శ్రీతాతాస్వామి పాదై రనుగృహీతేషు తేషు శ్లోకేషు మాధుర్యం కూలముద్రుజం (కూలంకషం) దృశ్యతే - దౌర్భాగ్యవశాత్ సంపూర్ణం కావ్యం నోపలబ్ధం. శ్రీ తాతాస్వామి పాదైః సంపూర్ణం కావ్యం అనుగృహీతం స్యాత్. ఏతే శ్లోకా అపి శ్రీమద్భిః అవశ్యం కటాక్షణీయాః

అథ ద్వాత్రింశ ద్విద్యోపన్యాస-ఉపోద్ఘాతతయా కేచన శ్లోకాః అనుగృహీతాః. ఉపన్యాసస్తు తత్రతత్ర కించిత్ కించిత్ లుప్తోపి సమగ్రతయా దృశ్యతే. అస్మత్ భాగ్యవశాత్ ఉపోద్ఘాత శ్లోకాః సంపూర్ణతయా లభ్యన్తే. మాధుర్యాది గుణగరిమాణం పదమృదిమానం చ వహన్తః ఇమే శ్లోకాః శ్రీ తాతాస్వామి పాదానాం అనితర సాధారణం లలిత కవితావైభవం స్ఫుటం ప్రదర్శయన్తి. ఏవం అన్యేపి కేచన (దశ) శ్లోకాః కస్యాంచిత్ పత్రికాయాం అలక్ష్యన్త ఇమే అపి కస్యచిత్ ఉపన్యాసస్య ప్రారమ్భే అనుగృహీతాః స్యుః ఇతి అభిప్రైమి "జీయా దేష" ఇత్యాది శ్లోకః ఏక ఏవాలం శ్రీతాతాస్వామి పాదానాం

మధుర కవితాసామ్రాజ్య వైభవం దర్శయితుం. "శ్రీ రామానుజ
యోగి రత్నమహిభృత్" ఇత్యస్మిన్ శ్లోకే భగవద్రామానుజాచార్యాణాం
రత్నగిరిసామ్యం అవర్ణయన్. అనంతరం స్వ పితృపాదా నధికృత్య
"యోభూ ద్వ్యాకరణే పతంజలి సమః" ఇతి శ్లోకం అన్వగృహ్ణన్ తతః
"విద్వాంసోఽత్ర మహాశయాః" ఇత్యాదికే అష్టమే శ్లోకే "స్వసాహసం
క్షమ్యతాం'' ఇతి విజ్ఞాపయన్తోపి అనుపదం ''శ్రీరామానుజ దేశికో
మమ గురుః జిహ్వాగ్ర సింహాసనః'' ఇతి శ్లోకేన స్వ ధైర్యోత్సాహయోః
కారణం స్వ పితృపాదానాం అనుగ్రహ విశేష ఏవ ఇతి న్యవేదయన్.
హన్త ఏతచ్ఛ్లోకానుసంధానాఽనుపద మేవ అశ్రుపూర్ణ నయనః
అభూవమ్ – కవికంఠీరవాణాం శ్రీ తాతాస్వామి పాదానాం తత్పితృ
పాదానాం చ వైభవం వైదుష్యం చ స్మారంస్మారం భగవన్తం శ్రియః
పతిం ''గోపాలకృష్ణార్య గురుం విలోక్య ప్రసీద మద్వృత్త మచింత
యిత్వా'' ఇతి సాదరం ప్రార్థయామి ఇతి శమ్.

ఇతి
విజ్ఞాపయితా దాసః

నెల్లూరు
2–11–1978

K. S. నరసింహాచార్యః
(బాబూ)

శ్రీ ర స్తు

ముత్తాతగారి రచనలను కాపీచేయుచు శ్రీ శ్రీనివాస నరసింహాచార్యులు వ్రాసిన కొన్ని శ్లోకములు —

శ్లో॥ ప్రపితామహార్య పద పంకజ ద్వయీం
ప్రణిపత్య భక్తి భరితేన చేతసా ।
తదనుగ్రహేణ విలిఖామి సాదరం
శిథిలా స్తదీయ రసవత్కృతీర్ముదా ॥

శ్లో॥ శ్రీమ ద్గోపాలకృష్ణార్య పదపద్మ యుగం సదా ।
ధ్యాయన్ తద్వంశ సంజాతః నారసింహో వ్యలీలిఖత్ ॥

శ్లో॥ శ్రీమా నత్రి మునీంద్ర వంశ తిలకో గోపాల కృష్ణో గురుః
పద్యానాం దశకం మనోజ్ఞ మవద ద్యత్వెంటపాడ్వట్టణే ।
శ్రీమద్వైష్ణవ సత్సద స్యనుపమే తస్య ప్రపౌత్రోఽధునా
తద్భక్త్యై నళవత్సరేఽలిఖ దసౌ శ్రీనారసింహాహ్వయః ॥

శ్లో॥ పూర్వం హ్యస్మ త్మరమగురుభిః గోపకృష్ణాభిధానై
రన్వగ్రాహి శ్రవణ సుభగం 'భృంగసన్దేశ' కావ్యమ్ ।
లుప్తే తస్మిన్ హతవిధివశా త్కేచిదేవోపలబ్ధాః
హారం చోరే హరతి సహసా స్రస్త ముక్తా ఇవైతే ॥

శ్లో॥ పురా మదీయైః ప్రపితామహార్యైః
ప్రసాదితాన్ కాంశ్చన కావ్యఖండాన్ ।
విలిఖ్య తేషాం పదపంకజ ద్వయే
నివేశ్య చిత్తం కృతకృత్యతా మగామ్॥

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమతేరామానుజాయ నమః

ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమన్తః

కిడాంబి గోపాలకృష్ణమాచార్య స్వామిచరణాః

నూజివీడు సంస్థానాస్థాన పండితాః

శ్లో॥ ఆత్రేయాన్వయ సిన్ధు శీతకిరణా ద్రామానుజార్యాద్గురోః
జాతం తత్కరుణా కటాక్ష విదిత త్రయ్యన్త ముఖ్యాశయమ్।
శ్రీమద్వేంకట దేశికోత్తమ పద ద్వంద్వారవిందాశ్రయం
సేవే సద్గుణ సాగరం గురు మహం గోపాలకృష్ణాభిధమ్॥

శ్రీరస్తు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

నూజివీడు సంస్థాన విదుషాం ఉ. వే. శ్రీమతాం

కిడాంబి గోపాలకృష్ణమాచార్యస్వామినాం

తిరు నక్షత్ర తనియన్

శ్లో॥ అత్రేర్వంశే మనోజ్ఞే సురుచిర రుధిరోద్గారి వర్షేతులాఖ్యే
మాసే శుక్లే సుపక్షే గణపతి దివసే మందవారే చ మూలే।
శిష్యాణాం మాదృశానాం భువి నిరవధికానన్ద సన్దోహసిద్ధ్యై
శ్రీమాన్ గోపాలకృష్ణాభిధ గురు రనఘ స్సమ్యగావిర్బభూవ॥

తీర్థ తనియన్

శ్లో॥ అస్మిన్నాఙ్గిరసాబ్దే దివసకృతి తులా మాస్థితే కార్తికాఖ్యే
మాసే శుక్లే చ పక్షే నిశి బుధదివసే పంచమీనామ తిథ్యామ్।
శ్రీమద్రామానుజార్యాత్ స్వపితురధిగతాశేష వేదాన్తవిద్యః
శ్రీమాన్ గోపాలకృష్ణాభిధగురురభజత్స్వార్యపాదాబ్జమూలమ్॥

శ్లో॥ ఆంగీరసాఖ్య వర్షే కార్తిక మాస గత శుక్ల పంచమ్యామ్।
గోపాలకృష్ణసూరిః ప్రాయాత్ శ్రీవిష్ణులోక మాత్రేయః॥

అపి చ

శ్లో॥ అబ్దేత్వాంగిరసాహ్వయే దినమణౌ యాతే తులాం పాండరే
పక్షే పాంచమికే తిథౌ బుధదినే మూలాఖ్య తారాన్వితే।
ఆత్రేయాన్వయ దుగ్ధవారిధి విధు ర్గోపాల కృష్ణస్సుధీః
స్వాచార్యస్య పదాంబుజం హృది దధ ద్భేజే పదం వైష్ణవమ్॥

శ్లో॥ అంగీరస వత్సర తులా పాండర పంచమ్యుపేత బుధదివసే
గోపాలకృష్ణ విద్వాన్ శ్రీపదపుర్యాం పరం పదం ప్రాయాత్।

విశ్వవిఖ్యాత వైభవైః

ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమద్భిః

ప్రతివాది భయంకరం అణ్ణంగరాచార్యస్వామిభిః

అనుగృహితాః శ్లోకాః

శ్లో॥ సంసారాభిధ సర్పదష్ట జనతా సన్త్రాణ బద్ధాదర
శ్రీమల్లోకగురు ప్రసాద జనితా రస్యా రహస్యాఃకృతీః।
కో వా బోధయితా ముముక్షుజనతారక్షా మపేక్ష్య క్షితౌ
శ్రీగోపాలక కృష్ణపణ్డితమణౌ యాతే పదం వైష్ణవం॥ 1

శ్లో॥ శ్రీరామానుజయోగివర్య కరుణా ప్రోతః. పరివాహజ
శ్రీభాష్యామృత పూరవర్షణ పటు ర్విద్యా నిషద్యాత్మకః।
ఆత్రేయాన్వయ సిన్ధు వర్ధన విధు ర్గోపాల కృష్ణస్సుధీః
అస్మాన్ హన్త విసృజ్య వైష్ణవపదే సంగత్య సంమోదతే॥ 2

శ్లో॥ శాస్త్రే పాణిని శిక్షితేఽక్షతతమం దాక్షిణ్య మన్యాస్వపి
ప్రఖ్యాతాసుకలాసుయస్యసమభూత్ ప్రావీణ్య మన్యాదృశం
ప్రజ్ఞాతర్జిత నిర్జరేశ్వరగురు స్సోఽయం సతామగ్రణీః
శ్రీగోపాలక కృష్ణసూరి రనఘో నిత్యాం విభూతింయయౌ॥ 3

శ్లో॥ శఠారి దృష్ట సామవేద భాష్యసూక్తి రాశయో
యదీయ వక్త్రమండలె నిరన్తరం విరేజిరే।
స ఏష గోప కృష్ణసూరి రప్రమేయ వైభవో
నిషేవ్య వైష్ణవం పదం సదైవ సామ గాయతి॥ 4

శ్లో॥ శఠవైరి కలివైరి ముఖ సూరి ముఖజా
స్వమితాసు మహితాసు సుహితాసు కృతిషు।
పటుతా చ పరమాఽస్య జగతీషు విదితా
గురు రేష నను హన్త భువి సజ్జ మజహాత్॥ 5

శ్లో॥ కదాచి చ్ఛ్రీభాష్యా మృతరస మనర్ఘం హృది పిబన్
కదాచి ద్ద్రామిడ్యా ముపనిషది చ చిత్తం వివశయన్ ।
కదాచి ద్వ్యాఖ్యాభాషా పరిముఖ కృతిరత్నార్థ లహరీ
పరీవాహోదంచ త్పరివచనకలా కోవిదముఖః॥ 6

శ్లో॥ కదాచి న్మన్త్రార్థాన్ రసభరిత గంభీర మధురాన్
పరిణాశ్యా౽న్యాదృశ్యాద్భుత ముపదిశన్ శిష్యతతయే।
కదాచి ద్గ్రన్థానాం కుమతి కలితానాం బహువిధ
ప్రమాణై ర్దుష్టానాం కలిత హృదయః ఖండనవిధౌ॥ 7

శ్లో॥ కదాచి త్పద్యానాం పరిణయనవిధౌ ప్రేరితమతిః
కదాచి ద్గద్యానాం సరసమధురాణాం కలయితా ।
కదాచి ద్వ్యాఖ్యాతన్వన్ వరవర మునీన్ద్రోక్తి నిచయాన్
కదాచి ద్వ్యాఖ్యానపరిణయనవిధౌ వ్యాపృతమతిః॥ 8

శ్లో॥ కదాచి చ్ఛ్రీరామావరజ మునిరాడుత్సవవిధౌ
సపర్యా మాతన్వన్ తను ధన మనోభి స్ప్రముదితైః ।
అశేషాన్ యః కాలా నగమయ దనర్ఘా నవితథాన్
అసౌ వా త్రేయో౽గా దహహ గురువర్యో గురుపదమ్॥ 9

శ్లో॥ క్షమా దయా దమాది సద్గుణామృతోదధే! గురో!
యతిప్రవీరదర్శితస్య దర్శనస్య దీప్తయే।
ధరాతలే౽వతేరిథ స్సవో బహువిధ స్త్వయం
నిమజ్జతాం తమోర్ణవే ప్రసీద సంతతం మయి॥ 10

శ్లో॥ యద్యప్యస్య గురో రియం హరిపదప్రాప్తి స్తు కాలోచితా
సత్యం సాంప్రతికే తథాపి విదుషాం చేతో భృశం శోచతి।
యస్మా త్పార్థివ పద్మ బాన్ధవ ఇతి ఖ్యాతిం గతే స్మిన్ గురౌ
అస్తం జగ్ముషి తామసం హి సమభూ ద్గోదావరీమండలం॥ 11

——నిత్యతనియన్——

శ్లో॥ ఆత్రేయాన్వయసింధుశీతకిరణాద్రామానుజార్యాద్గురోః
జాతం తత్కరుణాకటాక్షవిదిత త్రయ్యంతయుగ్మాశయమ్।
శ్రీమద్వేంకటదేశికోత్తమ పదద్వం ద్వా రవిందాశ్రయం
సేవే సద్గుణసాగరం గురుమహం గోపాలకృష్ణాభిధమ్॥

వాళితిరునామం

ఐప్పశియిల్ తిరుమూలత్తిల్ అవతరిత్తాన్ వాళియే
ఆళ్వార్గళ్ పదవిణైయిల్ అన్బుడైయోన్ ,,
అఱ్పుతమాయ్ నఱ్పొరుళ్గళ్ అళిత్తిడువోన్ ,,
అనవరత మారియర్గళ్ శొఱ్పుగళ్వోన్ ,,
ఒప్పిలవాం లక్కణంగళ్ అమైందపిరాన్ ,,
ఉడయవర్ తమ్మిణైయడియే ఉకన్దిడువోన్ ,,
నఱ్పుకళిరామానుశనై నాడియుయ్న్దోన్ ,,
నమ్మఱైయ గోపాలకృష్ణపిరాన్ ,,
నల్లార్గళ్ వాళ నాల్వేదముం వాళ
మల్లార్తోళ్ మాయన్ పుకళ్ వాళ
ఎల్లారుం మన్ను పుకళ్ గోపాలకణ్ణనెనుమారియరే
ఇన్నుమొరు నూత్తాణ్డిరుమ్

శ్లో॥ ఆత్రేయరామావరజసత్పుత్రాయ మహాత్మనే।
గోపాలకృష్ణగురవే మమ నాథాయ మంగళమ్॥

శ్రీరస్తు

శ్రీగోపాలకృష్ణ మహాగురువే నమః

న్యాయ వేదాన్త విద్వద్వరేణ్యైః ఉ. వే. శ్రీమద్భిః

ఇయున్యాణ్ణి శేషశింగరాచార్యస్వామిభిః

అనుగృహీతాః మంగళ శ్లోకాః

శ్లో॥ శ్రీయతీశాన కైంకర్య ధౌరేయాయ మహాత్మనే।
గోపాలకృష్ణ విదుషే గురవే మమ మంగళమ్॥

శ్లో॥ అతులే సతులే మూలే భాగ్యమూలే వివేకినామ్।
కృతావతరణాయాస్తు దేశికేన్ద్రాయ మంగళమ్॥

శ్లో॥ శ్రీవాగ్భూషాది సద్గ్రన్థ రసస్య తత్త్వార్థ వేదినే।
గోపాలకృష్ణ గురవే నిత్యభోగ్యాయ మంగళమ్॥

శ్లో॥ వేదాన్తద్వయ దివ్యార్థ భోగైక నిరతాయ నః।
ప్రాప్యాయ ప్రాపకాయాఽస్తు దేశికేంద్రాయ మంగళమ్॥

శ్లో॥ కృపయాఽవ్యాజయా నిత్యం తత్త్వార్థాన్ దిశతేఽర్థినామ్।
గోపాలకృష్ణ గురువే సూరి సేవ్యాయ మంగళమ్॥

శ్లో॥ ఆత్రేయ రామాఽవరజ సత్పుత్రాయ మహాత్మనే।
గోపాలకృష్ణగురవే మమ నాథాయ మంగళమ్॥

శ్లో॥ మంగళం దేశికేంద్రాయ మంగళం కరుణాబ్ధయే।
గోపాలకృష్ణగురవే నిత్యశ్రీ ర్నిత్యమంగళమ్॥

శ్రీరస్తు

శ్రీగోపాలకృష్ణ దివ్యభారతీ ప్రచురణలకు సాదరముగ ఆర్థిక సహాయము గావించి సహకరించిన ఈసహృదయ శిరో మణులకు కృతజ్ఞతా పూర్వక ధన్యవాదములు.

ఉ॥ వే॥ శ్రీమాన్

1.	కె.ఎస్. రామానుజాచార్యులు, నెల్లూరు	1116-00
2.	కె. వెంకటాచార్యులు, నరసాపురం	1116-00
3.	ఇ. రంగాచార్యులు కుమారులు అళహశింగరాచార్యులు, భాష్యకారాచార్యులు,అంతర్వేదిపాలెం	1116-00
4.	ఎన్.వి.ఎల్ఎన్. రామానుజాచార్యులు-నరసాపురం	558-00
5.	కె.ఎస్. గోపాలకృష్ణమాచార్యులు, అంతర్వేదిపాలెం	558-00
6.	కె.వి. నరసింహాచార్యులు, పాలకొల్లు	558-00
7.	ఎన్. గోవిందరాజన్, నరసాపురం & చి॥ సౌ. యతిరాజవల్లి	558-00
8.	శ్రీనివాసా జనరల్ స్టోర్సు, అంతర్వేదిపాలెం	500-00
9.	శ్రీమతి చి॥సౌ॥ ఇ. మైథిలి, విజయనాడ W/o శ్రీమాన్ ఇ. మోహనకృష్ణమాచార్యులు,	500-00
10.	శ్రీమాన్ టి. రామచంద్రరావు, పెంటపాడు	300-00
11.	కె.వి.ఆర్. నరసింహాచార్యులు, విశాఖపట్టణము	260-00
12.	ఇ.వి. కృష్ణమాచార్యులు, అంతర్వేదిపాలెం	260-00
13	కె.వి.వి. రాఘవాచార్యులు, పాలకొల్లు	258-00
14.	కె.టి కె. రామానుజాచార్యులు, మంటాడ	258-00
15.	కె.ఎస్. సింగరాచార్యులు, అంతర్వేదిపాలెం	258-00
16.	శ్రీమతి శీమకుర్తి శేషారత్నం, W/o విశ్వనాథం తాడేపల్లిగూడెం	258-00
17.	ఇ. గోపాలకృష్ణమాచార్యులు, Nellore	250-00

ఉ. వే. శ్రీమాన్

18. ఇ. శేషసింగరాచార్యులు, Nellore 250_00
19. కె.వి. రామకృష్ణమాచార్యులు, తిరుపతి 216_00
20. ఇ. గోపాలకృష్ణమాచార్యులు, మంగళంపాడు 200_00
21. ఎస్.టి వి. తాతాచార్యులు, పెంటపాడు 200_00
22. ఎన్.సి హెచ్.కృష్ణమాచార్యులు, విజయవాడ 200_00
23, శ్రీమతి కె యస్ అమృతసీత
W/o శ్రీమాన్ కె యస్ వి రామన్, అముజూరు 200_00
24 శ్రీమతి ఎస్ టి ఎస్ సుధావల్లి, కొత్తగూడెం
W/o శ్రీమాన్ ఎస్ టి వి రామానుజాచార్యులు 200-00
25. ఇ వరదాచార్యులు, అంతర్వేదిపాలెం 200_00
26. ఇ రామానుజాచార్యులు, గుంతకల్లు 200-00
27. ఇ శేషసింగరాచార్యులు, ఎమ్ ఇ ఓ; ఎమ్ డి ఓ
(ఐ. సి) రంపచోడవరం 200_00
28. యు సి హెచ్ తారక రామన్ హైద్రాబాద్ 200_00
29 కె జి కృష్ణమాచార్యులు, నెల్లూరు 200_00
30 కె గోవిందరాజన్, ,, 200_00
31. కె టి రామానుజాచార్యులు, ,, 200-00
32. కె ఎస్ రామానుజన్, ,, 200-00
33 చి॥ సౌ॥ గోదాదేవి, ,, 200_00
34. తి. స కె జానకమ్మ, ,, 200-00
35. కె భక్తవత్సలన్, ఒంగోలు 200-00
36. కె వి రాఘవన్, అల్లూరు 200-00
37. ఇ రామానుజాచార్యులు, ముంగండ 200-00
38 శ్రీమతి చి॥ సౌ॥ కె పరిమళవల్లి, ఒంగోలు 200-00
W/o శ్రీమాన్ ఇ ఎస్ రామానుజాచార్యులు
39. శ్రీమతి చి॥ సౌ॥ ఎస్ టి పి వసుంధర, కాకినాడ 200-00
W/o శ్రీమాన్ ఎస్ టి పి ఎ శింగరాచార్యులు,

40. చి॥ సౌ ఎస్ టి పి పద్మావతి, నల్గొండ 200_00
W/o శ్రీమాన్ ఎస్ టి పి వెంకటేశ్వర్లు

41. ఇయ్యాణ్ణి శేషాచార్యులు, ముదునూరుపాడు 200-00

42. కిడాంబి సంపత్ స్వామి, అల్లూరు 200-00

43. కిడాంబి రంగస్వామి, నెల్లూరు 200_00

44. వై కె శ్రీనివాసాచార్యులు ,, 116_00

45. వేదాల వేణు గోపాలాచార్యులు, హైదరాబాద్ 116-00

46. శీమకుర్తి రామారావు, తాడేపల్లి గూడెం 116_00

47. ఎస్ వి నరసింహారావు, (శారదాకుమార్) నెల్లూరు 100_00

—○—

శ్రీరస్తు

మావద్ద దొరకు పుస్తకములు :

1. శ్రీ భాష్య సారము 1-2 భా॥ 50-00

2. భగవద్గీతా మృతము 1_2_3 భా॥ 60-00

3. సుదర్శన శతకము సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యతో 25-00

4. శ్రీ గుణరత్న కోశము ఆంధ్ర వ్యాఖ్యతో 20-00

5. శ్రీ గోదా స్తవము ఆంధ్ర వ్యాఖ్యతో 20-00

6. శ్రీ గోదా సహస్ర కమల మాలిక 8-00

7. శ్రీ హయ గ్రీవ స్తోత్రటీక 5-00

8. శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ సహస్ర నామస్తోత్రం 5-00

9. హా హా హూ హూః శ్రీ విశ్వనాథవారి
తెలుగునవలకు సంస్కృతానువాదము 6-00

10. భక్తామృతము ద్వైమాసికపత్రిక వార్షిక చందా 25-00

—●—

శ్రీరస్తు

వ్యాసమాలా - విషయ సూచిక

తెలుగు వ్యాసములు

సంస్కృత వ్యాసములు

శ్రీరస్తు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమ ద్వరవరమునయే నమః

శ్రీ గోపాలకృష్ణ మహాగురవే నమః

ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాలా

1 శ్రీ భగవన్నామ ప్రభావము

ఈ లోకమునం దాస్తిక జనులకు నపేక్షింపదగిన పురుషార్థములు ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము అని నాలుగు విధములు. ఈ చతుర్విధ పురుషార్థములను సాధించు నుపాయములు శ్రుతి స్మృతీతిహాసపురాణ పాంచరాత్రములలో అనేక విధములుగా చెప్పబడియున్నను, ఈ కలియుగమునందు భగవన్నామ సంకీర్తనమే ప్రధానోపాయముగా నిశ్చయింపబడియున్నది. ఎటులన—

పంచమ వేదమని ప్రసిద్ధినొంది యితిహాసోత్తమ మనబడు మహాభారతమునందు అనుశాసనిక పర్వమున, శరపంజరశాయియై స్వేచ్ఛామరణమునుగోరి మోక్షప్రదమగు ఉత్తరాయణ కాలమును నిరీక్షించి యున్న శ్రీభీష్మాచార్యులవారి సన్నిధియందు, శ్రీకృష్ణుడు, ధర్మరాజును చూచి "కౌరవ ధురంధరుడగు భీష్ముడు మరణించుచున్నాడు. లోకమున నింక జ్ఞానములు సన్నగిల్లును. కావున జ్ఞానమును వృద్ధి బొందింప నీవు పూనుకొనుము.(శ్లో॥ తస్మిన్నస్తమితే భీష్మే కౌరవాణాం ధురంధరే। జ్ఞానాన్యల్పీ భవిష్యంతి తతస్త్వాం చోదయామ్యహమ్॥) అని పలుక తదాజ్ఞానుసారముగా సకల ధర్మజ్ఞుడును, ఆస్తికాగ్రేసరుడునైన ధర్మపుత్రుడు మోక్ష ధర్మానుష్ఠానపరుడై యాచార్యాభిమతమగు మోక్షోపాయమునే తానును అనుష్ఠింపదలచి భీష్మునిజూచి, "లోకమున పరాత్పరుడగు దైవ

మెవ్వడు? ఎవనిని స్తుతించియు, పూజించియు మానవులు శుభముల నొందుదురు? ధర్మము లన్నిటియందును మీకు నుత్తమమని తోచిన ధర్మమెద్ది? దేనిని జపించి జీవుడు సంసారబంధమును విడుచును?

శ్లో॥ కిమేకం దైవతం లోకే కింవాప్యేకం పరాయణం।
స్తువంతః కం కమర్చంతః ప్రాప్నుయుర్మానవా శ్శుభమ్॥
శ్లో॥ కోధర్మ స్సర్వధర్మాణాం భవతః పరమో మతః।
కిం జపన్ముచ్యతే జంతుర్జన్మ నంసారబంధనాత్॥

అని ప్రశ్నచేయగా భీష్ముడు ధర్మజుని జూచి "జగత్ప్రభుడును, దేవ దేవుడును, అనంతుడును, అగుపురుషోత్తముని, నామసహస్రముచే స్తుతించియు, పూజించియు, ధ్యానించియు, మనుజుడు సర్వదుఃఖ నివర్తకుడగుచున్నాడు. ఇదియె సర్వధర్మములలో నుత్తమధర్మమని నామతము"

శ్లో॥ జగత్ప్రభుం దేవదేవ మనంతం పురుషోత్తమం।
స్తువన్నామ సహస్రేణ పురుష స్సతతోత్థితః॥
శ్లో॥ తమేవ చార్చయన్నిత్యం భక్త్యా పురుషమవ్యయమ్।
ధ్యాయన్ స్తువన్నమస్యంశ్చ యజమానస్తమేవ చ॥
శ్లో॥ అనాది నిధనం విష్ణుం సర్వలోక మహేశ్వరం।
లోకాధ్యక్షం స్తువన్నిత్యం సర్వదుఃఖాతిగో భవేత్॥
శ్లో॥ బ్రహ్మణ్యం సర్వధర్మజ్ఞం లోకానాం కీర్తివర్ధనం।
లోకనాథం మహద్భూతం సర్వభూత భవోద్భవం॥
శ్లో॥ ఏషమే సర్వధర్మాణాం ధర్మోఽధికతమోమతః।
యద్భక్త్యా పుండరీకాక్షం స్తవైరర్చేన్నర స్సదా॥)

అని ప్రత్యుత్తరము నొసంగి "భగవంతుని నామసహస్రమును వినినవాడును, పఠించువాడును, ఉభయులోకముల యందును నశుభములను పొందకుండును.

బ్రాహ్మణుడు వేదాంతపారగుడును, క్షత్రియుడు విజయవంతుడును, వైశ్యుడు సమృద్ధ ధనవంతుడును, శూద్రుడు సుఖవంతుడును అగును. ధర్మమును కోరువాడు ధర్మమును, అర్థమును కోరువాడు అర్థ

మును, కామవంతుడు కోరికలను, సంతానమును కోరువాడు సంతాన మును పొందును. మఱియు విపుల యశస్సును, జాతి ప్రాధాన్యమును, గొప్ప సంపదను, శ్రేష్ఠమగు తేజస్సును, భయరాహిత్యమును, బలమును కలవాడగును. రోగహీనుడై ద్యుతిమంతుడగుచు బలరూప గుణములతో కూడిన వాడగును. రోగవంతుడు నిరోగుడగును. బద్ధుడు బంధనము నుండి తొలగును. భీతుడు భయమును విడిచిపెట్టును. ఆపన్నుడాపత్తు లను విడనాడును. ఇవియవి అననేల, వాసుదేవు నాశ్రయించిన పురుషు డెట్టి కష్టములనైన దాటును. సర్వపాపములను వీడినవాడై పరిశుద్ధాత్ము డగును. తుదకు శ్రీవైకుంఠమును జేరును."

శ్లో॥ య ఇదం శృణుయా న్నిత్యం యోవాపి పరికీర్తయేత్।
నాశుభం ప్రాప్నుయా త్కించి త్సోఽముత్రేహచ మానవః॥

(శ్లో॥ వేదాంత గో బ్రాహ్మణ స్స్యాత్ క్షత్రియో విజయీ భవేత్।
వైశ్యో ధనసమృద్ధ స్స్యాత్ శూద్ర స్సుఖమవాప్నుయాత్॥
కామానవాప్నుయా త్కామీ ప్రజార్థీ చాప్నుయాత్ప్రజాః॥
భక్తిమా న్యస్సదోద్ధాయ శుచిస్తద్గత మానసః॥
సహస్రం వాసుదేవస్య నామ్నా మేత త్ప్రకీర్తయేత్।
యశః ప్రాప్నోతి విపులం జాతి ప్రాధాన్యమేవచ॥
అచలాం శ్రియప్రాప్నోతి తేజః ప్రాప్నోత్యనుత్తమం।
న భయం క్వచిదాప్నోతి వీర్యం తేజశ్చ విందతి॥
భవత్యరోగీ ద్యుతిమాన్ బలరూప గుణాన్వితః।
రోగార్తో ముచ్యతే రోగాత్ బద్ధో ముచ్యేత బంధనాత్॥
భయన్ముచ్యేత భీతస్తు ముచ్యేతాపన్న ఆపదః।
దుర్గాణ్యతి తరత్యాశు పురుషః పురుషోత్తమమ్॥
స్తువన్నామ సహస్రేణ నిత్యం భక్తి సమన్వితః।
వాసుదేవాశ్రయో మర్త్యో వాసుదేవ పరాయణః॥
సర్వపాప విశుద్ధాత్మా యాతిబ్రహ్మ సనాతనం।) అని భగవన్నామ సంకీర్తన ఫలమును పెక్కు భంగుల ప్రతిపాదించెను.

ఇట్టి వేదోప బృంహణ ప్రమాణ పర్యాలోచనచే జాతిభేద, వర్ణ భేద, దేశభేద, కాలభేద రహితముగా సకలవిధ అధికారులకు భగవన్నామ కీర్తనమే స్వాపేక్షిత సకలపురుషార్థ సాధనమని నిశ్చయింపదగియున్నది.

శ్లో॥ హరేర్నామైవ నామైవ నామైవ భవభేషజం।
కలౌ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ గతిరన్యథా॥ అని కలియుగమునందు భగవన్నామ సంకీర్తనమే ఐహికాముష్మిక సకల శ్రేయస్సాధనముగా చెప్పబడినది.

శ్లో॥ ధ్యాయన్కృతే యజన్ యజ్ఞై స్త్రేతాయాం ద్వాపరేర్చయన్।
యదాప్నోతి తదాప్నోతి కలౌ సంకీర్త్య కేశవమ్॥

కృత త్రేతా ద్వాపరంబుల ధ్యాన యజ్ఞార్చనలచే పురుషుడెట్టే ఫలంబును పొందునో కలియుగమున కూడ కేశవ సంకీర్తనముచే అట్టి ఫలమునే పొందునని పైన చెప్పిన మహర్షి వచనము ప్రతిపాదించుచున్నది.

విష్ణుధర్మోత్తరము(43 అ)లో భగవన్నామ ప్రభావమును పలు విధములుగ చెప్పియున్నారు. "యన్నామ సంకీర్తనతో మహాభయాద్విమోక్ష మాప్నోతి న సంశయం నరః" ఇది శ్రీ విష్ణుధర్మోత్తరములో శ్రీ మాంగల్య స్తవ వచనము. భగవన్నిర్హేతుక కటాక్ష, లబ్ధ దివ్యజ్ఞాన సంపన్నులును, దివ్య సూరులును, పదుగురిలో నొకరగు భక్తాంఘ్రిరేణు సూరి యనెడి తొండరడిప్పొడి యాళ్వారులు "తిరుమాలై" అను దివ్య ప్రబంధము న. దు భగవన్నామ కీర్తన ప్రభావమువలన తామును తమ సంబంధులును యమభటుల శిరస్సుల యందు పాదారోపణము చేసినట్లు ప్రసాదించి యమ ముద్గల ఉపాఖ్యాన ఉదాహరణ పూర్వకముగా భగవన్నామ ప్రభావము విస్తరించినారు. మహా పాపిష్ఠమైన కలియుగమునందు భగవన్నామ కీర్తనముకన్న సకల ఆపత్తరణోపాయమైనది వేరొకటి లేదని విష్ణుధర్మోత్తరములో శతానీక మహారాజునకు శ్రీ శౌనక మహర్షి బహు విధముగా ఉపదేశించినారు.

భగవంతుడనగా సకల జగత్కార ణభూతుడై, సర్వ రక్షకుడై సమస్త కల్యాణ గుణాకరుడై నారాయణ శబ్దవాచ్యుడైన శ్రియః పతి. అతడు సకల చేతనాచేతన శరీరి యగుటవలన సకల శబ్ద వాచ్యుడైనను వానికి ప్రధాన వాచక నామములు సహస్రి సంఖ్యగా జ్ఞానాధికులైన శ్రీ భీష్మాచార్యుల వలన నిష్కర్షింప బడినవి. మహాభారతమందే స్థలాంతరమందు–("దేవో నామ సహస్రవాన్") "దేవుడు వెయ్యినామములు గలవాడు" అనియున్నది. ఇట్టి భగవన్నామములు ప్రణవ నమః పదములతో చేరి మంత్రము లన బడును. (మంతారం త్రాయత ఇతి మంత్రః)అనెడి వ్యాకరణ వ్యుత్పత్తివలన అనుసంధించెడి వారిని రక్షించునవి గాన మంత్రములని పేరు పొందినవి. ఈ కారణమువలనే "అనంతావై భగవన్మంత్రాః"(భగవన్మంత్రములు పెక్కు) అని శ్రుతియందు చెప్పబడియున్నది.

ఈ మంత్రములు స్వరాది వైకల్యమును పొంది తాంత్రికములై సర్వ వర్ణాధికారము గలిగి సర్వ ఫల ప్రదములగుచున్నవి.

శ్లో॥ "వైదికం బ్రాహ్మణానాంతు రాజ్ఞాం వైదిక తాంత్రికం।
తాంత్రికం వైశ్య శూద్రాణాం సర్వేషాం తాంత్రికం తువా॥"

అను ప్రమాణముచే వైదిక తాంత్రికములు సమాన ఫల ప్రదములే. యోగాభ్యాస పరులగు త్రైవర్ణికులకు వైదిక మంత్రములే కార్యకరములు. కాని నామ సంకీర్తన ప్రధానులకు తాంత్రిక మంత్రములే అభీష్ట ఫల దాయకములు. మంత్ర వాచ్యుడైన పరదేవతా ప్రభావమువలన ప్రణవ నమః పదవిహీనముగా అనుసంధింపబడినను భగవన్నామములు ఫలదాయ కములే కాగలవు. ఇందుకు ప్రమాణము "శ్లో॥ సాంకేత్యం పారిహాస్యం వాస్తోభం హేళన మేవవా। వైకుంఠ నామ గ్రహణం అశేషాఘహరం విదుః ॥"

ఇట్టి భగవన్మంత్రములు వ్యాపకము లనియు, అవ్యాపకములనియు రెండు విధములు. భగవంతుని స్వరుప రూపగుణ విభూతి చేష్టితము లను ప్రతిపాదించెడివి వ్యాపకములనియు, వీనిలో స్వరూపమునుగాని, రూపమును గాని. గుణమును కాని, విభూతిని గాని, చేష్టితములను గాని

ఒక్కొక్క దానిని ప్రతిపాదించునవి అవ్యాపకములనియును శ్రీమద్వర వర మునీంద్రులు వ్యాఖ్యానము ప్రసాదించియున్నారు. పూర్వోక్తవ్యాపక లక్షణయుక్త మంత్రములు షడక్షరి, అష్టాక్షరి, ద్వాదశాక్షరి అని మూడు విధములు. సర్వవ్యాపకమై గుణవిభూత్యాది విశిష్టమై భగవత్స్వరూప ప్రతిపాదక మగుటవలనవ్యాపకములని ప్రసిద్ధినొందిన పై మూడుమంత్ర ములలో, అశిష్ట పరిగ్రహము అర్ధపూర్త్యభావము, అనెడి దూషణ దూషి తములైనషడక్షరీ ద్వాదశాక్షరీ మంత్రములకంటె శిష్ట పరిగ్రహము అర్ధ పూర్తీ యనెడి గుణసంపత్తివలన అష్టాక్షరీ మంత్రమే ప్రధాన మంత్ర మని పిళ్లైలోకాచార్యులవారు ఆనతిచ్చినారు. ఇట్టి ఆధిక్యము చేతనే ఋగ్యజుస్సామాథర్వ స్వరూపములైన చతుర్వేదోపనిషత్ప్రతిపాదితమై వేద నోపాసనధ్యానాది శబ్దవాచ్య భక్తిప్రపత్తిరూప భగవదాశ్రయణ ప్రతిపాదక ద్వాత్రింశద్బ్రహ్మవిద్యా వేద్య జగత్కారణభూత సకల శబ్దవాచ్య పర దేవతోపాసన విధాయక నారాయణానువాకమందు పూర్వోక్త వ్యాపక మం త్రత్రయ ప్రధాన శబ్దత్రయ ఘటితమైన విష్ణు గాయత్రియందు అష్టాక్షర మంత్ర ప్రధానమైన నారాయణ శబ్దమే ప్రథమోపాత్తమైనది.

ఇదియునుగాక అనేక ఉపనిషత్తుల యందు జగత్ కారణ వస్తు వాచకములైన బ్రహ్మ శివేంద్రాది శబ్దములతో నారాయణ శబ్దమే సామా నాధికరణ్యముచేత అవృత్తిగా చెప్పబడియున్నది. "నారాయణ పరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః। నారాయణ పరో జ్యోతి రాత్మా నారా యణః పరః॥ సబ్రహ్మ సశివ స్సేంద్ర స్సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్" ఇత్యాదులు పెక్కులు గలవు.

శ్లో॥ ఆర్తా విషణ్ణా శ్శిథిలాశ్చ భీతా ఘోరేషు చ వ్యాధిషు వర్త మానాః, సంకీర్త్యనారాయణ శబ్దమాత్రం విముక్త దుఃఖాస్సుఖినో భవంతి॥ (ఆర్తులును. విషణ్ణులును, శైథిల్యము నొందినవారును, భయముగలవారు ను, భయంకర వ్యాధులను అనుభవించువారును, నారాయణశబ్దము నుచ్చ రించి దుఃఖ హీనులై సుఖవంతులగుదురు.

శ్లో॥ సర్వ వేదాంత సారార్థ స్సంసారార్ణవ తారకః ।
గతిరష్టాక్షరో నృణా మపునర్భవ కాంక్షిణామ్॥

(జన్మ రాహిత్యమును గోరు మనుజులకు సర్వవేదాంత సారమును, సంసార సముద్రమును దాటించునదియు నగు అష్టాక్షరీ మహా మంత్రమే ఆధారము)

శ్లో॥ కిం తత్ర బహుభిర్మంత్రైః కిం తత్ర బహుభిర్వ్రతైః ।
నమోనారాయణాయేతి మంత్రః సర్వార్థ సాధకః ॥

(సర్వార్థ సాధకమగు అష్టాక్షరీ మంత్రము ఉండగా ఇతరమంత్రములను జపించుటయు వ్రతములను ఆచరించుటయు వ్యర్థము,)

శ్లో॥ యథా సర్వేషు దేవేషు నాస్తి నారాయణాత్పరః ।
తథా సర్వేషు మంత్రేషు నాస్తి చాష్టాక్షరా త్పరః ॥

(నారాయణునికంటె వేరుదైవము లేనటుల అష్టాక్షరీ మంత్రము కంటె మరియొక మంత్రము లేదు.

శ్లో॥ కిం తస్య దానైః కిం తీర్థైః కిం తపోభిః కిమధ్వరైః ।
యో నిత్యం ధ్యాయతే విష్ణుం నారాయణ మనన్యధీః ॥

(ఎవడు సర్వ వ్యాపకుడగు నారాయణుని నిశ్చల బుద్ధితో ధ్యానించునో వానికి ఇతరములగు దానములతోడను, తీర్థములతోడను, తపములతోడను, యజ్ఞములతోడను ఏమి ప్రయోజనము? అనగా వానిని ఆచరింపనక్కరలేదనుట)

శ్లో॥ నారాయణేతి శబ్దోఽస్తి వాగస్తి వశవర్తినీ ।
తథాపి నరకే ఘోరే పతంతీతి కిమద్భుతమ్ ॥

(మాటలాడగల ప్రతి మనుజుడును "నారాయణ" అనుశబ్దమును ఉచ్చరించి మహోన్నత పదవిని పొందగలవాడగుచుండగా అట్లు చేయక ఘోర నరకముల పాలగుచున్నాడు. ఏమి ఆశ్చర్యము.) ఇత్యాది ఋషి వచన ప్రమాణములున్నూ నారాయణ మంత్రమునే సర్వ మంత్రప్రధానమని చెప్పుచున్నది.

పరమ వైదిక సిద్ధాంత నిర్వాహకాగ్రగణ్యులైన శ్రీ శఠకోపాది దివ్య సూరులున్నూ స్వీయ దివ్య ప్రబంధములయందు ఆది మధ్య అవసాన ములలో నారాయణ మంత్రమునే అనుసంధించియున్నారు. వారి మార్గ మును అనుసరించి వారి శిష్యప్రశిష్యులైన నాథయామున యతివరాది మన పూర్వాచార్యులున్ను ఈ నారాయణ శబ్ద ఘటిత శ్రీమదష్టాక్షరీ మహా మంత్రమునే స్వోజ్జీవన హేతువుగా అనుసంధించడమేగాక తమ్ము ఆశ్రి యించిన వారికిన్నీ యీ మంత్రమునే ఉపదేశించి తదర్థమునే సంగ్రహము గను, విస్తరముగను గ్రంథముల రూపమున విశదపరచియున్నారు. ఈ కారణమువలన అష్టాక్షర మహామన్త్రము సకల భగవన్మంత్రాంతరముల కంటె ఉత్కృష్టమనుటకు సందియము లేదు. వ్యూహ విభవాది భగవ న్మూర్తులు, దీపోత్పన్న ప్రదీపములవలె పరవాసుదేవులవలన బయలు దేరినట్లు, ప్రధాన మంత్రమైన యష్టాక్షరీ మహా మంత్రమువలన తత్ప్ర తిపాద్య భగవత్స్వరూప రూపగుణ విభూతి వాచకములైన వ్యాపకావ్యాపక సకల భగవన్మంత్ర సముదాయము మవతరించి, తత్తన్మంత్రాను సంధాత లగు సజ్జనులను తరింపజేయును. కనుక ఇహలోకమందు శ్రేయస్సును కోరు సకల జనులు భగవన్నామ కీర్తనపరులై, తత్ప్రభావముచే విధూత సకల పాపులై, సమస్త శ్రేయస్సు పొంది సకల దేవతావంద్యులై, ఇహ లోకాపేక్షిత సకల భోగ పూర్ణులై, దేహాంతమున నిత్య విభూతి యందు నిరంతర భగవదనుభవానంద మహాపయోనిధి నిమగ్నులై నిత్యసూరి వర్గ ముచే శిరసావాహ్యులై, విలసింతురుగాక! ఇక ఈ వ్యాసమునకు సంబం ధించిన విశేషాంశములు పై వ్యాసములో వివరింపబడగలవు.

సిద్ధోపాయ నిష్ఠుల వైభవము

ఈ జగత్తునందు పశు పక్షి మృగ సుర నరాది సకల జంతువులును ప్రయోజనాపేక్షకు సంబంధించిన కరణ ప్రవృత్తి కల్గియున్నవని అందఱకును విదితమే కదా! ప్రయోజనాపేక్ష లేక ఎట్టి మందుడైనను ప్రవర్తింపడు. (ప్రయోజన మనుద్దిశ్య నమందోపి ప్రవర్తతే) ఈ జంతువులకు ఆహార నిద్రాభయ మైధునంబులు సమానములైనను శాస్త్రవశ్య జంతువులకు శాస్త్రీయ ఫలమందలి యపేక్షచే ప్రవృత్తి కలుగుచుండును. (ఆహార నిద్రా భయ మైధునాని। సమానమే తత్పశుభిర్నరాణాం। జ్ఞానం నరాణా మధికో విశేషః) జ్ఞానహీనుండు, పశుతుల్యుండు (జ్ఞానేన హీనః పశుభిస్సమానః) "శాస్త్రఫలం ప్రయోక్తరి" అను సూత్రమునకు శాస్త్రముచేత బోధింపబడిన ప్రయోజనము అనగా ఫలము శాస్త్రవిహిత కర్మానుష్ఠానము చేసినవానికి అని అర్థము. శాస్త్రమనగా "శాస్తీతి శాస్త్రం" చేతనునియొక్క హితాహితములను తదనుగుణ సాధనములను విధించునది కనుక వేదము శాస్త్రమని చెప్పబడుచున్నది.

"శాస్త్రయోనిత్వాత్" అను వేదాంత సూత్రమందలి శాస్త్ర శబ్దమునకు వేదమనియే మతత్రయ భాష్య కర్తలు వ్యాఖ్యానము చేసిరి. "ఆర్షం ధర్మోపదేశం చ, వేదశాస్త్రా విరోధినా। యస్తర్కేణాను సంధత్తే సధర్మో వేదనే తరః" అను మనుస్మృతి శ్లోకస్తమైన వేదశాస్త్రమనుదానికి వేదరూపమైన శాస్త్రమని వ్యాఖ్యానము చేయబడి యుండెను. ఇట్టి వేదాఖ్య శాస్త్రముచే విధింపబడిన ఫలములు ఐహ లౌకికైశ్వర్యము అనియు, పారలౌకికైశ్వర్యమనియు, కైవల్యమనియు, భగవత్ప్రాప్తి యనెడి మోక్షమనియు, నాలుగు విధములుగా ఉన్నది.

పుత్రులు, పశువులు, అన్నము, వర్షము, మొదలగునవి ఐహ లౌకికైశ్వర్యమనబడును. స్వర్గాద్యైశ్వర్యము పార లౌకికఐశ్వర్యమనబడును. ప్రకృతిని వీడిన పరిశుద్ధాత్మయొక్క స్వరూపమును అనుభవించుట కైవల్య మనబడును. మోక్షమనగా బాహ్య కుదృష్టి మతస్థులు వారి వారి

కల్పనానుసారముగా భిన్న భిన్నముగా చెప్పిరి గాని వైదిక సిద్ధాంత తత్త్వనేత్తలు స్థూల సూక్ష్మ శరీరములను విడిచి ప్రకృతి మండలమును అతిక్రమించిన దేశ విశేషమును పొంది అమానవుని కరస్పర్శచే అప్రాకృత దివ్య మంగళ విగ్రహావిర్భావము కలవాడై నిత్యపురుష సామ్యము నొంది నిరంతర భగవదనుభవ జనిత ప్రీతి కారిత కైంకర్యమును చేయుచుండుట యని నిర్ధారించిరి. ఈ నాలుగు ఫలములలో ఒకటి రెండు ఫలములు నశ్వరములును అల్పములును అయివున్నవి మూడవది యైన కైవల్యము నశ్వరముకాదు. కాని అపరిచ్ఛిన్న గుణవిభూతి విశిష్ట బ్రహ్మానుభవముకంటె అల్పముగదా! నాల్గవది యైన మోక్షము నిరవధికోత్తమ స్థిరఫలము. ఈ పురుషార్థమే చేతనునకు స్వరూపానురూపమైనది. ఇతరములు మూడును స్వరూప విరుద్ధములే గాక స్వరూప నాశనములు కూడ అగును. ఇట్టి ఉత్తమ పురుషార్థమైన మోక్షమందు చేతనునికి అపేక్ష కలుగుట కష్టతరము. ఏలనన, జీవునికి పంచమాహూతియైన మాతృగర్భ ప్రవేశ కాలమందు పూర్వకర్మానుగుణముగా శుద్ధ సత్త్వాశ్రయుడైన శ్రీమన్నారాయణుని కటాక్ష వీక్షణముచేత ప్రాచీన పాపకర్మములు క్షయించి సత్త్వగుణము అతిశయించి మోక్షరుచి కలుగవలయును.

శ్లో॥ జాయామానం హి పురుషం యం పశ్యేన్మధుసూదనః।
సాత్త్విక స్సతు విజ్ఞేయ స్సవై మోక్షార్థ చింతకః ॥

ఇహలోకమందు తఱచుగా చేతనులు దేశకాల ఆహార వైషమ్యాది మూలకమగు పాపకర్మచేత పరాభూతులై నశ్వర ఫలములనే అపేక్షించుచు తదను గుణ సాధనానుష్ఠానముల యందే ప్రవర్తింతురు. ఇట్లు ప్రవర్తించుట వలన క్రమముగా సంసార మభివృద్ధి నొంది చేతన స్వరూపము నశించును. నిత్యమైన ఆత్మ స్వరూపము నశించుట యనగా నిత్యజ్ఞాన గుణకుడైన జీవాత్మయొక్క జ్ఞానమునకు నశ్వరములును అనర్థావహములును అగు విషయములే గోచరించి వాటిని యనుభవించుటచే సదసద్వివేకహీనుడై అసత్ప్రాయుడగుటయే. ఇట్లుండుట చేతనోజ్జీవన కాముడైన

సర్వేశ్వరుని యొక్క సృష్టికాల సంకల్పమునకు అనుగుణము. సృష్టి కాలమందు సూక్ష్మ చేతనాచేతన శరీరకుడును సచ్ఛబ్దవాచ్యుడునైన నారాయణుడు తనలో లీనమైన చేతనా చేతనములను వేరుజేసి తత్కర్మాను సారముగా కరణ కళేబరాదుల నొసంగి నామరూపముల నొనర్చినది చేతనోజ్జీవన కాముకుడైగదా!

శ్లో॥ (విచిత్రా దేహ సంపత్తి రీశ్వరాయ నివేదితుం।
పూర్వమేవ కృతా బ్రహ్మన్ హస్తపాదాది సంయుతా॥)

కావున భగవంతుని యొక్క చేతనోజ్జీవనార్థ సంకల్పమునకు విరుద్ధముగా అల్పాస్థిర ఫలముల నపేక్షించి తత్సాధనముల యందు ప్రవర్తించి వాటిని అనుభవించి స్వరూపమును నశింప చేసుకొని భగవదనుగ్రహదూరులై సంసారమును వృద్ధి పొందించుకొనుట ఉచితము కాదు. కనుక అనంత స్థిరఫలమని వేదాంతములయందు నిశ్చయింపబడి, వైదికోత్తములగు మహర్షులచే ఉత్తమ పురుషార్థమని శిష్యులకు పదేశింపబడి, తన్మతానుసారులును వేదార్థతత్వవేత్తలును మన పూర్వాచార్యులును అగు శ్రీశఠకోప, నాథ, యామున, యతివరాదులచే అపేక్షింపబడిన మోక్షపురుషార్థమునే అపేక్షించి తత్సాధనలయందు ప్రవర్తించి తదనుభవపరులై చేతనోజ్జీవన మనెడి భగవత్సంకల్పమును నెరవేర్చుటయే భగవద్దాసభూతులైన చేతనులకు అత్యంతావశ్యకమైన కర్తవ్యాంశము. మోక్షశబ్దార్థమును సంగ్రహముగా మోక్షపదమును వివరించునట్టి స్థలమున చెప్పియుంటిని. ఇట్టి మోక్షమునకు ప్రాప్తి సాధనములు పెక్కులు శాస్త్రముల యందు చెప్పబడి యున్నవి. కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, అవతార రహస్యజ్ఞానము, పురుషోత్తమ విద్య, పుణ్యదేశవాసము, నామ సంకీర్తనము, దీపారోపణము, మాలా సమర్పణము, ఆలయ సమ్మార్జనవిలేపనాదికము, విమాన ప్రదక్షిణము, భవన నందనవన నిర్మాణము, భగవత్కార్యార్థము దేహ పరిత్యాగము, భగవచ్చరణ వరణరూపమైన ప్రపత్తి

వీటిలో కర్మయోగాదులు మూడును అవతార రహస్య జ్ఞానమును పురుషో త్తమ విద్యయు ప్రపత్తి గీతాశాస్త్రవిహితములే కదా! మిగిలిన దీపారోపణా దికములు వేదోపబృంహణములైన పురాణముల యందును భగవచ్ఛాస్త్రము లయందును చెప్పబడియున్నవి. కర్మయోగము మొదలైన ఉపాయములు దేశకాల గుణాదిభేదముచేత వేరువేరుగా ఉండే అధికారులచేత వారివారి రుచికి అనుగుణముగా పరంపరగాను సాక్షాత్తుగాను మోక్ష సాధనములుగా అనుష్ఠించబడిన ఈ ఉపాయానుష్ఠానముచే ప్రసన్నుడును శ్రియఃపతియు నగు నారాయణుడే ముఖ్యోపాయ భూతుడని నిష్కృష్టమైన శాస్త్రతాత్ప ర్యము.

శాస్త్రములలో ముఖ్యశాస్త్రమై అపౌరుషేయమై నిత్యమై భ్రమ విప్రలంభాది దోషసంభావనా గంధరహితమైన వేదమే అతీంద్రియార్థముల యందు ప్రమాణమని శాస్త్రజ్ఞులు నిశ్చయించి యున్నారు. ఋగ్యజుస్సా మాథర్వరూపమైన వేదములయందు అంతటను అనుగతమై, వేదశిరస్థానీ యమును, సకలోపనిషత్సార భూతమును అయిన పురుషసూక్తము నందు "వేదాహమేతం" అనే ఋక్కులో మహాపురుషుని యొక్క జ్ఞానమే ముక్తి సాధనమని చెప్పియుండగా, పురుషసూక్తమును అనువదించిన తైత్తరీయ శ్వేతాశ్వతరా ద్యుపనిషత్తుల యందున్నూ, "బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం। తమేవ విదిత్వాఽతి మృత్యుమేతి। పృథగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వా జుష్టస్తత స్తేనా మృతత్వమేతి। బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ భవతి। ధ్యాత్వాదేవం ముచ్యతే సర్వపాపైః" ఇత్యాది వాక్యముల యందును పరబ్రహ్మను తెలిసికొను టయే ముక్తిసాధనమని చెప్పియుండగా. ప్రహ్లాదాది ముముక్షువులు పర బ్రహ్మను తెలియుట రూపమైన భక్తిచేతనే ముక్తిని పొందినట్లు ఇతిహాస పురాణాదులవలన వెల్లడి యగుచుండగా కర్మయోగాదులు మోక్ష సాధన ములనుటకు కారణమేమనగా, స్వర్గాది ఫలసాధనములుగను సాధనాను ష్ఠాన యోగ్యతా సంపాదకములుగను విధింపబడిన నిత్యనైమిత్తిక కామ్యా దులను ఫలసంగ కర్తృత్వ త్యాగపురస్సరముగన్ను భగవదాజ్ఞా రూపము గను భగవచ్ఛేషత్వ జ్ఞానము కలిగి భగవదారాధన బుద్ధిచేత అనుష్ఠించిన

యెడల తదనుష్ఠాన ప్రసన్నుడైన భగవంతుని అనుగ్రహముచే తన్నిగ్రహ రూపములైన పాపములు క్షయించి చిత్తశుద్ధి కలిగి వివేక, విమోక, క్రియా, కళ్యాణ, అనవసాద, అనుద్ధర్షము లనెడి సాధన సప్తకాను గృహీతమైన మనస్సు వలన ప్రసరించిన శ్రవణ మననములకు భగవంతుని స్వరూప రూప గుణవిభూత్యాదులు గోచరమై, ఆ మననము నిధిధ్యాసన రూపమై, తైలధారవలె అవిచ్ఛిన్న స్మృతి సంతానమైన భక్తి శబ్ద వాచ్యమై, దర్శన సమాకారముకాగా అట్టి పరభక్తి భగవంతునికి ప్రీతిని పుట్టించి తద్వారా నిరంతర భగవదనుభవ రూపమైన మోక్షమునకు సాధనమగుటవలన కర్మయోగాదులు పరంపరగా మోక్ష సాధనములని వైదిక సిద్ధాంతము.

కర్మయోగ, జ్ఞానయోగ, భక్తియోగములును, నామ సంకీర్తనాదులును, చేతన వ్యాపార సాధ్యములై పరంపరగా మోక్ష సాధనములగుచున్నవి. కాన సాధ్యోపాయము లన్నియు, ఈ ఉపాయానుష్ఠానముచే ప్రీతిని పొంది చేతనుని పుణ్యపాప విధూనన పూర్వకముగా ఫలప్రదుడైన భగవంతుడు సిద్ధోపాయమని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. "ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే" (మోక్ష మందిచ్ఛ కలిగిన నేను భగవంతుని గూర్చి ప్రపత్తిని చేయుచున్నాను) "యే చ వేదవిదో విప్రాః యే చాధ్యాత్మ విదో జనాః। తేవదంతి మహాత్మానం కృష్ణం ధర్మం సనాతనమ్॥" (వేదవేత్తలును అధ్యాత్మ జ్ఞానము కలవారును శ్రీకృష్ణుని సనాతన ధర్మమునుగా వక్కాణించు చున్నారు.) దీనిని బట్టి ప్రపత్తి స్వరూపమును విచారించినను, అదియును భగవదేకోపాయతా యాచనా రూపమైనది. కనుక పూర్వోక్త న్యాయము ఇందు విషయమై సమానమే. "భక్తి ప్రపత్తిభ్యాం ప్రీత స్స ఏవ మోక్షోపాయః" (భక్తి ప్రపత్తులచే ప్రీతినొందిన భగవంతుడే మోక్షమునకు ఉపాయము) అని శ్రీ భగవద్భాష్య కారులవారు అనుగ్రహించి యున్నారు. సాధ్యోపాయములైన కర్మయోగాదులు చేతనుని స్వాతంత్ర్యాభి మానముచే అనుష్ఠితములై స్వరూపసిద్ధిని పొందవలసినదిగాన భగవంతునకు అత్యంత పరతంత్రుడైన చేతనుని యొక్క

శేషత్వ పారతంత్ర్య స్వరూప నాశనములై ఉపాయము లగుచున్నవి.

"ఉపాయాపాయ సంయోగే నిష్ఠయా హీయతేఽనయా। అపాయ సంప్లవే సద్యః ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్। ప్రాయశ్చిత్తిరియం సాత్ర యత్పున శ్శరణం వ్రజేత్। ఉపాయా ముపాయత్వ స్వీకారే ప్యేతదే వహి" యీ శ్లోకములు, భగవదేకో పాయుతా ధ్యవసాయ నిష్ఠుడైన ఉత్త మాధికారికి రజస్తమో గుణాభిభవముచేత మనఃకాలుష్యము కలిగి ఉపా యాంతర ప్రపత్తి సంప్రాప్తమైనప్పుడు పూర్వనిష్ఠ లోపించునుగాన నిష్ఠా నాశకరములగు ఉపాయాంతరములు అపాయములని బోధించుచున్నవి.

ఉపాయాంతరములు అపాయము లగుటయేకాక పూర్వోక్తాధికారికి భయజనకములు, శోకజనకములు, సురాబిందు సంయుక్త సువర్ణ పాత్ర గత గంగాది పుణ్యతీర్థమువలె అత్యంత నిషిద్ధములు, రత్న వరాటకాది న్యాయముగా అపరిచ్ఛిన్న భగవదను భవరూపమైన మహాఫలమునకు విసదృశములు. చేతనేశ్వరోభయ స్వరూపా వద్యకరములు. ఇట్టి దూ షణ దూషితమైన సాధ్యోపాయములను సవాసనగా విడిచి సిద్ధోపాయమైన శ్రియఃపతియొక్క చరణారవింద యుగళమును ఆశ్రయించుటయే తచ్ఛేష భూతుడును, తదేక పరతంత్రుడును అయిన చేతనునికి స్వరూపోజ్జీవన కరమును, స్వరూపాను రూపమును అయిన కర్తవ్యాంశము. ఈ భగవ చ్ఛరణార విందయుగళా శ్రయణమే ప్రపత్తి యనబడును. ఈ ప్రపత్తి అంగప్రపత్తి యనియు, అంగి ప్రపత్తియనియు ఇటు తెఱుగులు. ఈ రెం డును గీతావచన సిద్ధములే. మామేవ యే ప్రపద్యంతే। తమేవ శరణం గచ్ఛ। తమేవ చాద్యం పురుషం ప్రపద్యే। యతః ప్రవృత్తిః ప్రసృతా పురాణీ।" ఇత్యాదుల యందు అంగ ప్రపత్తిని, శాస్త్రాంతమందు అంగి ప్రపత్తిని విధించియున్నాడు. కర్మ యోగాదులయొక్క అనుష్ఠానా విచ్ఛే దక సంపాదకమైన భగవచ్ఛరణ శరణ వరణము అంగ ప్రపత్తి యన బడును. ఉపాయాంతరముల యందు స్వరూప విరుద్ధత్వాది జ్ఞానము కలిగి తత్పరిత్యాగ పూర్వకముగా చేయబడెడు భగవ దేకోపాయతా ధ్యవ సాయ రూపమైన భగవచ్ఛరణ వరణము అంగి ప్రపత్తి యనబడును.

వరణమనగా స్వీకారము. భగవదేకోపాయతా స్వీకారరూపమైన ప్రపత్తిని ఉపాయమని వ్యవహరించుట అన్వయ వ్యతిరేకములచే ఉపాయత్వ భ్రమాస్పదమనియే గ్రహింపవలయును.

ప్రపత్తి స్వరూపమును విచారించగా ఇది చేతన స్వరూపానురూపమై, భగవంతుని రక్షణా ప్రతిషేధ ద్యోతకమై, రాగ ప్రాప్తమైన మానసిక వృత్తివిశేషమని పూర్వాచార్యులు నిశ్చయించి యున్నారు. ఇట్టి భగవదేకోపాయతా ధ్యవసాయ పూర్వకముగా తచ్చరణారవింద శరణ వరణ రూప స్వీకార నిష్ఠులైనవారు సిద్ధోపాయ నిష్ఠులన బడుదురు. ఈ సిద్ధోపాయ నిష్ఠులు భగవంతునికి తనస్వరూప రూపములతోపాటు అత్యంతాభిమతులై సవిగ్రహముగా భగవంతుని శిరసావాహ్యులై యుందురు. వారి సంశ్లేషము భగవంతునకు లక్ష్మీస్తన పరిరంభణాదులకంటె అత్యంతము ఆనందావహమై యుండును. ఇట్టి మహాప్రభావ సంపన్నులైన మహాపురుష శిఖామణులు తమరు ఉజ్జీవించుటయేగాక తమ సంబంధి, సంబంధులను కూడ తరింప చేయుదురు. వారి సంచారముచే భూమి యంతయు అతి పవిత్రతను పొందును. వారి కటాక్ష విశేషముచే బాల మూక పంగు జడ అంధాదులును ఉత్తీర్ణులగుదురు. వారి అవతారము భగవదవతారమువలె పామరజన శ్రేయః ప్రాపకమై సజ్జనానందకర మైనందున వారు సకలదేవతా వంద్యులై యమ కింకర భయంకరులై సంసార మహాకూపార నిస్తరణ తరణి భూతులై సర్వజన సంకీర్త్యమాన మహా యశస్సంపన్నులై సర్వజగమునకు ఆచార్యులై యుందురు. ఇట్టి వీరివైభవము పరమ కారుణికులును సర్వజ్ఞులును అయిన లోకాచార్య గురు శిఖామణిచే సాంగాఖిల ద్రవిడ సంస్కృత రూప వేదసారార్థ సంగ్రహకమైన శ్రీవచన భూషణ దివ్య రహస్యమందు సప్రమాణముగా విశదీకరింపబడి యున్నది. కావున ఉజ్జీవనాపేక్షగల వారందఱును శ్రీవచన భూషణోక్త రహస్యార్థోపదేశమునంది సిద్ధోపాయనిష్ఠులై తాము ఉజ్జీవించి అన్యులును ఉజ్జీవింప చేయుదురుగాక!

ద్రావిడ ప్రబంధ ముఖ్యత్వ నిరూపణము

శ్రీనిధిం శ్రీ శఠార్యాది మునీన్నత్వా గురూత్తమాన్।
ద్రావిడామ్నాయ ముఖ్యత్వ ముపన్యస్యామి సాంప్రతం॥

ఇది వరలో అతీంద్రియార్ధ నిరూపణమందు శ్రుతి స్మృతి ఇతిహాస పురాణ శ్రీ పాంచరాత్రములు ప్రమాణములని వ్యాసములు వ్రాసి యున్నాము. ఆ ప్రమాణార్ధములను పరిశీలించగా ద్విజులైన వారికి సంస్కృత వేదాధ్యయనము ముఖ్యమైనట్లు వైష్ణవత్వమును అపేక్షించు వారికి ద్రావిడ వేదాధ్యయనము ముఖ్యమని తెలియు చున్నందున ఈ విషయమును వెల్లడి చేయుటకై భాగవతాజ్ఞానుసారముగ ఈ వ్యాసమును వ్రాయుచున్నాను.

యో నధీత్య ద్విజో వేదమన్యత్ర కురుతే శ్రమం।
సజీవన్నేవ శూద్రత్వ మాశుగచ్ఛతి సాన్వయః॥

అను ప్రమాణముచేత వేదాధ్యయనము చేయని ద్విజునకు ఆజన్మయందే శూద్రత్వ ప్రాప్తిన్ని "అధీతమపి యో వేదం విముంచతి నరాధమః। భ్రూణహా సతు విజ్ఞేయో నరకం చాధిగచ్ఛతి" అనే ప్రమాణముచే వేదాధ్యయనము చేసి మరచినవానికి భ్రూణహత్యా దోషమున్ను, నరకప్రాప్తిన్ని

యస్య వేదశ్చ వేదీచ విచ్ఛిద్యే తే త్రిపూరుషం।
సవై దుర్బ్రాహ్మణో జ్ఞేయ స్సర్వకర్మ బహిష్కృతః॥

అనే ప్రమాణముచేత వేదాధ్యయనమున్ను యజ్ఞానుష్ఠానమున్ను, త్రిపూరుషముగా లేనివాడు దుర్బ్రాహ్మణుడై సర్వవిధ కర్మానర్హుడనిన్ని చెప్పి యున్నట్టు,

స్వశాఖా ద్రావిడామ్నాయౌ విచ్ఛిద్యేతే త్రిపూరుషం।
సవై దుర్బ్రాహ్మణో జ్ఞేయః" అనే ప్రమాణముచ్చేత ద్రావిడ వేదాధ్యయనము లేనివానికి స్వశాఖాధ్యయనము లేనివానికి వలె బ్రాహ్మణ్యము లేదు అనిన్ని "అధ్యేతవ్యం ద్విజ శ్రేష్ఠై ర్వేద రూపమిదం కృతం"

అనే ప్రమాణము చేత ద్విజులైన వారికి ద్రావిడ వేదాధ్యయనము అవశ్య కర్తవ్యమనిన్నీ, "అరియక్కొత్త వల్లార్ వైష్ణవరాళ్ కడల్ ఞాల త్తుళ్ళే" అనే శ్రీ పరాంకుశ శ్రీసూక్తి ప్రమాణము వల్ల ద్రావిడ వేదాధ్య యనము చేసినవారికి వైష్ణవత్వమున్ను చెప్పి ఉన్నది.

వేదమనగా చంద్ర చాంద్ర పాణిన్యాది వ్యాకరణ సంస్కృత భాషామయ శబ్దరాశిగాని ద్రావిడభాషా రూప శబ్దరాశి వేదము కాదనిన్నీ ద్రావిడభాష ఆంధ్ర భాషాదులవలె తద్దేశ మాత్రావధిగా కల్పితమగుట వల్ల అర్వాచీనమనిన్నీ కొందరు వాదింతురు అట్లు చెప్పుట యుక్తము కాదు. అథర్వణ ఖిలకాండములో చేరి చతుర్ముఖ యాజ్ఞవల్క్య సంవాద రూపమైన ద్రావిడ బ్రహ్మోపనిషత్తు ద్రావిడ వేద సద్భావ మందున్ను తన్నిత్యత్వమందున్ను తత్పఠనము చేసినవారికి వైష్ణవత్వసిద్ధి యందును ప్రమాణమై ఉండుటేగాక ప్రస్తుతకాలములో పాఠ ప్రవచన ములలో ఉన్న యజుర్వేదారణ్యకములో "నమో వాచే యాచోదితా యా చానుదితా తస్యైవాచే నమో నమో వాచే" అనే వాక్యమున్ను ద్రావిడవేద సద్భావమందు ప్రమాణమని వైదికోత్తములు నిర్ణయించినారు. ఈ శ్రుతి యొక్క భాష్యములో "లుదితా! వ్యవహృతా! అనుదితా! వ్యవహరిష్య మాణా;" అని అర్థము వ్రాసినందున సృష్ట్యాదియందు చతుర్ముఖాది పరంపరగా వ్యవహరించబడిన సంస్కృతవాక్కు అనిన్నీ, కల్యాదియందు శ్రీపరాంకుశాది పరంపరగా వ్యవహరింప బోవునది ద్రావిడ వాక్కు అనిన్నీ, అందులకు తాత్పర్యము గ్రహించ తగియున్నది.

ఈ మంత్రములో "వాచే" వేదరూపమైన వాక్కు కొరకు అని అర్థము. "వాచా విరూప నిత్యయా అనాది నిధనా హ్యేషా వాగుత్సృష్టా స్వాయంభువా" అనే శ్రుతి స్మృతులలో "వాక్" అనే శబ్దము వేదవాక్కును చెప్పును, అని వ్యాఖ్యానము చేయబడినది. ఈ ద్రావిడ వేదము పర బ్రహ్మమైన శ్రియఃపతియైన నారాయణుని యొక్క స్వరూప రూప గుణ విభూతులను విస్తారముగా బోధించుట వల్ల వేదోత్తర భాగములై పరబ్రహ్మ స్వరూప రూప గుణ విభూతి ప్రతిపాదకములైన ఉపనిషత్తు

లకు ఉపబృంహణములైన పురాణములయందు ద్రావిడవేద ప్రభావాదు లను విశేషముగా మహర్షులు తెలియ పరచియున్నారు.

బ్రహ్మాండ, బ్రహ్మకైవర్త, భవిష్య, పాద్మాదులయందు ద్రావి డవేద ప్రవర్తకులైన శ్రీశఠారి మునీంద్రులవారి అవతారాది వైభవమున్ను తదందగోపాంగ ప్రవర్తకులైన శ్రీపరకాలాది మునీంద్రుల అవతారాది ప్రకారమున్ను సవిస్తరముగా ప్రతిపాదించియున్నారు. ఆ ప్రమాణముల ను ముందు తెలుపగలము. ఆచార ప్రతిపాదన ప్రధానమైన వేద పూర్వ భాగోప బృంహణములైన మన్వాది స్మృతులయందు ద్రావిడవేద ప్రస్తావనము చేయవలసిన అవసరము లేదు. అయినను విశిష్ట వైష్ణవా చార బోధకమైన శ్రీపరాశర శ్రీహరితాది స్మృతులయందు భగవదారాధన ప్రకరణమందు వేదాంతములకు ఉపనిషత్ అనే శబ్దమువలె ద్రావిడ వేదమునకు అసాధారణ వాచకమైన ప్రబంధ శబ్దముచేత ద్రావిడవేద ప్రస్తావనము చేయబడియున్నది. శ్రీపరాశరస్మృతి ఉత్తరఖండమందు సప్తమాధ్యాయములో డోలోత్సవ ప్రకరణములో "నిత్యం సాయాహ్న సమయే డోలాయాం పూజయేద్ధరిం" అని ఆరంభించి "వేదైశ్చతుర్భిః ప్రథమ మంగైశ్చ తదనంతరం కరైశ్చ బ్రాహ్మణ స్పత్యైః పురాణై ర్వైష్ణవై శ్శుభైః । ప్రబంధ కల్పైర్గాయన్ వా శనై ర్దోలాంచ డోలయేత్॥" అనిన్ని "ఋగ్గానై స్సామగానైశ్చ గీతపాఠైః ప్రబంధకైః । పుణ్యైర్మనో హర స్తోత్రైః డోలాపూజాం సమాచరేత్॥" అనిన్ని వృద్ధహరీత స్మృతి పంచ మాధ్యాయమందు "సాయాహ్నే సమనుప్రాప్తే డోలాయామర్చయే ద్ధరిం" అని ప్రారంభించి, "తస్యాం నివేశ్య డోలాయాం వాసుదేవం శ్రియఃపతిం । ఉపచారై రర్చయిత్వా శనైర్దోలాం చ డోలయేత్॥ వేదాద్యైః బ్రాహ్మణ స్పత్యైః సూక్తైద రంగైర్ద్విజోత్తమః । సామగానైః ప్రబంధైశ్చ గాయన్ కృష్ణం జగద్గురుం॥ సువాసిన్యా డోలయిన్యా డోలయిత్వా వైష్ణవాన్ పూజ యేత్తతః" ఈ గ్రంథములోనే సప్తమాధ్యాయమందు "అథడోలాం శుభా కారాం బధ్వాస్యాం సమలం కృతాం" అని ఆరంభించి "సూక్తైశ్చ బ్రాహ్మ ణ స్పత్యైః సామగానైః ప్రబంధకైః నామభిః కీర్తయన్ దేవం మందం

డోలాం ప్రచాలయేత్" అనిన్నీ చెప్పియున్నది.

ఈ వచనములలో ప్రబంధ శబ్దము దివ్య ప్రబంధములని శిష్టులచేత వ్యవహరింపబడు ద్రావిడ వేదమునే చెప్పును. ఇదిగాక ప్రబంధ శబ్దమునకు ద్రావిడవేద వాచకత్వము పురాణ సిద్ధముగానున్ను ఉన్నది. బ్రహ్మ కైవర్త పురాణ క్షేత్రకాండలో మంగళాద్రి క్షేత్ర మాహాత్మ్యఘట్టము 29వ అధ్యాయములో

శ్లో॥ తేషా ముద్గీయమానాం తాం ద్రావిడ బ్రహ్మ సంహితాం।
వృత్త గద్యాత్మికాం రమ్యాం చతుర్వేద మయీం శుభామ్॥
మునే ద్రావిడ దేశేషు పుణ్యక్షేత్ర యుతేషుచ।
మత్సన్నిధౌ ప్రతిదినం పఠంతి ప్రతివత్సరం॥
ప్రబంధ పఠనం యత్ర తత్ర తత్రాలయే మమ।
ఉజ్జీవయంతి తీర్థం చ ప్రసాదం వైష్ణవోత్తమాః॥

అనే ప్రమాణము వలన ద్రావిడ వేదములు సంస్కృత వేదములవలె నిత్యాను పూర్వి కలవని ప్రతికల్యాది యందు ఆవిర్భవించునని పురాణ సిద్ధము. మార్కండేయ పురాణోత్తర ఖండమందు,

శ్లో॥ సంస్కృత శ్రుతయో యద్వత్ ద్రావిడ శ్రుతయస్తథా।
నిత్యాస్తద్వత్ ప్రణీయంతే మునిభిస్తు కలౌ కలౌ॥
వేదాశ్చ వేదగాథాశ్చ నిత్యాద్రావిడ సమ్మతాః।
కలౌ కలౌ ప్రణీయంతే కృపయా జ్ఞానయోగిభిః
ద్వాపరాంతే యథావ్యాసో వేదవిద్యాం ప్రణేష్యతి।
తద్వన్నిత్యాత్మ భూగాథాః ప్రణేష్యతి॥ అని చెప్పి యున్నందున

సంస్కృత వేదములవలె ద్రావిడ వేదములున్ను నిత్యములు. ఇవి ప్రతి కలియుగమునందు పరాంకుశ మునీంద్రులచేత ప్రణయనం చేయబడును. ద్రావిడరూపములైన వేదములున్ను నిత్యములు. ప్రతి కలియందు లోకోజ్జీవనేచ్ఛ చేత జ్ఞానప్రధానులైన మునులచేత ప్రకాశింప చేయబడుచున్నవి. ద్వాపరాంతమందు వ్యాసమహర్షి వేద విభాగం చేసి

నట్టు భగవన్నిర్హేతుక కటాక్షలబ్ధ దివ్యజ్ఞానము కలవారగుట వల్ల మహా భాగ్యశాలియైన శ్రీశఠకోప మునీంద్రుల వారు ద్రావిడ వేదములను ప్రకాశింప చేయుగలరు.

ద్రావిడ బ్రహ్మోపనిషత్సిద్ధముతే గాక సంస్కృత వేదమునకువలె ద్రావిడ వేదమునకును ఉపక్రమోత్సర్జనములు పురాణ సిద్ధములు. తైష్యాం సూర్యర్క్షే ద్రావిడీ మధీయీత। ఉర్జేహ్యగ్న్యర్క్షే హ్యుత్సర్జనం। గీర్వాణమయ వేదేస్య తైష్య శ్రావణ పర్వయోః। యథాప్రోక్తా మహారాజ సముత్సర్జన సంగ్రహౌ। ద్రావిడ శ్రుతి బృందస్య కార్తికీ మార్గశీర్షయోః। పర్వమద్దినయోరేవ సముత్సర్జ న సంగ్రహౌ। వృశ్చికే మాసి పూర్ణాయాం దీపారోపణ మాచరేత్। తత్రైవ శఠకోపాది సూక్తీనాం శాంతి మాచరేత్।" ఇత్యాదులు ఇందుకు ప్రమాణములు.

సంస్కృత వేదము ఋక్కు, యజస్సు సామము, అధర్వాణము అని నాలుగు విధములై, ఆరు అంగములతో, ఎనిమిది ఉపాంగములతో కూడియున్నట్లు శ్రీశఠారి మునీంద్ర ప్రణీతమైన ద్రావిడ వేదమున్ను ఋగ్వేద స్థానీయమైన తిరువిరుత్తమనిన్నీ, యజుర్వేద స్థానీయమైన తిరువాశరియమనిన్నీ, అధర్వణ వేద స్థానీయమైన పెరియతిరువందాది అనిన్నీ సామవేద స్థానీయమైన తిరువాయ్‌మొళి అనిన్నీ నాలుగు విధములు. పరకాలముని ప్రణీత షట్ప్రబంధ రూప షడంగ సహితముగాను, కాసార భూత మహదాహ్వాయ భట్టనాధ శ్రీభక్తిసార కులశేఖర యోగివాహ భక్తాంఘ్రిరేణు నామకులైన అష్టమునీంద్రులచేత ప్రణీతములయిన ప్రబంధములే అష్టోపాంగ సహితములై యున్నవి.

ఈ ద్రావిడవేద ప్రవేతలైన శ్రీ పరాంకుశ మునీంద్రుల వారి అవతారమున్ను తదంగో పాంగ ప్రకాశకులైన శ్రీ పరకాలాది మునీంద్రావతారమున్ను "ఊళితోరూళి యులకుక్కు నీర్కొణ్డు తోళియురుం యాముం పోల్" అనె శ్రీ పరాంకుశ చరమ ప్రబన్ధ ద్వితీయశతక ప్రధమదశక పంచమ గాధవల్ల సూచితము. ఈసూక్తియొక్క షట్త్రింశత్సహస్ర భాష్య టీకయందు ఈ అర్ధము స్పష్టము: నర నారాయణ సంవాదరూపమైన భార్గవ పురాణోత్తర ఖండమందు పరాంకుశాది దివ్యసూక్తుల యొక్క అవతారాది

వైభవము సుస్పష్టముగా ఉన్నది.

సంస్కృత వేదముయొక్క నిత్యత్వము, సకలదేవతా ప్రతి హేతుత్వము మొదలగు విశేషములు వేదవాక్యములచేత స్మృతి వచనములచేత సిద్ధమయినట్లుగా ద్రావిడవేద నిత్యత్వము మొదలగు విశేషములు ద్రావిడవేద వాక్యముల చేతను భగవత్ప్రణీతమైన శ్రీ పాంచరాత్ర సంహితావచనముల చేతను ప్రసిద్ధముగా ఉన్నది. శ్రు॥ వాచా విరూప నిత్యయా, ఆరణ్యకం యస్తిత్యాజ సఖివిదగ్ం సఖాయం న తస్య వాచ్యపి భాగో అస్తి। యదీగ్ం శృణోత్యలకగ్ం శృణోత్సలకగ్ం శృణోతి నహి ప్రవేద సుకృతస్య పంథాం ఇతి తస్మాత్ స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః" ఈ శ్రుతి యొక్క అర్థము యీ ఉపన్యాసాంతమందు వివరింపబడును. "శ్రు॥ యావతీర్వై దేవతా స్తాస్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణే వసంతి తస్మాత్ బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్భ్యో దివేదివే నమస్కుర్యాత్ నాశ్లీలం కీర్తయే దేవతా వివదేవతాః ప్రీణాతి" సమస్త దేవతలు వేదవేత్తయైన బ్రాహ్మణుని అధిష్టించి యుందురు. కనుక వేదవేత్తలైన బ్రాహ్మణుల కొరకు సర్వకాలము ప్రణామాదికమును చేయవలసినది. అట్టివారికి అప్రియమును చెప్పకూడదు. ఇట్టి వాడు దేవతా ప్రీతికరుడై యుండును. "యం యం క్రతు మధీతే తేన తేనాస్యేష్టం భగవత్యగ్నే ర్వాయో రాదిత్యస్య ప్రాయుజ్యం గచ్ఛతీత్యాది వేదమేవ జపేన్నిత్యం వేదఖిలో ధర్మమూలం" "శ్రుతి స్మృహిహి విప్రాణాం చక్షుషీ ద్వేవినిర్మితే ఇత్యాది ప్రమాణములవలె "ముందైయాయిరం అళవిల్లా వాయిరం ఒన్నియొన్నియులకం పడైత్తాన్ కవి" అని శ్రీశఠకోపముని చరమ ప్రబంధమునందున్ను, "నిత్యాస్తద్వత్ ప్రణీయంతే నిత్యాత్మ భూగాథాః" ఇత్యాది పురాణ వచనముల యందున్ను, ద్రావిడ వేద నిత్యత్వాదికము" చెప్పియున్నారు. సంస్కృత వేదం దేవభోగ్యమైనట్లు ద్రావిడ వేదము "యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సంతి దేవాః" అని నిత్యదేవులుగా ప్రసిద్ధులైన అనంత గరుడ విష్వక్సేనాది సూరి వర్గమునకున్ను భగవంతునికిన్ని మిక్కిలి భోగ్యము. "తొణ్డర్క్కముతుణ్ణ చ్చొల్ మాలైకళ్ శొ

న్నేన్" భగవద్భక్తులకు అమృతపానతుల్యముగా అనుభవించుటకై సూక్తి మాలలను విన్నవించితిని. "పణ్ణార్ పాడలిన్ కవిగళ్ యానాయ్ తన్నై త్తాన్ పాడి। తెన్నావెన్ను మెన్నమ్మాన్ తిరుమాలిరుం శోలై యానే।" సుస్వర పరిపూర్ణమై గానరూపమైన ప్రబంధములను నన్ను అధిష్ఠానం చేసి తానే తనను పాడి గానామృతపాన సంతుష్టుడై దానినే ఆలాపనచేస్తూ శ్రీ మద్వనాద్రియందు నివసించినాడు.

ఈ వచనములు ఈ విషయములో ప్రమాణములు.

సంస్కృత వేదము సృష్ట్యాదియందు కారణ జలమందు శేష పర్యంక శయనుడై "సోకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి" అనే శ్రుతి ప్రకారముగా సృష్టి సంకల్పమును జేసిన శ్రియఃపతి నారాయణుని యొక్క శ్రీనాభీ కమలమునందు "యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యోవై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై," "యన్నాభి పద్మా దభవన్మహాత్మా ప్రజాపతి ర్విశ్వసృడ్విశ్వ రూపః, యత్తత్పద్మ మభూత్పూర్వం తత్ర బ్రహ్మ వ్యజాయత। బ్రహ్మణశ్చాపి సంభూత శ్శివ ఇత్యవధార్యతాం। పద్మే దివ్యేర్క సంకాశే నాభ్యాముత్పాద్య మామపి। ప్రాజాపత్యం త్వయాకర్మ సర్వం మయి నివేశితుం" ఇత్యాది ప్రమాణరీతిని ఉత్పన్నుడైన కర్మసృష్టికి నిర్వాహకుడైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మకొఱకు భగవంతుని చేత సుప్తప్రబద్ధ న్యాయముగా తన నిశ్వాస రూపముగా బయలు పరచి, ఉపదేశింపబడి చతుర్ముఖ బ్రహ్మచేత జ్యేష్ఠపుత్రుడైన రుద్రుడు మొదలగు వారికి ఉపదేశింపబడి, ఆ పరంపర ఇప్పటివఱకున్ను ప్రచారములోనున్నట్లు ద్రవిడవేదమున్ను సకల చేతనోజ్జీవన కాముడైన శ్రీమన్నారాయణుని యాదృచ్ఛిక ప్రాసంగాను షంగిక సుకృత నిరపేక్షముగా కేవలము నిర్హేతుకముగా ప్రసరింప చేయుబడిన భవ్య కటాక్ష పాత్రులుగా జన్మ సిద్ధ నైచ్యము కలిగిన ఉత్కృష్ట వర్గమున భగవంతుని చేత అవతరింప చేయబడి ఇట్టి కటాక్ష ప్రభావముచేత సిద్ధించిన పరావరతత్వయాథాత్మ్య జ్ఞానము కలిగి "జ్ఞానీత్వా త్మైవమే మతం" ఇత్యాది ప్రమాణ రీతిని భగవంతుని అత్యంత ప్రియతములైన కారుణ్య సృష్టికి నిర్వాహకులైన

శ్రీ శఠకోపసూరియొక్క జిహ్వాగ్ర సింహాసనారూఢులైన శ్రియఃపతియొక్క ప్రేరణ చేత భగవత్స్వరూప రూపగుణ విభూత్యనుభవ ప్రవాహ పరీవాహ రూపముగా శ్రీ వైష్ణవానుభవార్థమై శ్రీ శఠారి ముఖారవింద కుహరము వలన బయలువెడలి శ్రీ శఠారి మునిచేత స్వశిష్యులైన శ్రీమన్నాథ మునులకు ఉపదేశింపబడి తచ్ఛిష్య పరంపరచేత నేటివరకు ప్రచారణలో ఉన్నది. ఇందుకు శ్రీ శఠారిసూక్తియే ప్రమాణము, "అముదల్వా నివనెన్ను తత్తే యెన్నాముతల్ వందుపుకొందు నల్లిన్కవి తూముదల్ పత్తర్క్కున్త్తా తన్నైచ్చొన్న । యెన్వాయ్ ముదలప్పనై యెన్నుమరప్పనో"

వ్యాస వాల్మీకాదులవల్ల భారత రామాయణాదులను ప్రకాశింప జేసినట్లు నావల్ల భక్తాను భావ్యములైన ప్రబంధములను ప్రకాశింప చేయ తలచి నా జిహ్వాగ్రమందు ప్రవేశించియుండి పరిశుద్ధ జ్ఞాన సంపన్నులైన భక్తాగ్రేసరులు అనుభవించునట్లు తానే తనయొక్క స్తుతిరూపములైన ప్రబంధములను చెప్పి నాయొక్క వాక్ప్రవృత్తికి హేతువైన ఉపకారకుడైన వానిని నేను ఏ విధముగా మరతును. ఇట్టి అవతార వైభవము కలిగినది ద్రావిడ వేదము. ఈ ద్రావిడవేద ప్రకాశకులైన శ్రీ శఠారి మహర్షియొక్క వైభవము వాచామ గోచరము "కిమప్యత్రాభిజాయంతే యోగిన స్సర్వజన్మసు । ప్రత్యక్షతాత్మ నాథానాం నైషాం చిత్యం కులాదికం । ద్రవిడోపనిషద్ద్రష్టు రస్యయాథాత్మ్య ముత్తమం । సమ్యక్ శ్రుతవతాం నాస్తి శంకనీయ ఉపప్లవః । ఏకాంతీ వ్యపదేష్టవ్యోనైవ గ్రామ కులాదిభిః। విష్ణునా వ్యపదేష్టవ్య స్తస్య సర్వంసఏవవా॥" భగవత్కటాక్ష పాత్రులైన మహాయోగులు సర్వ జన్మలయందున్ను అవతరించగలరు, భగవత్సాక్షాత్కార సంపన్నులైన వారియొక్క కుల గోత్రాదికము విచారించ దగినదికాదు. ద్రవిడోపనిషత్తును సాక్షాత్కరించిన ఈ శఠగోప మహర్షియొక్క లోకోత్తరమైన ప్రభావమును సప్రమాణముగా వినినవారికి అందు విషయమై సంశయ విపర్యయములుండవు. శ్రియఃపతియైన సర్వేశ్వరుడే ఉపాయోపేయములను నిశ్చయజ్ఞానము కలవాడు. గ్రామ కులాదులచేత వ్యవహరించ తగదు. ఇట్టి మహానుభావునికి ధారక పోషకభోగ్యములు సర్వేశ్వరుడే

గనుక అట్టివానిని విష్ణుసంబంధముచేత వైష్ణవుడనే వ్యవహరింపవలెను, ఇత్యాది ప్రమాణములు బహువిధముగా నున్నవి.

మరియు సంస్కృత వేదమునకు మూలమైన దేవభాషను ఇంద్ర చంద్ర పాణిన్యాదులు స్వ స్వ వ్యాకరణములచేత సంస్కరిచినట్లు నిత్య దేవులైన నిత్య సూరులచేత వ్యవహరింపబడుచు దివ్య ప్రబంధమూలమైన ద్రావిడభాషను అయోనిజులైన కుంభ సంభవ మహర్షి వ్యాకరణ నిర్మాణ ముచేత సంస్కరించియున్నారు.

ఇందుకు ప్రమాణం మార్కండేయ పురాణం "అగస్త్యో భగవాన్ సాక్షాత్తస్య వ్యాకరణం వ్యధాత్। పాణినీయానుసారేణ మలయాచల సంశ్రయః॥ చంద్ర శాస్త్రానుసారేణ వృత్తానామపి లక్షణం ఉక్తామన్యై స్తథా చార్యైః ద్రావిడస్య తధామునే సంస్కృతస్య యదాసంతి ద్రావి డస్యాపి భూతలే" ఇత్యాదికము.

సంస్కృత ద్రావిడేతరములైన ఆంధ్ర కర్ణాటాది భాషాశబ్ద ములకు ఆర్షవ్యాకరణములు లేవు. కనుక ఆ భాషలు దేశవ్యవహారోప యోగిగా నుండునవి గాని తద్భాషామయ గ్రంధములు పుణ్యార్థముగా అనుసంధేయములు కావు. సంస్కృతభాష భువర్లోకము మొదలు సత్య లోక పర్యంతములైన ఊర్ధ్వలోక వాసులైన సిద్ధ గంధర్వ కిన్నర కింపు రుష విద్యాధరాది సామాన్య దేవతలచేతను, వసురుద్రాదిత్య మరుదాది విశేష దేవతలచేతను ఇంద్రాగ్ని యమాది దిక్పాలకులజేతను, బ్రహ్మ రుద్రాది అధిపతులజేతను, అత్ర్యాది మహర్షులజేత సనకాది బ్రహ్మభా వనా నిష్ఠులజేత వ్యవహరింపబడుతూ దేవభాష యని పేరుపొంది యున్నది. "శ్రు॥ నాకస్య పృష్ఠే మాహతో మహీయాన్। తేహ నాకం మహి మాన స్సచంతే। విష్ణోర్యత్పరమం పదం। అధయదతః పరోదివో జ్యోతిర్దీ ప్యతే విశ్వతః పృష్ఠేషు సర్వతః పృష్ఠేష్వనుత్త మేషూ త్తమేషు లోకేషు– తదక్షరే పరమే వ్యోమన్॥ వైకుంఠేతు పరలోకే–అత్యర్కానలదీప్తం తత్ స్థానం విష్ణోర్మహాత్మనః॥ ప్రసిద్ధమైన ధ్రువ సూర్యాంతరాళవర్తి స్వర్గలోక మునకు ఊర్ధ్వలోకమందు భగవదారాధన జేసినవారు పురాణ దేవతలై

ప్రాప్యభూతులైన అనంత గరుడాది సూరులకు స్థానమైన నాకశబ్దవాచ్యమైన స్థానవిశేషమును పొందుదురు. కర్మానుష్ఠానసాధ్యమై ద్యుశబ్దవాచ్యమైన స్వర్గలోకముకంటె ఊర్ధ్వ దేశవర్తిగాను వ్యష్టి సమిష్టిరూప సమస్త కార్యకారణ జాతాతీతముగను తనకంటె ఉత్తమలోక రహితమైన వైకుంఠమనే పరలోకమందు భగవంతుని యొక్క నివాసస్థానము అగ్ని సూర్యులను అతిక్రమించిన తేజస్సు కలది. ఇత్యాది ప్రమాణ సిద్ధమైన నిత్యాప్రాకృత శ్రీవైకుంఠ లోకమందు తల్లోకవాసులైన అనంత గరుడ విష్వక్సేన సుదర్శన పాంచజన్య ప్రముఖ నిత్యసిద్ధ దివ్యసూరులచేత భగవత్ కైంకర్యానుష్ఠానాది సకలకార్యములయందు వ్యవహరింప బడునది అగస్త్య వ్యాకరణ సంస్కృతమైన ద్రావిడ భాషయేయని భాషా స్వరూపజ్ఞులచేత నిర్ణయింపబడియున్నది.

కావుననే లోకోజ్జీవన కాముడైన శ్రియఃపతియొక్క నిర్హేతుక కటాక్ష పాత్రులై విష్వక్సేనాది దివ్యసూర్యంశాధిష్ఠితులుగా ద్రావిడదేశమందు అవతరించిన పరాంకుశ పరకాలాది పరమ వైష్ణవాగ్రేసరులు తమయొక్క భగవదనుభవ ప్రవాహమునకు పరీవాహ రూపములైన ప్రబంధములను స్వీయభాషచేతనే బయలు పుచ్చిరి. ఆంధ్ర, కర్ణాటాది దేశస్థులైన భగవద్భక్తులు సస్వదేశభాషలచేత భగవత్కీర్తనాదులను చేసినను ఆ గ్రంథములకు పఠనపూజన పారాయణాదులయందు వినియోగమున్ను, ఆ గ్రంథములకు వేదవేదాంగ శబ్దములచేత పౌరాణిక వ్యవహారమున్ను లేదు.

కాబట్టి సంస్కృత ద్రావిడభాషా శబ్దములే ఆర్షవ్యాకరణ సంస్కృతములై దేవభాషలగుటవల్ల తద్భాషామయములై భగవదనుగ్రహముచేత ఆవిర్భవించిన సంస్కృత ద్రావిడ శబ్దరాశినే వేదమని మహర్షులు స్వప్రబంధముల యందు వ్యవహరించినారు. సంస్కృత వేదముయొక్క అంగోపాంగములు భాష్యవ్యాఖ్యానాదులు సంస్కృత భాషచేతనే మహర్షులచేత రచింపబడినట్లు ద్రావిడవేదముయొక్క అంగోపాంగములు భాష్యవ్యాఖ్యానాదులు ద్రావిడభాషచేతను సంస్కృత మిశ్ర ద్రావిడభాష

చేతను ప్రకాశింప చేయబడినవి. సంస్కృత వేదముయొక్క అంగోపాం గములకు శబ్దానుపూర్వి నిత్యత్వము లేదు. ద్రవిడ వేదముయొక్క అంగో పాంగములకు ద్రవిడవేదమని వ్యవహరింపబడే శ్రీశఠారిసూరి ప్రబంధ మువలె శబ్దానుపూర్వ నిత్యత్వములును వున్నవని వైదిక సంప్రదాయము.

ఇదియునుగాక "అంగాని వేదాశ్చత్వారో మీమాంసా న్యాయ విస్తరః। పురాణం ధర్మశాస్త్రంచ విద్యాహ్యేతా శ్చతుర్దశ। ఆయుర్వేదో ధనుర్వేదో గాంధార్వశ్చైవ తేత్రయః। అర్థశాస్త్రం చతుర్థంచ విద్యాహ్యష్టా దశైవ తాః॥ వేదములు నాలుగు షడంగములు పూర్వోత్తర మీమాంసలు న్యాయవిస్తరము. ఆయుర్వేదము, ధనుర్వేదము, గాంధర్వము, అర్థశాస్త్ర మనే అష్టాదశవిద్యలలో ప్రధానమైన వేదములయొక్క అంగోపాంగాదులు వేదప్రకాశకుడైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మయొక్క శారీర మానస పుత్ర పరం పరలో చేరిన ఋషులవల్ల వేదోపకారకములుగా నిర్మింపబడినవి. ద్రవిడ వేదముయొక్క అంగోపాంగములు ద్రవిడవేద సాక్షాత్కర్తయైన శ్రీ శఠారి మునీంద్రులయొక్క దివ్యమంగళ విగ్రహావయవ భూతులైన పరకాలాది దివ్య సూర్యంశ సంభూతులైన దివ్యయోగులచేత అవతరింపజేయబడినది.

ఇందుకు ప్రమాణము "కాసార సంయమి ముఖాః కమలాసహా య భక్తాః ప్రపత్తి పదవీ నియతా మహాంతః। యస్యా భవన్నయవా ఇవ పారతంత్ర్యాత్ తస్మై నమో వకుళ భూషణ దేశికాయ॥ శ్రియఃపతికి భక్తులై ప్రపత్తిమార్గ నిష్ఠులైన పొయ్గై యార్ మొదలగు మహాపురుషులు పారతంత్ర్యమువల్లను ఎవరికి అవయవభూతులై యున్నారో అట్టి వకుళా భరణ దేశికులైన శఠగోపమునికి నమస్సు.

భూతం శిరోహ్రద మహాహ్వాయ మక్షియుగ్మం
భట్టాఖ్యమాస్య మథభార్గవ మస్య కంఠమ్।
బాహూ వదంతి కులశేఖర యోగివాహౌ
దోర్మధ్యనాభి చరణాన్ ఇతరాన్ శఠారేః॥

శ్రీశఠకోప మునీంద్రులకు భూతత్తార్ శిరస్సు, పొయ్కైయార్ పేయార్లు నేత్రద్వయము, పెరియాళ్వార్ ముఖం, తిరుమళిశైయార్

కంఠం, కులశేఖర ప్పెరుమాళ్ తిరుప్పాణర్లు బాహుద్వయము, తిరుమంగై యాళ్లిర్ తొండరడిప్పొడియాళార్ మధురకవులు వక్షోనాభి పాదములనిన్నీ ఈవిధముగా శిష్టాగ్రేసరులు నిరూపించినారు. ఇట్టి అవయవభేద నిరూపణ తాత్పర్యము సంప్రదాయగమ్యము కనుక విశదీకరించలేదు. అంగోపాంగములలో అంగములనగా విశేషముగా ఉపకరించేవి. ఉపాంగములనగా ఏకదేశముచేత ఉపకరించేవి. సంస్కృత వేదమునకు అంగములైన శీక్షావ్యాకరణ నిరుక్తచ్ఛందో జ్యోతిష కల్పసూత్రములలో శీక్ష అనేది వైదిక వర్ణములకు స్వర నిరూపణమును చేయునది. వ్యాకరణమనగా పదపదార్థ నిరూపణమును చేయునది. ఛందస్సనగా యత్యాది ఛందస్సులను నిరూపణ చేయునది నిరుక్తము వేదపదముల విశేషార్థ నిరూవణ చేయునది. జ్యోతిషమనగా వేదోక్తమైన కర్మలయొక్క అనుష్ఠాన కాలమునకు ప్రకాశమైన తిథి వార నక్షత్ర గ్రహసంచారాదులను నిరూపించునది. కల్పమనగా వేదోక్త కర్మల యొక్క అనుష్ఠానరీతిని స్పష్టముగా బోధించునది. ఈవిధముగా విశేషోపకారకములు అయిన పై ఆరున్ను అంగములనబడును. మీమాంసాదులు వేదార్థ విచారణమునకు సహకారి అగుట వలన ఉపాంగములనబడును. ఇదే రీతిని నమ్మాళ్వార్ అనే శ్రీ శఠారిమునిచేత ప్రణీతమైన ద్రావిడ వేదమునకు పరకాలకవి ప్రణీతమైన పెరియ తిరుమొళి, తిరుక్కురుం దాణ్డకం, తిరునెడుం దాణ్డకం. తెరువెళుకూత్తిరుక్కై, శిరియ తిరుమడల్, పెరియ తిరుమడల్ అనే ఆరు ప్రబంధములున్ను అర్థనిర్ణయము జేయడమునకు విశేషోపకారకములై పొయ్‌గైయార్ మొదలగు వారివల్ల ప్రణీతములైన ముదల్ తిరువందాది మొదలగు ప్రబంధములకు తదర్థ స్థాపకములుగా నుండుటజేతను, అంగోపాంగములని పరమ వైదికాగ్రేసరులు నిశ్చయించినారు. ఈ అర్థవిశేషములు ద్రావిడవేద తాత్పర్యాది ప్రకాశానార్థం అవతరింపజేసిన ఆచార్య హృదయమనే రహస్యగ్రంథమందు అళకియ మణవాళ ప్పెరుమాళ్ నాయనార్ అనే ఆచార్యులు విశదముగా అనుగ్రహించినారు.

సంస్కృత వేదాధ్యయమునకు వేదమాతయైన గాయత్రీ

మంత్రోపదేశ యోగ్యతా సంపాదకమైన ఉపనయన సంస్కారార్హత కలిగిన వారికి మాత్రమే అధికార మున్నది.

శ్లో॥ శ్రావణ్యాం ప్రౌష్ఠపద్యాం వా
ఉపాకృత్య యథావిధి ।
యుక్తశ్ఛందాం స్యధీయీత
మాసాన్ విప్రోఽర్థ పంచమాన్ ॥

అనిగదా ప్రమాణము — ఈ విధముగా వేదములవలె అధికృతాధికారము కాకుండా "వేదాశ్చాష్టాక్షరే స్థితాః" అనే ప్రమాణ రీతిని సకల వేదగర్భమై "న స్వర ప్రణవోంగాని నాప్యన్న్య విధయః స్తథా। స్త్రీణాంచ శూద్ర జాతీనాం మంత్ర మంత్రోక్తి రిష్యతే" అనే ప్రమాణ ప్రకారం సర్వ వర్ణాధికారం కలిగిన అష్టాక్షరీ మహామంత్రార్థ ప్రకాశములుగా అవతరించిన ద్రావిడ వేద తదంగోపాంగాధ్యయనము సర్వాధికారమని శ్రీవైష్ణవ సిద్ధాంతము.

"ముముక్షుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే" ఇత్యాది సంస్కృత వేదాంత ప్రతిపాద్యమై భగవత్ప్రసాదకరములైన కర్మ జ్ఞానాది శాస్త్రీయోపాయములలో చేతనస్వరూపానురూపతిచేతను, సుకరత్వము జేతను ముఖ్యోపాయమని నిశ్చయింపబడిన ప్రపత్తియనే ఉపాయము యొక్క అనుష్ఠానమును, సవిస్తరముగా ప్రతిపాదించుచు అష్టాక్షరివలె సర్వవర్ణాధికారం కలిగి మంత్రరత్నమని ద్వయమని శిష్టులచేత వ్యవహరింపబడిన శరణాగతిమంత్రముయొక్క అర్థమును స్పష్టముగా ప్రతిపాదించుటకు అవతరించిన ద్రావిడవేద తదంగోపాంగములైన దివ్య ప్రబంధములు శరణాగతి మంత్ర ప్రతిపాద్యమైన ప్రపత్తి వలెనే సర్వాధికారము కలవి.

శ్లో॥ బ్రహ్మ క్షత్ర విశ శ్శూద్రాః స్త్రియశ్చాంతర జాతయః ।
సర్వ ఏవ ప్రపద్యేరన్ సర్వధాతార మచ్యుతమ్ ॥

శ్లో॥ నజాతి భేదం నకులం న లింగం నైవ చ క్రియాః ।
నదేశ కాలౌ నావస్థాం యోగోహ్యయ మపేక్షతే ॥

అని ఇందుకు ప్రమాణములు.

శ్రీ వచన భూషణ రహస్య వ్యాఖ్యానములలో ఉదహరించబడినది. అంతర జాతులు అనగా అనులోమ జాతులు, ప్రతిలోమజాతులు, సంకీర్ణ జాతులు అని అర్థము. జాతి భేదమనగా వర్ణభేదం, కుల మనగా గోత్రము, అంగమనగా బ్రహ్మచర్యాదికము, క్రియలనగా ఉపనయనాదులు దేశకాలమనగా సర్వ వేదాంత సారభూతమై సర్వాధికారం గలిగిన అష్టాక్షర పంచవింశాక్షర మంత్రార్థ ప్రకాశనార్థముగా జన్మసిద్ధ నైచ్యము కలిగిన ఉత్కృష్ట వర్ణమందు ఆవిర్భవించిన మహా పురుషులవల్ల సకల చేతనోజ్జీవనార్థమై భగవదుచ్చారణానూచ్చారణ రూపముగా అవతరింపజేసిన ద్రావిడ వేద తదంగోపాంగములయొక్క అధ్యయనాధ్యాపనలు సంస్కృత వేదాధ్యయనాధ్యాపనములు బ్రాహ్మణులకు బ్రాహ్మణ్య సంపాదకములుగాను దేహయాత్రావేషముగా ఉన్నట్లు, స్వరూపోజ్జీవనకాములైన సర్వ వర్ణముల వారున్ను స్వరూపోజ్జీవన కరములై ఆత్మయాత్రా వేషములై యుండును గనుక ద్రావిడ వేదమందు భాషాంతరమనేటట్లు అపకర్ష బుద్ధిచేత తదధ్యయనమందు ఉపేక్ష కలిగి స్వరూపోజ్జీవన కరములైన అర్థములను తెలియక స్వరూప భ్రంశమును పొందక పరమ వైదికాగ్రేసరులయిన పూర్వాచార్యుల అనుష్టానమునే విశ్వసించి తదనుష్ఠానరీతిని అనుసరించి సంస్కృతవేదతదంగోపాంగాధ్యయనము దేశకాలాధికార వైషమ్యము చేత శక్తి లేకపోయినను, తదర్థ నిర్ణాయకములై స్వరూపోజ్జీవనార్థమైన విశేషార్థములను తెలియపఱచే ద్రవిడ వేద తదంగాదులను ఆచార్యముఖంగా అధ్యయనంచేసి తదర్థ జ్ఞానమును సంపాదించుకొని భగవద్భాగవతాచార్య కటాక్ష పాత్రులై తత్కైంకర్య నిరతులై దేహహిత పర్యంతం సుఖింతురు గాక!

4 గుర్వాచార్యాది శబ్దార్థ విచారః

శ్లో॥ శ్రీ రామానుజ యోగీంద్రం నత్వా దేశిక సత్తమం ।
గుర్వాచార్య పదార్థోపన్యాస మద్య సమారభే ॥

బ్రాహ్మణులైన వారికి సంస్కృత వేదాధ్యయనము ఆవశ్యకమై అది లేనివారికి బ్రాహ్మణ్యమునకు హాని కలుగునట్లు, శ్రీ వైష్ణవత్వమును అపేక్షించువారికి ద్రావిడ వేదాధ్యయనము అత్యావశ్యకమని, అదిలేనివారికి వైష్ణవత్వహాని నిశ్చయముగా సిద్ధించునని పూర్వ వ్యాసములో సప్రమాణ ముగా వ్రాసియుంటిమి. ఇట్టి అధిక్యము కలిగిన ద్రావిడవేద తదంగో పాంగ ప్రవర్తకులైన శ్రీ శఠకోపాది దివ్య సూరుల యందున్ను తదర్థప్రకా శకులైన నాథ యామున యతివరాది ముముక్షు జనమందున్ను గుర్వాచార్య దేశిక శబ్దములు సంప్రదాయముగా వ్యవహరింపబడుచు శాస్త్రమున్ను ఈ వ్యవహారమునకు తోడుపడి యున్నందున ఈ శబ్దములయొక్క అర్థమును తెలుసుకొని ఈ శబ్దములకు వాచ్యులయిన మహా పురుషుల యందు ప్రీతి గౌరవములు కలిగి వీరియొక్క ప్రదక్షిణ నమస్కారాది సత్కృత్యముల జేత కాలమును గడుపుట శ్రీవైష్ణవులకు అత్యావశ్యకము అయి ఉన్నందు నను ఈ శబ్దములయొక్క అర్థము ఘటపటాది శబ్దములయొక్క అర్థము వలె సులభ గ్రాహ్యము కాదుగనుకనున్ను, పూర్వ పురుషుల దివ్యసూక్తు లను అనుసరించి ఈ శబ్దములయొక్క అర్థజ్ఞాపన విషయముగా ఈవ్యాస మును భాగవతాజ్ఞచేత వ్రాయుచున్నాను. ఇందులో తాత్విక దోషములు గాని లేఖన దోషములుగాని బహుళముగా నుండును. అయినను సర్వజ్ఞు లయినవారు క్షమించి గుణాంశమునే పరిగ్రహించి దాసునియందు పరి పూర్ణ కటాక్షమునే ఉంచుదురుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

లోకమందు శిష్ట వ్యవహారములో ఉండే శబ్దములు జాతిప్రవృత్తి నిమిత్తములు, గుణ ప్రవృత్తి నిమిత్తములు, క్రియా ప్రవృత్తినిమిత్తములు సంజ్ఞా ప్రవృత్తి నిమిత్తములు అని చతుర్విధములు. ప్రవృత్తి నిమిత్త మనగా ఏ శబ్దముచేత ఏ వ్యక్తి వ్యవహరించబడునో ఆ వ్యవహారమునకు నిమిత్తమైన ఆ వ్యక్తియందుండే అసాధారణ విశేషణము అని శాస్త్ర సం

ప్రదాయము. ఈ చతుర్విధ శబ్దములలో ఘట పటాది శబ్దములు ఘటత్వ పటత్వాధి జాతులను నిమిత్తముగా జేసి ఘట పటాది వ్యక్తలయందు ప్రవ ర్తింప జేయబడినవి. నీల పీతాది శబ్దములు నీలత్వ పీతత్వాది గుణము లను నిమిత్తముగా చేసి వ్యవహరింపబడేవి. పాచక వాచకాది శబ్దములు పచన వచనాది క్రియలను నిమిత్తముగాచేసి వ్యవహరింపబడేవి. డిత్థ డపిత్థ దేవీదత్త యజ్ఞదత్తాది శబ్దములు కేవల సంజ్ఞా నిమిత్తముగా వ్యవహ రింపబడేవి. ఈ విధముగా శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించి ఉన్నారు. గుర్వాచార్యాది శబ్దములు సంజ్ఞా శబ్దములు అయితే సంజ్ఞా శబ్దములలో కొన్ని శబ్దములు ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగమున్ను అవయవార్థ సంబంధమున్ను లేనివి అవి డిత్థ డపిత్థాది శబ్దములు. కొన్ని సంజ్ఞలకు ప్రకృతి ప్రత్యయ విభా గమున్ను తన్మూలకమైన అవయవార్థమున్ను ఉన్నప్పటికిన్ని ఆఅవయవా ర్థము వ్యవహారమునకు ఉపయోగించదు. అట్టి శబ్దములు అశ్వకర్ణ రథంతరాదులు. సంజ్ఞా శబ్దములైనగుర్వాచార్యాది శబ్దములు శ్రియఃపతియైన మహాపురుషునియందు శ్లో॥ ఆపో నారా ఇతిప్రోక్తా । ఆపోవై నరసూనవః । తా యదస్యాయనం పూర్వం। తేన నారాయణ స్మృతః॥ నారశబ్దేన జీవానాం సమూహః ప్రోచ్యతే బుధైః గతిరాలంబనం తస్య తేన నారాయణస్మృతః నారో నరాయణాం సంఘాత స్తస్యాయ మయనం గతిః ఇత్యాది అర్థ నిర్వ చన రీతిని" వీటికి అర్థము అప్ఛబ్దముచేత ఉపలక్షణ చేయబడిన సకల భూతభౌతిక పదార్థములున్ను, శ్లో॥ నరతీతి నరప్రోక్తః పరమాత్మా సనా తనః జహ్నున్నారాయణో నరః అనేమహాభారత వచన ప్రమాణమున నర శబ్ద వాచ్యుడైన పరమాత్మవల్ల జనించినందున నారములనబడును, వాటికి ప్రాప్య ప్రాపకాధార భూతుడయినవాడు నారాయణుడు. నార శబ్దము చేత సకల జీవము చెప్పబడును. ఆ సమయమునకు గతియనగా ప్రాప్య మైనవాడు, ప్రాపకమయినవాడు, ఆధారమైనవాడు అని సంజ్ఞా శబ్దమైన నారాయణ శబ్దము అర్థ నిర్వచన సిద్ధమైన అవయవార్థ పురస్సరముగా ప్రవర్తించినట్టి అజ్ఞానాంధకార నిరోధకత్వము మొదలగు యోగార్థ పుర స్సరమైన సంజ్ఞారూపముగా పూర్వోక్త శ్రీ శఠకోపనాథ యామున యతివరా

ములయందు వ్యవహరింపబడుచున్నది.

ఆ గుర్వాచార్యాది శబ్దములు ఘట కలశాది శబ్దములవలె పర్యాయములుగా ఉండినను నిరుక్తి విశేషములచేత ఈ శబ్దవాచ్యమైన వ్యక్తియందుండే జ్ఞానానుష్ఠాన వైభవమును ప్రకాశింప జేయును. అక్రమము యెట్టిది అనగా సప్రమాణముగా వివరించెద. గురుశబ్దమును "గురుస్త్రీష్పతౌ శ్రేష్ఠే గురౌ పితరి దుర్భరే" అని నిఘంటు వచనముచేత నానార్థ బోధక మయినప్పటికిన్ని, "గుశబ్దస్త్వంధకార స్స్యాత్ రుశబ్దస్తన్నిరోధకః। అంధకార నిరోధిత్వాత్ గురిరిత్యభిధీయతే" అని ఏకాక్షర నిఘంటు సహకారముతో గురు శబ్దార్థమును నిర్వచనం చేసిన శ్రీ పాంచరాత్ర సంహితా వచన ప్రమాణము చేత "అథంతమ ఇవాజ్ఞానం దీపవచ్చేంద్రియోద్భవం। యథా సూర్య స్తథా జ్ఞానం యద్విప్రర్షే వివేకజమ్॥" అనే విష్ణుపురాణ వచనములచేత అంధకార తుల్యముగా చెప్పబడి జ్ఞానానుదయని, విపరీత జ్ఞానమని త్రివిధమయిన అజ్ఞానమును స్వోపదేశానుష్ఠానముచేత నిరసించిన మహా పురుష వ్యక్తియందు ముఖ్యమని సత్సంప్రదాయ సిద్ధము. ఇందుకు దృష్టాంతము భగవచ్ఛబ్దము, బ్రహ్మశబ్దము, నారాయణశబ్దము మొదలయినవి, శ్రీ భాష్యములో ప్రథమ సూత్ర వ్యాఖ్యానమందు బ్రహ్మ శబ్దార్థమును నిరూపణ జేసిన శ్రీ రామానుజ మునీంద్రులు "సర్వత్ర బృహత్వ గుణయోగేన వా బ్రహ్మశబ్దః బృహత్వం చ స్వరూపేణ గుణైశ్చ యత్రానవధికాతిశయం సోస్య ముఖ్యార్థః। సే చ సర్వేశ్వర ఏవ అతో బ్రహ్మశబ్ద స్తత్రైవ ముఖ్య వృత్తః। తస్మా ధన్యత్ర తద్గుణ లేశయోగా దౌపచారికః అనేకార్థ కల్పనా యోగాత్ భగవచ్ఛబ్దవత్" అనే భాష్యము చేత భగవచ్ఛబ్దమును దృష్టాంతముగా చేసుకొని బ్రహ్మశబ్దమును శ్రియః పతి అయిన నారాయణునియందే ముఖ్యవృత్తముగా నిశ్చయించినారు. వేద స్త్వం తపోబ్రహ్మ బ్రహ్మవిప్రః ప్రజాపతిః బ్రహ్మార్పణం బ్రాహ్మహవిః బ్రహ్మగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం" ఇత్యాది సామాన్య విశేషవచనములచేత నానార్థవాచక మయిన బ్రహ్మశబ్దము "బృహతి బృంహయతి తస్మాదుచ్యతే పరంబ్రహ్మ బృహత్వాత్ బృంహణత్వాచ్చ తద్బ్రహ్మే త్యభిధీయతే।

వేదేభూరి ప్రయోగాచ్చ గుణయోగాచ్చ శార్ఙ్గిణే । తస్మిన్నేవ బ్రహ్మ శబ్దో ముఖ్యవృత్తో మహామునే। యస్మిన్ ప్రయుజ్యమానేతు గుణయోగ స్సు పుష్కలః"తత్రైవ ముఖ్యవృత్తో యం మన్యత్ర హ్యుపచారతః" అని శ్రుతప్రకాశకోదాహృత శ్రుతిస్మృతి పురాణ వచనానుసారముగా స్వరూపరూప గుణవిభూతులచే నిరతిశయ బృహత్వ బృంహణత్వముకలిగిన భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యుడైన నారాయణునియందే ముఖ్యవృత్తమని భాష్య గ్రంథ తాత్పర్యము.

శ్రీ విష్ణుపురాణమందు శ్రీ పరాశర మహర్షి "సంభర్తేతితథాభర్తా భకారోర్థ ద్వయాన్వితః । నేతాగమయితా స్రష్టా గకారార్థస్తథామునే" వసంతి తత్రభూతాని భూతాత్మ న్యఖిలాత్మని । స చ భూతేష్వశేషేషువకారార్థ స్తథాస్మృతః ॥ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః । జ్ఞాన వైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణా॥ జ్ఞాన శక్తి బలైశ్వర్య వీర్యతేజాంస్యశేషతః । భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినాహేయైర్గుణాదిభిః॥ తత్రాపూజ్య పదార్థోక్తి పరిభాషా సమన్వితః। శబ్దోయం నోపచారేణ హ్యన్యత్ర హ్యుపచారతః॥ ఏవమేష మహాన్‌శబ్దో మైత్రేయ భగవానితి । చరమ బ్రహ్మ భూతస్య వాసుదేవస్య నాన్యగః॥ అనే వచనములచేత భగవచ్ఛబ్దముయొక్క అక్షరార్థమును అవయవార్థమును సముదాయార్థమును విశేషముగా నిరూపించి ఇట్టి అర్థపూర్తి ఎవనియందు ఉన్నదో వాడే ఈ భగవచ్ఛబ్దమునకు ముఖ్యవాచ్యుడనిన్నీ. ఈ శబ్దార్థముయొక్క ఏకదేశముతో సంబంధము కలిగిన వ్యక్తియందు ఈ శబ్దము ఔపచారికముగా ప్రయోగించబడుననిన్నీ, సమర్థించియున్నారు.

ఈ భగవచ్ఛబ్దముయొక్క అర్థ బోధన విషయమై "శ్లో॥ ఉత్పత్తిం ప్రళయంచైవ భూతానా మాగతింగతిం। వేత్తి విద్యామవిద్యాంచ సవాచ్యో భగవానితి॥ అని మరియొక నిరుక్తిన్ని పురాణవచన సిద్ధముగా నున్నది. ఇదియునుగాక "భగవానితి శబ్దోఽయం తథా పురుష ఇత్యపి ।నిరుపాధీచ వర్తేతే వాసుదేవే సనాతనే॥" అని భగవచ్ఛబ్దము వాసుదేవునకే ముఖ్యవాచకమనే వచనమున్ను ఆప్త గ్రంథములయందు ఉదహరించబడి ఉన్నది. వాసుదేవ శబ్దమున్ను అనన్యపరమైన నారాయణానువాక ప్రసి

ద్ధమైన విష్ణుగాయత్రియందు చేరిన "అనంతావైభగవన్మంత్రాః దేవోనామ సహస్రవాన్" అని అనంతములుగా చెప్పబడిన భగవన్మంత్రములలో ప్రధానమైన వ్యాపకమంత్రములు మూడింటిలో ఒకటి అయిన ద్వాదశాక్షరికి ప్రధానమైన కలార్చావతారకందమై స్వయంవ్యక్తమూర్తి పూర్ధన్యులైన శ్రీరంగనాధులకు ఆరాధనకు కరణమై, "అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణస్థితః" నారాయణ శబ్దముయొక్క బహువ్రీహి సమాసలభ్యమైన అంతర్బహిర్వ్యాప్తికిన్ని ఇట్టి చేతనా చేతనాంతర్వ్యాప్తివల్లవచ్చిన తద్గత సకల విధ వికారాస్పర్శ రూపదోష రాహిత్యమునున్ను "పరిత్రాణాయ సాధూనాం । జన్మ కర్మ చ మే దివ్యం" అని భగవద్వచనము చేతనున్ను "బ్రహ్మేశ మధ్యగణనా గణనార్క పంక్తా విందానుజత్వ మదితే స్తనయత్వ యోగాత్ ఇక్ష్వాకువంశ యదువంశ జనిశ్చ హంతశ్లాఘ్యా న్యనుపమస్య పరస్య ధామ్నః" అని అభియుక్తుల చేతనున్ను శ్లాఘించబడిన వసుదేవాపత్యత్వమును బోధించేది అగుటవల్ల పరమ పురుష వాచక మనుటకు సందేహము లేదు. "సర్వత్రాసౌ సమస్తంచ వసత్యత్రేతి వై యతః । తత స్సవాసుదేవేతి విద్వద్భిః పరి పఠ్యతే" అని శ్రీ పరాశరమహర్షి నారాయణ శబ్దవాచ్యమయిన వ్యాప్తినే వాసుదేవ శబ్దమునకు ప్రవృత్తి నిమిత్తముగా చెప్పియున్నారు. "సర్వ మత్ర వసతి సర్వత్రాసౌ వసతీతి వాసుః । వాసుశ్చాసౌ దేవశ్చ వాసుదేవః॥" అని వాసుదేవ వ్యుత్పత్తిని పెద్దలు అనుగ్రహించి ఉన్నారు. దేవశబ్దము కాంత్యర్థకమయిన దివుధాతువువల్ల ఉత్పన్నమై దోషాస్పర్శ రూపమయిన కాంతిని ప్రసాదించును.

ఇదిగాక "వసతీతి వాసుదేవః" అని "వసనివాసే" అని నివాసార్థకమైన వసధాతువు మీద ఔణాదికమయిన ఉదేవఞ్ ప్రత్యయం వచ్చి వాసుదేవశబ్దమునిష్పన్నమయినది, అనిపక్షాంతరము. ఇదిన్ని అభియుక్తులు పరిగ్రహించియున్నారు. ఆ పక్షములోనున్ను వాసుదేవశబ్దము నారాయణ శబ్దోక్తమయిన వ్యాప్తికి బోధకమయినందున నారాయణ పదమే ఈ ప్రకారముగా భగవచ్ఛబ్దమును వాసుదేవ శబ్ద సమానార్థకముగా శ్రీపరాశరమహర్షి సాయించినందునను అట్టి భగవచ్ఛబ్ద దృష్టాంతముచేత బ్రహ్మ శబ్దమును

పరమపురుష పరముగా శ్రీ భాష్యకారులస్వామివారు నిశ్చయించినందునను ఈ దృష్టాంతములచేత అనేక వ్యక్తి సామాన్యముగా ప్రయోగింపబడు గురు శబ్దమున్ను నిర్వచన విశేష లబ్దమయిన అర్థముచేత పరిపూర్ణమైన వ్యక్తి విశేషమునే ముఖ్యముగా చెప్పెను. గనుక శ్రీ శఠకోపాద్యవతార పురుషులే గురుశబ్ద ముఖ్యవాచ్యులు, పూర్వోదాహృత పురాణ వచనస్థమయిన భగవచ్ఛబ్దముయొక్క ప్రవృత్తి నిమిత్తముగా చెప్పబడిన సంభరణమనగా "తమః పరేదేవ ఏకీభవతి" అని తనలో లీనమయిన ప్రకృతిని కార్యయోగ్యముగా చేయుట. భరణమనగా సకల పదార్థములకు అంతర్యామిగానుండి నియమించుట. నేతృత్వమనగా రక్షకత్వము. గమయితృత్వమనగా సంహరించుట. స్రష్టృత్వమనగా కరణకళేబర ప్రదానము చేయుట. త్రివిధా జ్ఞానములలో జ్ఞానానుదయమనగా పదార్థ జ్ఞానమే లేకపోవుట, అన్యథా జ్ఞానమనగా పదార్థ ధర్మములను వ్యత్యాసముగా గ్రహించుట, విపరీత జ్ఞానమనగా పదార్థ స్వరూపమును అన్యథా ప్రతిపత్తి చేయుట. ఇట్టి త్రివిధా జ్ఞానమును తమ ఉపదేశము చేతను, స్వానుష్ఠానముచేతను, సూర్యుడు చీకటివలె పునరుదయము లేకుండా నిరసించినందున గురుశబ్ద ముఖ్యవాచ్యుడైన పురుష శ్రేష్ఠునియందు సకలవిధమయిన పూజ్యతా ప్రతిపత్తి చేయతగియుండును అనిన్ని, అది లేనివారికి సకలవిధ శ్రేయోహాని కలుగుననిన్ని ప్రమాణములు పరశ్శతములుగా ఘోషించుచున్నవి. "గురు రేవ పరంబ్రహ్మ గురు రేవ పరాగతిః। గురురేవ పరావిద్యా గురురేవ పరాయణమ్। గురురేవ పరఃకామో గురురేవ పరంధనం॥ యస్మాత్తదుపదేష్టా సౌతస్మాద్గురుతరో గురుః॥ ఐహికాముష్మికం సర్వం గురురష్టాక్షర ప్రదః। ఉపాయోపేయ భావేన తమేవ శరణం వ్రజేత్॥ యేనైవ గురుణా యస్య న్యాసవిద్యా ప్రదీయతే। తస్య వైకుంఠ దుగ్ధాబ్ధి ద్వారకా స్సర్వఏవ సః॥ మంత్రే తద్దేవతాయాంచ తథా మంత్రప్రదేగురౌ। త్రిషుభక్తి స్సదాకార్యా సాహి ప్రథమ సాధనమ్॥ యస్యదేవే పరాభక్తిర్యథా దేవే తథా గురౌ। తస్యైతే కథితాహ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః॥

గురుం ప్రకాశ యేద్ధీమాన్ మంత్రం యత్నేన గోపయేత్ అప్రకాశప్రకాశా భ్యాం క్షీయతే సంపదాయుషీ॥ గురోర్యత్ర పరీవాదో నిందావాపి ప్రవర్తతే। కర్ణౌ పిధాయ గంతవ్యం॥ గురుణా యోభి మన్యేత గురుంవా యోభిమన్య తే। తా వుభౌ పరమాం సిద్ధిం నియమాదుప గచ్ఛతః॥" ఇత్యాదులు వేదాంతములో ముండకోప నిషత్తునందు బ్రహ్మ జ్ఞానోపదేష్టను గురు శబ్దముచేత వ్యవహరించియున్నారు.

"తద్విజ్ఞానార్థం సగురు మేవాభిగచ్ఛేత్ సమిత్పాణి శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం" అని బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుడే గురుశబ్దవాచ్యుడు అట్టివాడే స్వోపదేశముచేత శిష్యోత్తారకుడు. ఇందుకు ప్రమాణం "జ్ఞానహీనం గురుం ప్రాప్యకుతోమోక్ష మవాప్నుయాత్। భిన్ననావాశ్రిత స్తబ్ధో యథాపారం నగ చ్ఛతి।" ఈ అర్థమునే శ్రీ పెరియ జీయర్ ఉపదేశ రత్నమాలా ప్రబంధ ములో ఆనతిచ్చియున్నారు. "ఞానమనుట్టానమివై నన్నాకవై యుడైయనాన కురువై యడైందక్కాల్ మానిలత్తీర్ తేనార్‌కమల త్తిరుమామకళ్ కొళునన్ తానే వైకుందం తరుం" అని అర్థపంచక జ్ఞానమున్ను తదనురూపమైన అనుష్ఠానమున్ను కలిగిన గురువును ఆశ్రయించినవారికి మరందస్యంది అయిన తామర పుష్పమందు అవతరించిన పెరియపిరాట్టికి వల్లభుడయిన సర్వేశ్వరుడు వానిని స్వీయునిగా ఆదిరించి శ్రీవైకుంఠమును ఇచ్చును, అని, ఈ పాశురమునకు అర్థము. పక్షులకు రెక్కలు రెండు గమన సాధన మయినట్లు జ్ఞానానుష్ఠానములు రెండున్ను ఆవి కలవారికి ముక్తిని ఇవ్వడ మునకున్ను సాధనములని శ్రీ పాంచరాత్ర వచనము."

"ఉభాభ్యామేవ పక్షాభ్యా మాకాశే పక్షిణాం గతిః।
తథైవ జ్ఞాన కర్మభ్యాం ప్రాప్యతే పురుషోత్తమః॥"

"శేర్వారై పక్షి కళాక్కి జ్ఞానకర్మం గళై చిఱకెన్ఱు గురుసబ్రహ్మచారి పుత్ర శిష్య స్థానత్తిలే పేశుం" అనే ఆచార్య హృదయ శ్రీ సూక్తియందు భగవ ద్విషయమందు ఘటకులైన మహాపురుషులయిన వారియొక్క జ్ఞానాను ష్ఠానములు కలవారిని పక్షిశబ్ద వాచ్యులనుగానున్ను సాయించియున్నారు ఇదియునుగాక "శ్లో॥ పక్షీ చ శాఖానిలయః ప్రహృష్టః పునః పునశ్చోత్తమ

సాంత్వవాదీ। సుస్వాగతాం వాచము దీరయానః పునఃపునశ్చోదయతీవ హృష్టః" అని శ్రీరామాయణ సుందరకాండస్థ శ్లోకమందు పక్షి శబ్దమునకు ఆచార్యపరముగా స్వాపదేశార్థమును పూర్వులు అనుగ్రహించి యున్నారు. కనుక స్వపరమోక్ష సాధనమయిన జ్ఞానానుష్ఠాన సంపన్నులైన మహానుభావులే గురుశబ్ద ముఖ్యవాచ్యులనబడుదురు. అట్టి గురుశబ్దమునకు ముఖ్యవాచ్యులైనవారు లోక సంరక్షణార్థముగా అవతరించిన శ్రియఃపతి యొక్క వ్యూహ విభవార్చావతారములవలె అవతార విశేషమని ఆప్తప్రమాణములు తెలియపరచుచున్నవి.

శ్లో॥ సాక్షాన్నారాయణో దేవః కృత్వా మర్త్యమయీం తనుం।
మగ్నానుద్ధరతే లోకాన్ కారుణ్యాత్ శాస్త్రపాణినా
ఆచార్య బ్రహ్మణో మూర్తిః పితామూర్తిః ప్రజాపతేః।
ఆచార్య స్సహరి స్సాక్షాత్ చరరూపీ న సంశయః॥

పెరియ తిరుమొళి॥ పీతకవాడై పిరానాల్ పరమగురు వాకివందు॥ జ్ఞాన సారము 3వ పా॥ తేనోవల త్తిరుమామకళ్ కోత్తత్తానే కురువాగి త్తన్నరుళాల్। మానిడర్కా విన్నిలత్తిలె తోన్రుదలాల్ యార్కు మవన్ తాళిణైయున్గవలే శాలపుణు॥

గురుశబ్ద ముఖ్యార్థమైన మహానుభావులు భగవదవతారవిశేషము గనుకనే శ్రీ సహస్ర నామాధ్యాయమందు "గురుర్గురు తమః" అని గురు శబ్దము శ్రియః పతిః నామముగా శ్రీ భీష్ములవారు సాయించి యున్నారు. "గురుతమాయ గురవే నమః" అని నామవిన్యాసమును పెరియభట్టరువారు సాయించి "అశేషవిద్యా పరమాచార్యకేణ గురుత్వాత్ గురుతమః" అని గురుత్వమును నిరూపించి మత్స్యావతార విషయముగా ఈ సామ్యమును నిర్వహించియున్నారు. "అశేషవిద్యాచార్యత్వాత్ స్మృతో గురుతరో గురుః గురురధ్యాత్మ విద్యాయా ఉపదేష్టా స్వయం హరిః। గురువర్యో గురుతమో బ్రహ్మాదీనాం చ యో గురుః" అని నిర్వచనద్వయమున్ను ఈ నామము యొక్క అర్థమును తెలియపరచుచున్నది. శ్రీ విష్ణు పురాణ మందున్ను "అగ్ని స్సువర్ణస్య గురుః గవాం సూర్యః పరో గురుః, మహా

ప్యఖిలలోకానాం గురుర్నారాయణో గురుః" అని శ్రియఃపతియొక్క సకల లోక గురుత్వము స్పష్టీకృత మయినది. "త్వమేవ మాతాచ పితా త్వమేవత్వమేవ బంధుశ్చ గురుస్త్వమేవ" అని శ్రియఃపతి అయిన పార్థ సారథి విషయముగా అర్జునుడు గురుత్వమును అనుసంధించినాడు,

ఈ శ్లోకములనే అనుసంధించి శ్రీ రామానుజమునీంద్రులున్ను శరణాగతి గద్యయందు శ్రియఃపతిని గురుశబ్దముచేత అనుసంధించినారు. ఈ విధముగా గురు శబ్దార్థము అభిజ్ఞులచేత అనుసంధించబడినది. పూర్వోక్తమైన ఏకాక్షర నిఘంటు చేత సంహృత మయిన శ్రీ పాంచరాత్ర వచనము ఒత అజ్ఞానాంధకార నిరాసకత్వమే కాకుండా శ్రీ సహస్రనామ సిద్ధమై కృగ్రోరుచ్చేతి ఔణాదిక సూత్ర నిష్పన్న మయిన జ్ఞానోపదేష్టృత్వమున్ను గురుశబ్దమునకు ప్రవృత్తి నిమిత్తము గనుక ఉభయ విధ ప్రవృత్తి నిమిత్త పౌష్కల్యము కలిగినవారే ఈ శబ్దమునకు ముఖ్యార్థము గాబట్టి జ్ఞానోపదేష్టృత్వము తద్ద్వారకమైన అజ్ఞానాంధకార నిరాసకత్వము పరిపూర్ణముగా శ్రీ శఠకోపాదులయందున్నందున వారే గురుశబ్ద వాచ్యులని అస్మదాచార్యోక్తము.

5 శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యము

శ్లో॥ ఆచార్యాన్ పరమాచార్యాన్ సకలాంశ్చ గురూత్తమాన్ ।
నత్వా ధ్యాత్వా చ తత్సూక్తీ రేతద్విజ్ఞాప్యతే మయా ॥
శ్లో॥ శ్రీ రామానుజ యోగీన్ద్ర సిద్ధాంత పదవీ మను ।
శ్రీమన్నారాయణస్యైవ పారమ్యం ప్రతిపాద్యతే ॥
"శ్రుతి స్మృతిర్మమైవాజ్ఞా యస్తా ముల్లంఘ్య వర్తతే ।
ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమద్రోహీ మద్భక్తోపి నవైష్ణవః"

అనెడి ప్రమాణరీతిని శ్రుతిస్మృతులు భగవదాజ్ఞా రూపములనీ, వానినతిక్రమించినవాడు భగవద్ద్రోహి యని, అట్టివాడు భగవద్భక్తుడైనను వానికి వైష్ణవత్వము లేదనిన్నీ. స్పష్టమేగదా! ఈ పై శ్లోకములో వక్కాణించిన శ్రుతులనగా ప్రతిసృష్ట్యాదియందు, పూర్వసృష్టియందు, నియతమయిన వర్ణానుపూర్వి ననుసరించి, భగవన్నిశ్వాస రూపముగా బయలు వెడలి భగవంతునిచేత నిజనాభీకమల సంభవుడయిన చతుర్ముఖ బ్రహ్మకు ఉపదేశింపబడిన, ఉదాత్తా నుదాత్త స్వరిత ప్రచయరూప చతుర్విధ స్వర సహితమయిన శబ్దరాశి "శ్రూయతే నిత్యమితి శ్రుతిః" అని శ్రుతి శబ్ద వ్యుత్పత్తి. సకల కల్పములయందు ఏకరీతి వర్ణానుపూర్విగా వినబడునది అని అర్థము.

ఈ శ్రుతి శబ్ద వాచ్యమయిన శబ్దరాశికే వేదమని, ఆమ్నాయమని, నిగమమని. ఆగమమని ఇత్యాదినామాంతరములు గలవు. శ్లో ॥య ఆత్మనః పరో వేద్యస్తం విష్ణుం వేదయంతి యత్ । తద్వేదానాం హి వేదత్వం యస్తం వేదస వేదవిత్" అని వేదశబ్ద నిరుక్తి మనుస్మృతిలో చెప్పియున్నది. ఈ శ్లోకమునకు అర్థము.

ఏ పురుషుడు జీవాత్మకంటె అన్యుడై జీవాత్మచేత వేద్యుడై, అనగా తెలుసుకోదగిన వాడో అట్టి విష్ణుశబ్ద వాచ్యుడైన నారాయణుని తెలియపరచుట వేదశబ్ద ప్రవృత్తికి నిమిత్తము వేదవేద్యుడైన భగవంతుని వేదాధ్యయన మూలముగా తెలుసుకొన్నవాడే వేదవేత్త అని, ఈలాగుననే ఆమ్నాయాది శబ్దములకున్ను నిర్వచనములు అభియుక్తుల చేత నిరూపింపబడియున్నది. వేదాది శబ్దవాచ్యమయిన వర్ణరాశిని అపౌరుషేయ

మని, నిత్యనిర్దోషమని, వైదిక మతస్థులందఱును చెప్పుదురు. అట్టి అపౌ రుషేయ గ్రంథరాశియైన వేదము, ఋగ్వేదమని, యజుర్వేదమని, సామ వేదమని అథర్వణవేదమని నాలుగు విధములు.

ఇందుకు ప్రమాణములు, కాఠకము తృతీయప్రశ్న అంత్యాను వాకమందు "ఋచాం ప్రాచీమహతి దిగుచ్యతే। దక్షిణామాయుర్యజుషా మపారాం। అథర్వణా మంగిరసాం ప్రతీచీ। సామ్నాముదీచీ మహతీ దిగుచ్యతే ॥"

ఛాందోగ్యోపనిషత్తు సప్తమ ప్రపాఠకమందు, "ఋగ్వేదం భగ వోధ్యేమి యజుర్వేదగ్ం సామవేద మాథర్వణం చతుర్థమితి హాస పురా ణం పంచమం"ముండకోప నిషత్తునందు, "తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజు ర్వేద స్సామవేదో థర్వణవేద శ్శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో జ్యోతిషం ఇతిహాస, పురాణ, న్యాయ, మీమాంసా ధర్మశాస్త్రాణీతి." బృహదారణ్యము చతుర్థాధ్యామందు "అస్యమహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేతతదృగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽ థర్వాంగీరస ఇతిహాస పురాణ మిత్యాది."

"స్మృతులగా స్మర్యత ఇతి స్మృతిః" అని వ్యుత్పత్తి తపః ప్రభావముచేత, అనధీత వేదములను సాక్షాత్కరించి వాటియర్థమును స్వాధీత వేదార్థములను చేర్చి, మన్వాది మహర్షులచేత రచింపబడిన అష్టాదశ సంఖ్య కలిగిన గ్రంథ విశేషము. ఇందుకు ప్రమాణము "కల్పాంతేంతర్హితాన్ వేదాన్ సేతిహాసాన్ మహర్షయః। లేభిరే తపసా పూర్వం అనుజ్ఞాతా స్స్వయంభువా" స్మృతి శబ్దము మన్వాది స్మృతుల యందు యోగరూఢము గాను. ఇతిహాస పురాణములయందు ఈ వ్యుత్పత్తి చేత కేవల యౌగికముగాను వ్యవహరింపబడును "శ్రుతిస్మృతిర్మమైవాజ్ఞా" అనెడి భగవద్వచనమందున్ను, "శ్రుతిస్మృతీహి విప్రాణాం చక్షు షీ ద్వేవినిర్మితే। ఏకేన హీనః కాణస్తు ద్వాభ్యామంధః ప్రకీర్తితః" అనెడి మనువచన మందున్ను, స్మృతిశబ్దము ఇతిహాస పురాణములకున్ను ఉప లక్షణము.

కావుననే "స్మృతేశ్చ-స్మర్యతేచ" అను బ్రహ్మ సూత్రములకు భాష్యకర్తలందరున్ను ఇతిహాస పురాణవచనములను కూడా విషయముగా ఉదాహరించియున్నారు. శ్రుతి శబ్దము శ్రీపాంచరాత్రమునకు ఉపలక్షణము, నిజనిశ్వాస రూపముగా వేదములను ప్రకాశింప జేసిన నారాయణుడే శ్రీపాంచరాత్రమునకు వక్తయగుటవల్ల. ఇందుకు ప్రమాణము"పాంచరాత్రస్య కృత్స్నస్య వక్తానారాయణః స్స్వయం" అనునది. ఈ శ్రుతి స్మృతీతిహాస పురాణ శ్రీ పాంచరాత్రములే సర్వాతీంద్రియార్థ నిరూపణమందు ప్రమాణమని పరమవైదిక సిద్ధాంతము. అందుకు ఈ కలియుగమందు సకల చేతనోజ్జీవనార్థమై "మన్నియోగా ద్భూతపుర్యాం మహీనామీశ్వరః క్షితౌ। శ్రీరామానుజరూపేణ జనిష్యతి సతాంముదే" నాయొక్క ఆజ్ఞ చేత తిరువనందాళ్వాను ఆస్తికాగ్రేసరులకు సంతోషమును కలుగజేయుటకు భూమియందు శ్రీభూతపురీ క్షేత్రమందు శ్రీరామానుజరూపముగా అవతరించగలరు. ఈప్రమాణ ప్రకారము బాహ్యకుదృష్టి జనులయొక్క దుర్మదాంధకారముచేత లోపించబడిన జ్ఞానదీప ప్రకాశము కలిగిన ఈ కలియుగమందు ఈ అంధకారమును నిరసించి, జ్ఞానదీప ప్రకాశమును కలుగజేయుటకై "ప్రియోహి జ్ఞానినోత్యర్థం, సమహాత్మా సుదుర్లభః। రక్షతే భగవాన్ విష్ణుః భక్తానాత్మ శరీరవత్" ఇత్యాది ప్రమాణరీతిని జ్ఞానులలో ఉత్తములయందు అతిప్రేమ కలిగి. సర్వేశ్వరుడైన పరమపద నాథుడు తమయొక్క అశేషకైంకర్య దురంధరులై."ప్రకృష్ట విజ్ఞాన బలైకధామని" అనేటట్లు దివ్యజ్ఞానబల పరిపూర్ణులై నిజపర్యంక భూతులైన తిరువనంధాళ్వానును నియమించగా, ఆ నియమన ప్రకారం తొండీర మండలమందు శ్రీమన్మహాభూత పురియందు శ్రీమదాసూరి కేశవాచార్య ధర్మపత్నియయిన కాంతిమతీ పురంధ్రియందు అవతరించినారు.

ఈ విధముగా అవతరించి వైదిక మతోద్ధరణముచేత వేదార్థమును బయలుపరచి సకల చేతనోజ్జీవన కర్తలైనటువంటి పూర్వోత్తరాచార్య మోక్షప్రదులై ఆచార్యపద ముఖ్యవాచ్యులైన శ్రీరామానుజ మునీంద్రులవారు పైన చెప్పిన శ్రుతిస్మృతీతిహాస శ్రీ పాంచరాత్రములనే ప్రమా

ణములుగా అంగీకరించి, తదర్థములను చక్కగా పరిశీలించి శ్రీమన్నారా యణుడే పరాత్పరుడయిన జగజ్జన్మాది కారణమని నిర్ణయించి, ఈ శ్రీమన్నారాయణుడే మోక్షోపాయభూతుడని, తచ్చరణారవింద పరిచర్యా రూపమయిన మోక్షమే కైంకర్య శబ్దవాచ్యమైన ఉత్తమ పురుషార్థమనిన్నీ ప్రసాదించియున్నారు.

వారు అనతిచ్చిన వేదార్థ సంగ్రహాంతర్గత శ్లోకము (245 పుట) "వేదవిత్ప్రవర ప్రోక్త వాక్య న్యాయోపబృంహితాః। వేదాస్సాంగా హరిం ప్రాహుర్జగ జ్జన్మాది కారణం" శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యమే శ్రీరామానుజమునీంద్రులవారు, వేదాంతదీప, వేదాంతసార, వేదార్థసంగ్రహ, శ్రీభాష్యాదులయందు నిష్కర్షచేసిన సిద్ధాంతము. తమయొక్క ఈ సిద్ధాంతార్థమునే ఈ పూర్వోక్త గ్రంథములయొక్క ఆదియందు గ్రంథ తాత్పర్య సంగ్రాహకమైన మంగళశ్లోక రూపముగా నిబంధించినారు.

వేదాంత దీపమందు మంగళశ్లోకము, "శ్రియః కాంతోనంతో వర గుణగణైకాస్పద వపుః హతా శేషావద్యః పరమఖపదో వాఙ్మనసయోః। అభూమి ర్భూమిర్యో నతజనదృశా మాది పురుషో మనస్త్వత్పాదాబ్జే పరిచరణసక్తం భవతుమే॥" అనగా శ్రియఃపతియు, దేశకాల, వస్తు పరిచ్ఛేదములను త్రివిధ పరిచ్ఛేద రహితుడును, శ్రేష్ఠములైన సౌందర్య సౌకుమార్య లావణ్య యౌవనాద్యఖిల గుణాధారమైన దివ్యమంగళ విగ్రహము కలవాడును, అఖిలహేయ ప్రత్యనీకుడును, పరమాకాశ శబ్దవాచ్యమైన శ్రీవైకుంఠమనెడి దివ్యాప్రాకృత లోకవాసియును, వాఙ్మనసాగోచర వైభవము కలవాడును, ఆశ్రిత సకల మనుజనయన విషయుడును, ఈ విధముగా శ్రుతిస్మృత్యాది ప్రమాణసిద్ధుడును, అయిన జగత్కారణ పురుషునియొక్క శ్రీపాద కమలమందు నా మనస్సు పరిచర్యాత్మకమయిన కైంకర్యాసక్తి కలది అగుగాక!

వేదాంతసార మంగళ శ్లోకము:

శ్లో॥ సమస్త చిదచిద్వస్తు శరీరాయాఖిలాత్మనే:
శ్రీమతే నిర్మలానంతో దన్వతే విష్ణవేనమ॥

బద్ధముక్త నిత్యరూపముగా, త్రివిధులైన చేతనులున్ను, మిశ్ర సత్వ, శుద్ధ సత్వ, సత్వశూన్య రూపముగా త్రివిధములయిన అచేతనములను, శరీరములుగా కలవాడును, పూర్వోక్త సకల చేతనాచేత నాంతర్యామిన్ని, అఖిలహేయ ప్రత్యనీకత్వ కళ్యాణ గుణాకరత్వ రూపోభయలింగ విశిష్టుడును, విష్ణుశబ్దవాచ్యుడును, అయిన శ్రియఃపతి కొఱకు ప్రణామమును చేయుచున్నాము.

వేదార్థ సంగ్రహ మంగళ శ్లోకము :

శ్లో॥ అశేష చిదచిద్వస్తు శేషిణే శేషశాయినే।
నిర్మలానంత కళ్యాణ నిధయే విష్ణవే నమః॥

త్రివిధ చేతనాచేతనాత్మక సకల వస్తు శేషియైన వాడున్ను, సకల కైంకర్య ధురంధరులైన శేషాహియందు శయనించినవాడున్ను, హేయప్రత్యనీకుడై అపరిచ్ఛిన్న స్వరూపుడై సమస్త కళ్యాణ గుణాత్మకత్వేన పరమప్రాప్యుడైన విష్ణు శబ్దవాచ్యుడైన శ్రియఃపతి నారాయణుడే ఉపాయభూతుడని ఈ విధముగానే శ్రీ సుదర్శనాచార్యులవారు వ్యాఖ్యానమును అనుగ్రహించియున్నారు.

శ్రీభాష్య మంగళ శ్లోకము:

శ్లో॥ అఖిలభువన జన్మస్థేమ భంగాది లీలే
వినత వివిధ భూత వ్రాత రక్షైక దీక్షే।
శ్రుతి శిరసి విదీప్తే బ్రహ్మణి శ్రీనివాసే
భవతు మమ పరస్మిన్ శేముషీ భక్తిరూపా॥

ఇందుకు అర్థమును విపులముగా శ్రుతప్రకాశిక యందు అనుగ్రహించియున్నారు. దానిననుసరించి సంగ్రహముగా చెప్పబడును.

అనంతకోటి బ్రహ్మాండాంతర్గత సకల పదార్థములయొక్క సృష్టి స్థితి సంహార అంతఃప్రవేశ నియమనములు లీలగా గలవాడును, భక్తిమార్గ ప్రపత్తిమార్గములచేత తననే మోక్షోపాయముగా ఆశ్రయించిన జ్ఞానాధికులగుట వలన భూతశబ్దవాచ్యులయిన మహాత్ములను, వారిని ఆశ్రయించిన వారిని అనిష్ట నివారణ ఇష్టప్రాపణ రూపమయిన రక్షణ చేయుట యందు

ప్రధానదీక్ష కలవాడును, సకల వేదాంత ప్రతిపాద్యుడను, సద్బ్రహ్మ త్మాకాశ ప్రాణజ్యోతిరాది సామాన్య శబ్దవాచ్యుడును, విష్ణు వాసుదేవ నారా యణ శబ్దాభిధేయుడైన ముక్తప్రాప్యుడయిన శ్రియఃపతియందు, తైలధారా వదవిచ్ఛిన్న స్మృతి సంతాన రూపమై, పరభక్త్యాత్మక జ్ఞానవిశేషము నాకు కలుగవలెను అని, ఈ విధములైన అర్థవిశేషములనే వేదాంతశాస్త్ర ప్రతి పాద్యములని, వేదాంతార్థ నిర్ణాయక బ్రహ్మసూత్ర వ్యాఖ్యాన రూపము లైన స్వప్రబంధముల యందు శ్రీ మద్రామానుజ మునీంద్రులవారు సం గ్రహ విస్తర రూపముగా ప్రసాదించినందున శ్రియఃపతియైన నారాయ ణుడే పరాత్పరుడని శ్రీ వేదవ్యాసమతమని సుజ్ఞేయముగా సున్నది. ఋషి యొక్క అభిప్రాయము ఋషికే తెలియవలెను. కనుక బాదరాయణులని ప్రసిద్ధిని పొందిన వ్యాసులవారి యభిప్రాయము నిత్యాపరోక్ష జ్ఞాన సంప న్నులై నిత్యసూర్య గ్రగణ్యులయిన తిరువనంతాళ్వాను యొక్క అపరావ తారులైన శ్రీరామానుజ మునీంద్రులవారికే తెలియ దగియున్నది. ఇట్టి శ్రీరామానుజాచార్యుల వారి సిద్ధాంతము ననుసరించి ఈవ్యాసము వ్రాయ బడును. ఈవ్యాసములో ముఖ్యముగా వ్రాయబడునది శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యము.

ఇందుకు సంగ్రాహక శ్లోకములు :

శ్లో॥ సద్బ్రహ్మత్మ పదై స్త్రయీశిరసి యో నారాయణోక్త్వా తథా
వ్యాఖ్యాతో గతిసామ్యలబ్ధ విషయానన్యత్వ బాధోజ్జ్వలైః।
నిస్తుల్యాధిక మద్వితీయ మమృతం తం పుణ్డరీకేక్షణం
ప్రారూఢ శ్రియమాశ్రయే వనగిరేః కుంజోదితం సుందరం॥
పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వర మితి పరంబ్రహ్మ పురుషః
పరంజ్యోతి స్తత్వం పరమితిచ నారాయణ ఇతి।
శ్రుతిర్బ్రహ్మేశాదీన్ తదుదిత విభూతీంస్తు గృణతీ
య మాహ రూఢశ్రీః స్సవనగిరి ధామా విజయతే॥
పృధివ్యాద్యాత్మాంతం నియమయతి యస్తత్వనికరం
తదంతర్యామీ తద్వపుర విదితస్తేన భగవాన్।

షేష స్సైన్యైశ్వర్యం నవిజహద శేషం వనగిరిం
సమధ్యాసీనో నో విశతు హృదయం సుందర భుజః॥

ఇత్యాదిగా ఈశ్లోకములు "అగ్ర్యం యతీంద్ర శిష్యాణామాద్యం వేదాంతవేదినాం" అన్నట్లు శ్రీరామానుజ మునీంద్రులవారికి ప్రధాన శిష్యులైన, వేదాంత వేత్తలలో అగ్రగణ్యులై సర్వనేతృలనే భగవద్గుణాధిపులయొక్క అంశాసంభూతులై శ్రీమత్కూర కులావతంసులైన శ్రీవత్సాంక మిశ్రులనే శ్రీకూరత్తాళ్వాను స్వామిచేత వేదాంత వ్యాఖ్యానముగా అనుగ్రహింపబడిన పంచస్తవములలో ఒకటియైన సుందరబాహు స్తవములోనిది. సుందరబాహు స్తవము కూరత్తాళ్వాను సాయించినారనుటకు నిజ పరసూక్తులే ప్రమాణములు. ఈస్తోత్రాది యందు "శ్రీమంతౌ హరిచరణౌ సమాశ్రితోహం। శ్రీరామావరజ మునీంద్రలబ్ధ బోధః। నిర్భీకస్తత ఇహ సుందరోరు బాహుం। స్తోష్యే తచ్చరణ విలోక నాభిలాషీ" అని గ్రంథకర్త సాధించియున్నారు. ఈ స్తోత్ర వ్యాఖ్యానాంత మందు.

ఇందుం సాధుజనానాం। కందం కూరకుల దేశికవరాణాం।
మందార మాశ్రితానాం, సుందర భుజనుతి కరంగురుం కలయే॥ అని

వ్యాఖ్యాన కర్త ప్రసాదించియున్నారు సర్వజ్ఞులైన శ్రీ వేదవ్యాసుల వారి సిద్ధాంతమును శ్రీరామానుజ మునీంద్రులవారు శ్రీభాష్యాది గ్రంథముల యందు వెల్లడించుటచేతను, శ్రీరామానుజాచార్య శిష్యులై తదుపదేశ సిద్ధ విలక్షణ జ్ఞాన సంపన్నులైన శ్రీ కూరత్తాళ్వాను స్వామివారు తత్సిద్ధాంతాను సారముగానే వేదాంత వ్యాఖ్యాన రూపముగా స్తోత్ర నిర్మాణము చేయుటచేతను, వారు నిర్ణయించినదే తచ్ఛిష్య పరంపరలో చేరినవారికి అందరికి ఉపాదేయతమము. ఆచార్యరుచి పరిగృహీతమయినదే ఉపాదేయమనుటకు "కోధర్మ స్సర్వధర్మాణాం భవతః పరమోమతః" అనే ప్రశ్న వచనము. "ఏషమే సర్వ ధర్మాణాం ధర్మోధికతమో మతః" అనే శ్రీభీష్మ ప్రతివచనమే ప్రమాణము.

శిష్యాచార్య లక్షణ సీమా భూమియైన ఈ కూరత్తాళ్వాను స్వామి యొక్క జ్ఞాన వైభవమును మన పూర్వాచార్యులు ఈ విధముగా శ్లాఘించి

యున్నారు. ఇందుకు వచనము,
అర్వాంచో యత్పద సరసిజ ద్వంద్వ మాశ్రిత్య పూర్వే
మూర్ధ్నా యస్యాన్వయ ముపగతా దేశికా ముక్తి మాపుః ।
సోయం రామానుజ మునిరపి స్వీయముక్తిం కరస్థాం
యత్సంబంధా దమదుత కథం వర్ణ్యతే కూరనాథః ॥
దీనికి అర్ధము – శ్రీరామానుజ మునీంద్రులకు పూర్వులైన శ్రీమన్నాథ ముని మొదలగు మహాపూర్ణులనే పెరియనంబి పర్యంతమైన ఆచార్యులు శ్రీరామానుజుల వారికి ఆచార్యత్వము చేసిన్ని, ముదలి యాండాన్, ఎంబార్, పెరియభట్టర్ మొదలగు అర్వాచీనులు శ్రీరామానుజులవారికి శిష్య ప్రశిష్య పరంపరలో చేరిన్ని, ఈవిధముగా శ్రీరామానుజ మునీంద్రునితో, శిరఃపాద సంబంధము చేత మోక్షమును పొందిరో, అట్టి శ్రీరామానుజ మునీంద్రులు ఏ కూరత్తాళ్వానుతో కలిగిన శిష్యసంబంధము జేత తమకు మోక్షప్రాప్తి ని నిశ్చయించుకొనిరో, అట్టి జగదాచార్యులకు కూడ ఉత్తారకులయిన శ్రీ కూరత్తాళ్వాను స్వామి ప్రభావము వర్ణించుటకు అశక్యమని ఈకూరత్తాళ్వాను ప్రసాదించిన పై శ్లోకములు శ్రీరామానుజ సిద్ధాంత సంగ్రాహకములు.

ఒకటవ శ్లోకమునకు అర్ధము. గతి సామాన్య న్యాయమును బట్టి సిద్ధించిన కారణ వాక్యగత కారణ వస్తు వాచక శబ్దములయొక్క అర్ధైక్యావశ్యకతచేత ఏకవిష్షయ జ్ఞాపకములైన సత్‌బ్రహ్మ ఆత్మాది శబ్దములచ్చేతనున్ను, విష్ణు వాసుదేవ నారాయణాది విశేష శబ్దములచేతనున్ను, ఎవ్వరు కారణభూతుడని చెప్పబడునో, సమానాధిక రహితుడగుటవల్ల అద్వితీయుడై అమృతమువలె పరమ భోగ్యుడగుటవల్ల పరమ ప్రాప్యుడై "గంభీరాంభస్సముద్భూత సుమృష్టనాళ రవికర వికసిత పుండరీక దళామలాయ తేక్షణః" అను శ్రీరామానుజ శ్రీసూక్తి ప్రకారము పుండరీకాక్షుడని అంతరాదిత్య విద్యోపాస్యుడై మహాలక్ష్మ్యధిగత వక్షస్థలుడై శ్రీమద్వానాచల కుంజకుహరావిర్భూత దివ్యాప్రాకృత విగ్రహ సంపన్నుడైన సుందరబాహుస్వామిని ఆశ్రయించుచున్నాను. ఈశ్లోకము సద్విద్యను, మహోపని

షత్తును శ్వేతాశ్వతరమును అంతరాదిత్య విద్యను పురుష సూక్తమును ప్రధానముగా చేసుకుని అవతరింప చేసినది.

సద్విద్య యనునది సామవేదోపనిషత్తు అయిన ఛాందోగ్యమందు శ్వేతకేతువుకును ఆయన తండ్రియైన ఉద్దాలకునికిన్నీ శిష్యాచార్య సంవాద రూపముగా బయలు వెడలిన షష్ఠప్రపాఠకము. ఈ సద్విద్య ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య,తైత్తరీయ, ఐతరేయ, ఛాందోగ్య బృహదారణ్యక, సుబాలి, మహోపనిషత్, శ్వేతాశ్వతర, జాబాల, శాట్యాయనిక, కౌషీతకీ మొదలగు ఉపనిషత్తులలో ప్రతిపాదింపబడి బ్రహ్మసూత్ర విషయ వాక్యములుగా భాష్యకారులచేత ఉదహరింపబడి పరబ్రహ్మస్వరూప రూప గుణ విభూతివిగ్రహ విశేష బోధకములయిన ద్వాత్రింశత్ (32) బ్రహ్మవిద్యలలో ప్రధానముగా మతత్రయ భాష్యకర్తలచేత నిశ్చయింపబడినది.

అద్వైతమత కల్పకులైన శ్రీశంకరాచార్యులవారు ఈసద్విద్యలో చేరిన "ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ" "తత్వమసి శ్వేతకేతో" "ఐతదాత్మ్యమిదంసర్వం" ఇత్యాది వాక్యములు శుక్తిరజితమువలె ఆపాత ప్రతీతిచే బ్రహ్మ ప్రపంచములకు అభేద బోధకములుగా తోచుచున్నందున స్వమతస్థాపనమునకు ఈవిద్యను ప్రధానముగా నేర్పరుచుకుని మిగిలిన విద్యలునున్నూ దీనికి అనుగుణముగానే నిర్వహించిరి.

శుద్ధ భేదవాదులైన మాధ్వమతస్థులు ఈ విద్యనే స్వీయ సిద్ధాంతాను గుణముగా యోజించిరి. ఇందుకు అభియుక్తులు వాడుకునే శ్లోకము

శ్లో॥ అసినా తత్వమసినా పరజీవ ప్రభేదినా ।
విద్యారణ్య మహారణ్య మక్షోభ్యముని రచ్ఛినత్॥

పరబ్రహ్మను జీవస్వరూపమును భిన్నముగా బోధించెడు తత్వమసి శ్రుతి యనే ఖడ్గముచేత విద్యారణ్యులను మహారణ్యమును అక్షోభ్యముని ఛేదించెను. ఈశ్లోకములో పరజీవ ప్రభేదినా అనే పదము శ్లేషించి శ్రుతిపక్షమందు జీవబ్రహ్మల యొక్క భేదబోధకమనిన్నీ, ఖడ్గపక్షమందు ఇతరులయొక్క ప్రాణమును నశింపచేసేది అనిన్నీ, అర్థము. ఇందుకు ఇతిహ్యా

ము, సర్వతంత్ర స్వతంత్రులైన వేదాంత దేశికులవారు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతస్థాపనార్థమై అద్వైత మతవిషయమై, ద్వైతమత విషయమై అనేక దూషణములను శతసంఖ్యగా కూర్చి శతదూషణీ అనే వాద గ్రంథమును రచించిన కాలములో మధ్వమత విద్వాంసులైన. అక్షోభ్యమునికిన్నీ, విద్యారణ్యులకున్ను, వేదాంతవాదము ప్రవర్తించగా అక్షోభ్యమునులు వేదాంతదేశికులవారిని ప్రార్థించి శతదూషణీ గ్రంథములో వారు చెప్పిన అద్వైత మత దూషణలను ఉపన్యసించి విద్యారణ్యులను జయించినారనిన్నీ పిమ్మట అక్షోభ్యమునులు ఆగ్రంథమును సాకల్యముగా బోధపరచుకుని స్వమత దూషణములున్ను విశేషముగా ఆగ్రంథములో ఉన్నందున వాటికి తమకు సమాధానము తోచక వేదాంత దేశికులవారిని ప్రార్థించి ద్వైత మత విషయమై ఆగ్రంథములోని దూషణములను తీసివేయించి నారనిన్నీ ఈ ఐతిహ్యము ఇప్పటివరకు వాడుకగా వచ్చుచున్నది.

"నె 235 బోధాయనటంక ద్రమిడ గుహదేవ కపర్ది భారుచి ప్రభృత్యవిగీత శిష్టపరిగృహీత పురాతన వేదవేదాంత వ్యాఖ్యాన సువ్యక్తార్థ శ్రుతి నికర నిదర్శితోయం పంథాః" అనే శ్రీరామానుజ మునీంద్ర దివ్యసూక్తి ప్రకారముగా అనాదిగా మహర్షి ప్రవర నిర్ణీతమై శ్రీశఠకోపనాథ యామునాది స్వాచార్య పరిగృహీతమైన విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమునకు ఉద్ధారకులైన శ్రీరామానుజ మునీంద్రులు ఈ సద్విద్యనే విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత స్థాపనమునకు ముఖ్య ప్రమాణముగా స్థిరపరచుకొని అభేదబోధకములుగా ఆభాసించెడు ఇతరోపనిషద్వాక్యములను ఇందుకు అనుగుణముగా సమన్వయించిరి ఒక గ్రంథముచేత దాని తాత్పర్యమును నిర్ణయించుటకు ఉపక్రమోప సంహారము 1, అభ్యాసము 2, అపూర్వతా 3, ఫలం 4, అర్థ వాదము 5, ఉప పత్తి 6 అనే ఆరు విధములయిన లింగములు ఉండవలెను

ఈ సద్విద్య వల్ల విశిష్టాద్వైతమును సిద్ధాంత పరచుటకు ఈ షడ్విధ తాత్పర్యలింగములు కలవని వేదార్థ సంగ్రహ వ్యాఖ్యానములో ప్రసాదించినారు. ఈ సద్విద్య షోడశ ఖండాత్మకము. ఇందులో ప్రథమ

ఖండము ఉపోద్ఘాతముగా నుండి బ్రహ్మతత్త్వోపదేశ ప్రశ్నతో సమాప్తమయినది. ద్వితీయఖండములో "సదేవ సోమ్యేదమగ్రఆసీ దేకమేవాஉద్వితీయం" అనే వాక్యముచేత శ్వేతకేతువుకు అప్రజ్ఞాతమైన పరబ్రహ్మకారణత్వమును ఉపదేశింపదలచి సత్ అనే పదముచేత కారణవస్తువైన పరబ్రహ్మను నిర్దేశించి ఏవకారముచేత అసత్కార్యవాదమును నిరసించి ఏకపదముచేత అవిభక్తనామరూపములుకలిగిన చేతనాచేతనములు శరీరములుగాగలిగి "ఏకేయం పురంధ్రీతి" శబ్దమువలె ఒకటియే అనిచెప్పి ఇందువల్ల పరబ్రహ్మమే ఉపాదాన కారణమనిన్ని, అద్వితీయ పదముచేత నిమిత్త కారణమున్ను పరబ్రహ్మమే అనిన్ని లోకవిలక్షణముగా నిమిత్తోపాదానములకు ఐక్యమును చెప్పినందున అందుకు తగినసార్వజ్ఞ్యాది సకల గుణయోగమున్ను పరబ్రహ్మకు అర్థ సిద్ధమని ఉపదేశించి పిమ్మట అసత్కార్యవాదమును పూర్వపక్షముచేసి తన్నిరసన పూర్వకముగా సత్కార్యవాదమునే స్థిరపరచి పృథివ్యప్ తేజ (ఈ భూతత్రయ సృష్టి తైత్తరీయోక్త వాయ్వాకాశ సృష్టికిన్ని ఉపలక్షణము.) సృష్టిరూప కారణత్వ క్రమమును విశదీకరించినారు.

తృతీయ ఖండమందు పంచభూతమయమైన అండజ, జీవజ, ఉద్భిజ్జ, స్వేదజ, సృష్టిని త్రివృత్కరణోప లక్షితమైన పంచీకరణమును, అంతఃప్రవేశమును నామరూప వ్యాకరణమును ఉపదేశించినారు. చతుర్థ పంచమ ఖండములయందు పూర్వఖండోక్తమైన త్రివృత్కరణ ప్రయుక్తమైన త్రిరూపత్వమును అగ్న్యాది భూతత్రయమునందు చూపించి మనః ప్రాణవాక్కులకు భూతత్రయము వలన ఆప్యాయనము చెప్పి తద్విశేషములను తెలిసికొనుటకై తిరిగి శ్వేతకేతుపుచేత ప్రశ్న చేయబడిన ఉద్దాలకుడు షష్ఠ సప్తమ ఖండములచేత పూర్వోక్తమైన ఆప్యాయనమును సదృష్టాంతముగా విస్తరించగా శ్వేతకేతువు తృప్తి పొందెను. "పృథివ్యప్సు ప్రలీయతే" ఇత్యాది "తమఃపరే దేవ ఏకీ భవతి" అనే సుబాలోపనిషత్తునందు చెప్పిన లయ ప్రకరణ రీతిగా అవిభక్త నామరూపములు కలవగుటవలన తనతో పృథక్స్థితి పృథగ్వ్యవహారములకు అనర్హమై అతిసూక్ష్మ

వస్థాపన్నములైన చేతనాచేతనములు శరీరములుగా కలిగి ప్రకృతి యా మందు కేవలాజ్యావాచకమైన అజ్యశబ్దము వికృతియాగమందు పృషదా జ్యవాచకమని సమర్థించిన వృషదాజ్య న్యాయమున నిత్యాసంకుచిత స్వ రూప స్వభావములు కలవాడగుటవల్ల నిష్కృష్ట బ్రహ్మస్వరూప వాచ కముగానున్న సత్ అనేశబ్దము సద్విద్యలోకారణ ప్రకరణస్థ మగుటవలన నున్ను నిష్కృష్ట బ్రహ్మకు కారణత్వమును చెప్పినయెడల కారణత్వ ప్రయుక్త వికారాది దోషములు ఘటాదికారణములైన మృదాదులకువలె తటస్థించుచున్నందున నిర్వికార శ్రుతి స్మృతి విరోధము కలుగుటవల్ల ను, చేతనా చేతనములకు కారణత్వము అనేకానుపపత్తులవ్వత తటస్థిం చదు గనుకను, అతిసూక్ష్మ దశాపన్న చేతనాచేతన శరీరక పరబ్రహ్మమే కారణ వాక్యస్థ సచ్ఛబ్దవాచ్యమని ఉద్దాలక మహర్షి నిశ్చయించి సచ్ఛబ్ద వాచ్య పరబ్రహ్మకే చేతనాచేతనాత్మక జగత్కారణత్వేన సృష్టికి పూర్వ మందు అవస్థానమును "సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీత్" అనిచెప్పి యేడు ఖండల వరకు అచేతన కారణత్వమును విస్తరించి అష్టమ ఖండయందు చేతన కారణత్వమును ప్రతిపాదించుటకై చేతనునియొక్క స్వప్నావస్థ యందు ఉత్క్రాంత్యవస్థయందు "సతా సంపన్నో భవతి. తేజః పరస్యాం దేవతాయాం" ఇత్యాది వాక్యములచేత సచ్ఛబ్ద వాచ్య పరబ్రహ్మమందు సంపత్తిని చెప్పి "సన్మూలాః సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజాః స్సదాయతనాః స్సత్ప్రతిష్ఠాః" అనే వాక్యములో సన్మూలాః అనెపదముచేత సచ్ఛబ్దవాచ్య మునకే లయస్థానత్వమునున్ను, సదాయతనాః అనేపదముచేత సచ్ఛబ్దవా చ్యమునకే స్థితి హేతుత్వమును స్థితిహేతుధారకత్వమునున్ను అందువల్ల ఫలితమైన శరీరిత్వమునున్ను స్పష్టపరచి "ఐతదాత్మ్య మిదం సర్వం తత్సత్యం" అని పరస్పర భిన్న స్వరూప స్వభావములు కలిగినవని శ్రుత్యంతరములచేత విధింపబడు చేతనాచేతనాత్మక సకల జగత్తు కార్య కారణభావముచేత శరీరశరీరి భావముచేత బ్రహ్మాత్మకమని తెలియపర చి తత్త్వమసి శ్వేతకేతోయని ప్రకృత పరామర్శ అయిన తత్ అనే శబ్ద ముచేత జగత్కారణమై తదను గుణములై సర్వజ్ఞత సర్వశక్త్యాది కళ్యాణ

గుణములకు ఆశ్రయమై జగచ్ఛరీరియైన పరబ్రహ్మను పరామర్శించి త్వం అనే అభిముఖ చేతనవాచకమైన శబ్దముచేత శ్వేతకేతువును సంబోధించి అసి యనే మధ్యమ పురుషాంత తిఙంత శబ్దముచేత తత్త్వం శబ్దార్థములకు ఐక్యము చెప్పినందున ఈ యభేదము ఐతదాత్మ్యం అని చెప్పనరీతిగా విశిష్టైక్యము గాని జీవబ్రహ్మ స్వరూపైక్యము కాదని స్పష్టపడుచున్నందున సద్విద్య విశిష్టాద్వైత ప్రతిపాదక మనుటకు సందేహము లేదు. ఈ విధముగా సద్విద్యయందు జగత్కారణ వస్తువు సత్ అనే పదముచేత చెప్పబడినది. శాఖాంతరమందు "బ్రహ్మవా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్" అని జగత్కారణ వస్తువు బ్రహ్మశబ్దము చేత బోధించబడినది. మరియొక శాఖలో "ఆత్మావా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్" అని ఆత్మశబ్దముచేత కారణవస్తువును చెప్పియున్నది. జగత్కారణ వస్తునానాత్వము "నేహనానాస్తి" అనే శ్రుతిచేత నిషిద్ధము కనుక సత్, బ్రహ్మ, ఆత్మశబ్దములచేత బోధింపబడు కారణవస్తువు ఒకటిగానే ఉండవలెను.

అందుకు సత్తా విశిష్ట వస్తుమాత్ర వాచకమైన సచ్ఛబ్దమునకు కతిపయ వస్తువాచకమైన బ్రహ్మశబ్దమందు పర్యవసానమునున్ను చేతనాచేతన సాధారణమైన బ్రహ్మశబ్దమునకు చెతనవాచకమైన ఆత్మశబ్దమందు పర్యవసానమునున్నూ ఆత్మ పరమాత్మ సాధారణమైన ఆత్మశబ్దమునకు పరమాత్మైక సాధారణ వాచకమైన "ఏకోహవై నారాయణఆసీత్" అని మహోపనిషద్వాక్యగత నారాయణపదమందు పర్యవసాన మేర్పఱచి కారణ వాక్యములచేత నారాయణుడే నిఖిల జగత్కారణుడని శ్రీరామానుజ మునీంద్రులు వేదార్థ సంగ్రహమందు శాఖోపశాఖలుగా ఉపన్యసించినారు. ఆ యర్థమునే తచ్ఛిష్యాగ్రగణ్యులయిన శ్రీకూరత్తాళ్వాన్ పూర్వోక్త ప్రథమశ్లోక పూర్వార్థములో సాయించినారు.

నిస్తుల్యాధికం అనే ఉత్తరార్థ ప్రథమ పదముచేత శ్వేతాశ్వతరమందు "నతస్యకార్యం కరణం చ విద్యతే నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే" భగవంతునికి సృష్టికార్యమందు సహాయాపేక్ష లేదనిన్నీ భగవంతునికి సమానుడు అధికుడు లెడు అని ఇందుకు అర్థము. తైత్తరీయము "నైన

మూర్ధ్వం నతిర్యంచం నమధ్యే పరిజగ్రభత్ నతస్యేశే కశ్చన తస్యనామ మహద్యశః" ఈ భగవంతుని ఊర్ధ్వ మధ్యాధః ప్రదేశముల యందు తెలుసుకున్నవాడు లేడు. ఈ భగవంతునికి నియామకుడు ఎవ్వడును లేడు. నిఖిల జగన్నియమన రూపమయిన భగవంతుని యశస్సు వాచామ గోచరమని ప్రసిద్ధము అని అర్థము.

ఈ శ్రుతుల వల్ల సమానాధిక దరిద్రుడున్ను ఈవిధముగా స్వ సమాన వస్త్వంతర రహితుడగుటవలన అద్వితీయుడున్ను "రసోవైసః" "అమృతస్యైష సేతుః" ఇత్యాది ప్రకారము భోగ్యభూతుడున్ను "తస్య యథా కప్యాసం పుండరీక మేవమక్షిణీ" "జితంతే పుండరీకాక్ష" ఇత్యాది ప్రమాణరీతిగా పుండరీకాక్షుడున్ను విష్ణువక్షస్థల, స్థయా పశ్యతాం సర్వదేవానాం యయౌ వక్షస్థలం హరేః" "హ్రీశ్చతే లక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ" "శ్రద్ధయా దేవో దేవత్వ మశ్నుతే" ఇత్యాదిరీతిగా శ్రియఃపతియైన సుందరబాహు స్వామిని ఆశ్రయించుచున్నారు, అని పూర్వోక్త శ్రుతులను హృదీకరించి ఈ శ్లోకమును అనుగ్రహిచినారు. పూర్వోక్త శ్రుతులలో "రసోవైసః" అనే శ్రుతికి ఆనందమయమయిన పరబ్రహ్మమే భోగ్యమని అర్థము॥ అమృతమువలె భోగ్యభూతుడైన తనకు తానే ప్రాపకుడని పై శ్రుతికి అర్థము లోతగు జలములో పుట్టి బలిష్ఠ నాళముతో కూడి సూర్యకిరణ వికసితమయిన తామర పుష్ప దళమువంటి నేత్రద్వయము కలవాడని కప్యాస శ్రుతికి అర్థము. శ్రీ భూదేవులిద్దరు నీకు భార్యలు అని పురుష సూక్త వాక్యమునకు అర్థము. "ఋత సత్య నేత్రం" అనే శ్రీ భాగవత స్థిత బ్రహ్మాది స్తోత్రపదములో చేరిన ఋత శబ్దమునకు అసావాదిత్యస్సత్యం అని సూర్యవాచక మయిన సత్యపద సాహచర్యమువల్ల చంద్రవాచకత్వమును అంగీకరించినట్లు మహాలక్ష్మీ దేవి నామమయిన లక్ష్మీ శబ్ద సాహచర్యమువల్ల హ్రీ శబ్దమునకు భూదేవీ వాచకత్వము వైదికులు అంగీకరించినారు. ప్రమాణాంతరముల యందు "వైకుంఠేతుపరే లోకే శ్రీ సహాయో జనార్దనః । ఉభాభ్యాం భూమి నీళాభ్యాం సేవితః పరమేశ్వరః" అని చెప్పియున్నది. "శ్రద్ధయా దేవో దేవత్వముశ్నుతే" అనే తైత్తిరీయ కాఠక

ప్రశస్త వాక్యమునకు ఆశ్రిత జనులకు భగవదాశ్రయణ శ్రద్ధా సంపాదకురాలగుటవల్ల శ్రద్ధా శబ్ద వాచ్యురాలైన లక్ష్మీదేవియొక్క సాహచర్యము చేతనే భగవంతునికి జగత్కారణత్వాది సంపత్సిద్ధి కలుగునని అర్థము.

2వ శ్లోకమునకు అర్థము, ఏ వస్తువును చేతనాచేతన రూపమైన ప్రపంచమునకు శేషి అనిన్నీ, తనకుతానే నియామకుడనిన్ని, అనగా, నిరంకుశ స్వతంత్రుడని, పరబ్రహ్మ యనిన్నీ, పురుషశబ్దవాచ్య డనిన్నీ పరంజ్యోతిః పరతత్త్వనారాయణ శబ్దాభిధేయుడనిన్నీ, బ్రహ్మ రుద్రేంద్రాది దేవతలు తన్నియామ్యులై తదనుగ్రహముచేత లభించబడిన విభూతి కలవారనిన్నీ, నిత్య నిర్దోషమైన శ్రుతి చెప్పుచున్నదో ఈ ప్రకారముగా జగత్ప్రసిద్ధమైన మహైశ్వర్య సంపన్నుడైన శ్రీ వానాచలవాసి భగవంతుడు సర్వాతిశాయిగా నుండును.

ఈ శ్లోకము సహస్ర శీర్షం దేవమిత్యాది నారాయణానువాకమును ప్రధానముగా చేసుకొని అవతరింపజేసినది.

ఈ అనువాకమునకు పూర్వానువాకమందు "యోదేవానాం ప్రదమం పురస్తా ద్విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః । హిరణ్య గర్భం పశ్యత జాయమానం సనో దేవశ్శుభయా స్మృత్యా సంయునక్తు ।" ఇందుకు అర్థము, స్వరూప స్వభావ వికార రాహిత్యముచేత స్వరూప స్వభావ వికార సహితమైన చేతనాచేతనాత్మక ప్రపంచము కంటె ఉత్కృష్టుడై సంసార రోగ నివర్తకుడై అందుకు అనుగుణమైన సార్వజ్ఞ్య సత్యసంకల్పాది గుణసంపన్నుడగుటవల్ల మహర్షి శబ్దవాచ్యుడైన ఏ దేవుడు బ్రహ్మాది దేవతలలో ప్రధానుడై వ్యష్టిసృష్టికంటె పూర్వమందు ఉత్పన్నుడైన హిరణ్యగర్భ శబ్దవాచ్యుడైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మను వ్యష్టిసృష్టికి ఉపయుక్తమైన సకల విధ జ్ఞానశక్తి సంపన్నుడనుగా కటాక్షించినాడో ఆ భగవంతుడు శుభకరమయిన సకల విధ శ్రియఃప్రదమైన పరిశుద్ధమయిన జ్ఞానమును మాకు కలుగజేయుగాక ।

ఈ ఋక్కుచేత చేతనా చేతనోత్కృష్టు డై సంసార నివర్తకుడై సర్వజ్ఞత్వాది గుణసంపన్నుడై "దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః" అనే శ్రుతి

రీతిని నారాయణ శబ్ద సమానాధికరణమైన దేవశబ్దవాచ్యుడైన భగవంతునికి చతుర్ముఖ దారణత్వమును చెప్పి, "యస్మాత్పరం నాపరమస్తి కించిత్, యస్మాన్నాణీయో నజ్యాయోస్తి కశ్చిత్, వృక్ష ఇవస్తబ్ధో దివితిష్ఠ త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వం॥ ఏ వస్తువు కంటె ఇతరమైన ఉత్కృష్ట వస్తువులేదో ఏ వస్తువు కంటె సూక్ష్మ పరిమాణముగల వస్తువేదో అవాప్త సమస్త కాముడగుటవలన పరిపూర్ణమై నిస్తరంగ సముద్రమువలె నిశ్చలమై పురుషశబ్దవాచ్యమైన అవస్తువు పరమాకాశమనే పరమస్థాన మందున్నది. ఆ వస్తువుచేత సర్వజగత్తు వ్యాపించబడియున్నది. ఈ ఋక్కుచేత చతుర్ముఖ కారణమయిన వానికి నిస్సమాభ్యధికత్వమును అణువయిన జీవుని కంటె అణుత్వమును, పృదివ్యాధులకంటె జ్యాయస్త్వమును, పరమాకాశ వర్తిత్వమును, నిఖిల జగదంతర్యామిత్వమును, ప్రతిపాదించి "నకర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వ మానశుః। పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం విభ్రాజతే యద్యతయో విశంతి" అనే శ్రీపతి విషయ విరక్త చిత్తము కలిగిన యతులు ఏ ప్రాప్య వస్తువును అనుభవించుచున్నా, ఏ ప్రాప్యవస్తువు ఊర్ధ్వలోకమునకు పై భాగమందు పరమాకాశమనే పరమ రహస్యస్థానమందు షాడ్గుణ్య పరిపూర్ణమై సూరిసేవ్యమై ప్రకాశించుచున్నదో ఆ ప్రాప్యవస్తువు కర్మానుష్ఠానముచేత ప్రజా ధనములచేత లభ్యముకాదు. సర్వ ధర్మ పరిత్యాగ పూర్వకమైన, భగవచ్ఛరణవరణమనే త్యాగము చేతనే అనుభవింపదగినది

పైన చెప్పిన భగవంతుడు శరణాగతికి లభ్యుడని చెప్పి ఈఅర్థమునే "వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా స్సన్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధ సత్వాః। తే బ్రహ్మ లోకేతు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే" పై ఋక్కు చేత వివరించి వేదాంత విజ్ఞానముచేత తత్త్వహిత పురుషార్థములను తెలుసుకున్నవారై సర్వ ధర్మ పరిత్యాగ పూర్వకమైన శరణాగత్యనుష్ఠానము చేత కలిగిన భగవదేకరక్షకత్వ విశ్వాసము కలిగి శుద్ధ హృదయులైనవారు ఆయుష్యాంత కాలమందు భగవల్లోకమైన పరమ పదమందు జన్మ జరా మరణాది వికార రహితుడైన పరవస్తువును పొంది

సంసారబంధ విముక్తులగుదురని ఇందుకు అర్థము.

దహరం విపాప్మం పరవేశ్మభూతం యత్పుండరీకం పురమధ్య సగ్గ్ స్థం। తత్రాపి దహరం గగనం విశోకస్తస్మిన్ యదంత స్తదుపాసి తవ్య మ్॥ ఉపాస్యుడైన భగవంతునికి పురభూతమయిన ఉపాసక శరీరముయొక్క మధ్యస్థితమై అల్పమై నిర్దోషమై సర్వోత్కృష్టుడయిన భగవంతునికి నివాసభూతమయిన ఏ హృదయ పుండరీకము కలదో ఆహృదయ పుండరీకమందు అతిసూక్ష్మమై అపహత పాప్మత్వాది గుణాష్టక విశిష్టమై ఆకాశమువలె అపరిచ్ఛిన్నమయిన బ్రహ్మస్వరూపమున్ను తద్గతమయిన గుణజాతమున్ను ఉపాసన చేయతగినది అనిన్ని ఈ ఋక్కుచేత శరణాగతికి ప్రాప్యుడైన భగవంతుడే అధికారి భేదము చేత హృదయ కమలమందు ఉపాస్యుడని చెప్పి ఈ విధముగా శరణాగతిచేత ఉపాసనచేత సాధ్యమయిననాడు సకల వేద బీజమయిన ఓంకారమనే ప్రణవమునకు ప్రకృతి అయిన అకారమునకు వాచ్యుడయిన మహేశ్వరుడని "యద్వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః। తస్య ప్రకృతి లీనస్య యః పరస్స మహేశ్వరః" అనే ఋక్కుచేత ప్రతిపాదించి అకార వాచ్యుడయిన ఈ మహేశ్వరుడే సహస్ర శీర్షత్వ సహస్రాక్షత్వ సహస్ర చరణత్వాది విశిష్టుడున్ను కారణ వాక్యస్థము లయిన అక్షర బ్రహ్మత్మతత్వ జ్యోతిఃప్రాణాకాశ శంభు శివేంద్రాది శబ్దవాచ్యుడయిన నారాయణుడే అని కారణ వస్తు బోధనాది శబ్దములతో నారాయణ శబ్దమును అవృత్తిగా సమానాధికరణము చేసి వానికే అంతర్బహిర్వ్యాప్తిని సముద్ర శాయిత్వమును హృదయ కమలోపాస్యత్వమ్మును దివ్య మంగళ విగ్రహ యోగమును బహ్మ రుద్రేంద్రాదులకు తద్విభూతి త్వముల ముక్త ప్రాప్యత్వమును ప్రతిపాదించి ఈ పూర్వోక్తార్థ సంగ్రాహకమయిన విష్ణు గాయత్రీ మంత్రముతో నారాయణానువాకము పూర్తికాబడినది.

"యద్వేదాదౌ" అను శ్రుత్యర్థమును వేదార్థ సంగ్రహమందు శ్రీ రామానుజ మునీంద్రులు ప్రసాదించియున్నారు. అయమర్థః। సర్వస్య వేదజాతస్య ప్రకృతిః ప్రణవ యుక్తః ప్రణవస్య చ ప్రకృతి రకార,

ప్రణవ వికారో వేదః స్వ ప్రకృతి భూతే ప్రణవే లీనః తస్య ప్రణవ ప్రకృతి భూతస్య అకారస్య యః పరః వాచ్యః స ఏవ మహేశ్వర ఇతి । సర్వ వాచక జాత ప్రకృతి భూతాకారవాచ్య సర్వవాచ్య జాత ప్రకృతి భూత నారాయణో యః స మహేశ్వర ఇత్యర్థ ఇతి । యథోక్తం భగవతా। "అహంకృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రళయస్తథా । మత్తః పరతరం నాన్యత్ కించిదస్తి ధనంజయ । అక్షరాణా మకారోస్మి ॥ అఇతి బ్రహ్మ ఇతి శ్రుతేః అకారోవై సర్వావాక్" ఇతిచ వాచక జాతస్యాకార ప్రకృతిత్వం వాచ్యజాతస్య బ్రహ్మ ప్రకృతితత్వంచ సుస్పష్టం. అతః బ్రహ్మణః అకార వాచ్యతా ప్రతిపాదనాత్ అకారవాచ్యో నారాయణ ఏవ మహేశ్వర ఇతి సిద్ధం" అని —

[పూర్వపక్షము]

ఈ శ్రుతి వాక్యమందు అకారవాచ్యుడు మహేశ్వరుడని చెప్పినందుచేతను, "సర్వైశ్వర్య సంపన్న స్సర్వేశ్వర శ్శంభురాకాశ మధ్యే ధ్యేయః" సకల విధైశ్వర్య సంపన్నుడై సర్వ నియామకుడైన శంభు శబ్ద వాచ్యుడే హృదయాకాశ మధ్యమందు ధ్యేయుడు అని అథర్వణ మందు చెప్పియుండుటచేతను శ్వేతాశ్వతరమందు "యదా తమస్తన్న దివానరాత్రిః నసన్న చాసత్ శివ ఏవ కేవలః" "సర్వాననశిరోగ్రీవ స్సర్వ భూత గుహాశయః । సర్వవ్యాపీచ భగవాన్ తస్మాత్సర్వ గతశ్శివః" ఏకాలమందు తమస్సుగాని దివారాత్రములుగాని సదసత్తులుగాని లేవో ఆ కాలమందు శివుడు మాత్రమే ఉన్నాడు. సహస్రముఖుడు సహస్రశీర్షుడు, సహస్ర కంఠుడు సర్వ భూత హృదయస్థుడు సర్వవ్యాపకుడు అయిన భగవంతుడు శివుడని చెప్పుట చేతను, శివ శంభు మహేశ్వరాది శబ్దములు అమర కోశాదుల యందు పార్వతీపతి అయిన రుద్రునికి సమాఖ్యగా ఉండుట చేతనున్ను, అకార వాచ్యుడైన మహేశ్వరుడు పార్వతీపతి త్రిపుర సంహారి, సర్వజ్ఞుడున్ను అయిన రుద్రుడే అని కొందరు అభిప్రాయపడుదురు. ఆ అభిప్రాయము – నారాయణునినే పరమ కారణత్వమును బ్రహ్మ రుద్రాదులకు నారాయణాదుత్పత్తిని కర్మ వశ్యత్వము మొదలగు పరత్వ విధిరో

ధర్మములను బోధించెను. శ్రుతులకు తదుప బృంహణములైన స్మృతీ హాస పురాణములకు మిక్కిలి విరుద్ధము. అది ఎట్లనిన;

మహార్థమును చెప్పుటవలన మహోపనిషత్ అని ప్రసిద్ధమహా నారాయణోప నిషత్తునందు "ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్ న బ్రహ్మా నేశానో నేమేద్యావా పృధివీత్యాది, స ఏకాకీ నరమేత" అనే గ్రంథముచేత సకల వ్యష్టి సమష్టి పదార్థ శూన్యమైన సంహార కాలమందు నారాయణుడు ఒక్కడే యున్నాడని చెప్పియుండుట చేతనున్ను, సుబాలోప నిషత్తునందు "అపహత పాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః" అని అపహత పాప్మత్వాది గుణాష్టక విశిష్టుండై దివ్యస్థాన వర్తియైన నారాయణునికే దేవశబ్ద వాచ్యత్వమును చెప్పి "తమః పరేదేవ ఏకీభవతి" అని నామరూప విభాగా నర్హ సూక్ష్మవ స్థాపన్న చేతనాచేతన సమష్టికి ఆ దేవునియందు లయమును చెప్పినందు చేతనున్ను, నారాయణోప నిషత్తునందు అథ పురుషోహవై నారాయణోఽ కామయ తేత్యాది, సవిష్ణురేవ భవతీత్యంత గ్రంథముచేత" శ్రు॥ పూర్వమేవా హమిహా సమితి తత్పురుషస్య పురుషత్వం" సకల పదార్థముల కంటె పూర్వమందు ఉన్నవాడు గనుక పురుషుడు అని చెప్పిన అరుణశ్రుతి రీతిగా పురుష శబ్ద వాచ్యుడైన నారాయణుని వల్లనే సకల దేవతాది పదార్థ సృష్టిని వానికే లయస్థానత్వమును చెప్పియుండుట చేతనున్ను, మనుస్మృతి ప్రథమాధ్యాయమందు మహర్షుల చేత వర్ణాశ్రమ ధర్మములను తెలుసుకొనుటకు ప్రశ్న చేయబడిన అప్రాగ్రగణ్యుడయిన మనుమహర్షి పై గ్రంథములచేత వర్ణాశ్రమ ధర్మ స్వరూపములను విశేషముగా బోధింపదలచి ధర్మములచేత ఆరాధ్యమైన భగవత్స్వరూపమును ముందుగా తెలియ పరచుటలో "ఆసీదిదం తమో భూతం అప్రజ్ఞాత మలక్షణం। అప్రతర్క్య మవిజ్ఞేయం ప్రసుప్త మివ సర్వతః" ఇత్యాది సప్త శ్లోకిలో ఈ ప్రథమ శ్లోకముచేత సంహారావస్థను ప్రస్తావించి స్థూలమై చేతనా చేతనాత్మకమైన జగత్తుకు తమశ్శబ్ద వాచ్యమైన సూక్ష్మావస్థాపత్తి రూప లయమును చెప్పి "తతస్స్వయం భూర్భగవాన్ అవ్యక్తో వ్యంజయ

న్నిదం। మహా భూతాది వృత్తౌజాః ప్రాదురాసీత్తమోనుదః యో సా వతీం ద్రియ గ్రాహ్య స్సూక్ష్మోఽ వ్యక్త స్సనాతనః। సర్వ భూతమయోఽచింత్య స్స ఏష స్స్వయముద్బభౌ," "సోభిధ్యాయశరీరాత్స్వాత్ సిసృక్షుర్వివిధాః ప్రజాః। అపఏవ ససర్జాదౌ తాసు బీజ మపాసృజత్। తదండ మభవ ద్ధైమం సహస్రాంశు సమప్రభం। తస్మిన్ జజ్ఞే స్వయం బ్రహ్మ సర్వలోక పితామహః। ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపోవై నరసూనవః। తా యదస్యా యనం పూర్వం తేన నారాయణస్స్మృతః॥"

అవిభక్త తమశ్శరీరకుడై సర్వజ్ఞత్వ సర్వ శక్తిత్వాది గుణ సంప న్నుడై ఏకాకియైన పరమపురుషుడు స్వ శరీరమైన సూక్ష్మ తమస్సునువ్య క్తముగా చేయదలచి అనగా మహాభూతములు మొదలగు ఏకవింశతి తత్వములుగా వికరింప జేయదలచి అవిభక్తమైన తమస్సును తానే ప్రే రణ చేసెను.

నిత్యుడై సూక్ష్మ తమశ్శరీరకుడై ఇంద్రియ గోచరుడు కాని వాడెవడో వాడే వ్యక్తప్రకృతి శరీరకుడై సర్వ భూత మయుడై స్వయ ముగా బయలువెడలెను. అట్టి పరమ పురుషుడు వ్యష్టి సృష్టిని చేయ దలచినవాడై చేతన గర్భమై స్వశరీరమైన వ్యక్త ప్రకృతి వల్ల పంచ భూత ములను సృష్టించి వానియందు పరస్పర సమ్మేళనము వలన ఒక సామర్థ్యము కలిగించెను. పిమ్మట పరస్పర మిళితములైన పంచ భూత ముల వలన అండమును సృష్టించి ఈ అండమందు దేవ మనుష్యాది వ్యష్టి సృష్టి కర్తయై రజోగుణ ప్రధానుడైన చతుర్ముఖ శరీరకుడుగా ఆవి ర్భవించెను. పూర్వోక్తములైన సమష్టి వ్యష్టి పదార్థములనే నారములకు కారణమయినవాడు గనుక నారాయణుడు అని కారణవస్తువుగ చెప్పబడి నాడు. ఈ శ్లోకముల చేత చతుర్ముఖ సృష్టికి కారణమయినవాడు నారా యణుడు అని చెప్పిఉండుట చేతనున్ను, ఈ స్మృతియందే అంతమందు "ప్రశాసితారం సర్వేషాం అణీయాంస మణీయసాం। రుక్మాభం స్వప్నధీ గమ్యం విద్యాత్తు పురుషం పరం॥" సకల భూతములకు అంతః ప్రవేశము చేత నియామకుడున్ను, సకలాఽ చేతనులయందు వ్యాపించియుండుట చేత

సూక్ష్మములైన చేతనులయందు వ్యాపించుటచేత వానికంటె సూక్ష్ముడున్ను, ఆదిత్యవర్ణుడున్ను విశదతమ ప్రత్యక్షతాపన్నమైన అనుధ్యానమునకు గోచరుడైన పరమ పురుషుని ధ్యానించవలెను, అని చెప్పి "ఏనమేకే వదం త్యగ్నిం మరుతోన్యే ప్రజాపతిం। ఇంద్రమేకే పరేప్రాణ మపరే బ్రహ్మ శాశ్వతం" అని నారాయణ శబ్దవాచ్యుడై సర్వాంతర్యామిత్వముచేత సర్వ నియామకుడై అప్రాకృత దివ్య విగ్రహ విశిష్టుడై భక్తిలభ్యుడయిన పరమ పురుషుడు వేద శాఖాభేదములచేత అగ్ని, మరుత్, ప్రజాపతి, ఇంద్ర, ప్రాణ, బ్రహ్మ శబ్దములచేత ప్రతిపాదింపబడుచున్నాడని చెప్పి స బ్రహ్మ సశివస్సేంద్ర ఇత్యాది నారాయణాను వాకార్థము ఉపబృంహ ణము చేయబడినది. ఈ మనుస్మృతికి అనుగుణముగానే ఇతర స్మృ తులకు అర్థనిర్ణయము చేయవలెనుగదా! "మన్వర్థ విపరీతాతు యాస్మృతి స్సానశస్యతే" అనే ప్రమాణమున్ను, స్మృతి ప్రమాణములున్ను, కారణ వస్తువు నారాయణుడే అని చెప్పెను.

ఇతిహాసముల యందు "సృష్ట్వాపారం తోయ మంతస్థితోహం యేన స్యాన్మేనామ నారాయణేతినారాయణో జగన్మూర్తిః — ధ్యేయో నారాయ ణస్సదా॥ భారతమందును, జగత్సృష్టి చేసి, జగదంతర్యామియై జగచ్ఛరీ రియై సర్వశాస్త్రవేద్యుడయిన నారాయణుడే ధ్యేయవస్తువు అని చెప్పి యున్నది. శ్రీ రామాయణమందు—యో బ్రహ్మాణాం విదధాతి పూర్వం యోవై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై। యన్నాభీ పద్మాద భవ న్మహాత్మా ప్రజాపతి ర్విశ్వసృద్విశ్వరూపః । అజస్యనాభా వధ్యేకమర్పితం యస్మి న్నిదం విశ్వం భువన మధిశ్రితం। సప్రజాపతిరేకః పుష్కరపర్ణే సమ భవత్॥ ఇత్యాది శ్రుతులకు ఉపబృంహణమైన "సంక్షిప్య హి పురా లో కాన్ మాయయా స్వయమేవతు। మహార్ణవే శయానోప్సు మాం త్వం పూ ర్వవేజీజనః। పద్మే దివ్యేర్క సంకాశేనాభ్యా ముత్పాద్యమామపి। ప్రాజా పత్యం త్వయాకర్మ మయి సర్వం నివేశితం" అనెడి ప్రమాణములచేత నారాయణావతారమయిన శ్రీరాముల వారికే జగత్సంహారకత్వమును, జగ త్సృష్టికి కర్తృత్వమును చెప్పి ఉండుటచేతను, అట్టి నాభికమలమందు

సృష్టుడైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మ యుద్ధకాండలో "భవన్నారాయణోదేవః" అని రాములవారినే నారాయణుడు అని స్తవారంభములో చెప్పుచేటతను, బాలకాండలో – "అధ నారాయణోదేవో నియుక్తస్సుర సత్తమైః" అయోధ్యకాండలో, సహిదేవైరుదీర్ణస్య రావణస్య వధార్థిభిః । అర్థితో మానుషే లోకే జజ్ఞే విష్ణు స్సనాతనః" అనిన్నీ, శ్రీరాములవారు నారాయణావ తారమని చెప్పుట చేతనున్ను, జగత్కారణ వస్తువు నారాయణ శబ్ద వాచ్యమసుటకు సందేహము లేదు అకారమున్నూ "అఇతి భగవతో నారాయణస్య ప్రథమా భిధానం, అకారో విష్ణు వాచకః, అ ఇతి బ్రహ్మ" ఇత్యాది ప్రమాణములచేత అకార వాచ్యుడు నారాయణ శబ్దవాచ్యుడు ఒకడేనని స్పష్టమగుచున్నందున అకార వాచ్యుడు మహేశ్వరుడు అని చెప్పిన "యః పర స్స మహేశ్వరః" అనే వాక్యమందు మహేశ్వర శబ్దము "తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరం – పరః పరాణాం పరమః – పరః పరాణాం సకలానః యత్ర క్లేశాదయ స్సంతి పరావరేశే–పరమాత్మా చ సర్వేషామాధారః పరమేశ్వరః । విష్ణు నామా స వేదేషు వేదాంతేషు చ గీయతే। " ఇత్యాది ప్రమాణాను గుణముగా యోగశక్తి చేత షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడయిన నారాయణునినే చెప్పును.

ఈ యర్థమును స్పష్టము చేయుటకే "సహస్రశీర్ష" మిత్యాది పై అనువాకము అరబ్ధమైనది. "రూఢిర్యోగ మప హరతి" అను న్యాయము చేత రూఢి శక్తి యోగశక్తి కంటె బలిష్ఠమయినను పార్వతీపతి యైన రుద్రునికి కర్మ వశ్యత్వ. తన్మూలక జనిమత్వ, బ్రహ్మ శిరశ్ఛేతృత్వ మూల పాతకాశ్రయత్వాదికము చేత జగత్కారణత్వమునకు నిరూపకమైన రూఢిశక్తి స్నుహి వృక్షమందు మహా వృక్షశబ్దము బాధితశక్తి కలదైనట్లు బాధితము. ఇందుకు అభియుక్త వచనము "మహావృక్ష సమాఖ్యావత్ బలవన్మాన బాధితా । మహేశ్వర మహేంద్రాది సమాఖ్యాప్యత్ర నిష్ఫలా॥" అని. కావున నిఘంటు ప్రమాణముచేత శ్రుతిగతమయినమహేశ్వర శబ్దమునకు పార్వతీపతి యని అర్థము చెప్పకూడదు. పూర్వోదాహృత ప్రమాణములచేత షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడున్ను, సర్వనియామకుడున్ను

హృదయ పుండరీక ఆకాశమందు ఉపాస్యుడు నారాయణుడే. అని స్పష్ట మైనందున అధర్వణ శ్రుతివాక్యగతమైన "సకల ఫల ప్రదోహి విష్ణుః" అని సకల ఫల ప్రదత్వ బోధక విష్ణు ధర్మోత్తర సచివమైన "శంభవత్యస్మాదితిశంభుః" అనే వ్యుత్పత్తి సిద్ధమై "స్వయం భూ శ్శంభు రాదిత్యః" అని శ్రీ విష్ణు సహస్ర నామాధ్యాయ పఠితమైన శంభు శబ్దమున్ను, కారణ వాక్యైక కంఠ్యము చేత నారాయణ బోధకమే. ఈ శ్రుతి వాక్యమునకు పూర్వ వాక్యమందు "బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రేంద్రాస్తే సర్వేసంప్ర సూయంతే" అని బ్రహ్మరుద్రులకు ఉత్పత్తి చెప్పియున్నది. బ్రహ్మ రుద్రోత్పాదకునికే కారణత్వమున్ను, ధ్యేయత్వమున్ను, సకారణము. "కారణంతుధ్యేయః" అని చెప్పినందునన్ను శంభుశబ్దము నారాయణ బోధకమే. పూర్వ వాక్యమందు విష్ణు సృష్టి చెప్పినను ఆసృష్టి "అజాయమానో బహుధా విజాయతే – బహు నిమేవ్యతాతీని" ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి వాక్యాంతర సాహాయ్యముచేత స్వేచ్ఛాధీనమై లోక రక్షణార్థమైన విష్ణ్వాద్యవతార రూపమని అభిజ్ఞులు నిర్ణయిచినారు. ఇందుకు శ్రీరామాయణ ప్రమాణము. శ్లో॥ తతస్త్వమసి దుర్ధర్షస్తస్మా ద్భావాత్సనాతనాత్। రక్షార్థం సర్వ లోకానాం విష్ణుత్వముప జగ్మివాన్। అదిత్యాం వీర్యవాన్ పుత్రః భ్రాతౄణాం వీర్యవర్ధనః। సముత్పన్నేషు భూతేషు తేషాం సాహ్యాయ కల్ప్యసే। సత్వముజ్జస్యమానాసు ప్రజాసు జగతాం వర। రావణస్య వధా కాంక్షీ మానుషీషు మనోదధాః॥" చతుర్ముఖుడనే నన్ను సృష్టించి సర్వ నియంతవైన నీవే నీయొక్క అప్రాకృత దివ్య విగ్రహమును దేవాదుత్పన్న ప్రదీపమువలె విష్ణు వామన రామ రూపముగా అవిర్భవింప చేసినావని ఈ ప్రమాణములకు అర్థము.

శ్రీ విష్ణు పురాణమందున్ను, "సృష్టి స్థిత్యంత కరణీం బ్రహ్మ విష్ణు శివాత్మకాం। ససంజ్ఞాం యాతి భగవాన్ ఏక ఏవ జనార్దనః" అని జనార్దన శబ్ద వాచ్యుడైన నారాయణుడే స్థితియనే రక్షణార్థమై విష్ణు సంజ్ఞను పొందునని చెప్పియున్నది. "శ్లో॥ బ్రహ్మేశ మధ్యగణనా గణనార్క పజ్క్తా వింద్రానుజత్వ మదితేస్త నయత్వ యోగాత్। ఇక్ష్వాకువంశ

యదువంశ జనిశ్చ హంత శ్లాఘ్యాన్యమ్యూ నుపమన్య సరస్య ధామ్న॥" అని శ్రీ కూరకుల నాధులును, "మధ్యే విరించి గిరిశం ప్రధమావ తారః" అని తత్పుత్రులైన పెరియ భట్టరు వారున్ను విష్ణ్వవ తారము రక్షణార్ధ ముగా బ్రహ్మ రుద్ర సహ పఠితమని సాయించియున్నారు. కనుక విష్ణు త్పత్తి స్వేచ్ఛావతార రూపమేగాని బ్రహ్మదుల యుత్పత్తి వలె కర్మ కృతము బ్రహ్మదుల యొక్క ఉత్పత్తి బహు ప్రమా ణములచేత సిద్ధము. బ్రహ్మోత్పత్తికి శ్రుతి ప్రమాణములు కొన్ని కనపరచడమైనది. రుద్రోత్పత్తికిన్ని "నారాయణాద్రుద్రో జాయతే.-విరూ పాక్షాయ బ్రహ్మణః పుత్రాయ – బుద్బుద్యా క్షక శ్యాలపాణిః పురుషో జాయత – రుద్రయత్తే జనిమచారు చిత్రం - తవ శ్రియేమరుతో మార్జ యంత – పదం యద్విష్ణోరుప మాన్యధాయి దివ్యంనామపాసి గోనాం" అని ఋగ్వేద వచనము. ఓ రుద్రుడా! నీయొక్క పాపక్షయార్ధమై దేవ తలు ఊర్ధ్వలోకమందు జాపబడిన శ్రీపాదమును క్షాళన చేసినారు. నీవు న్ను మంత్ర రహస్యమైన రామతారక మంత్రమును స్వాను సంధానము చేత పరోపదేశముచేత కాపాడుచున్నావు. అందువల్ల నీ జన్మ సుంద రము, చిత్రము. మరియు "యుగకోటి సహస్రాణి విష్ణు మారాధ్య పద్మభూః పునస్త్రైలోక్య ధాతృత్వం ప్రాప్తరానితి శుశ్రుమః। ఏతా దేవౌ విబుధ శ్రేష్ఠౌ ప్రసాద క్రోధ జాన్మతౌ। తదాదర్శిత పంధానౌ సృష్టి సం హార కారకౌ" "మహాదేవ స్సర్వమేధే మహాత్మా హుత్వాత్మానం దేవదేవో బభూవ" ఇత్యాది బహుప్రమాణములు బ్రహ్మరుద్రాదులకు సకల విధై శ్వర్యములను ఇచ్చినవారు నారాయణుడే గనుక శంభు శబ్దమున్ను ఈ పూర్వోక్త అర్ధ విశేషమును బట్టి నారాయణునికే బోధకము.

ఇదిగాక "శంభూ బ్రహ్మ త్రిలోచనౌ" అనే నిఘంటు వాక్యముల చేత శంభు శబ్దము చతుర్ముఖ వాచకముగానున్ను ఉన్నందున సాధా రణము గనుక శ్రుతిస్థమైన శంభుశబ్దము రుద్రునికే వాచకమనుటకు శక్యము కాదు. బ్రహ్మవాచకమని చెప్పేఎడల కారణబ్రహ్మ నారాయ ణుడేగాని చతుర్ముఖుడు కాడుగదా. "శ్లో॥ యత్తత్పద్మ మభూత్పూర్వం

తత్ర బ్రహ్మవ్యజాయత। బ్రహ్మణశ్చాపి సంభూతశ్శివ ఇత్యవధార్యతాం" అనే ఉపబృంహణ వచనముచేతనున్ను, ఏతదుప బృంహ్యములైన పూర్వోక్త శ్రుతివచనముల చేతనున్ను శివునికిన్ని కల్పభేదముచేత నారాయణాదుత్పన్నీ చతుర్ముఖాదుత్పత్తిన్ని చెప్పి యున్నందున శ్వేతాశ్వతర శ్రుతిస్థమైన శివశబ్దమున్ను పార్వతీపతిని చెప్పదు. "శ్లో" పవిత్రాణాం పవిత్రం యో మంగళానాంచ మంగళం। మమాసు మాంగళ్య వివృద్ధయే హరిః" ఇత్యాది ప్రమాణముల చేత మంగళ స్వరూపుడున్ను సర్వ మంగళావహుడైనందున శివశబ్ద వాచ్యుడైన నారాయణునికే వాచకము.

నిఘంటువులో శివం భద్రం అని మంగళ శబ్ద పర్యాయముగా ప్రయోగింపబడుట చేతను పుంలింగ, స్త్రీలింగ, నపుంసకలింగ యుక్తమైన శివ శబ్దము "శివాస్తే సంతు పంథానః – శివస్సాలీ స్త్రియాంశివా – శివం కర్మాస్తు" అని సాధారణముగా వ్యవహరింప బడుట చేతను, "మహాన్ ప్రభుర్వై పురుష స్సత్వ స్యైష్య ప్రవర్తః -తేనేదం పూర్ణం పురుషేణసర్వం" అని ఈప్రకరణమందు శివశబ్దమునకు పురుషశబ్ద సాహచర్యముచేతనున్ను పురుషశబ్దము "సహస్రశీర్షా పురుషః – అవ్యక్తాత్పురుషః – పురుషాన్నపరం కించిత్ – పురిశయం పురుష మాకతే – విద్యుతః పురుషాధి" ఇత్యాది స్థలముల యందు భగవద్వాచకముగా నుండుటచేతనున్ను "శ్లో॥ భగవానితి శబ్దోయం తథాపురుష ఇత్యపి। నిరుపాధీ చ వర్తేతే వాసుదేవే సనాతనే" అని మహర్షి వచనము పురుష శబ్దమునకు వాసుదేవ వాచకముగా నిశ్చయించుట చేతనున్ను, "శివ ఏవ కేవలః" అనే శివశబ్దము స్వప్రకరణపఠితమైన పురుషశబ్దమునకు వాచ్యమైన నారాయణునికే వాచకము. "సర్వగత శ్శివః" అనే వాక్యమందు శివశబ్దము సహస్రాక్షత్వాది ధర్మ విశిష్టుడైన భగవంతుడు సర్వవ్యాప్తుడైనను భగవంతునికి సర్వవ్యాప్తివల్ల తద్గత దోష స్పర్శ లేదు, అని చెప్పును గాని శివ కారణత్వము చెప్పదు. ఈ యర్థము చెప్పినయెడల "సర్వవ్యాపీ సర్వగతః అనే శబ్దములకు పునరుక్తి దోషము ఉండదు ఈ విధముగానె శివకారణత్వమును ఆభాసింప జేసె శ్రుత్యాది వాక్యములకు అర్థ నిర్ణయము చేయతగి యుండును. కాబట్టి మహేశ్వర

శంభు శివ శబ్దములు అకారవాచ్యుడైన నారాయణునికే వాచకములు గనుక శ్రీ రామానుజ మునీంద్రులు ఇట్టి యర్థమును హృదీకరించుకొని "అకార వాచ్యో మహేశ్వర ఏవ నారాయణః" అని నిర్ణయించినారు. కనుక ఈ విషయమై సంశయ విపర్యయములను పొందకూడదు.

ఈ విధముగా "యద్వేదాదౌ" అనే శ్రుతివాక్యముచేత అకార వాచ్యుడుగా చెప్పబడిన మహేశ్వరుడైన నారాయణుని పారమ్యమును బోధించుటకై "సహస్రశీర్షం" ఇత్యాది విష్ణుగాయత్ర్యంతమైన అనువాకము అవతరించినది. ఈ యనువాకము బ్రహ్మసూత్రము తృతీయాధ్యాయ తృతీయ పాదస్థమైన లింగ భూయస్త్వాధి కరణమునకు విషయవాక్యముగా శ్రీ రామానుజ మునీంద్రుల చేత ఉదహరింప బడినది. ఈ యనువాక మందు సర్వబ్రహ్మ విద్యలయందు ఉపాస్యమైన పర దేవతకు వాచక ముగా నున్న అక్షర–శివ–శంభు–పరబ్రహ్మ–పరంజ్యోతిః–పరతత్వ–పర మాత్మాది శబ్దములతో నారాయణశబ్దమును సమానాధికరణముచేసి "అక్ష రం పరమం ప్రభుం–శాశ్వతం శివమచ్యుతం – సముద్రేన్తం విశ్వ శంభు వం–నారాయణ పరంబ్రహ్మ–నారాయణ పరోజ్యోతిః ఆత్మా నారాయణః పరః–అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః–తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః - స బ్రహ్మ స శివ స్సేంద్ర స్సోక్షరః పరమ స్స్వరాట్" అని అక్షర శివాది శబ్దవాచ్యునికి నారాయణత్వమును విధించి ఈ నారాయణుడే సకల చేతనాచేతనముల యందు లోపల వెలు పల వ్యాపించి యున్నాడనిన్నీ, సముద్ర శాయిగా ఉన్నాడనిన్నీ, జగద్వ లక్షణుడనిన్నీ, పాప నివర్తకుడనిన్నీ; బ్రహ్మ రుద్రాదులు విభూతిగా కల వాడు గనుక వారికి నియామకుడనిన్నీ, హృదయార వింద కుహర నివాసి యనిన్నీ, మయూర కంఠ సదృశ దివ్యకాంతి కలిగిన నిత్యా ప్రాకృత దివ్య మంగళ విగ్రహము కలవాడనిన్నీ, జగ చ్ఛరీరకుడనిన్నీ, సర్వజ్ఞత్వాది గుణా కరుడనిన్నీ ప్రతి పాదించిన మహోప నిషత్తు ను, సుబాలోపనిషత్తును సహాయముగా ఉంచుకొని ఈ నారాయణాను వాకముచేతను, బోధాయనాది మహర్షులు పర వస్తువును నిర్ణయించి

నందున శ్రీ రామానుజ మునీంద్రులున్ను వారి మార్గమునే అవలంబించి నారాయణుడే పరదేవతయని స్థాపించినారు.

శ్రీ రామానుజ మునీంద్రులు శ్రీ భాష్యారంభమందు "భగవద్బోధాయన కృతాం విస్తీర్ణాం బ్రహ్మసూత్ర వృత్తిం పూర్వాచార్యాస్సం చిక్షిపుః। తన్మతాను సారేణ సూత్రాక్షరాణి వ్యాఖ్యాంస్యంతే" అని వ్రాయించి నందున శ్రీ రామానుజ మునీంద్ర సిద్ధాంతము మహర్షి నిర్ణీతముకాని స్వబుద్ధి కల్పితము కాదు.

వీరి శిష్యాగ్రగణ్యులైన శ్రీ కూరకులనాథులు శ్రీ వైకుంఠ స్తవములో "శ్లో॥ యన్మూలకారణ మబుధ్యత సృష్టి వాక్యైః బ్రహ్మేతివా సదితివాత్మగిరాథవా తత్। నారాయణ స్త్వితి మహోపనిషద్బవీతి సౌబాలకీ ప్రభృత యో ప్యను జగ్మురేనాం"" అని కారణ వాక్యములందు సత్, బ్రహ్మ ఆత్మాది శబ్దములచేత ఏవస్తువు జగత్తులకు మూలకారణముగా చెప్ప బడినదో ఆ వస్తువు నారాయణుడే అని మహోపనిషత్తు చెప్పినది. సుబాల శ్రుతిన్నీ ఈ ఉపనిషత్తునే అనుసరించినది అని వ్రాయించియున్నారు.

శ్లో॥ పృథివ్యాద్యాత్మాంతం నియమయతి య స్తత్త్వ నికరం
తదంతర్యామీ తద్వపుర విదిత స్తేన భగవాన్।
స ఏవ స్వైశ్వర్యం నవిజయ హదశేషం వనగిరిం
సమధ్యాసీనో నో విశతు హృదయం సుందర భుజః॥

ఎవరు భూమి మొదలు ఆత్మ పర్యంతమైన తత్త్వ సముదాయమునకు అంతర్యామియై ఆసముదాయము శరీరముగా కలవాడై ఆవస్తువులచేత తెలియబడనివాడై ఈ పదార్థములను నియమించుచున్నాడో ఆ ఈ భగవంతుడు సకలమైన తన ఐశ్వర్యమును విడువనివాడై వనాచలమును అధిష్ఠించి యున్నాడు. అట్టివాడు మా హృదయమందు ప్రవేశించుగాక యని అర్థము. ఈ శ్లోకము బృహదారణ్యకమైన అంతర్యామి బ్రాహ్మణమను సుబాలోపనిషత్తును ప్రధానముగా చేసి అవతరింపబడినది.

బృహదారణ్యకమందు పంచమాధ్యాయ సప్తమ బ్రాహ్మణమందు " యాజ్ఞవల్క్యాంతర్యామిణం మే బ్రూహి" అని యాజ్ఞవల్క్యుని

గూర్చి ఉద్దాలక ప్రశ్నను ఉపక్రమించి అందుకుత్తరముగా "యః పృథి వ్యాం తిష్ఠన్ పృథివ్యా అంతరో యం పృథివీనవేద — యస్య పృథివీ శరీ రం యః పృథివీ మంతరోయమ యతి ఏష త ఆత్మాంతర్యామ్య మృతః యోప్సుతిష్ఠన్, యోగ్నౌతిష్ఠన్, యోంతరిక్షేతిష్ఠన్, యోవాయౌతిష్ఠన్, యోదివి తిష్ఠన్, యో ఆదిత్యే తిష్ఠన్, యోదిక్షు తిష్ఠన్, యశ్చం ద్రతారకే తిష్ఠన్, య ఆకాశే తిష్ఠన్, యస్తమసి తిష్ఠన్, యస్తేజసి తిష్ఠన్, యస్సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్, యః ప్రాణేతిష్ఠన్, యో వాచి తిష్ఠన్, య శ్చక్షుషి తిష్ఠన్, యశ్శ్రోత్రే తిష్ఠన్, యో మనసి తిష్ఠన్, యస్త్వచి తిష్ఠన్ యో విజ్ఞానే తిష్ఠన్. (మాధ్యందిన పాఠమందు) య ఆత్మని తిష్ఠన్, యో రేతసి తిష్ఠన్, రేతసోంతరో యం రేతో నవేద యస్య రేతశ్శరీరం యో రేతోం తరో యమ యత్యేషతఆత్మాంతర్యామ్యమృతః" అని ఇరవైఒక్క పర్యాయ ములందు పృథివ్యాది సకల తత్త్వాంతర్యామియైన వాడే నీకు అంతర్యా మిగా నిరుపాధికమైన అమృతత్వము కలవాడని ఉత్తరపూర్తిచేయబడినది.

జీవాత్మయున్ను, జరా మరణాది వికార శూన్యుండగుట వలన అమృత శబ్ద వాచ్యుడైనను, వానికి సర్వాంతర్యామిత్వము సంభవింపదు గనుకనున్ను, వానిఅమృతత్వము భగవనిరుపాధికము గనుక నిరుపాధికమైన అమృతత్వము కలవాడు పరమాత్మయని చెప్పదగినది ఇతర శ్రుతుల యందున్ను, "యత్తచ్ఛాంత మజర మమృత మభయం బ్రహ్మేతి - అ మృత స్యైష సేతుః" ఇత్యాదిగా పరబ్రహ్మను అమృత శబ్దము చెప్పి యున్నది.

సుబాలోపనిషత్తునందు ఏడవ ఖండమందు, బృహదారణ్య కాంతర్యామి బ్రాహ్మణముయొక్క అర్థమునే "అంతశ్శరీరే నిహితో గుహా యా భుజ ఏకోనిత్యోయస్య పృథివీ శరీరం — యః పృథివీ మంతరే సంచ రన్, యం పృథివీ నవేద — యస్యాపశ్శరీరం -యస్య తేజశ్శరీరం—యస్య వాయుశ్శరీరం - యస్యాకాశశ్శరీరం—యస్య మన శ్శరీరం — యస్య బుద్ధి శ్శరీరం, యస్యాహం కార శ్శరీరం — యస్యచిత్తం శరీరం, యస్యావ్యక్తం శరీరం, యస్యాక్షరం శరీరం, యస్యమృత్యు శ్శరీరం, యో మృత్యుమంతరే

సంచరన్ – యం మృత్యుర్న వేద – స ఏష స్సర్వ భూతాంతరాత్మా అప హత పాప్మా దివ్యోదేవ ఏకో నారాయణః " అని శబ్దాంతరముల చేత చెప్పి పృథివ్యాది మృత్యుపర్యంత తత్వాంతర్యామి పరమాకాశ శబ్దవాచ్యమైన శ్రీ వైకుంఠలోక వాసియై అద్వితీయుడై జగత్సృష్టిస్థితి సంహారలీలా విహారి యైన నారాయణుడే అని చెప్పియున్నది ఈ ఉపనిషత్తునందే షష్ఠఖండ మందు, "నైవేహ కించనాగ్ర ఆసీదమూల మనాధారా ఇమాః ప్రజాయంతే దివ్యోదేవ ఏకో నారాయణః – చక్షుశ్చద్రష్ట వ్యంచ నారాయణః" ఇత్యాది ధాతా విధాతా కర్తా వికర్తా దివ్యోదేవ ఏకో నారాయణః – మాతా పితా భ్రా తానివాసశ్శరణం సుహృద్గతి ర్నారాయణః" అని సర్వ వస్తువులు నారాయ ణాత్మకములని చెప్పి ఈ నారాయణుడే పురుషుడు విష్ణువు అని చెప్పి "తద్విష్ణోః పరమం పద" మిత్యాది విష్ణు సూక్తాంతిమవాక్యద్వయముతో ఖం డను సమాప్తి చేసినారు. ఈ శ్రుతుల యొక్క అర్థమును పురాణేతిహా సోప బృంహణ సాహాయ్యముచేత పరిశీలించి నారాయణుడే పరతత్వమనీ శ్రీ రామానుజ మునీంద్ర సిద్ధాంతము.

ఈ సిద్ధాంతమును హృదీకరించుకుని శ్రీ కూరకులనాధులు పైన ఉదహరించిన శ్లోకత్రయముచేత నారాయణ పారమ్యమును బాల బోధార్థ మైన స్తోత్రములలో విస్తరించి అట్టి నారాయణుడు పరవ్యూహ విభవాంత ర్యామ్యర్చా రూపములలో పరవ్యూహములు దేశదూరములై విభవములు కాలదూరములై అంతర్యామికరణదూరమై యుండుటచేత అశ్రిత జనదర్శన యోగ్యములు కానందున అందు నిమిత్తమై తనయొక్క అప్రాకృత దివ్య మంగళ విగ్రహమును శ్రీ వనాచలమందు అర్చారూపముగా ప్రకాశించు నట్టివాడు నా హృదయ పుండరీకమందు నివసించుగాక, అని వ్రాయించి నారు.

శ్రీ రామానుజ మునీంద్రులవారికి పరమాచార్యులై

శ్లో॥ ఆశైలాదద్రి కన్యా చరణ కిసలయ న్యాస ధన్యోప కంఠా
దారక్షోనీత సీతా ముఖ కమల సముల్లాస హేతోశ్చ సేతోః ।

ఆచప్రాచ్య ప్రతీచ్య క్షితిధర యుగళాదర్క సోమావతం సాత్
మీమాంసా శాస్త్రయుగ్మ శ్రమవిమల మనామృగ్యతాం మాదృశోన్యః ॥

ఆసేతు శీతాచల మధ్యమున, పూర్వ పశ్చిమ సముద్ర మధ్యమున నావంటి మీమాంసా శాస్త్రద్వయ పండితుడు వెదుక బడుగాక, అనే ప్రకారము మహాపండితులని ప్రసిద్ధులైన శ్రీ యామునాచార్యులవారున్ను, సకల వేదాంత సారార్థ నిర్ణాయకమైన స్తోత్రరత్నమందు,

శ్లో॥ స్వాభావికాన వధికాతి శయే శతృత్వం
నారాయణ! త్వయి నమృష్యతి వైదికః కః?
బ్రహ్మ శివ శ్శత మఖ పరమస్వరాడి
త్యేతేపి యస్య మహిమార్ణవ విప్రుషస్తే॥" అనేశ్లోకముచేత నారాయణుడే స్వతస్సిద్ధమై నిరవధికమైన ఈశ్వరత్వము కలవాడనిన్ని, అట్టివాని ఐశ్వర్యమును అవైదికుడుగాని, పురుష సూక్తాది వేదవాక్యములను అధ్యయనముచేసినవాడు సహించక పోడనిన్ని బ్రహ్మ, శివుడు, ఇంద్రుడు, పరమస్వరాట్ అనే ముక్తుడు వీరందరు నారాయణుని మహిమా సముద్రములో బిందు భూతులనిన్ని—

శ్లో॥ "కశ్శ్రీ శ్శ్రియః పరమ సత్వ సమాశ్రయః కః?
కః పుండరీక నయనః పురుషోత్తమః కః?।
కస్యాయుతాయుత శతైక కలాంశ కాంశే
విశ్వం విచిత్ర చిద చిత్ప్ర విభాగ వృత్తమ్॥ అనే శ్లోకము చేత సకలమైనవారికి సకల విధ శ్రీ ప్రదురాలైన మహాలక్ష్మికిన్ని అట్టి సంపత్తును ఇచ్చిన వాడున్ను, పరిశుద్ధ సత్యమూర్తియైన వాడున్ను, పుండరీకాక్షుడును, పురుషోత్తముడైన వాడున్ను, తనయొక్క శక్తి లేశాంశముచేత చేతనా చేతన రూపమైన సకల జగన్నిర్వాహకుడున్ను నారాయణుడే అనిన్ని,

శ్లో॥ వేదాపహార గురుపాతక దైత్య పీడా
ద్యాప ద్విమోచన మహిష్ఠ ఫల ప్రదానైః।
కోన్యః ప్రజా పశుపతీ పరి పాతి కస్య
పాదోదకేన స శివ స్స్వ శిరోధృతేన ॥ అనే శ్లోకముచేత చతు

ర్ముఖుని యొక్క వేదాపహారము మొదలగు ఆపదలనున్ను; రుద్రుని యొక్క పితృ శిరచ్ఛేదనము, భస్మాసురాద్యసుర పీడాదులవలన వచ్చిన ఆపదలనున్నూ, విడిపించి వారికి అభిమతములైన ఫలములను ఇవ్వడము చేతను, వారలను పరిపాలించిన వాడున్ను, తనయొక్క పాదోదకమైన గంగాజలధారణచేత శివునియొక్క అమంగళత్వమును నిరసించి మంగళత్వము కలిగించి శివశబ్దవాచ్యునిగా చేసిన వాడున్ను నారాయణుడే అనిన్ని,

శ్లో॥ "కష్యోదరే హరవిరించి ముఖః ప్రపంచః
కోరక్షతీ మమజనిష్టచ కస్య నాభేః ।
క్రాంత్వా నిగీర్య పునరుద్గిరతి త్వదన్యః
కః కేన వైష పరవానితి శక్య శంకః ॥"

అనే శ్లోకము చేత బ్రహ్మ రుద్రాది సకల ప్రపంచమును గర్భమున ఉంచుకొన్న వాడును, సృష్టి కాలమందు ఈ జగత్తును సృష్టించిన వాడున్ను, త్రివిక్రమావతారమందు లోకములను కొలిచినవాడును, నిరంకుశ స్వతంత్రుడై అనన్యాధీనైశ్వర్యము కలవాడున్ను నారాయణుడే అని ప్రసాదించి యున్నారు.

బ్రహ్మ రుద్రుల యొక్క అపరత్వమున్ను, శ్రీమన్నారాయణుని పరత్వమున్నూ, వేదోప బృంహణములైన శ్రీ మద్రామాయణ, భారత, శ్రీ భాగవతాది గ్రంథముల యందు అగ్రేసరులయిన శ్రీ వాల్మీకి వ్యాస శుకాది మహర్షులు విస్తరించియున్నారు. కనుక ఆయా కుదృష్టి మత చవముల వల్ల భ్రాంతిని పొంది అన్యదేవతా శ్రయణము చేత స్వరూపము నశించేసుకొనక సంధ్యావందనాది సకలకర్మారాధ్యుడై, సకల దేవతాంతర్యామియై, సకల ఫలప్రదుడైన శ్రీమన్నారాయణుని మహిమను తద్వైభవ బోధకమైన శృతి స్మృతీతిహాస పురాణాదుల వలన తెలుసుకొని శ్రీమన్నారాయణుని చరణారవింద యుగళమునే సదాచార్యో పదిష్టశరణాగతి మంత్రాను సంధాన పూర్వకముగా ఉపాయత్వేన ఆశ్రయించి సకల మనుజులున్ను, స్వాభీష్టములైన సకల శ్రేయస్సులను పొందుదురుగాక అని ఈ వ్యాసము అనతి విస్తరముగా అనతి సంగ్రహముగా వ్రాయబడినది.

శ్లో॥ నాహం వేదోత్తమాంగానాం । తదంగానాం చ తత్వ విత్ ।
తథాప్యాచార్య కృపయా । వ్యాసోయం రచితోమయా ॥

శ్రీరాఘవం దశరథాత్మజ మప్రమేయం
సీతాపతిం రఘుకులాన్వయ రత్నదీపమ్
ఆజానుబాహు మరవింద దళాయ తాక్షం
రామం నిశాచరవినాశకరం నమామి ॥

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీరామాయణము - ప్రపత్తి ప్రతిపాదకము.

"శ్లో॥ రామాయణం భగవతా మునినా ప్రణీతం। వాల్మీకినా శ్రుతిశిరోర్ధవిజృంభణాయ। నారాయణస్య శరణత్వము పేయతామ। ప్యామూలచూడ మభిధత్త ఇతిప్రసిద్ధం॥" వేదశిరస్సులైన వేదాంతములను విపులము జేయుకొఱకు పూజ్యుడైన వాల్మీకిమహర్షి రామాయణ మను నితిహాసగ్రంథ మొకదానిని రచించెను. అందు శ్రీమన్నారాయణుడే ఉపాయము, ఉపేయము నని సంపూర్ణముగా జెప్పెను.

శ్రియఃపతి యగు నారాయణుఁడు భోగమోక్షములను సిద్ధింప జేయుటకు చేతనులను సృజించెను. కాన వారు శాస్త్రబద్ధులై శాస్త్రోత్తమమగు వేదమందభి యర్థమును బాగుగా విచారించి, వారి వారికిష్టములైన పురుషార్థములను దెలిసికొని వానికి ననుగుణంబులగు సాధనంబుల ననుష్ఠించి పురుషార్థములనుబొంది భగవత్సంకల్పమును నెరవేర్చుట పరమధర్మము గదా.

"అష్టవర్షం బ్రాహ్మణ ముపనయీత। తమధ్యాపయేత్ బ్రాహ్మణేన నిష్కారణేన షడంగో వేదో ధ్యేయో జ్ఞేయశ్చ। స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః। తస్మా దభిజనవిద్యా సముదేతగ్ం సమాహితగ్ం నగ్స్కర్తార మీప్సేత్। శ్లో॥ ఉపనీయతు యశ్శిష్యం వేద మధ్యాపయే ద్ద్విజః। సకల్పం సరహస్యంచ తమాచార్యం ప్రచక్షతే। శ్రావణ్యాం ప్రౌష్ఠపద్యాంవా ఉపాకృత్య యధావిధి। యుక్త శ్ఛందాం స్యధీయీత మాసాన్విప్రోర్ధపంచమాన్" ఈ ప్రమాణముల వలన భగవన్నిశ్శ్వాసరూపముగా నవతరించి భగవదాజ్ఞారూపమైన వేదమును, ఉపనయనోపాకర్మ సంస్కార పూర్వకముగా గురుకుల వాసముజేసి అచార్యుని ఉచ్చారణానుచ్చారణరూపమై అక్షరరాశి గ్రహణాత్మకమైన యధ్యయనము చేత కంఠపాఠముగా గ్రహించి శ్లో॥ యదధీత మవిజ్ఞాతం నిగదేనైవ శబ్ద్యతే। అనగ్నా వివ శుష్కేధో నతజ్జ్వలతి కర్హిచిత్" అగ్ని లేనిచోటనెండు

పుల్లల నుంచినను మండి ప్రజ్వరిల్లనట్లు కేవలము బద్ధమాత్రమును పఠించుట ప్రయోజనముకలది కాదు. గనుక వేదార్థపరిజ్ఞానార్థముగా శిక్షావ్యాకరణాది షడంగములను, మీమాంసా ద్యుపాంగచతుష్టయ మును గురుసన్నిధిని సార్థముగా పఠించి భాగద్వయాత్మకమైన వేద ముయొక్క యర్థమును విచారించువారికి స్మృతీతిహాస పురాణ సహా యము అవశ్యాపేక్షితమని శాస్త్రజ్ఞులమతము. ప్రాయేణ పూర్వభాగా ర్థపూరణం ధర్మశాస్త్రతః। ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదాంతార్థః ప్రకాశ్యతే। ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదం సముపబృంహయేత్। బిభేత్యల్పశ్రుతా ద్వేదో మామయం ప్రతరిష్యతి" వేదపూర్వభాగమగు కర్మకాండమును ధర్మశాస్త్రములును, ఉత్తరభాగమగు జ్ఞానకాండమును ఇతిహాసపురాణ ములును విశదీకరించుచున్నవి. వేదము ఇతిహాసపురాణంబుల నెరుగని పండితుడు తనను వంచించునని భయపడుచుండును.

అగ్నీంద్రాది దేవతాంతర్యామియగు భగవంతుని యారా ధన రూపమును బ్రాహ్మణాదివర్ణములకును బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమములకును అనురూపములగు నిత్యనైమిత్తిక కామ్యప్రాయశ్చిత్తాత్మిక కర్మభేద ములనుబోధించెడి వేదముయొక్క పూర్వభాగార్థవిచారమునకు, మన్వాది మహర్షిప్రణీతములై స్మృతులనబడుమానవాది ధర్మశాస్త్రముల సహాయ మావశ్యకము.

నారాయణ వాసుదేవ విష్ణు హిరణ్యగర్భ శంభు శివ ఇంద్ర ప్రజా పతి ప్రాణాకాశ సద్బ్రహ్మాత్మ జ్యోతిరాది సామాన్య విశేష శబ్దవాచ్యుం డై, సకలజకదేకకారణభూతుడై, పరమ మహాపురుష శబ్దవాచ్యుడైన భగవంతునియొక్క స్వరూపరూప గుణవిభూత్యాదులను ప్రతిపాదిం చెడి వేదోత్తర భాగార్థవిచారమునకు, చతుర్ముఖ వసిష్ఠ పులస్త్య వర ప్రదానలబ్ధ పరదేవతాపారమార్థ్యజ్ఞానము కలిగి కరతలామలకమువలె సాక్షాత్కృత భగవద్దివ్యవైభవముకలిగిన వ్యాస వాల్మీకి పరాశరాద్యాప్త మహర్షి వర్యులచేత, స్వాభిమత శిష్యులైన మనులవ మైత్రేయాదుల కుపదేశింపబడిన ఇతిహాసపరాణ ప్రమాణసహాయము అవశ్యకము.

"రాజాధిరాజ స్సర్వేషాం విష్ణు ర్బ్రహ్మమహో మహాన్ ఈశ్వరం తం విజానీమ స్సఇంద్ర స్సప్రజాపతిః" అను భారత ప్రమాణమువలన

వేదము రాజాధిరాజైన భగవంతుని యాజ్ఞారూపమై ప్రభుసమ్మితమై అతిగంభీరార్థప్రతిపాదకమగునటుల రాజాజ్ఞావచనతాత్పర్యము మంత్రి మొదలగు అధికారిక పురుషులవలన బయలు వెడలినట్లు వేదోపబృంహణములగుటవలన మంత్ర్యాదిస్థానీయములైన స్మృతీతిహాసపురాణములె ప్రభుసమ్మితమైన వేదవాక్యార్థమును వెల్లడించదగినవి.

మహర్షులైనవారు చిరకాలానుష్ఠిత తపోబలముచేతను విలక్షణ దేవతానుగ్రహముచేతను అనధీతశాఖార్థములను సాక్షాత్కరించి అధీత శాఖార్థములతో నైకకంఠ్యముచేసి స్మృతీతిహాసపురాణములద్వారా వెల్లడించిన వేదార్థము స్వకీయబుద్ధిబలముచే వేదార్థనిరూపణమును చేయ నిచ్ఛగించి వేదమును అల్పకాలములో నల్పముగానధ్యయనముచేసి యల్పజ్ఞానమును సంపాదించిన స్వల్పవేదవేత్తకు దుర్జ్ఞేయమనుటకు యములేదు.

నిత్యనైమిత్తిక కామ్య ప్రాయశ్చిత్తాత్మక కర్మస్వరూపమును బోధించెడు వేదపూర్వభాగోపబృంహణములైన స్మృతులయందు బ్రహ్మ స్వరూపాదులను ప్రతిపాదించుట, కర్మలన్నియును భగవదారాధనా రూపములైనవని తెలియపరచుటయై యున్నది. ఇందుకు "వర్ణాశ్రమాచారవతా పురుషేణ పరః పుమాన్। విష్ణు రారాధ్యతే పంథా నాన్య స్తత్తోషకారకః" అని శ్రీవిష్ణుపురాణ తృతీయాంశమందు వర్ణాశ్రమాచార ప్రతిపాదక ప్రకరణమందు శ్రీపరాశరమహర్షి శ్రీమైత్రేయులవారికి జెప్పిన వచనము ప్రమాణము.

స్మృతులని పేరుబడిన ప్రధాన స్మృతులు పదునెనిమిది. వీనిలో మనుస్మృతి ప్రధానము. "వేదేషు పౌరుషంసూక్తం ధర్మశాస్త్రేషు మానవం। భారతే భగవద్గీతా పురాణేషుచ వైష్ణవం." వేదములయందు పురుషసూక్తమును, ధర్మశాస్త్రములయందు మనుస్మృతియు, భారతమునందు భగవద్గీతయు, పురాణములందు విష్ణుపురాణమును ముఖ్యములనుటయే ఇందుకుప్రమాణము. మనుస్మృతియొక్క ప్రాధాన్యమును వేదమును స్మృత్యంతరమును అంగీకరించినవి. యద్వైకించ మను రవదత్తద్భేషజంభేషజమేవాస్మైకరోతి" "మన్వర్థవిపరీతాతు యాస్మృతి స్సానశస్యతె" మనువుచెప్పినది శ్రేష్ఠమైన మందువలె నుపకరించు

చున్నది. మనుస్మృతియందలి ధర్మములకంటె విపరీతధర్మములను బోధించుస్మృతులు ప్రశస్తములుకావు. "కృతేతుమానవధర్మాః త్రేతాయాం గౌతమాస్మృతాః।ద్వాపరే శంఖలిఖితాః కలౌపారశరా స్మృతాః" అను వచనము ఆచారవ్యవస్థ విషయమైగాని తత్వవిషయమైకాదు. మనుస్మృతి విరుద్ధముగా స్మృత్యంతరములో చేయబడు తత్వనిరూపణము అప్రామాణికము. కావుననే ఉత్తరమీమాంసయందు స్మృత్యధికరణములో కపిలస్మృతిచే తత్వస్వరూపమును పూర్వపక్షీకరించి కపిలస్మృతి వేదవిరుద్ధతత్వ ప్రతిపాదకమగుటవలన వేదావిరుద్ధ తత్వప్రతిపాదకమగు మన్వాది స్మృతులచేతనే వ్యాసాచార్యులవారు తత్వనిశ్చయమును అనుగ్రహించినారు. ఇందుచేతనే మనుస్మృతికి శ్రేష్ఠత్వము. మనుస్మృతియందు వేదలక్షణ ప్రతిపాదక శ్లోకమందు "యఆత్మనః పరోవేద్యస్తంవిష్ణుం వేదయంతి యత్।తద్వేదానాంహి వేదత్వంయస్తం వేద సవేదవిత్" ఆత్మవస్తువుకంటె వేరైనవాడు విష్ణువని వేదములు ప్రతిపాదించుటచే వేదములకు వేదత్వము కలిగినది. వానిని తెలుసుకొనినవాఁడే వేదవేత్తయనబడుచున్నాడు. అనివిష్ణుపర్వతమును ఉపక్రమించి. "ఆపోనారా ఇతిప్రోక్తాః" ఇత్యాదులచేత నారాయణ శబ్దార్థమును వివరించి "ఆసీదిదం తమోభూతం" అని మొదలిడి "సోభిధ్యాయ శరీరాత్స్వాత్ సిసృక్షు ర్వివిధాః ప్రజాఃఅపఏవ ససర్జాదౌ తాసు వీర్యమపాసృజత్" బ్రహ్మాండమంతయు తమోభూతమైయుండగా పరమాత్మ తనశరీరమునుండి పెక్కువిధములగు ప్రజలను సృజింపనెంచి ముందుగా నుదకమును సృజించి వాటియందు వీర్యమును పుట్టించును. ఈ మొదలగువాటిచేత విష్ణునారాయణ శబ్దవాచ్యునకే జగత్కారణత్వమును ప్రతిపాదించి అంతమందు "ఏన మేకేవదంత్యగ్నిం మరుతోన్యే ప్రజాపతిం। ఇంద్రమేకే పరేప్రాణం అపరే బ్రహ్మశాశ్వతం" నారాయణశబ్దవాచ్యుఁడగు వీనినే కొందరు అగ్నిగను, మరికొందరు ప్రజాపతిగను, ఇంకొకరు ఇంద్రునిగను, వేరొకరు ప్రాణముగను, ఇంకొకరు శాశ్వత బ్రహ్మముగను చెప్పుచుండిరి. అనెడి వచనముచే ఆనారాయణునికే సర్వదేవతాంతర్యామిత్వముచేత శర్వసబ్దవాచ్యత్వమును జెప్పి "ప్రశాసితారం సర్వేషాం అణీయాంస మణీయసాం।రుక్మాభం స్వప్నధీగమ్యం విద్యాత్తు పురుషం పరం" సర్వమును శిక్షించువానిని, అణువుకంటె యణుపైన వానిని, బంగారు కాంతివంటి కాంతిగలవానిని, స్వప్న

జ్ఞానముచే తెలయదగిన వానిని పరమపురుషునిగా తెలుసుకొనదగినది అని దివ్యమందళ విగ్రసాహిత్యముచేత ఉపాస్యత్వమును ప్రతిపాదించారు.

"సర్వే వేదాయత్పద మామనంతి" సర్వవేదములును యెవని యొక్క స్థానమును జెప్పుచున్నవో "వేదైశ్చ సర్వై రహమేవ వేద్యః" సర్వవేదములచేతను చెప్పదగినవాడను నేనే అని యున్నందున వేద తాత్పర్యమున్నూ ఇదియేగదా ! అయినను మనుస్మృతికి వర్ణాశ్రమా చారములను ప్రతిపాదించుటయందే ముఖ్యాభిప్రాయము. ఆవిషయమై శ్రీ పెరియభట్టరువారికిందివిధముగా సాదించియున్నారు. "ఆదౌ వేదాః ప్రమాణం స్మృతిరుపకురుతె సేతిహాసైః పురాణైః। న్యాయై స్సార్ధం త్వదర్చావిధి ముపరి పరిక్షీయతె పూర్వభాగః। ఊర్ధ్వోభాగ స్తదీహాగుణ విభవపరిజ్ఞాపనై స్త్వత్పదాప్తౌ। వేద్యో వేదై శ్చసర్వై రహమితి భగవాన్ స్వేనచ వ్యాచకర్ధ" వేదములు ముఖ్యప్రమాణ ములు. అవి రెండుభాగములుగా భాగింపబడినవి. అందు మొదటి భాగము కర్మప్రతిపాదకము. రెండవది జ్ఞానప్రతిపాదకము. కర్మ ప్రతిపాదకమగు పూర్వభాగమును ఇతిహాసపురాణముల యొక్కయు పూర్వమీమాంసా న్యాయములయొక్కయు సహాయమున స్మృతులు భగవదారాధనాపరములగుటను విశదీకరించుచున్నవి. (అన్య దేవతా రాధనపరముగా జెప్పబడిన పూర్వభాగము భగవదారాధనాపర మెట్లగు నని శంకింపకుడు. సర్వదేవతాంతర్యామియై భగవంతుని యొక్క ఆరాధనము గూర్చియే యవన్నియు పర్యవసానమును పొందును) రెండవదియగు జ్ఞానప్రతిపాదక భాగము భగవంతుని సృష్టివ్యాపా రమును జ్ఞానశక్త్యాదులనున్నూ విభూత్యాదులనున్నూ ప్రతిపాదించు నదగుటచేత భగవంతుని పాదపద్మములను బొందుటయందే పర్యవ సించుచున్నది. నేనేవేదవేద్యుండనని భగవంతుండుస్పష్టయము గా జెప్పెను "వేదే కర్త్రాద్యభావా ద్బలవతిహి నయై స్త్వన్ముఖె నీయమానె। తన్మూలత్వేనమానం తదితర దఖిలం జాయతె రంగధామన్" ఓరంగ రాజా ! వేదము స్వయంభువు అగుటచేత బలవత్తరమై మీమాంసా న్యాయములచేతను నీవేపరాత్పరుండవగుటను ప్రతిపాదించుచున్నది. వేదముకంటె వివరములగుగ్రంథములన్నియు వేదప్రమాణముల నను

సరించుటచే ప్రమాణములగుచున్నవి.

ఈ విధముగానే వేదోత్తరభాగోపబృంహణములైన ఇతిహాస పురాణములలో పురాణములు పదునెనిమిది విధములు. ఈ భేదము పాద్మ, వైష్ణవ, వారాహ, వామన, గారుడ, భాగవతపురాణములు సాత్వికములు. మిగిలినవానిలో నారుపురాణములు రాజసములు నారుపురాణములు తామసములునై యున్నవి. "మహాన్ ప్రభుర్వై పురుష స్సత్వస్యైషః ప్రవర్తకః। యోహిఖలువా అన్యసాత్వీకోంశ స్సోసౌ బ్రహ్మచారిణో యోయం విష్ణుః" ఇత్యాది శ్రుతిప్రమాణోక్తరీత్యాశుద్ధసత్వస్వరూపుఁడైన శ్రీమన్నారాయణుని పరత్వాదివైభవ ప్రతిపాదక పురాణములు, సాత్వికపురాణములు, రజస్తమోగుణప్రధానులైన బ్రహ్మరుద్రాగ్ని మహిమాప్రతిపాదక పురాణములు రాజసతామసములు. అని మత్స్యపురాణమందు ప్రతిపాదితమైయున్నది. కాని ప్రతిపురాణమునందును సాత్విక రాజస తామస విభాములు లేకపోలేదు. వానిలో సాత్వికభాగములే తత్వనిశ్చయమందు ప్రమాణములని శ్రీ మద్రామానుజాచార్యులవారు వేదార్థసంగ్రహమందు నిర్ణయించి పురాణప్రామాణ్యముమ శ్రీభాష్యంబున జిజ్ఞాసాధికరణంబునందు విపులముగా సమర్థించియున్నారు.

"సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వంతరాణిచ! వంశానుచరితం చైవ లక్షణానాంతు పంచకమ్" అని పురాణలక్షణము. ఇట్టి లక్షణయుక్తములైన పురాణములు వేదాంతార్థనిరూపణపూర్వకముగా భగవత్పతత్వమును తదుపాసనమును భగత్ప్రాప్తిరూపమైన యుత్తమ పురుషార్థమును. ప్రసంగవశమున నితరాధికారుల కపేక్షితములైన యితర పురుషార్థములను తదుపాయములను ప్రతిపాదించుచున్నవి. ఇట్టిపురాణములకంటె వేదాంతార్థనిరూపణమందు ఇతిహాసములే ముఖ్యసహాయభూతములు- ఈకారణముచేతనే "ఇతిహాసపురాణంపంచమం" "ఇతిహాసపురాణాభ్యాం" అనే శ్రుతిస్మృతి వాక్యములలో సమస్తమైన ఇతిహాసపురాణపదమందు ఇతిహాసశబ్దము పూర్వనిపాతముగా ప్రయోగించబడినది. ద్వంద్వసమాసమునందు "అల్పాచ్తరం అభ్యర్హితం పూర్వమ్" అనెడి సూత్రవార్తికములచేత అల్పాచ్కశబ్దముగాని పూజ్యార్థవాచకశబ్దముగాని పూర్వనిపాతయోగ్యమని చెప్పబడియుం

డగా అల్పాచ్కముగాని ఇతిహాసశబ్దమును పూర్వమున నిపతించుట అభ్యర్హితత్వమునుబట్టిగదా ఈయభ్యర్హితత్వము ఇతిహాసశబ్దమునకు అర్థప్రతిపాదనమూలమున చెప్పదగియున్నది. అర్థప్రాశస్త్యాదులను బట్టి శ్రీ పెరియబట్టరువారు శ్రీసహస్రనామ భాష్యముయొక్క యుపోద్ఘాతమందు సయుక్తికముగా నితిహాసప్రాబల్యమును ప్రసాదించి యున్నారు.

అర్థప్రాశస్త్యము పురాణాదులయందున్నను, పరిగ్రహాతిశయము మాధ్యస్థ్యము, కర్త్రాప్తతమత్వము ననునది ఇతిహాసముల యందుమాత్ర ముండుటవలన ఇతిహాసమే ప్రబలమైనదని ఆచార్యాభిమతమైయున్నది. ఇతిహాసములైన శ్రీరామాయణమునకును భారతమునకును పరిగ్రహాతిశయము కలదు. ఇందుకు ప్రమాణము "వేదవేద్యే పరేపుంసి జాతే దశరథాత్మజె। వేదః ప్రాచేతసా దాసీత్సాక్షాద్రామాయణాత్మనా" వేదవేద్యుడగు పరమపురుషుడు దశరథునకు పుత్రుడై పుట్టగా వేదము వాల్మీకిమహర్షివలన రామాయణముగా నయ్యెను. "మతిమంథాన మావిధ్య యేనాసౌ శ్రుతిసాగరాత్। జగద్ధితాయ జనిలో మహాభారతచంద్రమాః" శ్రీవేదవ్యాసులు వేదములనెడి సముద్రమును బుద్ధియనెడి కవ్వముచే తరచుటవలన లోకహితము కొఱకు భారతమనెడి చంద్రుడు పుట్టెను. "బిభేతి గహనా చ్ఛాస్త్రాత్ నరస్తీవ్రాదివౌషధాత్। భారతశ్శాస్త్ర సారోయ మతః కావ్యాత్మనా కృతః" తీవ్రమగు నౌషధమువలె దుర్జ్ఞేయమైన శాస్త్రమునకు భయపడెడు నరునకు శాస్త్రసారమైన భారతమును శ్రీవేదవ్యాసులు కావ్యరూపముగా రచించెను, "వ్యాసవాక్యజలౌఘేన కుధర్మతరుహారిణా। వేదశైలావతీర్ణేన నీరజస్కా మహీకృతా" పర్వతమునబుట్టిన నదీజలము భూమిని పరాగశూన్యముగా జేయునటుల వేదార్థప్రతిపాదకమైన శ్రీ వేదవ్యాసులయొక్క వాక్ప్రపంచ మధర్మమును పోగొట్టి భూమిని పవిత్రమైనదానినిగాజేసెను. "విష్ణౌవేదేషు విద్వత్సు గురుషు బ్రాహ్మణేషుచ। భక్తిర్భవతి కళ్యాణీ భారతాదేవ ధీమతాం" ఓమంగళకరులారా! బుద్ధిమంతులగువారలు భారతమను గ్రంథమును జదువుటవలన విష్ణుమూర్తియందును వేదముల యందును విద్వాంసుల యందును ఆచార్యులయందును బ్రాహ్మణులయందును భక్తిగలవారలగుదురు.

మధ్యస్థతయనగా పక్షపాతరాహిత్యము. పక్షపాతమనగా! రజస్తమోగుణోద్రేకమూలకమైన మనఃకాలుష్యముచే పురాణకర్తయగువానికి స్వగుణానుగుణముగ దేవతావైభవ ప్రతిపాదనమందు గలిగిన అభినివేశాతిశయము. అట్టి పక్షపాతము ఇతిహాసకర్తలగు వ్యాస వాల్మీకిమునులయందు లేదు. ఇందుకు ప్రమాణము వారు గ్రంథారంభమునందు "లౌకికవైదిక సకలార్థనిర్ణయార్థం" లౌకిక వైదికములైన సకలవిషయము లను నిర్ణయించుటకు నీగ్రంథము రచింపబడుచున్నదని చెప్పిరి. "తౌతు మేధావినౌ దృష్ట్వా వేదేషు పరినిష్ఠితౌ। వేదోపబృంహణార్థాయ తావగ్రాహయత ప్రభుః" వేదవేదాంగవేత్తలైన వ్యాసవాల్మీకులను వేదార్థములను వెల్లడిజేయుటకు భగవంతుండనుగ్రహించెను. "స్త్రీశూద్రద్విజబంధూనాం త్రయీ నశ్రుతిగోచరా। ఇతిభారతమాఖ్యానం కృపయా మునినాకృతం" వేదత్రయము స్త్రీశూద్రాదులు వినకూడనిదగుటచే వ్యాసులు దయగలవారై భారతమను నితిహాసము ను రచించెను. ఇట్టిప్రమాణములు పెక్కులుగలవు.

కర్తురాప్తతమత్వమనగా:— ఇతిహాసకర్తలు బ్రహ్మానుగ్రహపాత్రులై భగవంతుని యావేశావతారరూపమునుపొంది తమకు సాక్షాత్కరించిన విషయములను నావిధముగనే చెప్పుటచే నాప్త్యతిశయము కలుగుట ఇందుకు ప్రమాణములు. "శ్లో॥ మచ్ఛందాదేవ తే బ్రహ్మః ప్రవృత్తేయం సరస్వతీ। కురురామకథాం పుణ్యాం శ్లోకబద్ధాం మనోరమాం" బ్రహ్మవేత్తవగు నోవాల్మీకుడా నాయనుగ్రహము వలన నీవాక్కునుండి ఛందోబద్ధమగు సరస్వతి యవతరించినది పవిత్రమగు రామకథను ఛందోబద్ధమై మనోహరముగా నుండునటుల రచింపుము. "శ్లో॥ కృష్ణద్వైపాయనం వ్యాసం విద్ధి నారాయణప్రభుం। కో హ్యన్యో భువి మైత్రేయ మహాభారతకృద్భవేత్ ఏవంవిధం భారతంతు ప్రోక్తం యేనమహాత్మనా। సోయంనారాయణస్సాక్షాత్ వ్యాసరూపీ మహామునిః॥" ఓమైత్రేయుడా! కృష్ణద్వైపాయనుండగు వ్యాసుండు విష్ణ్వంశాసంభూతుండుగాని వేరుకాదు కనుకనే యీ భారతమును రచింపగలిగెను శ్రీ మహావిష్ణువు వ్యాసులగానవతరించి భారతమును రచించెను. ఇట్టి ప్రబల ప్రమాణములుకలిగి యితిహాసములనంబడు శ్రీమద్రామాయణ మహాభారతములలో శ్రీమద్రామాయణము శ్రేష్ఠమని

మనయాచార్యు లనుగ్రహించినారు. శ్రీవచనభూషణమందు శ్రీమద్రా మాయణమును ఇతిహాసశ్రేష్ఠమని లోకాచార్యులవారు సాయించినారు గదా! తద్వ్యాఖ్యానమందు శ్రీమణవాళమహామునులవారు "శ్రీరామా యణవత్ మహాభారతం శరణం" (రామాయణమువలెనే భారతము కూడ నుపాదేయమే) అని మహాభారతమునకు శ్రీరామాయణమును దృష్టాంతరీకరించుటచే రామాయణము శ్రేష్ఠమైనదనెడి యర్థము సిద్ధించుచున్నది. శ్రీరామాయణమునకు శ్రేష్ఠత్వము వక్తృవైలక్షణ్య ముచేతను ప్రతిపాద్యార్థవైలక్షణ్యముచేతను ప్రతిపాదించినారు. సాక్షా న్నారాయణాంశసంభూతులై "సహోవాచ వ్యాసః" అని వేదబోధితమైన ఆప్తతమత్వము కలిగి వేదార్థవిశదీకరణార్థము భారతమును నిర్మించిన వ్యాసులవారికంటె వాల్మీకిమహర్షికి వైలక్షణ్యమెట్టిదనగా! వేదార్థోప బృంహణద్వారా నారాయణ కథాప్రచారణార్థమై భారత నిర్మాణము నుద్యోగించి అసద్వృత్తాంతకీర్తనముచేత పరితప్తచిత్తులైన వ్యాసుల వారు నారదోపదేశమువలన శ్రీభాగవత పురాణమును నిర్మించి చిత్త శాంతినిపొంది, తత్త్వార్థబోధకమగు నీపురాణమునే తన పుత్రుడును శిష్యుడునునగు శ్రీశుకమహర్షికి నుపదేశించుటచేతనున్ను, అట్లుగాకుండా శ్రీవాల్మీకమహర్షి స్వానుష్ఠిత తపోబలముచేత జాతిదోషము నివర్తించి నారదోపదేశమ వలన పరతత్త్వవిజ్ఞానమును గలిగి "సర్వ భూత దయాళువై భగవద్ధ్యాననిష్ఠుండైయుండగా లోకానుగ్రహపరుడైన చతు ర్ముఖబ్రహ్మ యీమహర్షివలన గ్రంథమూలముగా వేదాంతార్థము చెప్పింపదలచి వాల్మీకి యాశ్రమమునకేవచ్చి వాల్మీకినను గ్రహించి తనయెదుట వారిని ఆసనారూఢునిగా జేసి శ్రీరామాయణమును జేయ ననుజ్ఞయిచ్చి "హసితం భాషితం యచ్చ గతిర్యా యచ్చ చేష్టితం। తత్సర్వం ధర్మవీర్యేణ యథావత్ సంప్రపశ్యతి" అని భూతభవిష్యత్క థాసర్వస్వసాక్షాత్కారానుగ్రహ పాత్రుండగుటచేత వేదావతారరూప మైన శ్రీరామాయణమును నావిర్భవింప జేసినందుననున్ను వ్యాసుల వారికంటె శ్రీవాల్మీకిమహర్షికి వైలక్షణ్యము సిద్ధమని చెప్పుటకు సంది యము లేదు.

ఈయర్థమునే శ్రీవచనభూషణ వ్యాఖ్యానటీకయందు శ్రీవాధూల వీరరాఘవాచార్య స్వామిచేత నీవిధముగా నుపపాదించబడినది. అర్థ

వైలక్షణ్యమూలమైన శ్రేష్ఠత యీవిధము. యెటులన! వేదాంతార్థ ప్రతిపాదనవలన వచ్చిన వైలక్షణ్యము భారత రామాయణములకు సమానమైనను "ఋచో యజూంషి సామాని తథైవాథర్వణానిచ। సర్వమష్టాక్షరాంతస్థం యచ్చాన్యదపి వాఙ్మయం। సర్వార్థా వేదగర్భస్థా వేవా శ్చాప్యక్షరే స్థితాః" ఇత్యాది ప్రమాణరీతిని సర్వ వేదాంతసారతమ మంత్రరహస్యమైన అష్టాక్షర మహామంత్రముచేతను. పంచమ వేదస్థానీయ మహాభారతసారభూత గీతోపనిషత్సారతమమైన చరమ శ్లోకముచేతను, ప్రతిపాదింపబడిన భగవదేక ప్రాప్యత్వప్రాపకత్వములను వాక్యద్వయముచే వివరించినందున ద్వయమని పేరుకలిగి "ద్వయేన మంత్రరత్నేన" అని ప్రసిద్ధమైన శరణాగతి మంత్రవాచ్యమై "నేతృత్వం నిత్యయోగం" ఇత్యాదిగా అభియుక్తుల వలన సంగ్రహింపబడిన అర్థదశకమును క్రమముగా కాండసప్తకమునందు ప్రతిపాదించుటచేతను, ద్వయమంత్ర ప్రతిపాద్యమైన శరణాగతినే ఆమూలాగ్రముగా అధికారిదాభేనుగుణముగా చెప్పుటచేత నున్నూ, శరణాగతిని ఫలప్రదముజేయు పురుషకారభూతురాలైన మహాలక్ష్మి యొక్క దోషగుణహాని నిరీక్షణమూలకాపేక్షా రాహిత్యములలో దోషగుణ హీనులనే అంగీకారహేతువుగాజేయు వైభవము విశేషముగా ప్రతిపాదించుటచేతను, యీకారణముననే రామాయణమను పేరుకలిగిన యీ ప్రబంధమును "సీతాయా శ్చరితం మహత్" అని సీతాచరిత్ర ప్రతిపాదకముగా మహర్షి ప్రతిపాదించుటచేతనున్ను, వేదమాత గాయత్రీ మంత్రార్థబోధకమై తద్వశదీకరణార్థమై ప్రతిసహస్రాదియందు గాయత్రీవర్ణబద్ధమై యవతరించుటచేతనున్ను, ఈ శ్రీరామాయణము ఇతిహాసోత్తమమని పరమవైదిక శిఖామణులు సిద్ధాంతీకరించినారు.

అదియెటులన :— బాలకాండమునందు అశ్వమేధఘట్టమున దేవశరణాగతి. విశ్వామిత్రచరిత్ర వర్ణమునందు త్రిశంకుశరణాగతి శునశ్శేఫశరణాగతి. అయోధ్యాకాండమునందు అయోధ్యాజనశరణాగతి. లక్ష్మణశరణాగతి. భరతశరణాగతి. అరణ్యకాండమునందు మునిజనశరణాగతి. కిష్కింధాకాండమునందు సుగ్రీవశరణాగతి. సుందరకాండమునందు రాక్షసశరణాగతి. యుద్ధకాండమునందు విభీషణ శరణాగతి. సముద్రశరణాగతి. వానరశరణాగతి. ఈ విధముగా

షట్కాండములందు శరణాగతి మంత్రార్థమైన శరణాగతిని వివరించి, శరణాగతికి ముఖ్యబలమైన చరాచరమోక్షదానమును ఉత్తర కాండము నందు చెప్పినందునను్నూ, బాలకాండమునందు సీతావతార తద్వివాహవృత్తాంతములచేత, శ్రీశబ్దార్థ మతుప్ప్రత్యయార్థములున్నూ, అయోధ్యకాండమునందు శ్రీరామగుణవర్ణనముచే ఆశ్రయణసౌకర్యాపాదక ఆశ్రిత కార్యాపాదకములైన వాత్సల్యాది గుణాష్టకమును బోధించెడు నారాయణ శబ్దార్థమున్నూ, అరణ్యకాండమునందు "రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతాం। దదృశుర్విస్మితాకారా రామస్య వనవాసినః॥ తరుణౌ రూపసంపన్నౌ" ఇత్యాదికముచేత చరణశబ్దార్థమున్నూ. కిష్కింధకాండమునందు సుగ్రీవశరణాగతి వృత్తాంతముచే శరణశబ్దార్థమున్నూ, సుందరకాండమునందు సీతాదేవి స్వరక్షణోద్యోగమును వదలి రామైకరక్షణత్వాధ్యవసాయమునే పొందియున్నారనిచెప్పిన "శరైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాంపరబలార్దనః। మాంనయేద్యది కాకుత్స్థః తత్తస్య సదృశంభవేత్॥ రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చధీమతః। నాత్యర్థంక్షుభ్యతే దేవి గంగేవ జలదాగమే" ఇత్యాది శ్లోకములచే "ప్రపద్యే" అనే క్రియాపదము యొక్క యర్థమున్నూ, యుద్ధకాండమునందు సీతారామ సంశ్లేషవృత్తాంతముచే ఉత్తరవాక్యగత శ్రీమచ్ఛబ్దార్థమైన మిథునప్రాప్యత్వమున్నూ బ్రహ్మాదిస్తోత్రముచే కైంకర్యోపయుక్త శేషిత్వవాచక నారాయణశబ్దార్థమున్నూ, ఉత్తరకాండమునందు లక్ష్మణభరతాది పరిచర్యావృత్తాంతముచే కైంకర్యప్రార్థనాబోధక చతుర్థ్యర్థమున్నూ, లవణశంబూకాది నిరసనవృత్తాంతముచే కైంకర్యవిరోధులైన అహంకారాదివృత్తిని ప్రతిపాదించు నమశ్శబ్దార్థమున్నూ, వివరింపడినందున శ్రీరామాయణము ఆమూలాగ్రముగా శరణాగతిమంత్రార్థ వాచకమనుటకు యేమియు సంశయములేదు.

ఇదియునుగాక వేదమాతయైన గాయంత్రీ మంత్రమునకును శరణాగతి మంత్రమునకును అర్థైక్యముకలదు. సవితుః, దేవస్య అనే పదములకున్నూ, శ్రీమన్నారాయణ పదమునకున్నూ - తద్వరేణ్యం, భర్గః, అనేపదములకున్నూ. చరణౌ అనే పదమునకున్నూ - ధీమహి అనే పదమునకున్నూ, శరణంప్రపద్యే అనే పదమునకున్నూ - ధియో

యోనః ప్రచోదయాత్ అనే పదములకున్నూ, ఉత్తరవాక్యమునకున్నూ - ఏకార్ధబోధకత్వమని చిరోపాసితసద్వృద్ధులు వక్కాణించుచున్నారు. అది యుపదేశగమ్యముగనుక దెలుప కూడదని వివరించ లేదు. గాయత్ర్యక్షరబద్ధమైన శ్రీరామాయణము గాయత్ర్యర్థప్రతిపాదకమవ్వనూ, శరణాగతిమంత్రార్ధ ప్రతిపాదకమనుట సిద్ధమే.

కావున చేతనోజ్జీవనయోగ్యమైన యర్థదశకమును ప్రతిపాదించుచూ పూర్వోత్తరరహస్యమధ్యమముగా శిష్టాగ్రగణ్యులచే ననుసంధింపబడుచుండెడి మంత్రరత్నమని పేరొందిన ద్వయమనెడు శరణాగతి మంత్రార్ధమును సకలాస్తికజనులకును తమ పరమకారుణ్యముచే చతుర్ముఖాజ్ఞాప్రేరితులైన భగవద్వాల్మీకి మహర్షి విశదీకరించిన శ్రీరామాయణమను వేదోపబృంహణమగు నితిహాపశ్రేష్ఠమును ఆచార్యముఖముగా నుపదేశమునుపొంది తదర్థజ్ఞాన సంపూర్ణులై తదుక్తశరణాగతిని అనుష్ఠించి సకలఫలప్రదుండగు శ్రియఃపతి కటాక్షపాత్రులై "నల్ల పదత్తాల్ మనై వాళ్వర్ కొండ పెండిర్మక్కళే" అనెడు శ్రీనమ్మాళ్వారు సాయించిన దివ్యసూక్తిననుసరించి ఐహికాముష్మికసకలసంపత్సమృద్ధి కలగియుందురుగాక.

శ్రీరామాయణము నిత్యమనుసంధింపదగినది యనుటకు
నమ్మాళ్వారు శ్రీసూక్తి.

[తిరువాయిమొళి-ప్రథమశతక-షష్ఠదశకం-సప్తమగాథా]
నీళ్ కడల్ శూళిలంగైక్కోన్ తోళ్కళ్ తలై తుణిశెయ్తాన్
తాళ్ కళ్ తలైయిల్ వణంగి నాళ్ కడలైక్కళిమినే॥

మహాసముద్ర పరివేష్టితమైన లంకాపురికి ప్రభువగు రావణుని భుజములను శిరస్సులను ఖండించిన చక్రవర్తి త్తిరుమగనారుయొక్క శ్రీపాదములయందు శిరస్సునుంచి సేవించి సంసార సముద్రమును దాటండి.

శ్రీరామాయము సదా అనుసంధేయమనుటకు యీ పాశురము ప్రమాణమని శ్రీభట్టువారు ప్రసాదించిరని తమ సంప్రదాయమని శ్రీవానమామలై శ్రీమధురకవి రామానుజజీయర్స్వామివారు అనుగ్రహించినారని అస్మదాచార్యోక్తము.

7 అర్చిరాదిమార్గ విశదీకరణము.

శ్లో॥ శేషో యః పరమే పదే భగవతః పర్యంకభావం గతః
త్రేతాయా ముదభూత్ స లక్ష్మణతయా కృష్ణాగ్రజో ద్వాపరే।
తిష్యేఽముత్ర యుగే జగద్ధితకృతే శ్రీమన్మహాభూత పూ-
రిత్యాఖ్యో త్తమ ధామ్ని భూయ ఉదభూత్ రామానుజార్యోముని॥

శ్లో॥ చార్వాకాదిమవేదబాహ్య వచనైః ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధైః శ్రుతేః
మార్గే కంటకితే కృతే మునివరో రామానుజార్యాహ్వయః।
శ్రీమద్యామున వర్య వీక్షణ మహా సిద్ధాంజనోన్మీలిత-
ప్రజ్ఞాచక్షు రయం వ్యశోధయ దిమం మార్గం సుగమ్యం సదా॥

ముముక్షువులైనవారు ముక్తిఫలానుభవస్థానమైన పరమపదము నకు పోపు మార్గమునకు అర్చిరాది మార్గము అని నామధేయము.

ఈమార్గము ఋగ్వేదోపనిషత్తయిన కౌషీతకియొక్క ప్రథమాధ్యాయమునందును, యజుర్వేదోపనిషత్తయిన బృహదారణ్యకముయొక్క అష్టమాధ్యాయము నందును సామవేదోపనిషత్తయిన ఛాందోగ్యము యొక్క పంచమ ప్రపాఠకము నందును శ్రీ భగవద్గీత అష్టమాధ్యాయమునందును, తిరువాయ్ మొళి చరమ శతక నవమదశక మందున్ను దివ్య ప్రబంధ వ్యాఖ్యానముల యందున్ను, పూర్వాచార్య రహస్య గ్రన్థముల యందున్ను, వెల్లడించబడి యున్నది. కౌషీతకీ ప్రథమాధ్యాయము నందు :

"స ఏతం దేవయానం పంథాన మాసాద్య అగ్నిలోక మాదిత్య లోకం ప్రజాపతిలోకం సబ్రహ్మలోక మిత్యాది" గ్రంథముచేత అర్చిరాది మార్గమును శోధించి విరజానదీ ప్రాప్తిపూర్వకముగా "తం పంచాశతా న్యప్సరసా ప్రతిధావంతి, శతం మాలా హస్తాః, శతం భూషణ హస్తాః, శతం చూర్ణహస్తాః శతం వాసోహస్తాః, శత మంజన హస్తాః, తం బ్రహ్మాలంకారేణ అలంకుర్వన్తి. స బ్రహ్మాలంకారేణాలంకృతో బ్రహ్మవిద్వాన్ బ్రహ్మైవ అభిప్రైతి, స ఆగచ్ఛతై్యరంమదం సరః, తన్మనసాత్యేతి, తత్సుకృత దుష్కృతే విధూనుతే" ఇత్యాది గ్రంథము చేత ముక్తపురుషునికి "బ్రహ్మాలంకారము, ఐరంమద హ్రదస్నానము,

పుణ్యపాపవిముక్తి బ్రహ్మగ్రంథప్రాప్తి, మణిమంటప ప్రవేశము, శేష పీఠాధిరోహణము, పరిపూర్ణ పరబ్రహ్మానుభవము" చెప్పబడిఉన్నది

బృహదారణ్యకాష్టమాధ్యాయమునందు పంచాగ్ని విద్యను పద్నాలుగు వాక్యములచేత విస్తరించి, పదిహేనవ వాక్యమునందు పంచాగ్ని విద్యానిష్ఠులకున్ను, తదితరులైన బ్రహ్మవిద్యానిష్ఠులకున్ను, అర్చిరాది మార్గ గమనమును పునరావృత్తి శూన్యతను చెప్పిఉన్నారు.

"య ఏవ మేత ద్విదుః। యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధాగ్ం సత్యముపాసతే। తేర్చిషమభిసంభవంతి। అర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్ష మాపూర్యమాణ పక్షాద్యాన్ షణ్మాసానుదఙ్ఙాదిత్య ఏతి మాసాన్మాసేభ్యో దేవలోకం, దేవలోకా దాదిత్యం, ఆదిత్యా ద్వైద్యుతం, తాన్ వైద్యుతా త్పురుషోఽమానవ ఏత్య బ్రహ్మలోకాన్ గమయతి, తే షు బ్రహ్మలోకేషు పరాః పరావత్ వసంతి తేషాం న పునరావృత్తిః" అని

ఈ వాక్యమునకు రంగరామానుజీయము— యఏవం = అనేన ప్రకారేణ, ద్యు, పర్జన్య, పృథివీ, పురుష, యోషిత్, రూపేషు పంచ స్వగ్నిషు శ్రద్ధా సోమ వృష్ట్యన్న రేతోఽనుషక్తతయా సంచరంతం ప్రత్యగాత్మానః బ్రహ్మాత్మకత్వేన యే ఉపాసతే, తేచ, యేచామీ పురుషాః అరణ్యే స్థిత్వా శ్రద్ధాం పురస్కృత్య సత్యశబ్దితం పరమాత్మానం ప్రత్యగాత్మాత్మకం ఉపాసతే, ఏతే ఉభయే అపి అర్చిరభిమానినీం దేవతాం సంగతాః భవన్తి, తదనంతరం అహరభిమాని దేవతాం తతః శుక్లపక్షాభిమానినీం దేవతాం, అనంతరం ఆదిత్యం, ఆదిత్యాత్ వైద్యుతం ప్రాప్నువన్తి, పశ్చా దమానవ పురుష నిర్దేశేన బ్రహ్మలోక ప్రాప్తిరితి.

ఈ శ్రుతివాక్యమునందు దేవలోక శబ్దముచేత, వాయులోకము చెప్పబడును. కౌషీతకిలో అగ్నిలోకానంతరము వాయులోకము చెప్పబడిఉన్నది. అందువలన దేవలోకమనగా వాయులోకమని అర్థము.

ఛాందోగ్యము పంచమ ప్రపాఠకములో తృతీయ ఖండము మొదలు ఆరుఖండములచేత పంచాగ్ని విద్యను వివరించి, దశమ ఖండాదియందు "తద్య ఇత్థం విదుర్యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే,

తేఽర్చిష మభిసంభవన్తి, అర్చిషోఽహః అహ్న ఆపూర్యమాణపక్షం, ఆపూర్యమాణపక్షా ద్యాన్ షడుదేతి మాసాంస్తాన్, మాసేభ్యః సంవత్స రం, సంవత్సరా దాదిత్యం, ఆదిత్యాత్ చంద్రమసం, చంద్రమసో విద్యుతం, తత్పురుషోఽమానవః స ఏవాన్ బ్రహ్మ గమయత్యేష దేవ యానః పంథా:" అనే వాక్యద్వయముచేత అర్చిరాది మార్గము ఉపదే శింపబడినది. ఈ శ్రుతులలో అర్చిః అహః ఇత్యాదిశబ్దములు వాటికి అభిమానిగా ఉండే దేవతలను చెప్పునని భాష్యము.

ఈ ఛాందోగ్యశ్రుతిలో అర్చిస్సుకు పైన ఉత్తరాయణ మాసము లకు ముందు అహస్సు శుక్లపక్షమున్ను. మాసములకు పైన సంవత్స రము సంవత్సరమునకు పైన సూర్యుడు, సూర్యానంతరం చంద్రుడు, అతనికిపైన విద్యుత్తు చెప్పబడి ఉన్నవి. వరుణేంద్ర ప్రజాపతులు బృహదారణ్యకములో గాని ఛాందోగ్యములోగాని చెప్పబడి ఉండలేదు. ఛాందోగ్యములో దేవలోక శబ్దము గాని వాయులోక శబ్దముగాని లేదు. అర్చిరాదిమార్గమున ఆతివాహిక పురుషులు ద్వాదశ సంఖ్య కలవారు. అర్చిరభిమాని దేవత మొదటివాడు. ఇంద్ర ప్రజాపతులు 11; 12 వ వారు. ఈ మూడు ఉపనిషత్తులలో ఒకదానిలో చెప్పినవి మరోదానిలో లేవు. అందుచే ఈ శ్రుతులను సమన్వయముచేసి పూర్వాచార్యులు అను సంధించియున్నారు. శ్లోకద్వయము బ్రహ్మసూత్రము 4-3 లో "అర్చి రాదినా తత్ప్రథితేః" అను సూత్రముచేత బ్రహ్మవేత్తలకు అర్చిరాది మార్గ గమనం చెప్పి "వాయుమబ్దా ద విశేష విశేషాభ్యాం" అనే సూత్ర ముచేత సంవత్సరానంతరం వాయువుకు నివేశమున్ను, "తటితోఽధి వరుణ స్సంబంధాత్" అనే సూత్రముచేత విద్యుత్తుకు అనంతరం వరుణ నకు నివేశమున్ను, చెప్పి ఉన్నది. బృహదారణ్యకమునందు "దేవ లోకా దాదిత్యం, ఆదిత్యాచ్చంద్రమసం, చంద్రమసో విద్యుతం" అని చెప్పి ఉన్నది.

దేవలోకమనగా వాయులోకము కౌషీతకిలో వరుణలోకానంతరం చెప్పిన ఆదిత్యునికి వాయువు తరువాత నివేశము చెప్పినందున అర్చి రహ శ్శుక్ల పక్షోత్తరాయణ మాస సంవత్సర వాయు సూర్య చంద్ర విద్యు ద్వరుణేంద్ర ప్రజాపతి క్రమంగా ఆతివాహిక వ్యవస్థ కల్పించ వలెను.

ఈ అర్చిరాదులు మార్గ చిహ్నభూతములా లేక భోగములా, అని శంకించి "ఆతివాహికా స్తల్లింగాత్" అను సూత్రముచేత అర్చిరాదులు అర్చిరాద్యభిమాని దేవతా విశేషములని సూత్రకారులు వక్కాణించినారు.

"విదుషా మతివహనే పరమపురుషేణ నియుక్తాః ఆతివాహికాః దేవతావిశేషాః ఏవైతే—తల్లింగాత్—అతివహన లింగాత్ అతివహనం హి గంతౄణాం గమయితృత్వమ్, "ఏతేన పథా గచ్ఛధ్వ" మితి తన్మార్గేణ గమనానుమతి దానరూపం" అని భాష్యము.

"తత్పురుషోఽమానవః, స ఏనాన్ బ్రహ్మ గమయతి" అని వైద్యుత పురుషునికి బ్రహ్మగమయితృత్వమనే ఆతివాహికత్వము కంఠతః శ్రుతము కనుక పూర్వులయిన అర్చిరాదులకున్ను, ఆతివాహికత్వమును భాష్యములో సాయించి ఉన్నారు. వైద్యుత పురుషానంతరం వరుణేంద్ర ప్రజాపతులకు ఆతివాహికత్వము లేదు, వారు అనుగ్రాహకులుగా ఉందురు. వైద్యుత మానవుడే తర్వాత బ్రహ్మలోక పర్యంతం ఆతివాహకుడని "వైద్యుతేన తత స్తచ్ఛ్రుతేః" అనే సూత్రముచేత నిశ్చయింపబడి ఉన్నది. ఇది ఆతివాహికలోక క్రమము. ఈ విధముగా ఆతివాహికులైన అర్చిరాద్యభిమాని పురుషులచేత అలంకరింపబడిన మార్గము అర్చిరాది మార్గము.

భగవద్గీత అష్టమాధ్యాయమునందు "యత్ర కాలేత్వనావృత్తిం" "అగ్నిర్జ్యోతి రహశ్శుక్ల" ఇత్యాది శ్లోకద్వయమందు అర్చిరాది మార్గము చెప్పబడియున్నది. ఈ శ్లోక భాష్యావతారికలో "ఆత్మయాథాత్మ్యవిదః పరమపురుషనిష్ఠస్య చ, సాధారణీం అర్చిరాదికాం గతిమాహ" అని ఉపక్రమించి పంచాగ్ని విద్యానిష్ఠులకు కేవల బ్రహ్మవిద్యా నిష్ఠులకు ఈ అర్చిరాదిగతి సమానమని శ్రీరామానుజాచార్యులవారు ప్రసాదించి యున్నారు.

తిరువాయ్‌మొళి పదియవపది తొమ్మిదవ తిరువాయ్‌మొళియందు 3వ పాశురము మొదలు 5 పాశురములలో ముక్తపురుషులకు అర్చిరాది మార్గస్థులయిన ఆతివాహిక పురుషులచేత జరుపబడు సన్మానము విశదముగా నమ్మాళ్వార్ సాయించియున్నారు.

ఈ అర్చిరాదిమార్గమును సర్వసులభముగా తెయపరచుటకై శ్రీపిళ్లైలోకాచార్యులవారు ప్రత్యేకముగా "అర్చిరాది గతి" అనే రహస్య ప్రబంధమును ప్రసాదించినారు. ప్రమేయశేఖరములోను అర్చిరాది గతి విషయమై సంగ్రహముగా సాయించి ఉన్నారు. ఇంతియేగాక- "అప్రతీకాలంబనా న్నయతీతి బాదరాయణః ఉభయథా చ దోషాత్త త్క్రతుశ్చ" అనే చతుర్థాధ్యాయ తృతీయపాద చతుర్దశ సూత్రమందు అప్రతీకాలంబనులకు అర్చిరాదిగతిని శ్రీబాదరాయణులవారు అనుగ్రహించినారు.

ఈ సూత్రమునకు శ్రీ భాష్యము ....అప్రతీకాలంబనాన్= ప్రతీకాలంబన వ్యతిరిక్తాన్ నయత్యర్చిరాది రాతివాహికో గణః" ఇతి భగవాన్ బాదరాయణో మన్యతే, ఏతదుక్తం భవతి - కార్య ముపాసీనాన్నయతీతి నాఽయం పక్షః సంభవతి। పరమేవోపాసీనా నిత్యయమపి నియమో నాస్తి। నచ ప్రతీకాలంబనా నపి నయతి, అపితు యే పరంబ్రహ్మోపాసతే, యేచాత్మానం ప్రకృతి వియుక్తాత్మ బ్రహ్మాత్మకం ఉపాసతే, తా నుభయవిధా న్నయతి। యేతు బ్రహ్మకార్యాంతర్భూతం నామాదికం వస్తు దేవదత్తాదిషు సింహాది దృష్టివత్ బ్రహ్మ దృష్ట్యా కేవలం వా తద్వస్తూపాసతే, న తాన్నయతి। అతఃపరంబ్రహ్మోపాసీనాన్, ఆత్మానం ప్రకృతివియుక్తం బ్రహ్మాత్మకం ఉపాసీనాన్ నయతీతి; కుతః?— ఉభయథాచ దోషాత్. కార్యముపాసీనానితి పక్షే "పరం జ్యోతి రుప సంపద్య" త్యాదికాః శ్రుతయః ప్రకుప్యేయుః పర మేవ ఉపాసీనా నితి నియమే" తద్య ఇత్థం విదుః;

యేచేరమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే తేర్చిష మభిసంభవంతీతి పంచాగ్ని విదోఽర్చిరాదిర్గణో నయతీతి శ్రుతిః ప్రకుప్యేత. అతః ఉభయస్మిన్ పక్షే దోషః స్యాత్। తస్మాదుభయవిధాన్నయతీతి తదేతదాహత త్క్రతుశ్చేతి. తత్క్రతుః=తథోపాసీనః తథైవప్రాప్నోతీత్యర్థః। యథాక్రతు రస్మిన్ లోకే పురుషో భవతి తథా ఇతః ప్రేత్య భవతి। తం యథాయథా ఉపాసతే ఇతి న్యాయాత్, పంచాగ్ని విదోఽపి అర్చిరాదినా గతిశ్రవణాత్ - అర్చిరాదినా గతస్య బ్రహ్మప్రాప్త్య పునరావృత్తి శ్రవణాచ్చ। అతఏవ తత్క్రతున్యాయాత్ ప్రకృతివియుక్త బ్రహ్మాత్మక - ఆత్మానుసంధానం సిద్ధమ్.

నామాది ప్రాణపర్యన్త ప్రతీకాలంబనానాం తు ఉభయవిధ శ్రుతిసిద్ధ-ఉపాసనాఽభావాత్-అచిన్మిశ్ర-ఉపాసనే తత్క్రతున్యాయాచ్చ, అర్చిరాదినా గతిః బ్రహ్మప్రాప్తిశ్చ నవిద్యతే," ఇతి

నామాది ప్రాణపర్యన్త ప్రేతీకాలం బనానాం తు ఉభయవిధ శ్రుతిసిద్ధ-ఉపాసనాఽభావాత్ – ఆచిన్మిశ్రఉపాసనే తత్క్రతున్యాయాచ్చ, అర్చిరాదినా గతిః బ్రహ్మప్రాప్తిశ్చ న విద్యతే," ఇతి.

శ్రుతప్రకాశికలో పంచాగ్ని విద్యానిష్ఠుడు బ్రహ్మోపాసకుడే యనిన్నీ, బ్రహ్మాత్మక స్వాత్మోపాసకునకు, స్వాత్మవిశిష్ట బ్రహ్మోపాసకునకు అర్చిరాదిగతి కలదని సాయించి ఉన్నారు.

ఈ అధికారియే కైవల్య కాముడనబడును. ఇతడున్ను పర బ్రహ్మవిద్యా నిష్ఠులతోపాటు అర్చిరాది మార్గమునకు వెళ్ళి విరజాస్నానం చేత సూక్ష్మశరీర విమోచనం కలవాడై అమానవుని యనుజ్ఞచేత విరజా పరమపద మధ్యస్థమయిన కైవల్యమనే స్థానమునుచేరి, తాను చేసిన ఉపాసనానుసారముగా బ్రహ్మాత్మక స్వాత్మానుభవమునే పురుషార్థముగా యావత్కాలము అనుభవించుచు, ప్రాకృతాఽప్రాకృత శరీర విరహితుడై, యావదాత్మభావిగా ఆ స్థానమందే ఉండునని పూర్వాచార్యులు సాయించినారు.

కైవల్యమును పొందినవారికిన్ని, పునరావృత్తి లేదని భగవద్గీత (అ - 20 - 21) శ్లోకములలో శ్రీకృష్ణ భగవాన్ సాయించినారు. "కైవల్యం ప్రాప్తానామపి పునరావృత్తిర్న విద్యతే – ఇత్యాహ" అని శ్రీరామనుజార్య భాష్యములో ఇందుకు అవతారిక – "విరజా పరమవ్యోమ్నోరంతరం కేవలం స్మృతం" అనే పద్మపురాణ పచన ప్రకారంగా, కైవల్యస్థానము అనగా బ్రహాత్మకాత్మానుభవ స్థానము – శుద్ధసత్త్వమై పరమపదైక కోణమందు ఉన్నదని సంప్రదాయము.

ఈ స్థానము బ్రహ్మాండాంతర్భూత మని, కైవల్య స్థానమును చేరినవారు అక్కడ మరల భగవదుపాసన చేసి పదమపదము చేరి భగవదనుభవం చేయుదురని కొందరి సంప్రదాయము. ఈ విషయ

విచారము బహుగ్రంథసాధ్యమున్ను, చిరకాలమునుంచీ వివాద గ్రస్తము అయినది.

ఈ అర్చిరాదిమార్గమున పరమపదమునకు చేరినవారి అపేక్షను సారముగా ఆత్మానుభవమును బ్రహ్మానుభవమును చేసే అధికారికి చరమ శరీర వియోగ కాలమందు హార్ద పురుషానుగ్రహముచేత హృదయ పుండరీక మార్గము ప్రకాశించి మూర్ధన్యనాడీ మార్గముగా నిష్క్రమణము కలుగునని శ్రుతిస్మృతులు చెప్పుచున్నవి.

"శతం చైకాచ" "తదో కోఽగ్రజ్వలనం"

హృదయస్య ప్రధానా నాడ్యః శతం చైకాచ సన్తి। తాసాం మధ్యే సుషుమ్నాఖ్యా బ్రహ్మనాడీ మూర్ధాన మభినిస్సృతా। తయా నాడ్యా ఊర్ధ్వం బ్రహ్మలోకం గచ్ఛన్ దేశవిశేష ప్రాప్తి పూర్వక స్వ స్వరూపావిర్భావరూపాం ముక్తిం ప్రాప్నోతి. అన్యాస్తు నాడ్యః విష్వజ్ ఉత్క్రమణే నానావిధ సంసారమార్గ - ఉత్క్రమణాయ ఉపయుజ్యన్తే।" అని శ్రుతివాక్యమునకు అర్థము—

విద్యా సామర్థ్యాత్ విద్యా శేషభూత గత్యను చింతనయోగాచ్చ ఉత్క్రాంత్యున్ముఖస్య ముముక్షోః స్థానభూతం హృదయం అగ్రేజ్వలనం ప్రకాశవ ద్భవతి। ఇదం విద్వ ద విద్వత్తుల్యం। విద్వాంస్తు శతాధికయా సుషుమ్నాఖ్యయా నాడ్యా గచ్ఛతి। అని సూత్రార్థము.

ముముక్షువైన పరబ్రహ్మోపాసకునికి రాదగిన ఫలపరంపరను "సత్సంగాత్" ఇత్యాది శ్లోకద్వయముచేత వరద గురుస్వాములవారు సాయించి యున్నారు.

శ్లో॥ సత్సంగా ద్భవ నిస్పృహో గురుముఖాత్ శ్రీశం ప్రపద్యాత్మవాన్
ప్రారబ్ధం పరిభుజ్య కర్మ శకలం ప్రక్షీణ కర్మాన్తరః।
న్యాసాదేవ నిరంకుశేశ్వర దయా నిర్లూన మాయాన్వయః
హార్దాఽనుగ్రహ లబ్ధ మధ్య ధమని ద్వారా ద్బహి ర్నిర్గతః॥

శ్లో॥ ముక్తోఽర్చిర్దిన పూర్వపక్ష షడుదఙ్మాసాఽబ్ద వాతాంఽశుమ
ద్గ్లౌ విద్యు ద్వరుణేంద్ర ధాతృ మహితః సీమాన్త సింధ్వాప్లుతః।
శ్రీవైకుంఠ ముపేత్య నిత్య మజడం తస్మిన్ పరబ్రహ్మణః
సాయుజ్యం సమవాప్య నన్దతి సమం తే నైవ ధన్యః పుమాన్॥

అజ్ఞాత సుకృత మూలకమైన భగవత్సంకల్ప విశేషముచేత ఈ చేతనునకు భాగవత సహవాస మేర్పడి తద్ద్వారా సంసారమున వైరాగ్యము కలుగును. అంతట సదాచార్య సమాశ్రయణము జేసి శ్రియఃపతి పాదారవిందములయందు ప్రపత్తి గావించును. ఆపైన ప్రారబ్ధ కర్మశేషమును అనుభవించి పూర్వోత్తరాఘములును క్షయింపగా నిరంకుశ స్వతంత్రుడైన సర్వేశ్వరుని అనుగ్రహముచే ప్రకృతిబన్ధము నశింప శరీరావసాన సమయమున హృదయ గుహాన్తర్వర్తియైన జనార్దనుని కరుణాకటాక్ష వీక్షణములచేత మోక్షమార్గ ద్వారమైన సుషుమ్నా నాడి ద్వారము జాజ్వల్యమానమై ప్రకాశింపగా అందు ప్రవేశించి దాని ద్వారా శరీరమునుండిబయలువెడలి అర్చిస్సుదినముశుక్లపక్షము ఉత్తరాయణము సంవత్సరము వాయువు సూర్యుడు చంద్రుడు విద్యుత్తు వరుణుడు ఇంద్రుడు ప్రజాపతి అను అతివాహిక పురుషులచే ఆయా లోకములలో సన్మానితుడై ప్రకృతి మండలమును అతిక్రమించి అప్రాకృత దివ్యదేశమునుచేరి విరజానదీస్నాన మొనర్చి పరమపదనాథుని సన్నిధిని అప్రాకృత దివ్యభోగములను అనుభవించుచు భాగ్యశాలియైన ఈ చేతనుడు ఆనన్దించును. ఇదియే మోక్షము

భగవన్తుండు మనకు కర చరణా ద్యవయవములతో గూడిన ఈ శరీరము నిచ్చినది. ఈమోక్ష పురుషార్థమును సాధించుటకొఱకే. కావున ప్రతియొక్కరు సదాచార్యుని ద్వారా శ్రియఃపతి పాదారవిన్దముల యందు ప్రపత్తి గావించి అతని అనుగ్రహమునకు పాత్రులై యిట్టి విలక్షణమైన మోక్షపురుషార్థమును పొంది ఆనన్దింతురుగాక.

శ్రీమతేరామానుజాయ నమః

8 ఉభయలింగాధికరణ సారము

శ్లో॥ అశేషహేయప్రత్యర్థి కల్యాణ గుణ సాగరః
పాతు నో భయ లింగాధికరణేధ్యః పరః పుమాన్ ॥

వేదాంతార్థ నిరూపణార్థముగా ఆవిర్భవించిన శ్రీ భగవద్బాదరాయణ మహర్షి సకల వేదాంత తాత్పర్యార్థ నిర్ణాయకమైన "శారీరక మీమాంస" అనే సూత్రరాశిరూపమైన గ్రంథమును అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా అనే సూత్రము మొదలుకొని "అనావృత్తిశ్శబ్దాదనావృత్తిశ్శబ్దాత్" అనే సూత్రపర్యంతముగా అనుగ్రహించినారని ప్రసిద్ధమేకదా.

ఈ శారీరక మీమాంసాగ్రంథము నాలుగధ్యాయములు గాను, ప్రతి అధ్యాయము నాలుగు పాదములుగాను, 545 సూత్రములుగాను, 156 అధికరణములుగాను గ్రంథకర్తచేత విభజించబడినది.

ఇందు నాలుగధ్యాయములచేతనూ నాలుగు అర్థములు ప్రధాన ప్రతిపాద్యములని పెద్దలు ఒకశ్లోకముచేత సంగ్రహించినారు.

శ్లో॥ కారణత్వ మబాధ్యత్వం ఉపాయత్వ ముపేయతా ।
బ్రవీతి బ్రహ్మమీమాంసా లక్షైః బ్రహ్మణః క్రమాత్ ॥

ఈ శ్లోకార్థమునే కాంతాచతుశ్లోకీ వ్యాఖ్యాన ఉపోద్ఘాతమునందు పెరియవాచ్చాంపిళ్ళైగారు ఇట్లు సాయించియున్నారు.

అశేషాశేషార్థో నిరవధిక నిర్బాధ మహిమా
ఫలానాం దాతా యః ఫలమితిచ శారీరకమితః ।
శ్రియం తత్సధ్రీచీం తదుపసదన త్రాసజయనీం
అభిష్టౌతి స్తుత్యా మవితథ మతి ర్యామున మునిః ॥అని॥

"అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" ఇత్యాదిగ, "ఏతేన సర్వే వ్యాఖ్యాతాః" ఇత్యంతమైన ప్రథమాధ్యాయము చేత, పరబ్రహ్మమునకు

కారణత్వమును నిరూపించి, "స్మృత్యనవకాశ దోషప్రసంగ ఇతిచే న్నాన్య స్మృత్యనవకాశ దోషప్రసంగా" దిత్యాదిగ, "వైశేష్యాత్తు తద్వాద స్తద్వాదః" ఇత్యంతమైన ద్వితీయాధ్యాయముచేత సాంఖ్యాదిమత నిరాకరణపూర్వకముగ పూర్వోక్తమైన బ్రహ్మకారణత్వమునకు అబాధ్యత్వమును స్థిరపరచి, "తదంతర ప్రతిపత్తౌరంహతి సంపరిష్వక్తః ప్రశ్న నిరూపణాభ్యాం" ఇత్యాదిగ "ఏవం ముక్తిఫలానియమ స్తదవస్థావధృతే స్తదవస్థావధృతేః" ఇత్యంతమైన తృతీయాధ్యాయముచేత, పరబ్రహ్మకే ఉపాయత్వమునున్ను సమర్థించినారు.

అందులో తృతీయాధ్యాయ ప్రథమపాదమునందున్ను, ద్వితీయాధ్యాయముయొక్క ఆద్యాధికరణమునందును, జ్ఞానానంద స్వరూపుడై అపహతపాప్మత్వాది ప్రజాపతి వాక్యోక్త గుణాష్టక విశిష్టుడై, నిత్య నిర్మలుడై పరమపురుషునకు శ్రీకౌస్తుభ స్థానీయుడై పరమభోగ్యుడైన జీవాత్మకు అనాది కర్మమూలకమైన ప్రాకృత శరీరప్రవేశముచేత, జాగ్రత్ స్వప్న సుషుప్త్యాద్యవస్థలయందు సంభవించే దేహాత్మాభిమానాది దోషాలున్ను, ఆ దోష కార్యములైన సుఖదుఃఖా ద్యనుభవాలున్ను సంసార వైరాగ్య జననము కొరకు విస్తరముగాప్రతిపాదించి, చతుర్థాధ్యాయమునందు ఉపేయముగా ప్రతిపాదింపబడు పరబ్రహ్మ విషయముగ ప్రావృత్యుత్పాదనార్థముగా అఖిలహేయ ప్రత్యనీకత్వ కల్యాణ గుణైకతానత్వములను ప్రతిపాదించుటకై తృతీయాధ్యాయ తృతీయపాద ద్వితీయాధికరణము అవతరింపజేయబడినది.

ఈ అధికరణము పంచదశసూత్రాత్మకము. ఇందు ప్రథమ సూత్రమున "స్థానతోఽపి పరస్యోభయలింగం సర్వత్ర హి" అనునది జాగ్రత్ స్వప్న సుషుప్తి అవస్థలయందు, జీవాత్మకు ఆయా స్థాన సంబంధ ప్రయుక్తములైన దోషములు సంబంధించినట్లు "యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్" "య ఆత్మని తిష్ఠన్" ఇత్యాది శ్రుతులచేత సర్వాంతరస్థుడుగా చెప్పబడిన పరబ్రహ్మకు ఆ దోష సంబంధము అనివార్యముకదా అని పూర్వపక్షముచేసి, పృథివ్యాది స్థానావస్థితుడైన పరబ్రహ్మమునకు స్థానప్రయుక్తమైన దోష సంబంధములేదు. సమస్త స్మృతిశ్రుతులయందు నిరస్త సమస్త దోషత్వము, కల్యాణ గుణాకరత్వము అనే ఉభయ లింగ విశిష్టముగా పరమాత్మ చెప్పబడినది

కదా। "అపహత పాప్మా" "సమస్త కల్యాణ గుణాత్మకోఽసౌ" "తేజోబలైశ్వర్య మహావబోధ" "సమస్త హేయరహితం" ఇత్యాది ప్రమాణము,

పరస్య బ్రహ్మణః స్థానతోఽపి౼పృథివ్యాది స్థానస్థితే రపి న౼త త్సంబంధమూలక దోష సంబంధో న, యతః శ్రుతి స్మృతిషు సర్వత్ర పరబ్రహ్మ ఉభయలింగం = హేయప్రత్యనీకత్వ కల్యాణైకతానత్వ రూపోభయలక్షణ విశిష్టం ఇతి ప్రసిద్ధం—అని సూత్రార్థము.

ద్వితీయ సూత్రము "భేదా దితిచేన్న ప్రత్యేక మతద్వచనాత్" స్వతః పరిశుద్ధుడైన జీవాత్మకు దేవాది దేహ సంయోగరూపమైన అవస్థా భేదమువల్ల అపురుషార్థ సంబంధము కలిగినట్లు ఉభయ లింగవిశిష్టమైన పరబ్రహ్మమునకున్ను దేవాది శరీరాంతరస్థితివల్ల దోష సంబంధము తప్పదని పూర్వపక్షము చేసి, — పరబ్రహ్మమునకు సర్వాంతర్యామిత్వము చెప్పిన అంతర్యామి బ్రాహ్మణమునందు "యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్" ఇత్యాదిగ "య ఆత్మని తిష్ఠన్" ఇత్యంతమైన ప్రతిపర్యాయమునందున్ను "స త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః" అని దోషరాహిత్యం చెప్పినందున సకలాంతర్యామి అయిన పరబ్రహ్మమునకు అంతర్యామిత్వ ప్రయుక్తమైన దోషసంబంధములేదని సిద్ధాంతముచేసినారు.

జీవాత్మకు దేహప్రవేశము కర్మఫలానుభవార్థముగా పరబ్రహ్మ నియమముచేత వచ్చినది గనుక దేహసంబంధమూలక దోషములు జీవాత్మకు తటస్థించును. పరబ్రహ్మ సకల పదార్థ నియమ నార్థముగా స్వేచ్ఛ చేత దేహమున ప్రవేశించినవాడు గనుక తన్మూలకమైన దోష సంబంధము పరమాత్మకు లేదని సూత్ర భావము.

జీవునియొక్క పరిశుద్ధ స్వరూపము దేహసంబంధముచేత ఆచ్ఛాదింపబడినది. "పరాభిధ్యానా త్తుతిరోహితం" "దేహయోగాద్వా సోఽపి" అనే సూత్రద్వయముచేత ఇదివరలోనే చెప్పిఉన్నారు. అయితే పరబ్రహ్మము స్వేచ్ఛచేతనే దేవాది దేహప్రవిష్టుడై తన్నియమనము చేసినాడు. జీవాత్మయొక్క దేహప్రవేశము కర్మఫలానుభవార్థముగా పరబ్రహ్మ నియమనంచేత వచ్చినది గనుక దేహసంబంధము పరబ్ర

హ్మమునకు లేదని సూత్రభావము.

అయితే పరబ్రహ్మము స్వేచ్ఛచేతనే దేవాది దేహ ప్రవిష్టుడై తన్నియమనం చేసిననూ ఆయాదేహములు స్వతః హేయములు గనుక హేయ సంబంధమూలకమైన హేయస్పర్శ పరబ్రహ్మమునకు రాదా? అని తలవకూడదు.

దేవాది దేహాత్మకమైన అచిత్పదార్థము స్వతః అపురుషార్థము కాదు. సకల పదార్థములకు భగవదాత్మకత్వముచేత ఆనుకూల్యమే స్వాభావికము, ప్రాతికూల్యము కర్మమూలక మైనది. కర్మవశ్యుడైన జీవాత్మకు వాటియందు ప్రాతికూల్య బుద్ధి గాని, హేయబుద్ధి గాని కర్మమూలకము. కర్మ నియామకుడై స్వతంత్రుడైన పరబ్రహ్మకు అది స్వవిభూతి రూపము గనుక ఉపాదేయమే.

సర్వపదార్థములు ఒకసమయమందు త్యాజ్యములు గాను మరియొక సమయమునందు గ్రాహ్యములు గాను ఉండుట కర్మమూలకమేగాని పదార్థ స్వభావ సిద్ధము కాదు.

ఈ అర్థమును శ్రీ పరాశరమహర్షి శ్రీవిష్ణు పురాణమున

శ్లో॥ వస్త్వేక మేవ దుఃఖాయ సుఖాయేర్ష్యాగమాయ చ ।
కోపాయ చ యత స్తస్మాత్ వస్తు వస్త్వాత్మకం కుతః ॥

శ్లో॥ తదేవ ప్రీతయే భూత్వా పునః దుఃఖాయ జాయతే ।
తదేవ కోపాయ యతః ప్రసాదాయ చ జాయతే ॥

తస్మా ద్దుఃఖాత్మకం నాస్తి నచ కించి త్సుఖాత్మకమ్ ॥

అని తెలిపినారు.

ఈ విధముగా చెప్పినందున జీవుడు కర్మవశ్యుడగుటవలన కర్మానుగుణ్యముచేత తత్తాదృశ సంబంధము అపురుషార్థముగా ఉండును. నిరంకుశ స్వతంత్రుడైన పరబ్రహ్మమునకు సకల వస్తు సంబంధము

విచిత్రి జగన్నియమన రూపమైన లీలారసమునే కలుగజేయును అని పరబ్రహ్మయొక్క నిర్దోషత్వమును సాయించినారు.

3వ సూత్రము "అపిచైవ మేకే"

అపిచ = కించ, ఏకేశాఖినః - కొందరు వేదశాఖాధ్యేతలు ఒక దేహములో నివసించెడు జీవాత్మ పరమాత్మలలో జీవాత్మకు కర్మఫలానుభవమునున్నూ, పరమాత్మకు కర్మఫలానుభవ నిషేధ పూర్వకముగా తన్నియమన ప్రయుక్తమైన నిరంకుశ ప్రకాశ యోగమునున్ను చెప్పియున్నారు. కనుక దేహాంతర స్థితివల్ల పరబ్రహ్మమును దోష గంధము కూడా స్పృశించదని సూత్ర తాత్పర్యము.

ఈ అర్థమును చెప్పిన శ్రుతి -
ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వ జాతే।
తయో రేకం పిప్పలం స్వాద్వత్తి అనశ్నన్నన్యః అభిచాకశీతి ॥

సయుజా సఖాయా ద్వాసుపర్ణా అనుచోట ఆత్వము ఛాందసము. సుపర్ణా = శోభన విగ్రహౌ, శోభన జ్ఞానౌవా, సయుజా = సాయుజ్య భోగభాజౌ అతఏవ సకాయౌ = పరస్పరంతుల్యౌ, ద్వాసుపర్ణా=జీవాత్మ పరమాత్మానౌ సమానం ఏకం వృక్షం = శరీరరూపం, పరిషస్వజాతే = అశ్లిష్యతః। తయో రన్యః = జీవః। స్వాదు = స్వ భోగ్యభూతం, పిప్పలం = కర్మఫలం, అత్తి = అనుభవతి, అన్యః = పరమాత్మా, అనశ్నన్ = కర్మఫల మననుభవన్నేవ, అభిచాకశీతి=నియామకత్వేన దోషరాహిత్యేన చ ప్రకాశతే - అని శ్రుత్యర్థము.

4 అరూపవ దేవ హి తత్

ప్రధానత్వాత్తత్=ఆ పరబ్రహ్మము, అరూపవ దేవ హి=దేవాది దేహానుప్రవేశము చేత, తద్రూప యుక్తమైననూ, పరబ్రహ్మ రూప రహిత తుల్యమే, అనగా జీవునివలె శరీరిత్వనిబంధమైన కర్మవశ్య త్వము పరబ్రహ్మమునకు లేదని అర్థము.

నిర్వాహకత్వేన ప్రధానుడుగనుక "ఆకాశోహవై నామరూపయోః నిర్వహితా" తే య దంతరా తద్బ్రహ్మ అను ఛాందోగ్య శ్రుతియందు ఆకాశ శబ్దవాచ్యుడైన పరబ్రహ్మకు నామ రూప నిర్వహణమున్ను,

స్వయముగా నామ రూప స్పర్శ రాహిత్యమున్ను, చెప్పి ఉన్నందున శరీర ప్రవేశ మూలకమైన శరీరిత్వము పరబ్రహ్మకు ఏర్పడకూడదు. స్వతః నామరూప రహితుడైన జీవాత్మకు కర్మ ఫలమైన సుఖదుఃఖాను భవాద్యర్థమై శరీర ప్రవేశముచేత నామ రూప వత్త్వములైనట్లు నామ రూప నిర్వహణార్థముగా శరీరమున ప్రవేశించి ఉన్న పరబ్రహ్మకున్ను, నామరూప సంబంధము లేదు. గనుక అంతర్యామిగా ఉన్నను పరబ్రహ్మ నిరస్త సమస్తదోషత్వ కల్యాణ గుణాకరత్వ రూపమైన ఉభయలింగ విశిష్టమనుటకు విరోధ మేమియు లేదు.

5 ప్రకాశవచ్చా౽వై యర్థ్యాత్ ॥

ప్రకాశవచ్చ = సత్యం జ్ఞానం అనంతం బ్రహ్మేత్యాది వాక్యములచేత ప్రతిపాదింపబడిన స్వయంప్రకాశత్వము వలె "అపహత పాప్మా" "యః సర్వజ్ఞః ససర్వవిత్" ఇత్యాది వాక్య ప్రతిపాదితమైన హేయప్రత్యనీకత్వ కల్యాణైకతానత్వ రూప ఉభయలింగ వైశిష్ఠమున్ను పరబ్రహ్మకు చెప్పదగియున్నది. శ్రుతి వాక్యావైయర్థ్య పరిహారార్థమై స్వయంప్రకాశత్వమున్ను పూర్వోక్తమైన ఉభయ లింగవైశిష్ట్యమున్ను పరబ్రహ్మమునకు అంగీకరించవలెనని సూత్రార్థము.

6 ఆహ చ తన్మాత్రమ్

సత్యం జ్ఞానం అనే శ్రుతి పరబ్రహ్మమునకు స్వయంప్రకాశత్వ మాత్రమునే చెప్పినది గాని, "యస్సర్వజ్ఞః" ఇత్యాది శ్రుత్యంతరోక్తమైన కల్యాణ గుణాకరత్వమును నిషేదించ లేదు.

2 దర్శయతి చా౽థో అపి స్మర్యతే

పరబ్రహ్మముయొక్క కల్యాణ గుణాకరత్వమును నిరస్తసమస్త దోషత్వమును శ్రుతి స్మృతులు ప్రతిపాదిస్తూనే ఉన్నవి. "త మీశ్వ రాణాం" "స కారణం" "న తస్య కార్యం" "యః సర్వజ్ఞః స సర్వవిత్" "భీషాస్మాత్" "యతో వాచో నివర్తంతే" "నిష్కలం నిష్క్రియం శాంతం" "యో మా మజ మనాదించ" "మయాధ్యక్షేణ" "ఉత్తమః పురుషస్త్వన్యః" "నిద్రా తంద్రా భయ క్రోధ కామా దిభి రసంయుతః" "నిరవద్యః" ఇత్యాది.

కనుక సర్వత్రావస్థిమైన పరబ్రహ్మము ఉభయలింగ విశిష్టమే కనుక ఆ స్థానప్రయుక్తములైన దోషములు పరబ్రహ్మమును స్పృశించవని సూత్ర తాత్పర్యము.

7 అతఏవచోపమా సూర్యకాదివత్

అతఏవ=సర్వస్థానావస్థితుడైన పరబ్రహ్మమునకు స్థానప్రయుక్త దోషసంపర్కము లేనందున సూర్యకాదివత్ ఉపమా సూర్యకాదులు దృష్టాంతముగా చెప్పబడియున్నవి.

"ఆకాశ మేకం హి యధా ఘటాదిషు పృథగ్భవేత్
తథాత్మైకో హ్యనేకస్థో జలాధారే ష్వివాంశుమాన్"
"ఏక ఏవ హి భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః"
"ఏకధా బహుధా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్"

అనే ప్రమాణములు జలాదులయందు ప్రతిబింబించిన ఆకాశాదులకు జలాదులయొక్క దోషసంబంధము లేనట్లు, సర్వాంతర్యామి అయిన పరబ్రహ్మమునకు సర్వ వస్తుగత దోషస్పర్శ లేదని శ్లోక తార్పర్యము.

సూ॥ 8 అంబువదగ్రహణాత్తు న తథాత్వం।

అంబునీవ=అంబువత్ – అని వ్యుత్పత్తి। అంబు శబ్దము దర్పణాదులకును ఉపలక్షకము। ఉదక దర్పణాదులయందు సూర్య ముఖాదులు ప్రతిబింబించినట్లు కాకుండగ "యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్ని"త్యాది ప్రకారము పరబ్రహ్మ సర్వ వస్తువులయందు అవస్థితుడై ఉండగా, జల సూర్యదృష్టాన్తం చెప్పకూడదు. జల దర్పణాదులయందు "లేని సూర్యాదులు ఉన్నట్టు" భ్రాంతిచేత కనపడుతున్నారు. కాని పరబ్రహ్మము సర్వత్ర వ్యాపించియున్నాడు. కావున సర్వ వస్తుగత దోషసంబంధము పరబ్రహ్మకు తప్పదు అని ఈ పూర్వపక్ష సూత్రార్థము

"వృద్ధిహ్రాస భాక్త్వ మంతర్భవా దుభయ సామంజస్యాదేవం దర్శనాచ్చ"

పృథివ్యాది స్థానములయందుఉండే పరమాత్మకు స్థానగతమైన వృద్ధిహ్రాసాది దోష, భాక్త్వము మాత్రమే, ఈ సూర్యాది దృష్టాంతములచేత నివర్తింపబడుచున్నది. ఉభయ దృష్టాన్త సామంజస్యమునుబట్టి ఈ అర్థమే నిశ్చితము ఎట్లనగా :—

''ఆకాశ మేకం హి యథా జలాధరే ష్వివాంశుమాన్''

అని దోషయుక్తములైన అనేక వస్తువులయందు, స్థితమైన ఆకాశము, వస్తుతః లేకపోయినను ఉన్నట్లుతోచే సూర్యుడు, ఈ ఉభయులను దృష్టాంతముగా గ్రహించినందున, పరమాత్మకు పృథివ్యాది దోషభాక్తముయొక్క నివర్తనమందే తాత్పర్యము, వృద్ధిహ్రాసాదులు కలిగిన వస్తువులలో కలిసిన ఆకాశమునకు వృద్ధిహ్రాసాది సంబంధము లేనట్లు, నానాకారములైన పృథివ్యాది అచేతనములయందు, చేతనులయందు, స్థితుడైన వరమాత్మ తద్గత దోషాసంస్పృడై, సర్వత్ర వర్తమానుడైనా, ఏకాకారుడై, అస్పృష్ట దోషగంధుడై, కల్యాణగుణాకరుడగుచున్నాడు. దర్శనాచ్చ-లోకమునందు సర్వాత్మనా సామ్యము లేకపోయినా వివక్షత ధర్మమాత్ర సామ్యంచేత దృష్టాంతకథనం ప్రసిద్ధమే కదా ''సింహో మాణవకః'' ఇత్యాది స్థలములయందు

"ప్రకృతైతావత్త్వంహి ప్రతిషేధతి తతోబ్రవీతిచ భూయః"

బృహదారణ్యకము అధ్యాయములో, "ద్వే వావ బ్రహ్మణోరూపే మూర్తం చామూర్త మేవ చ" ఇత్యాదికముచేత, స్థూల సూక్ష్మ రూపమనుటవలన మూర్తా మూర్త శబ్ద వాచ్యమై చిదచిదాత్మకమైన ప్రపంచమును, పరబ్రహ్మమునకు రూపముగా ప్రస్తావించి, అనంతరము ''తస్య హ వా ఏతస్య పురుషస్య యథా మహారజనం వాసః'' ఇత్యాదికముచేత ఆకార విశేషమునున్నూ ప్రతిపాదించి, పై వాక్యములో ''అథాత ఆదేశో నేతి నేతి నహ్యేతస్మా దితి – నేత్యన్యత్ పరమస్తి'' ఇతి, ''అను శబ్దముచేత పూర్వప్రకృతమైన జగద్రూపమును, విశేషరూపమునున్ను, పరామర్శించి, దానిని నిషేధించుటవల్ల, పరబ్రహ్మ మాత్రమే సత్యము మిగిలిన ప్రపంచాదికము స్వస్వరూపం తెలియని పరబ్రహ్మచేత కల్పితము కాబట్టి ఉభయ లింగత్వము బ్రహ్మమునకు కూడదు – ''అని పూర్వపక్షమును ఆశంకించి అవతరింపచేసిన ఈ

సూత్రము. దీని అర్థము ప్రకృతస్య=ద్వే వావ బ్రహ్మణో రూపే'' "తస్య హవా ఏతస్య పురుషస్య రూపం'' ఇత్యాదికముచేత ప్రస్తుతమైన విశేషముయొక్క - ఏతావత్త్వం=పరిచ్ఛేదమును ప్రతిషేధతి= నిషేధించుచున్నది (నేతివాక్యము) ఇంతియేగాని పూర్వోక్త విశేషమును నిషేధించునది కాదు. అటులైన యెడల నిత్యాపౌరుషేయమైన శ్రుతి వాక్యము భ్రాంతిజల్పితప్రాయ మగును. అతీంద్రియమైన పరబ్రహ్మమునకు ప్రమాణాంతరముచేత ప్రాప్తము కాని విశేషమును అసత్యమైనదానిని ముందు చెప్పుటయు, తరువాత నిషేధించడము అప్తమైన వేదమునకు ఉచితము కాదు.

అయినచో " నేతినేతి '' యనే వాక్యతాత్పర్య మేమనగా ''అధాత ఆదేశో నేతి నేతి'' " న హ్యేతస్మాదితి నేత్యన్య త్పరమస్తి" అధ శబ్దమునకు ఆరంభము అర్థము. అతః=పరబ్రహ్మము మూర్తామూర్త రూపము కలది అగుటవలన, ఆదేశః=ఉపదేశః, తద్విషయకమైన ఉపదేశము చేయబడుతూఉన్నది. ఇతి న = ఈవిధముగా "పరబ్రహ్మ" సర్వప్రకార విశిష్టమే కాదు అపరిచ్ఛిన్న స్వరూపము కలదికూడాను. బ్రహ్మ స్వరూపము, తద్విభూతి, తద్విగ్రహాదులు సర్వము అపరిచ్ఛిన్నము అని భావము. ఇతి నేత్యస్మా దన్యత్పరం ఉత్కృష్టం నాస్తీతి - ఏ వస్తువైననూ బ్రహ్మకు దృష్టాంతముగా చెప్పదగినది లేదు అని భావము.

తతో బ్రవీతి చ భూయః, అధ నామధేయం, సత్యస్య సత్యమితి, ప్రాణా వై సత్యం, తేషా మేత త్సత్యం - అని పూర్వోక్త విశేషముల కంటె అధికమైన జీవాంతర్యామిత్వాది విశేషములను చెప్పియున్నది. కనుక నేతి నేతి అనే నిషేధవాక్యము, పరబ్రహ్మయొక్క స్వరూపాదుల యొక్క పరిచ్ఛేదమునకు నిషేధకము, కాని, — " యః సర్వజ్ఞః " "పరాస్య శక్తిః" ''అపహతపాప్మా'' ''నిరంజనం'' ఇత్యాది శ్రుత్యంతరోక్తములైన ఉభయలింగత్వమునకు నిషేధము కాదు.

12 తదవ్యక్తమాహ హి

''శ్రుతి ప్రమాణమునకు తప్ప ఇతర ప్రమాణములకు గోచరము కాని పరబ్రహ్మమందు ప్రమాణాంతర ప్రాప్తములు కాని గుణ విభూ

త్యాదులను ఉపదేశించుట వాటినే తిరిగి నిషేధించుట కూడదు" - అని ఉపపాదించి "బ్రహ్మము ప్రమాణాంతర గోచరము కాదు"అని చెప్పుటకు ఈ సూత్రారంభము.

సూ:-తదవ్యక్తమాహ హి; తత్ = బ్రహ్మస్వరూపము, అవ్యక్తం= ప్రమాణాంతరములచేత తెలుకోదగినది కాదు అని, ఆహ హి=శాస్త్రము చెప్పుచున్నదిగదా.

న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా గృహ్యతే ఇత్యాదిగా

13 అపి సంరాధనే ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం ।

పరబ్రహ్మముయొక్క స్వరూప రూపాధికము సంరాధనే = ఉపాసనే కృతే సాక్షాత్క్రియతే । శ్రుతి స్మృతిభ్యాం ఏవం అవగమ్యతే । శ్రుతిస్మృతులు ఇలాగే చెప్పును.

"నాయమాత్మా" - "జ్ఞానప్రసాదేన" - "నాహం వేదైః"

భక్తిరూపాపన్నమైన ఉపాసనమే సంరాధన మనబడును.

14 ప్రకాశాదివచ్చావైశేష్యం ప్రకాశశ్చ కర్మణ్యభ్యాసాత్ ।

పరబ్రహ్మము మూర్తామూర్తాది విశిష్ట మని, పూర్వ సూత్రార్థమును దృఢపరచుటకే ఈ సూత్రము.

సాక్షాత్కృత పరబ్రహ్మ స్వరూపులైనవారు దేవాదులయొక్క సాక్షాత్కారమునందు జ్ఞానానంద స్వరూపము ప్రకాశించునట్లు మూర్తామూర్తాది ప్రపంచమున్ను సాక్షాత్కరించినందున పరబ్రహ్మతోపాటు మూర్తామూర్తాదులును సత్యమే ।

అట్టి సాక్షాత్కారము ధ్యానరూపమైన కర్మయందు అభ్యాసాతిశయమువలన కలుగును.

" తద్ధైతత్ ఋషిః పశ్యన్ " ఇత్యాదికము ప్రమాణము.

15 అతోఽనంతేన తథాహి లింగం

అతః = ఈ చెప్పిన హేతుసముదాయము వలన, అనంతేన = అపరిమిత కల్యాణ గుణగణములతో వైశిష్ట్యము సిద్ధము. తథాహి ఈ విధమైన ఉపపాదనముచేతనే గదా.

పరబ్రహ్మము అఖిలహేయ ప్రత్యనీకత్వ కల్యాణ గుణైకతానత్వ రూపమైన ఉభయలింగ విశిష్ట మని సిద్ధాంతము.

శ్రీమతేరామానుజాయ నమః

9 పరగత స్వీకార వైభవము

సృష్ట్యాదియందు భగవన్నిశ్వాస రూపముగా బయలువెడలి, భగవన్నాభీకమల సముద్భవుడై సమష్టి పురుషుడై హిరణ్యగర్భ శబ్దవాచ్యుడైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మకు సృష్ట్యాది కార్య పరిజ్ఞానార్థమై భగవంతునిచే నుపదేశించబడిన ఋగ్యజుస్సామాథర్వరూప వేదాఖ్యాక్షర సముదాయమే సకల ప్రమేయార్థ పరిజ్ఞానమందు ప్రధాన ప్రమాణముగా మన పూర్వులు నిశ్చయించియున్నారు. "వేదోఽఖిలో ధర్మమూలం" (వేదము లన్నియు ధర్మముల కాధారములు), "ధర్మజ్ఞ సమయః ప్రమాణం వేదాశ్చ" (పెద్దల యాచారము వేదములు ప్రమాణములు).

ప్రమేయ మనగా ప్రమాణ గోచరమైనది. ప్రమాణ మనగా "ప్రమాకరణం ప్రమాణం" అను న్యాయ సూత్రముచేత వస్తు స్వరూప స్వభావ యాథాత్మ్యజ్ఞాన మనెడి ప్రమకు అసాధారణ కారణము. ఇట్టి ప్రమాణములు అష్టవిధములని తత్తన్మత ప్రవర్తకులు చెప్పియున్నను, వైదిక సిద్ధాంత నిర్వాహకులు ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఆగమము అని ప్రమాణమును త్రివిధముగా నిరూపించి, శేషించిన పంచకమును ఈ త్రికములో నంతర్భవింపజేసి; ఇంద్రియ గోచర వస్తుపరిజ్ఞాన విషయమై ప్రత్యక్షానుమానములను, అతీంద్రియ వస్తుబోధన విషయమై ఆగమ మనెడి వేదరాశిని, ప్రమాణముగా నిష్కర్షచేసియున్నారు. "ఆదౌ వేదాః ప్రమాణం స్మృతి రుపకురుతే సేతిహాసైః పురాణైః" (వేదములు ప్రబల ప్రమాణములు. స్మృతీతిహాస పురాణంబులును ప్రమాణములు) అని పెరియభట్టరువారు ప్రసాదించియున్నారు. విధి మంత్రార్థవాదాత్మకమై, అశేష జగద్ధితానుశాసనార్థమై, భగవన్ముఖోద్గీతమైన యీ వేదరాశి స్వతఃప్రమాణ మని మీమాంసకులు నిర్ణయించియున్నారు. కర్మ బ్రహ్మరూప ప్రతిపాద్యార్థ భేదముచే భావ ద్వయ రూపముగ వ్యవహరింపబడుచు తపోమహిమ సంపాదిత తత్త్వ యాథాత్మ్యజ్ఞాన సంపన్నులైన మన్వత్రి విష్ణు హారీత

యాజ్ఞవల్క్య పరాశర పారాశర్య వాల్మీక్యాదులచేత ఉపబృంహణము చేయబడిన ఈవేదమునకు సత్త్వరజస్తమోరూప గుణత్రియాశ్రియమై భూతేంద్రియ విషయాత్మకముగా పరిణమించిన ప్రకృతిచేత బద్ధులై తిరోహిత జ్ఞానులైన చేతనులకు వారివారి గుణోద్రేకానుగుణముగ నభిలషితములైన ఉపేయములను - (ఉపేయమనగా ఫలము), ఉపేయానుగుణములైన ఉపాయములను నిరూపించి సాక్షాత్తుగాను పరంపరగాను, చేతనులను నుత్తరింపచేయుటయే ప్రధాన ప్రమేయము ఉపాయ సాధన ప్రాపక శరణాది శబ్దములు, ఉపేయ సాధ్య ప్రాప్య పురుషార్థ ఫలాది శబ్దములును, ఏకార్థ బోధకములు.

సత్త్వ రజస్తమోగుణాతిశయముచేత సాత్త్విక రాజస తామస భేదముగా వ్యవహరింపబడుచుండెడి వారికి అపేక్షింపదగిన యుపేయములు - ఐశ్వర్యము, ఆత్మానుభవము, భగవదనుభవము అని మూడు విధములు. వీనిలో ఐశ్వర్యము - 1 అప్రాప్తము 2. భ్రష్టము అని రెండు విధములు. ఇట్టి ఫలమును కోరి భగవదుపాసనను చేయువారు చతుర్విధముగా గీతాశాస్త్రమునందు చెప్పబడి యున్నారు.

శ్లో॥ చతుర్విధా భజన్తే మాం జనా స్సుకృతినోఽర్జున
ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీ చ భరతర్షభ ॥

(ఓ యర్జునుడా! ఆర్తుడు జిజ్ఞాసువు అర్థార్థి జ్ఞాని అనెడి చతుర్విధ పురుషులు పుణ్యవంతులై నన్ను సేవించుచుందురు). ఇది ఈ యుభయ విధైశ్వర్య ప్రాప్తికి సాధనము, కర్మయోగము - ఆత్మానుభవమనెడి కైవల్య సాధనము. జ్ఞానయోగము భగవదనుభవ మనెడి మహాపురుషార్థ సాధనము.

కర్మయోగ జ్ఞానయోగములచేత సహకరింపబడిన భక్తియోగము భగవచ్చరణ వరణాత్మికయైన ప్రపత్తి యని గీతాశాస్త్రమందే శ్రీకృష్ణభగవానులు వెల్లడించియున్నారు. "సర్వధర్మాన్" అను శ్లోకమును భగవచ్చరణ వరణాత్మక ప్రపదన ప్రతిపాదక మని పూర్వాచార్యులు తమగ్రంథములయందు విశదీకరించియున్నారు. శ్రీ పాంచరాత్రము సాక్షాత్ భగవన్ముఖోదిత మగుటవలన అపౌరుషేయ

ము లైన వేదములతో పాటు ప్రబల ప్రమాణ మని అస్తికజనులు నిశ్చయించియున్నారు కదా.

వేదాంత సూత్రములలో పాంచరాత్ర శాస్త్రవిషయమై సాంఖ్యాది తంత్రములతోపాటు అప్రామాణ్యమును శంకించి అతిశంకా హేతువులని నిరసించి, పాంచారాత్ర ప్రామాణ్యమే పూర్ణముగా స్థాపించబడియున్నది కదా. ఇట్టి పాంచరాత్రమందలి అహిర్బుధ్న్య సంహితాదులు ప్రపత్త్యుపాయమే మోక్షమునకు ముఖ్యసాధన మని చెప్పుచున్నవి.

శ్లో॥ అవన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే మహావిశ్వాస పూర్వకం ।
తదేకోపాయతా యాచ్ఞా ప్రపత్తి శ్శరణాగతిః ॥

(మహావిశ్వాసముతో ప్రపత్తిని చేసిన భక్తుని యభీష్టము అసాధ్యమైనదైనను సుసాధ్యమునుగా చేయును)

శ్లో॥ అహమస్మ్యపరాధానా మాలయోఽకించనోఽగతిః ।
త్వ మేవోపాయభూతో మే భవేతి ప్రార్థనా మతిః ॥
శరణాగతి రిత్యుక్తా సా దేవేఽస్మిన్ ప్రయుజ్యతాం ॥।

(నేను పెక్కుపాపముల జేసితిని. నాకు దిక్కు లేదు. నీవే నాకు దిక్కు. అని భగవంతుని విషయమై ప్రపత్తిని చేయుము)

శ్లో॥ ఆనుకూల్యన్య సంకల్పః ప్రాతికూల్యస్య వర్జనం ।
రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో గోప్తృత్వ వరణం తథా ॥
ఆత్మనిక్షేప కార్పణ్యే షడ్విధా శరణాగతిః ॥।

(అనుకూలమైనవానిని గ్రహించుట, ప్రతికూలములను విడుచుట, రక్షించు ననెడి నమ్మకము, రక్షకత్వకమును కోరుటయు, ఆత్మ నిక్షేపము, కృపణత్వము - అనెడు ఆరు విధములు గలది శరణాగతి).

ప్రపత్తి శబ్దము ప్ర అనెడి ఉపసర్గ పూర్వకమైన "పద గతౌ" అనెడి ధాతువుపైన భావార్థక క్తిన్ ప్రత్యయాంతముగా నుత్పాదితమై భగవదుపాయత్వ స్వీకారరూపమైన శరణాగతియను మోక్షోపాయ

విశేషమును వచించునది, భగవదుపాయత్వ స్వీకారరూపమైన శరణాగతిని మోక్షోపాయ మని చెప్పుట మోక్షహేతువైన భగవత్ప్రసాదము ఉపాయ మగుటచేతనే కదా.

భక్త్యాదులకు చెప్పిన మోక్షోపాయత్వమున్ను ఈ విధమైనదే.

"భక్తిప్రపత్తిభ్యాం ప్రీత స్స ఏవ మోక్షోపాయః"
(భక్తిప్రపత్తులచే ప్రీతుడైన భగవంతుడే మోక్షమునకు ఉపాయము)

అనెడి శ్రీభాష్యకార శ్రీసూక్తి యీ విషయమై యనుసంధించ దగినది. స్వీకార స్వరూపమును విచారించిన – స్వీకారము రక్ష్యాపేక్షా ప్రతీక్షకుడైన భగవంతునియొక్క రక్షకత్వానుమతి రూపమై క్షీరపానాభిలాష కలిగిన రోగికి నౌషధముగా వైద్యునిచే నుపదేశింపబడిన క్షీరపానమువలె, ఆచార్యోపదిష్ట రహస్యత్రయార్థ పరిజ్ఞానముచేత త్యాజ్యోపాదేయ విభాగము చేసియున్న ముముక్షువునకు రాగప్రాప్తమై శేషత్వ స్వరూపానురూపమైన వానికి కాయిక మానసిక వ్యాపార విశేషాన్యతమ మని లోకాచార్య ప్రభృత్యస్మదాచార్యుల పర్యంతము నిరూపించియున్నారు. కనుక స్వీకారమును ఉపాయ మనుట వలన భగవదుపాయత్వమునకు భంగము లేదు.

ఇట్టి స్వీకారము స్వగత స్వీకార మనియు పరగత స్వీకార మనియు ద్వివిధము. స్వగత స్వీకార మనగా —

" ఈశ్వరస్య చ సౌహార్దం యదృచ్ఛాసుకృతం తథా।
విష్ణోః కటాక్ష అద్వేష ఆభిముఖ్యం చ సాత్త్వికైః ॥
సంభాషణం షడేతాని ఆచార్య ప్రాప్తి హేతవః ॥ "

(ఈశ్వరుని ప్రేమయు, అనుషంగిక సుకృతము, భగవత్కటాక్షము, భగవంతుని విషయమై ద్వేషములేకయుండుట, భగవంతుని యందనుకూలత, యోగ్యులతో సంభాషించుట అను నీయాఱును ఆచార్య ప్రాప్తికి కారణములు). అనెడి శ్రీపాంచరాత్ర వచనరీతిగా ఈశ్వర సౌహార్దాది కారణ పరంపరచేత ఆచార్యాశ్రయణము కలిగి తదుపదిష్ట రహస్యత్రయ జ్ఞానమువలన త్యాజ్యోపాదేయ జ్ఞాన

సంపన్నుడై లక్ష్మీపురుషకార పురస్కరణము కలిగి వాత్సల్య స్వామిత్వాది కల్యాణగుణ విశిష్టుడైన శ్రియఃపతియొక్క చరణారవిందయుగళమును మోక్షోపాయముగా వరించుట. ఇదియే ప్రపత్తియనబడును. ఈ ప్రపత్తి మోక్షోపాయముగా మోక్ష శాస్త్రములయందు చెప్పబడియున్నను శరణ్యుడైన భగవంతుని ప్రభావముచేత సకల ఫలప్రదత్వ శక్తి కలది కనుక సకల ఫలార్థులున్నూ ఈ ప్రపత్తిని చేసి తమ తమ యభీష్టములను పొందుచున్నారు. ఇందువలననే ప్రపత్తికి అధికారినియతి ఫలనియతి లేదని శ్రీవచనభూషణ రహస్యమందు ప్రసాదించినారు. అయినను ప్రపత్తికి మోక్షదానమందే తాత్పర్యమని పెద్దల సంప్రదాయము. ఈ స్వగత స్వీకారము ప్రాయికము. ఇందుల విశేషములు అష్టాక్షరోపదేశ గమ్యములును అతిరహస్యములును గాన నింతకంటె వివరింప బూనుకొనలేదు.

పరగత స్వీకార మనగా ఉపదేశ యోగ్యత లేని అచిత్తులను ఆచిత్ప్రాయులను గూడ నుజ్జీవింపచేయుటకు గాను నిరవగ్రహానుగ్రహ పరిపూర్ణుడైన భగవంతునియొక్క తదుజ్జీవనార్థ సంకల్ప జనితమైన కటాక్షవిశేష పూర్వక మదీయతాభిమానరూపమైనది ఇది క్వాచిత్కము.

ఈ పరగత స్వీకారము కఠ ముండకోపనిషత్ ప్రతిపాదితమై వేదపురుషన కత్యంతాభిమతము. దీనికధికారులును నరుదుగానుండురు కావుననే శ్రీవచనభూషణమందు శిరియతిరువడిని, శ్రీ గుహప్పెరుమాళ్ళును పరగత స్వీకార పాత్రులనుగా ప్రసాదించినారు. శ్రీ ఎంబెరుమానార్లవారి కాలమందేమి తరువాత నేమి పరగత స్వీకారము ప్రసిద్ధమై చేతనోత్తారక మగుచుండెడిది. ఇంతయేల :—

ఎంబెరుమానార్లవారి తిరువుళ్లమును విచారించగా స్వగత స్వీకారపరులైన అస్మదాదులమున్నూ స్వగత స్వీకారాధికార సంపాదక విశ్వాసాది లోపముచే పరగతస్వీకార బలముచేతనే ఉజ్జీవింప తగియున్నాము.

ఈ పరగత స్వీకారము భగవంతునియందు వలె ఆచార్యుని యందును ప్రపిద్ధమే కనుక అధికారపూర్తి విరహితులమైన అస్మదాదు

లకును అస్మదాచార్యానుష్ఠితమైన పరగత స్వీకారమే ఉజ్జీవన హేతువనుటకు సందియములేదు.

"పితామహం నాధమునిం విలోక్య ప్రసీద"
(మా తాతగారైన నాధమునులను చూచియైనను నన్ను కటాక్షించుము)
అని ఆళవందారులు సాయించి యున్నారు కదా.

"పశుర్మనుష్యః పక్షివా యే చ వైష్ణవ సంశ్రయాః ।
తేనైవ తే ప్రయాస్యంతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥"
(విష్ణుభక్తుల నాశ్రయించిన పశువులు గాని మనుష్యులు గాని పక్షులుగాని వారితోకూడ శ్రీవైకుంఠమును పొందును)

"బాల మూక జడాంధాశ్చ పంగవో బధిరాస్తథా ।
సదాచార్యేణ సందృష్టాః ప్రాప్నువంతి పరాం గతిం ॥"
(బాలురును మూగవారును మూఢులును గ్రుడ్డివారును కుంటివారును చెవిటివారును సదాచార్యునిచే కటాక్షింపబడినవారగుచు పరమపదమును పొందుచున్నారు)

"గురుణా యోఽభిమన్యేత గురుం వా యోఽభిమన్యతే ।
తావుభౌ పరమాం సిద్ధిం నియమా దుపగచ్ఛతః ॥"
(గురుశిష్యు లన్యోన్యాభిమానము కలవారై ఉత్తమలోకమును పొందుచున్నారు).

ఇత్యాది పరగత స్వీకార ప్రమాణవచనములు శ్రీవచనభూషణమునందు ఉదాహరించబడియున్నవి. ఈ విషయమై యాళ్వార్ల దివ్య సూక్తులున్ను ప్రమాణములుగా నున్నవి. ఈ విషయమున నింతకంటె యుపపాదింపతగిన యంశములు ఉపదేశ గమ్యములు : కాన పత్రికలో వ్రాయుట విరమించినారము.

గనుక ఉజ్జీవనాపేక్ష గలవారందరు జ్ఞాన భక్తి వైరాగ్య సంపన్నులైన యాచార్యుల నాశ్రయించి తదభిమాన పాత్రులై స్వాభీష్ట ఫలసిద్ధిని పొంది సంసార మహాంభోధిని తరించి సుఖింతురు గాక.

శ్రీరస్తు
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమ ద్వరవర మునయే నమః
శ్రీగోపాలకృష్ణ మహాగురువే నమః

ఆధ్యాత్మిక వ్యాసమాలా

(సంస్కృత విభాగః)

1. వేదాధ్యయన ఫలం అక్షరరాశి గ్రహణమ్

శ్లో॥ శ్రీ భాష్యకారైః శ్రీమద్భిః రామానుజ మునీశ్వరైః।
శ్రీ భాష్యేఽధ్యయనం ప్రోక్త మక్షర గ్రహణాత్మకమ్।
స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్య ఇతి శ్రుతే రర్థోఽయ మేవ హి।
అధ్యయన మాత్రవత ఇత్యుక్తం బాదరాయణైః॥
అతోఽర్థజ్ఞానఫలతా మధీతే స్తాంత్రికోదితాం।
శాస్త్రానారంభ హేతుత్వా దుపేక్ష్య యతిపుంగవః॥
వేదశాస్త్రోదితాం తస్యాః అక్షర గ్రహణాత్మతాం।
సిద్ధాంతయన్ తదంగత్వ ముపనీతేః స్ఫుటం జగౌ॥ తథాహి
యద్యధ్యయన మర్థస్య జ్ఞానపర్యంత ముచ్యతే।
తదా స్యాత్ బ్రహ్మమీమాంసా శాస్త్ర స్యారంభణీయతా॥

ఏతత్ శ్లోకార్థ వివరణం :

యది "స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్య" ఇత్యాది శ్రుతివాక్య విహిత మధ్యయనం అర్థజ్ఞానపర్యంత మిత్యంగీక్రియతే తదా వేదాంతాధ్యయనస్యాపి వేదాంతార్థజ్ఞాన పర్యంతతాయాః సిద్ధత్వేన, 'అధీత్య స్నాయాత్; ఆచార్యకులా ద్వేదమధీత్యాభిం సమావృత్యే'త్యాది వాక్యవిహిత స్నాన యజ్ఞాది కర్మణాం తద్వాక్యార్థ జ్ఞానమివ ఉపనిషద్వాక్యసిద్ధ బ్రహ్మజ్ఞాన మపి' యజ్ఞాది కర్మశేషం భవేత్. వేదాంత శాస్త్రస్థ 'బ్రహ్మాత్మ

శబ్దయోః సామానాధికరణ్యస్య 'అయ మాత్మా బ్రహ్మే'త్యాది శ్రుతివాక్యసిద్ధతయా, బ్రహ్మ చఆత్మాచ ఏకఏవ పదార్థః ఇతి, బ్రహ్మజ్ఞానం ఆత్మజ్ఞాన మేవ భవతీతి ఆత్మజ్ఞానస్య యథా కర్మ శేషత్వం తథా ద్వారభూతస్యాత్మ నోఽపి కర్మ శేషత్వం భవేత్. "వ్రీహీభిర్యజేత" ఇతి వాక్యవిహిత ప్రోక్షణస్యాపి యాగకర్మ శేషత్వం మీమాంసకై రభ్యుపగమ్యతే. సముద్ర ధ్యానాది వాక్యేషు- "సముద్ర ధ్యానం అదృష్టద్వారా కర్మ శేష మితి సముద్రస్య యథా న కర్మ శేషత్వం తద్వ దాత్మజ్ఞానస్య కర్మ శేష త్వేఽపి ఆత్మా న కర్మ శేషః-" ఇతి న వాచ్యమ్। తత్ర సముద్రస్య కర్మ శేషత్వం అంగీకృతం-అత్రతు కర్తృత్వేన ఆత్మనః కర్మ శేషత్వస్య క్లృప్త తయా తస్యైవ ద్వారత్వం సంభవతీతి అదృష్టద్వార కల్పన మయుక్తమితి ద్వారభూత ఆత్మాపి కర్మ శేష ఇతి భవేత్.

తథాచ కర్తృత్వేన కర్మ శేష ఆత్మా జీవఏవ న తద్విలక్షణం బ్రహ్మేతి వేదాంతానాం జీవపరత్వేన తద్విలక్షణ బ్రహ్మ విచార రూపం బ్రహ్మమీమాంసా శాస్త్ర మనారంభణీయ మేవ భవేత్. యది ఫల ప్రదస్యైవాత్మనః కర్మ శేషత్వేన తస్యచ కర్త్రానుష్ఠాతు రాత్మనో విలక్షణత్వేన తద్విచార రూపం- శాస్త్రం ఆరంభణీయ మిత్యుచ్యతే. తదుక్తమేవ, కిన్తుతథావక్తుం న శక్యతే పూర్వపక్షిభిః। జీవవిలక్షణస్య ఫలప్రదస్యాత్మనోఽనంగీకారాత్.

కర్తృభూత- ఆత్మ ద్వారైవ జ్ఞానస్య కర్మశేషత్వే వక్తవ్యే తదన్యాత్మకల్పనం పూర్వపక్షమతే అనుచితం। అతః ప్రాభాకరమత మవలంబ్య అధ్యయనస్య అర్థజ్ఞానపర్యం త కథనే మీమాంసా శాస్త్రేఽనారంభణీయతా దోషోభవతీతి తన్నిదానేన శాస్త్రారంభణీయత్వ సిద్ధ్యర్థం అధ్యయనస్య "అక్షరాశి గ్రహణ మాత్ర పర్యంతతాం శ్రీభాష్యకారాః అను జగృహుః। తద్విషయేఽయం శ్రీభాష్యసూక్తిః-

"ప్రథమం తావత్ స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్య ఇతి అధ్యయనేనైవ స్వాధ్యాయ శబ్దవాచ్య వేదాఖ్య-అక్షరరాశేః గ్రహణం విధీయతే। తచ్చాధ్యయనం కిం రూపం?. కథంచ కర్తవ్యం?. ఇత్యపేక్షాయాం 'అష్టవర్షం బ్రాహ్మణ ముపనయీత-త మధ్యాపయేత్"

'శ్రావణ్యాం ప్రోష్ఠపద్యాం వా ఉపాకృత్య యథావిధి।
యుక్తః ఛందాంస్యధీయీత మసాన్ విప్రోర్థ పంచమాన్"

ఇత్యాది వ్రతనియమ విశేషోపదేశైశ్చ అపేక్షితాని విధీయన్తే। ఏవం సత్సంతానప్రసూత సదాచారనిష్ఠాత్మగుణోపేత వేదవిదాచార్యోపనీతస్య వ్రతనియమ విశేషయుక్తస్య ఆచార్యోచ్చారణానూచ్చారణరూపం అక్షరరాశి గ్రహణఫలం అధ్యయనమిత్యవసీయతే" ఇతి॥

ఏతత్పూర్వార్థ విచారే కృతే 'స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః' ఇత్యాది వాక్యవిహితం అధ్యయనం, "వేదమేవ జపే న్నిత్యం" 'అధీతమపి యో వేదం' ఇతి వచనప్రతిపాదిత 'జపధారణాధ్యయన' భిన్నం 'అష్టవర్షం బ్రాహ్మణ ముపనయీత-త మధ్యాపయేత్' "శ్రావణ్యాం ప్రోష్ఠపద్యాం వా" ఇతి వచనేన, కాలవిశేషారంభయోగ్యం" ఆద్యే త్వధయనే నైవ కాచి దస్తి ఫలశ్రుతిః।

ధారణే జపయజ్ఞే చ యా సాప్యేవం నిరాకృతా॥

ఇతి ఫల విశేష రహిత మక్షరరాశి గ్రహణమాత్రఫలం అధ్యయనం ఇతి స్ఫుటం ప్రతిభాతి. ఏవం అధ్యయనస్య అర్థజ్ఞానపర్యంతతాం విహాయ అక్షరరాశి గ్రహణ మాత్రఫలత్వస్య సిద్ధాంతీకరణేన బ్రహ్మమీమాంసాశాస్త్ర మారంభణీయం భవతీతి శ్రీసుదర్శన గురవః-తదీయమిదం వ్యాఖ్యానమ్.

'అధ్యయనస్య అక్షరరాశి గ్రహణపర్యంతత్వే అర్థజ్ఞానస్య అనుష్ఠాన శేషత్వాభావేన కర్మసు కర్తృభూత జీవాత్మాతిరిక్త

ఆత్మ ప్రతిపాదన సంభవాత్ ప్రామాణిక పరమాత్మ విచారరూపం శాస్త్ర మారంభణీయం స్యాదితి అతోఽధ్యయనవిధి ర్నిరూప్యతేఇతి.

"తత్త్వ మస్యా"ది శ్రుతీనాం జీవబ్రహ్మైక్య ప్రతిపాదనతత్పరా శ్శంకరాదయః నిరీశ్వర మీమాంసకానాం మత మవలంబ్య స్వాధ్యయనస్య అర్థజ్ఞానపర్యంతతాం సిద్ధాంతీచక్రుః। జీవబ్రహ్మ భేదస్య ఉపబృంహ్యోపబృంహణప్రమాణవచన సిద్ధతయా తద్విచారరూప మీమాంసాశాస్త్రారంభణీయత్వోపయోగిత్వేన మీమాంసక మత ముపేక్ష్య అధ్యయన మక్షరగ్రహణమాత్రఫలక మితి నిరణైషుః శ్రీమద్భగవద్రామానుజ యతివరాః॥

—○—

శ్రీరస్తు

2. వేదాధ్యయనస్యాంగ ముపనయనమ్

అక్షరరాశి గ్రహణమాత్ర ఫలకతయా సిద్ధాంతితస్వాధ్యయనస్య ఉపనయన మంగమితి శ్రీభగవద్రామానుజార్య సిద్ధాంతః। ఉపనయనం అధ్యాపనాంగమితి ప్రాభకరమతం. కౌమారిలాస్తు ఉపనయనం అధ్యయనాంగ మిత్యేవ సిద్ధాంతీ చక్రుః। ఉభయపక్ష ప్రమాణ - ఔచిత్య నిరూపణేన శ్రీరామానుజార్య సిద్ధాంతః ప్రతిపాద్యతే-

"అష్టవర్షం బ్రాహ్మణ ముపనయీత, త మధ్యాపయేత్"

ఇతి శ్రుత్యా, అధ్యాపనస్య ఉపనయన మంగ మితి, అధ్యాపనం చ అధ్యయనార్థమితి ప్రతీయతే ఇతి-

'ఉపనీయ తు యశ్శిష్యం వేద మధ్యాపయేత్ ద్విజః।
సకల్పం సరహస్యం చ తమాచార్యం ప్రచక్షతే' ఇతి

ఉపబృంహణ వచనే క్త్వా ప్రత్యయ శ్రుత్యా చ ఉపనయనం అధ్యాపనాంగ మితి ప్రాభాకరాః।

"ద్వాదశాహేన ప్రజాకామం యాజయేత్-
అన్నాద్యకామం యాజయేత్
నిషాదస్థపతిం యాజయేత్"

ఇత్యాది విహిత యాజనమివ ద్రవార్జనాద్యర్థతయా అధ్యాపన మపి రాగ ప్రాప్తతయా న విధేయమితి; అధ్యాపనే అధికారి విశేషో న శ్రుత ఇతి చ ఉపనయీతేతి విధిః అధ్యయనాంగం ఉపనయనం విదధాతీతి; 'ఉపనీయ తు య శ్శిష్యం' ఇతి వచనం గుర్వాది నామవిధాయక ప్రకరణస్థతయా ఆచార్య నామవిధాన తాత్పర్యకం, నతు అధ్యాపనాంగోపనయన విధాయకం ఇతి సిద్ధాంతినః।

"బ్రాహ్మణ ముపనయీతేతి శ్రుతౌ బ్రాహ్మణ మితి ద్వితీయా శ్రుత్యా 'ఉపనయీత' ఇతి నిహితస్య ఉపనయనస్య మాణవక శేషత్వం అవగతం। అధ్యయనం చ మాణవకగతం, అతః మాణవక శేష ముపనయనం తద్గతాధ్యయనస్యాపి శేష మితి అంతరంగ బహిరంగన్యాయేన ఉపనయన మధ్యయనాంగమితి తేషాం అభిప్రాయః।

యద్య ప్యంతరంగత్వం లింగరూపం. ఉపబృంహణవచనే 'క్త్వా' శ్రుతిః స్థితా. శ్రుతి లింగాదిభిః అర్థనిరూపణే కర్తవ్యే ఽ విలంబిత ధీ హేతుతయా పారదార్బల్య మంగీకృతమ్. తస్మా దంతరంగత్వరూప లింగాత్ క్త్వాశ్రుతే రవిలంబిత ధీ హేతుతయా 'క్త్వా' శ్రుతిసిద్ధ ముపనయన స్యాధ్యాపనాంగత్వం ఇత్యుచ్యతే తన్నోచితం. అంతరంగత్వస్య ప్రత్యక్ష శ్రుతిసిద్ధతయా బలవత్తరత్వా దవలంబిత ధీహేతుత్వం। 'క్త్వా' శ్రుతేః స్మృతివచనస్థత్వేన మూలభూత శ్రుతివచన సాపేక్షత్వాత్, అనువాద వచనస్థత్వేన విధ్యంతర సాపేక్షత్వాచ్చేతి, విలంచిత ధీహేతుత్వం చ సిద్ధమ్.

శ్రుత్యాదిషు పర దౌర్బల్య హేతుః విలంబిత ధీహేతుత్వ మేవేత్యుక్తం. విలంబిత ధీహేతోః శీఘ్ర ధీహేతుః బలీయాన్ ఇతి. అతః క్త్వా శ్రుతేః ఉభయథా విలంబిత ధీహేతుత్వాత్ దౌర్బల్యమితి. అవిలంబిత ధీహేతోః అంతరంగత్వ రూప లింగ స్యైవ ప్రబలతయా ప్రత్యక్ష శ్రుతి సిద్ధేనాంతరంగేణ, ఉపనయన మధ్యయనాంగ మితి ప్రామాణికాంః। అపిచ "బ్రాహ్మణ ముపన యీత" తి శ్రుతివాక్యే "ఉపనయీత" త్యాత్మనేపదం క్రియా ఫలస్య కర్తృగామిత్వాభావేఽపి "ణీఞ్" ధాతోః ఆత్మనేపద విధాయక సమ్మాన సూత్రవిహితం. అతః ఉపనయన క్రియాఫలస్య అధ్యయనస్య మాణవక గామిత్వేన ఆచార్యరూప కర్తృగామిత్వా భావేఽపి 'ఉపనయీత' త్యాత్మనేపదం సిద్ధ్యతి. అతః ఉపనయనం అధ్యయనాంగమితి॥

యది ఉపనయన మధ్యాపనాంగం తదా ఉపనయన క్రియా ఫలస్య అధ్యాపనస్య ఆచార్యరూప కర్తృగామిత్వేన ణీఞ్ ధాతోః ఞిత్వేన "స్వరితఞితః" ఇతి సూత్రేణైవ ఆత్మనేపదే ప్రాప్తే; 'ణీఞ్' ధాతోః ఆచార్య కర్తృకాత్ ఆత్మనేపద విధానార్థం 'సంమాననేతి' సూత్రారంభః వ్యర్థః స్యాత్.

అతః సూత్రారంభ సార్థక్యాయ క్రియాఫలస్య కర్తృగామి త్వాభావ మంగీకృత్య అకర్త్రభిప్రాయార్థోఽయం ఆరంభః ఇతి వృత్తికారాదయః। అతః నాధ్యాపనాంగం ఉపనయన మితి.

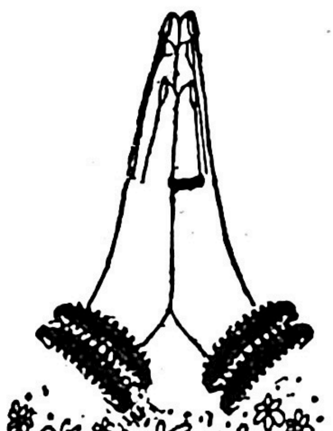
అత్ర 'స్వరిత' ఇతి సూత్రం కర్త్రభిప్రాయ నియమే ప్రవ ర్తతే। 'సంమానన' సూత్రం క్రియాఫలస్య కర్త్రభిప్రాయత్వే తదభావే చ, ప్రవర్తతే ఇతి ఏతత్సూత్రారంభస్య న వైయర్థ్యం. అతోఽత్రోపనయన క్రియాఫలస్య మాణవకగామిత్వే వా ఆచార్యగామిత్వే వా ఆత్మనేపద మవిరుద్ధమిత్యుపనయనమధ్యా

పనాంగ మేవ భవతీతి కేచిత్। స్వరితేతి సూత్రే తాదృశ నియమాంగీకారేఅగ్నీనాదధీతేత్యత్ర, ఇతరో ధాఞ్ ధాతోః ఆత్మనేపదం న స్యాత్। తత్ర క్రియాఫలస్య కర్తృగామిత్వే నియమాభావాత్। ఆధాన క్రియాఫలస్య ఆత్మగామిత్వస్యాపి సిద్ధాంతే అంగీకారాత్। యది తత్ర కర్త్రభిప్రాయ నియమః కర్త్రన్య చేతనగామిత్వాభావరూపః ఇత్యంగీక్రియతే తదా "అగ్నీనాదధీతే"త్యత్ర ఆత్మనేపద ప్రాప్తావపి"ఋత్విజో వృణీతే"ఇత్యత్ర ఋత్విగ్వరణ క్రియాఫలస్య ఋత్విగ్యజమానోభయగామిత్వే కర్త్రన్య చేతనగామిత్వాభావరూప కర్త్రభిప్రాయ నియమో నాస్తీతి తత్రాత్మనేపదం న స్యాత్,తస్మాద్యధోక్త ఏవ సూత్రార్థ ఇతి,"స్వరితేతి'సూత్రేణైవ "ఉపనయీతేత్యత్ర ఆత్మనేపదం నిష్పాద్య మితి క్రియాఫలస్య కర్తృగామిత్వే ఏవ తత్సూత్రం ప్రవర్తతే ఇత్యుపనయన క్రియాఫలం అధ్యయనం మాణవకగతం నతు కర్తృగతం, ఇత్యుపనయనంఅధ్యయనాంగ మేవేతి సిద్ధాంతః

కౌమారిలా అపి తథైవ సిద్ధాంతీచక్రుః॥

శ్లో॥ శ్రీరామానుజ యోగీంద్ర సిద్ధాంత పరిశీలనాత్॥
అంగ మధ్యయన స్యోపనీతి రిత్యుపవర్ణితమ్॥

—○—

శ్రీరస్తు

3. సగుణ నిర్గుణ శ్రుత్యర్థ సమన్వయః

శ్లో॥ శ్రీరామానుజ సిద్ధాంత మనుసృత్య పరాత్మనః।
గుణేషు తన్నిషేధోక్తి సామంజస్యం నిరూప్యతే॥

శ్లో॥ అద్వైతిన స్త్వపచ్ఛేద న్యాయాత్ తాంత్రిక సంమతాత్।
నిర్గుణశ్రుతి బాధ్యత్వ మూచిరే సగుణశ్రుతేః॥

శ్లో॥ అపచ్ఛేద నయే తత్ర పూర్వా ద్బలవ దుత్తరమ్।
ఇతి సిద్ధాంతితం తద్వత్త్ర పూర్వత్వం సగుణశ్రుతేః॥

శ్లో॥ ప్రకల్ప్య నిర్గుణశ్రుత్యా తస్యాబాధ్యత్వ మూచిరే।
ప్రసక్తిమూలకత్వాచ్చ నిషేధస్య గుణశ్రుతేః॥

శ్లో॥ పూర్వత్వం నిర్గుణశ్రుత్యాః పరత్వం తై ర్నిరూపితం।
తంత్ర షష్ఠాధ్యాయపాదే పంచమే షోడశోత్తరైః॥

జ్యోతిష్టోమే శ్రూయతే-యది బహిష్పవమానం ప్రసర్పతాం ప్రతిహర్తాఽపచ్ఛిద్యాత్-సర్వవేదసం దద్యాత్-యద్యుద్గాతాపచ్ఛిద్యాత్-అదక్షిణం యజ్ఞం ఇష్ట్వా, తేన పునర్యజేత, తత్ర తద్దద్యాత్ యత్పూర్వస్మిన్ దాస్యన్ స్యాత్ ఇతి. అస్యాఽయమర్థః-

ప్రాతస్సవనే బహిష్పవమానేన స్తోష్యమాణాః ఋత్విజః శాలాయాః పురః ప్రసర్పంతి। పంచర్త్విజ స్సమన్వారబ్ధాః ప్రసర్పంతి। అధ్వర్యుం ప్రస్తోతాన్వారభతే। ప్రస్తోతారం ప్రతిహర్తా। ప్రతిహర్తార ముద్గాతా। ఉద్గాతారం బ్రహ్మా। బ్రహ్మాణం యజమానః ఇతి క్రమేణ. తదనీం ఏకస్య పృష్ఠతోఽన్య ఇత్యేవం క్రమేణ పిపీలికాపంక్త్యాకారేణ గంతవ్యమ్। తత్ర పురతో గంతుః కచ్ఛం గృహీత్వైవ పృష్ఠతః అన్యః గచ్ఛేత్। ఏవం సతి

ప్రమాదా దుద్గాత్రా గృహీతం కచ్ఛం యది ముంచేత్ - తదా దక్షిణా మదత్వా ప్రారబ్ధో యజ్ఞ స్సమాపయితవ్యః। తం సమాప్య పునరపి సయజ్ఞః అనుష్ఠేయః। తస్మి న్ననుష్ఠానే పూర్వ నిర్దిష్టం ద్రవ్యమే వదక్షిణాత్వేన దద్యాత్।

యది ప్రతిహర్తా ప్రస్తోతుః కచ్ఛం ముంచేత్ తదా తస్మిన్నేవ ప్రయోగే సర్వస్వం దక్షిణాత్వేన దద్యాత్। యదా ఉద్గాతృ ప్రతిహర్తారా యుగపదేవ ముచేతాం తదనీం ఉక్తం ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తం విహన్యేత। ఏకైక కర్తృక మపచ్ఛేదద్వయం ప్రాయశ్చిత్త ద్వయనిమిత్తం శ్రుతమ్. అయం తూభయకర్తృకోఽపచ్ఛేదః నైకేన వ్యపదేష్టుం శక్యః.అతోఽత్ర నిమిత్తాదిషు తావత్ ప్రాయశ్చిత్తం నాస్తీతి పూర్వః పక్షః।

ఉభయోః (ఉద్గాతుః-ప్రతిహర్తుః) యుగప దపచ్ఛేదేఽపి అపచ్ఛేదద్వయం ప్రాయశ్చిత్త నిమిత్త మస్తి; ఏకకాలికత్వాత్ ఏకాపచ్ఛేద భ్రాన్తిః। తస్మాత్ తత్ర ప్రాయశ్చిత్త మస్తీతి సప్తదశాధికరణార్థః।

అనంతరం అష్టాదశాధికరణే ఉభయ కర్తృకస్య అపచ్ఛేద ద్వయస్య ఏకకాలికత్వే అదక్షిణాత్వ సర్వస్వదానయోః విరుద్ధత్వేన ప్రాయశ్చిత్తద్వయోఽసంభవం పూర్వపక్షీకృత్య ప్రయోగభేదన ఉభయ ప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానం కుర్వీతేతి సిద్ధాంతితమ్। అనంతరం అధికరణద్వయేనఉద్గాతృ ప్రతిహర్త్రో రుభయోః క్రమేణాపచ్ఛేదే అసంజాత విరోధిత్వేన పూర్వస్య ప్రాబల్యం శ్రుతిలింగాదీనా మివ వివక్షిత మితి పూర్వాపచ్ఛేద ప్రాయశ్చిత్త మేవానుష్ఠేయ మిత్యాశంక్య శ్రుతిలింగాదిషు ఉత్తరోత్తరస్య పూర్వపూర్వ సాపేక్షత్వేన పూర్వాపేక్షయా ఉత్తరస్య దౌర్బల్యం అంగీకృతమ్। అత్రతుతు ప్రాయశ్చిత్త జ్ఞాన ద్వయస్య పరస్పర

నిరపేక్షత్వేన పూర్వం బాధిత్వైవ పర ముత్పద్యతే ఇతి పదాపచ్ఛేద ప్రాయశ్చిత్తం వా పూర్వపక్ష ముత్ప్రేక్ష్య పూర్వస్యైవ ప్రాబల్యం ఇతి సిద్ధాంతితమ్। అపచ్ఛేద పూర్వాపరశాస్త్రయోః పౌర్వాపర్యం ప్రమిత్యుత్పత్తి క్రమాత్-న పాఠక్రమాత్-ఏకస్మిన్నేవ పౌర్వాపర్యేణాపచ్ఛేదే పూర్వస్య ప్రాయశ్చిత్తశాస్త్రస్య దౌర్బల్యం పరస్య ప్రాబల్యం చ కర్మమీమాంసాయాం ఉక్తం- "పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్యం ప్రకృతవ దితి"॥

అత్ర అసంజాతవిరోధిత్వేన పూర్వముదయాత్ పూర్వస్య ప్రాబల్యం, పరస్య ప్రతిపక్షతయైవ ఉదయాత్ దౌర్బల్యమితి పూర్వః పక్షః ఇతి శ్రీభాష్య గురుపూర్వాపక్ష శ్రుతప్రకాశికాయాం శ్రీసుదర్శనసూరిభిః ఉక్తమ్। ఏవం పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్య నిరూపకం తాంత్రిక మపచ్ఛేదన్యాయ ముపజీవ్య వేదాంతేష్వపి నిషేధస్య విధిపూర్వకత్వేన గుణప్రసంజకానాం సగుణశ్రుతీనాం తన్నిషేధకానాం నిర్గుణ శ్రుతీనాం చ పౌర్వాపర్యం వివక్ష్య, భేదశ్రుతీనాం అభేదశ్రుతిభి రివ నిర్గుణశ్రుతిభిః సగుణ శ్రుతీనాం బాధ్యత్వ మంగీకృత్య "పరం బ్రహ్మ నిర్గుణం" ఇతి వ్యభావయన్ అద్వైతినః.

శ్రీభగవద్రామానుజమునయస్తు విశృంఖల జ్ఞానసంపూర్ణ భగవదాత్యంతికకింకర శేషసూర్యవతారతయా ఋషేరభిప్రాయం ఋషిరేవ వేత్తు మర్హతి ఇత్యభియుక్తోక్తరీత్యా నిఖలవేదాంత తత్త్వార్థం సమ్యక్ పరిశీల్య సగుణ నిర్గుణవాక్యయో రుభయోరపి శ్రుతిత్వేన ఉదితానుదిత హోమప్రతిపాదక శ్రుత్యోరివ ప్రామాణ్యస్య అనపోద్యతయా-ఏకేన అన్యస్య బాధ్యత్వకల్పన మయుక్తమితి-మన్వానాః, ఉభయవాక్యానాం విషయవ్యవస్థాం కృత్వా, "న హింస్యాత్ సర్వా భూతాని" "అగ్నిషోమీయం పశు మాలభేత" ఇత్యత్రేవ ఉత్సర్గాపవాద న్యాయం ఆశ్రిత్య" అపహత

పాప్మా విజరో విమృత్యుః" ఇత్యాది శ్రుతివాక్య సహకారేణ
గుణసామాన్య నిషేధక శ్రుతివాక్య ప్రతిపన్న హేయగుణ వ్యతి
రిక్త మంగళగుణ బోధకత్వం సగుణశ్రుతీనాం నిశ్చిత్య- 'పరం
బ్రహ్మ అఖిల హేయప్రత్యనీక కల్యాణగుణైకతాన మితి నిరణై
షుః। తథైవోక్తం శ్రీమద్బాదరాయణైః- 'న స్థానతోఽపి
పరస్యోభయలింగం సర్వత్రహి' ఇతి-పృథివ్యాద్యాత్మాన్త స్థాన
స్థితస్యాపి పరమాత్మనః అపురుషార్థగంధో న సంభవతి, యతః
వేదాంతేషు సర్వత్ర పరం బ్రహ్మ 'నిరస్త నిఖిలదోషం కల్యాణ
గుణాకరం చేతి ప్రతీయతే' ఇతి. శ్రీభగవద్రామానుజ మునీనాం
అయమేవైతత్సూత్రాభిమతోఽర్థః-నచ పూర్వోక్తేన అపచ్ఛేద
న్యాయేన అత్ర పూర్వస్యా స్సగుణశ్రుతేః దౌర్బల్యం; అప
చ్ఛేదన్యాయస్య అప్రవృత్తేః।సహి అనియత పౌర్వాపర్యవిషయః
అనియత విరోధవిషయశ్చ -నహిఉద్గాతృప్రతిహర్త్రపచ్ఛేదయోః
పౌర్వాపర్య నియమః విరోధ నియమశ్చాస్తి.

అత్రతు సగుణశ్రుతీనాం నిర్గుణశ్రుతీనాం చ పౌర్వాపర్య
నియమో విరోధనియమశ్చ పరేణాంగీకృతః। అతః వేదవిరోధాధిక
రణ న్యాయేన పూర్వప్రాబల్య మేవ వక్తవ్యం। విరోధాధికరణం
తు నియత పౌర్వాపర్యవిషయం-నియత విరోధవిషయం చ.

"ఔదుంబరీం స్పృష్ట్వా ఉద్గాయే దితి"-కర్మమాత్ర విధా
యకం వేదవచనం। "ఔదుంబరీ సర్వా వేష్టయితవ్యా"ఇతి సర్వ
వేష్టన విధాయకం వేదవచనంతత్ర వచన ద్వయస్య వేదత్వ మూ
లక పౌర్వాపర్య నియమోస్తి, స్పర్శన వేష్టనయోః విరోధశ్చ
నియతః। తత్ సర్వవేష్టన వేదవచనాత్ స్పర్శవిధాయకం వేద
వచనం పూర్వత్వేన ప్రబలమితి స్పర్శనమేవ కర్తవ్యమితి
సిద్ధాంతితమ్।

తద్వ దత్రాపి సగుణ నిర్గుణవాక్యయోః విరోధస్య నియతత్వేన పరం నిర్గుణవాక్యం; పూర్వం సగుణవాక్యం నైవ బాధతే ఇతి పరబ్రహ్మ కల్యాణ గుణాకర మేవేతి శ్రీమద్రామానుజార్య సిద్ధాంతః।

సామాన్య విశేషన్యాయోఽత్ర భగవద్రామానుజాచార్యాణాం అభిమతః. సామాన్యశబ్దస్య విశేష పర్యవసాన బోధక ఛాగపశున్యాయేన నిర్గుణమితి సామాన్యగుణశబ్దస్య "అస్థూలం అనణు అదృశ్యం అగ్రాహ్యం" "విజరో విమృత్యుః" ఇతి వచనసాహాయ్యేన స్థూలత్వ అణుత్వ దృశ్యత్వ గ్రాహ్యత్వ జరామృత్యుమత్త్వాది రూప విశేషగుణ నిషేధ తాత్పర్యమ్। నతు ప్రతిపద విహిత సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిత్వ, సర్వకామత్వ సత్యసంకల్పత్వాది మంగళగుణనిషేధః ఇతి పరస్య బ్రహ్మణః అఖిలహేయప్రత్యనీకత్వం సమస్త కళ్యాణగుణాకరత్వం చ తాత్విక మిత్యేవ శ్రీమద్రామానుజాచార్యాణా మభిప్రాయః। ఏవమేవ సగుణ నిర్గుణ వచన తాత్పర్య నిరూపణే ఉపబృంహణ వచనానుకూల్యం సిద్ధ్యతి.

వేదోపబృంహణేష్వితిహాస పురాణేషు ఇతిహాసోత్తమతయా ప్రసిద్ధే శ్రీరామాయణే కళ్యాణ గుణాశ్రయః మహాపురుషః కః? ఇతి వాల్మీకినా పృష్టే అవ్యవధానేన పరబ్రహ్మణో నాభీకమలాజ్జాతస్య బ్రహ్మణః పుత్రః తేనైవ భగవద్వైభవోపదేశాయ ప్రేరితః సకలవేదాన్త తత్త్వాభిజ్ఞో నారదమునిః "ఇక్ష్వాకువంశే దాశరథిరూపేణ అవతీర్ణః విష్ణురేవ సమస్త మంగళగుణాశ్రయః" ఇతి ప్రత్యుత్తరం దదౌ.

"కోఽస్వస్మిన్ సాంప్రతం లోకే" ఇత్యాదినా "తమేవం గుణసంపన్నం" ఇత్యంతేన గ్రంథేన అయమర్థః స్పష్టమవగమ్యతే సంక్షేపే. అనంతరం విశ్వామిత్ర వృత్తాంతే "అహం వేద్మిత్యా"ది శ్లోకేన పురుషసూక్తోదిత మహాపురుషత్వం, హర ధనుర్భంగ, పరశు

రామ విజయవృత్తాంతేన నిరుపమ శౌర్య వీర్య ధైర్యాది గుణా కరత్వం, సీతాకళ్యాణవృత్తాంతేన, సీతా లక్ష్మీః-భవాన్ విష్ణుః ఇత్యాదినా ఉపసంహారే ప్రతిపాదితంలక్ష్మీపతిత్వం;"నతత్సమశ్చేతి శ్రుతి ప్రతిపాదిత నిస్సమాభ్యధికత్వం చ బాలకాండే ప్రత్యపాది

అయోధ్యాకాండే :-

"సహి దేవై రుదీర్ణస్య రావణస్య వధార్థిభిః।
అర్థితో మానుషే లోకే జజ్ఞే విష్ణుః సనాతనః"॥

ఇతి శ్లోకేన దాశరథే రామస్య విష్ణ్వవతారత్వం ప్రతిజ్ఞాయ ప్రథమసర్గాదినా యావత్కాండేన-

"న స్మర త్యపకారాణాం శత మప్యాత్మవత్తయా।
న క్రుధ్య త్యభిశస్తోఽపి క్రోధనీయాని వర్జయన్"॥
"న రామః పరదారాన్వై చక్షుర్భ్యా మపి పశ్యతి"
"అనృతం నోక్తపూర్వం మే నచ వక్ష్యే కదాచన"
"కథంచి దుపకారేణ కృతేనైకేన తుష్యతి"
"ప్రియవాదీ చరాఘవః॥-
"బహవో నృప కల్యాణగుణాః" ఇత్యాదిభిః" తస్య హేయ ప్రత్యనీకత్వం కళ్యాణగుణైకతానత్వం చ ప్రతిపాదితం।

అరణ్యకాణ్డే :-

మునిజన శరణాగతి వృత్తాంతేన ఖరదూషణాది నిరసన వృత్తాంతేస సీతాపహారవృత్తాంతేన జటాయువృత్తాంతేన శబరీ వృత్తాంతేన శరణాగత వాత్సల్య ఆశ్రితవిరోధి నిరాసకత్వ సర్వ భూతదయాళుత్వ మోక్షప్రదత్వ ఆశ్రిత పారతంత్ర్యనిరూప- అనితరసాధారణ మంగళగుణాకరత్వం స్ఫుటీకృతమ్।

కిష్కింధాకాండే :-

సీతావియోగ శోకవృత్తాంతేన సుగ్రీవృంత్తాంతేన వాలి

వధవృత్తాంతేన తారావచనేన చ 'ఆశ్రితరక్షణ త్వరా, తత్ర విస్రంభణీయత్వం, దుష్టజనశిక్షకత్వం, అంతరాదిత్యవిద్యోక్త పుండరీకాక్షత్వ పరస్థాన వర్తిత్వ, శంఖ చక్ర గదాధరత్వ శ్రీ వత్సవక్షస్కత్వ నిత్యశ్రీమత్త్వాద్యతి విలక్షణ లక్షణావైశిష్ట్యం, 'తస్య నామ మహద్యశః' ఇతి శ్రుత్యుక్త మహాయశస్సంపన్న త్వం చేతి మంగళగుణాకరత్వం ప్రపంచితమ్.

సుందరకాండే :-

'రామః కమలపత్రాక్షః' ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః- ఇత్యాది సీతా' హనుమద్వచనైః- కల్యాణగుణాకరత్వం పునరుక్తమ్।

యుద్ధకాండే :-

సముద్రబంధన వృత్తాంతేన అఘటనఘటనా సామర్థ్యం విభీషణవృత్తాంతేన శరణాగతరక్షణ దీక్షితత్వం, రావణవధ వృత్తాంతేన సానుబంధ విరోధి నిరాసకత్వం, మండోదరీవిలాప వచనైః పరస్య బ్రహ్మణో నిత్యనిర్వికార పరమాకాశరూప పర స్థానవర్తిత్వం, శంఖ చక్ర గదాధరత్వ శ్రీవత్సవక్షస్కత్వ నిత్య శ్రీమత్త్వాది విలక్షణ లక్షణావైశిష్ట్యమ్ బ్రహ్మాదిస్తోత్రేణ సర్వాం తర్యామితయా సర్వశబ్దవాచ్యత్వం, పట్టాభిషేకవృత్తాంతేన శిష్ట జన పరిపాలన ప్రముఖ సకలధర్మ స్థాపకత్వం, ఇత్యాది గుణవిశే షాః ప్రతిపాదితాః।

ఉత్తరస్మిన్ కాండే చ పూర్వకాండోక్తాన్ గుణాన్ బహుశోఽనూద్య

'పద్మే దివ్యేఽర్కసంకాశే నాభ్యా ముత్పాద్య మా మపి।
ప్రాజాపత్యం త్వయా కర్మ మయి సర్వం నివేశితమ్'॥

ఇత్యాది బ్రహ్మవచనేన జగత్కారణత్వం, సరయూ ప్రవేశ వృత్తాంతేన సానుబంధ సంశ్రితజన మోక్షప్రదత్వం చ ప్రకాశితమ్।

ఏవం శ్రీరామాయణం సర్వమపి అఖిలహేయ ప్రత్యనీక కళ్యాణగుణాశ్రయత్వం పరస్య బ్రహ్మణః ప్రతిపాదయతి- 'వేదేషు

పౌరషం సూక్తం పురాణేషు చ వైష్ణవం' ఇతి ప్రస్తుతే సకల పురాణోత్తమే శ్రీమతి వైష్ణవే పురాణే చ, వసిష్ఠ పులస్త్య వరప్రదాన లబ్ధ పరదేవతా పారమార్థ్యజ్ఞానవతా భగవతా పరాశరేణ

'యన్మయం చ జగత్సర్వం యతశ్చైత చ్చరాచరమ్।
లీన మాసీ ద్యథా యత్ర లయ మేష్యతి యత్ర చ'॥

ఇతిశ్లోకేన-జగ త్సృష్టిస్థితిసంహారకారక వస్తువిషయకం మైత్రేయ ప్రశ్నం ఉపక్షిప్య-

'విష్ణో స్సకాశా దుద్భూతం జగత్తత్రైవ చ స్థితమ్।
స్థితి సంయమకర్తాఽసౌ జగతోఽస్య జగచ్చ సః॥'

ఇతి శ్లోకేన- పరమాత్మా చ, సర్వేషా మాధారః పరమేశ్వరః,
విష్ణు నామా స వేదేషు వేదాంతేషు చ గీయతే।
నహి విష్ణుసమా కాచిత్ గతిరన్యా విధీయతే॥' ఇత్యాది

వచనైః-పరమాత్మత్వేన సర్వాధారత్వేన పరమేశ్వరత్వేన పరమ ప్రాప్యత్వేన ప్రతిపన్నస్య విష్ణోరేవ జగత్కారణత్వం-

'సృష్టిస్థిత్యంతకరణీం బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మికాం।
స సంజ్ఞాం యాతి భగవాన్ ఏక ఏవ జనార్దనః'

ఇతి శ్లోకేన తస్య విష్ణోః సృష్టిసంహార హేతుభూత బ్రహ్మరుద్రాంతర్యామితయా తద్రూపత్వం, స్వేన రూపేణ జగత్ స్థితిహేతుత్వం, భగవజ్జనార్దనాఖ్యాభిధేయత్వం చ ప్రతిపాద్య

'అపక్షయ వినాశాభ్యాం పరిణామర్ధి జన్మభిః।
నచాతః శక్యతే వక్తుం యస్సదా స్తీతి కేవలమ్॥'

'తద్బ్రహ్మ పరమం నిత్యం అజ మక్షయ మవ్యయమ్।
ఏకస్వరూపం చ సదా హేయాభావాచ్చ నిర్మలమ్॥'

'అవికారాయ శుద్ధాయ'

“సమస్త కల్యాణ గుణాత్మకోఽసౌ
స్వశక్తిలేశోద్ధృత భూతసర్గః।
ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహః
సంసాధితాశేష జగద్ధితోఽసౌ॥”

‘పరః పరాణాం పరమః పరమాత్మాత్మసంస్థితః।
రూపవర్ణాది నిర్దేశ విశేషణ వివర్జితః॥

‘పరః పరాణాం సకలాని యత్ర క్లేశాదయః సంతి పరావరేశే’

“ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః।
జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణా॥”

‘జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్య వీర్యస్తేజాంస్యశేషతః।
భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినా హేయైర్గుణాదిభిః॥’

‘సర్వత్రాసౌ సమస్తం చ వసత్యత్రేతి వై యతః।
తతస్స వాసుదేవేతి విద్వద్భిః పరిపఠ్యతే’

“ప్రకృతిర్యా మయా ఖ్యాతా వ్యక్తావ్యక్త స్వరూపిణీ।
పురుషశ్చాప్యుభావేతౌ లీయేతే పరమాత్మని’

‘ప్రకృతిం పురుషంచైవ ప్రవిశ్యాత్మేచ్ఛయా హరిః।
క్షోభయామాస సంప్రాప్తే సర్గకాలే వ్యయావ్యయౌ’

ఇత్యాదిభిః పరశ్శతవచనైః ఉపక్రమాదుపసంహారాన్తం జగత్కారణస్యవిష్ణోః భగవతః నారాయణస్య అఖిలహేయ ప్రత్యనీకత్వం, సమస్తమంగళ గుణాకరత్వం చ విస్తరశః వివృతమ్।

వేదోపబృంహణాయ ప్రవృత్తే మహాభారతే చ-

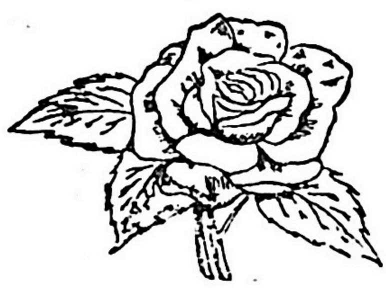
‘నారాయణో జగన్మూర్తిః వ్యక్తోవ్యక్తః సనాతనః॥

‘సృష్ట్వా నారం తోయమంతః స్థితోఽహం।
యేన స్యాన్మే నామ నారాయణేతి’॥

"వర్షాయుతై ర్యస్య గుణా న శక్యాః
వక్తుం సమేతైరపి సర్వలోకైః
మహాత్మనః శంఖచక్రాసి పాణేః
విష్ణో ర్జిష్ణో ర్వసుదేవాత్మజస్య॥
యథా రత్నాని జలధే రసంఖ్యేయాని పుత్రక।
తథా గుణాహ్యనంతస్య న సంఖ్యేయా మహాత్మనః॥"

ఇత్యాదివచనైః పరాశరపుత్రత్వేన పరమాప్తతయాఽభిమతేనభగవదవతారరూపేణ వేదవ్యాసేన భగవతో వాసుదేవస్య శ్రీమతో నారాయణస్య సకలకళ్యాణ గుణాకరత్వం తేషాం అసంఖ్యేయత్వంచ స్పష్టం అభిహితమ్॥ ఏవ మన్యేషు సాత్త్వికేషు పాద్మ గారుడ వారాహాది ష్వపి భగవతో హేయప్రత్యనీకత్వ కళ్యాణ గుణైకతానత్వ ప్రతిపాదక వచనాని నిరూపకైః ద్రష్టవ్యానీతి,

ఇత్థం ఉపబృంహణానుగుణ్యేన ఉపబృంహణీయ సకల వేదాంత వాక్యానాం ఐకకంఠ్యస్య వక్తు ముచితతయా సకల వేదవచనానాం ప్రామాణ్యస్యానపోద్యతయా విరుద్ధార్థ ప్రతిపాదకత్వే కతిపయ వచనానాం అప్రామాణ్యాపత్తేశ్చ నిర్గుణశ్రుతయః హేయగుణ నిషేధబోధకాః సగుణశ్రుతయః మంగళగుణ సద్భావబోధకాః ఇతి భగవద్రామానుజార్య సిద్ధాంత ఏవ ప్రామాణికః ఇతి సర్వం సుస్థమ్॥

శ్రీరస్తు

4. 'నాయమాత్మా' శ్రుత్యర్థ విచారః

శ్లో॥ వందే వేదాంత కర్పూర చామీకర కరండకం।
రామానుజార్య మార్యాణాం చూడామణి మహర్నిశం॥

శ్లో॥ నాయమాత్మా శ్రుతేరర్థం నిరూప్య యతిరాణ్మతం।
తత్రోక్త భక్తియోగాంగ వివేకాది ర్నిరూప్యతే॥

'నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో
న మేధయా న బహునా శ్రుతేన।
యమేవైష వృణుతే తేన లభ్యః
తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వామ్॥

ఇయం శ్రుతిః కఠవల్ల్యాం ముండకే చాధీయతే। ఉభయత్ర అధ్యయనం ఆదరకార్యం। ఆదరశ్చాత్ర ఉక్తార్థ విషయకః. అర్థే చాదరో నిరతిశయ భగవత్ప్రీతిప్రయోజకత్వ మూలకః। ఏతన్మంత్ర ప్రతిపాద్య శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనాంగక భగవద్విషయకాత్యంతప్రీతిరూప తైలధారావ దవిచ్ఛిన్న స్మృతిసంతానాత్మకస్య భక్తియోగస్య భగవతోఽత్యంతప్రీతి హేతుత్వేన అత్యంతాదరణ విషయత్వాత్ తత్ప్రతిపాదకస్య తన్మంత్రస్యాదరేణోపనిషద్ద్వయాధ్యయనం సిద్ధ్యతి.

శ్రీభాష్యే లఘుసిద్ధాంతే- మోక్షోపాయత్వేన పరోక్తాన్మహావాక్యార్థజ్ఞానా దన్యదేవ 'విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత' 'అనువిద్య విజానాతి' 'ఓమిత్యాత్మానం ధ్యాయీత' 'ఆత్మాన మేవ లోక ముపాసీత' 'ఆత్మా వాఽరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః' ఇత్యాది వేదాంతవాక్య విహితం వేదన ధ్యాన ఉపాసనాది శబ్దవాచ్యం జ్ఞానం మోక్షసాధనమితి అనుజగృహుః।

వేదాంతేషు- "మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీత' ఇత్యుపాసన శబ్దేన చ ఉపసంహారాత్ వేదనోపాసన శబ్దయో రైకార్థ్యం.

తథా ధ్యానశబ్దస్యాపి తదైకార్థ్యం. తచ్చ ధ్యానం శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసనానంతరభావి తైలధారావదవిచ్ఛిన్న స్మృతి సంతానరూపం.

"ఆహారశుద్ధౌ సత్త్వశుద్ధిః" "సత్త్వశుద్ధౌ ధ్రువా స్మృతిః" స్మృతిలంభే సర్వగ్రథీనాం విప్రమోక్షః" ఇత్యుక్త ధ్రువానుస్మృత్యాఖ్యం దర్శన సమానాకారం భగవద్విషయజ్ఞాన మితి, తదేవ అపవర్గోపాయ ఇతి, బహునా గ్రంథేన ప్రతిపాద్య ఏనాం ప్రత్యక్షతాపన్నా మపవర్గ సాధనభూతాం స్మృతిం విశినష్టీతి "నాయమాత్మా" శ్రుతి రవతారితా॥

అయమాత్మా=అణో రణీయా నిత్యాది మంత్రోక్తస్వరూపః పరమాత్మేతి-కఠవల్లీ మంత్రస్థ ఇదం శబ్దార్థః। జగదాశ్రయత్వేన సంసార నివర్తకత్వేన శ్రుతః పరమాత్మేతి ముండక మంత్రస్థ ఇదం శబ్దార్థః। బహునా శ్రుతేన న లభ్యః, నచ ప్రవచనేన-నాపి మేధయా- పాఠక్రమా దర్థక్రమస్య బలీయస్త్వేన, శ్రవణానంతరభావిత్వా న్మననస్య, ఏవమేవ పదాన్వయః।

అత్ర ప్రవచనం మనన లక్షణమ్। అధ్యయనాపర పర్యాయస్య ప్రవచనస్య అత్ర అప్రసక్తేః। శ్రుత్యంతరే "శ్రోతవ్యో మంతవ్యః" "ఆత్మని ఖల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాతే" ఇత్యాదికే మననస్య శ్రవణానంతర భావిత్వ కథనాత్-ప్రవచనం మనన మేవ। మేధా=నిధిధ్యాసనం, "మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః' ఇతి మనన నిదిధ్యాసనయో స్సహపాఠాత్, తథాచ శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనానాం క్రమభావిత్వేన శ్రవణమనన నిధిధ్యాసనైః అయమాత్మా లభ్యో న భవతీతి పూర్వార్థస్యార్థః। శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిధిధ్యాసితవ్యః ఇత్యాదిభిః।

పరమాత్మనః శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసన గోచరత్వస్య ఉక్తతయా-అత్ర తదలభ్యత్వ కథనే విరోధ ఇత్యుత్తరార్థారంభః। 'య మేవైష వృణుతే తేనలభ్యః తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వామ్' ఇతి॥

అస్యార్థః ఏష పరమాత్మా యం ఉపాసకం వృణుతే=ప్రార్థయతి, మదీయోఽయం ఇతి కటాక్షయతి- తేన లభ్యః=ప్రాప్యః। ప్రార్థనీయ పురుషేణ లభ్యః। భగవతా ప్రార్థనీయత్వం చ తత్ప్రియతమస్యైవ।తస్య ప్రియతమత్వం చ తస్మిన్ ప్రీతిమత్త్వ మేవ। తతశ్చ భగవద్విషయిణీ ఉపాసకస్య ప్రీతిః భగవతః ఉపాసకే ప్రీతిం ఉత్పాద్య తస్య భగవత్ప్రాప్తిహేతు ర్భవతి. ఉపాసకస్య స్వస్మిన్ ప్రీత్యుత్పాదనం చ భగవతైవ క్రియతే।

"తేషాం సతత యుక్తానాం భజతాం ప్రీతి పూర్వకమ్।
దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మా ముపయాంతి తే॥'

"తేషామేవా నుకంపార్థం అహ మజ్ఞానజం తమః।
నాశయా మ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా॥'

ఇతి భగవదుక్తేః॥

'తస్యైష ఆత్మా నివృణుతే తనూం స్వాం'ఇతి. ఏష ఆత్మా పరమాత్మా, తస్య స్వస్మిన్ ప్రీతిమతః స్వాం తనూం స్వస్వరూపం; సాదిసాధారణ స్వరూప రూప గుణవిభూత్యాదికం; వివృణుతే=ప్రకాశయతి। వృణుతే ఇతి పాఠేఽప్యయ మేవార్థః। ధాతూనాం అనేకార్థత్వాత్.

తథాచ శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనానంతరభావి తైలధారావదవిచ్ఛిన్న స్మృతిసంతానాత్మక ప్రత్యక్షసమానాకార భగవద్విషయక అత్యంతప్రీతిరూప జ్ఞానవిశేషలభ్యః పరమాత్మా; న కేవలంశ్రవణమననాదిలభ్యః ఇత్యస్యాః శ్రుతేః సింఛితోఽర్థః. తతశ్చ శ్రుత్యంతరావిరోధః। తథాచాత్ర శ్రీభాష్యసూక్తిః అనేన కేవల

శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనానాం ఆత్మప్రాప్తేః ఉపాయత్వ ముక్త్వా, యమేవైష ఆత్మా వృణుతే-తేన లభ్య-ఇత్యుక్తం-ప్రియతమ ఏవ హి వరణీయో భవతి। యస్యాయం నిరతిశయ ప్రియః స ఏవాస్యప్రియతమో భవతి। యథాయం ప్రియతమః ఆత్మానం ప్రాప్నోతి తథా స్వయమేవ భగవాన్ ప్రయతతే-ఇతి భగవతైవ ప్రోక్తం. 'తేషాం సతత యుక్తానాం భజతాం' ఇతి 'ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థం' ఇతి చ॥

అతః సాక్షాత్కారరూపా స్మృతిః స్మర్యమాణాత్యర్థప్రియత్వేన స్వయ మప్యత్యర్థప్రియో యస్య స ఏవ పరేణాత్మనా వరణీయో భవతీతి తేనైవ లభ్యతే వర ఆత్మేత్యుక్తం భవతి। ఏవం రూపా ధ్రువానుస్మృతిరేవ భక్తిశబ్దేన అభిధీయతే ఇత్యాదినా-

భక్తిలభ్యత్వం చ భగవతో, భగవతైవ ఉక్తమ్-
'నాహం వేదైర్న తపసా న దానేన న చేజ్యయా।
శక్య ఏవంవిధో ద్రష్టుం దృష్టవానసి మాం యథా॥
'భక్త్యా త్వనన్యయా లభ్యః'
భక్త్యా మా మభిజానాతి యావాన్ యశ్చాస్మి తత్త్వతః।
పురుష స్స పరః పార్థ భక్త్యా లభ్యస్త్వనన్యయా॥" ఇతి।

ఏవంచ వేదనోపాసన ధ్యానాది శబ్దవాచ్య స్తైలధారావదవిచ్ఛిన్న స్మృతిసంతానరూపః ప్రత్యక్షదశాపన్నః భగవదత్యంతప్రీతిరూపో భక్త్యపర పర్యాయః జ్ఞానవిశేషః ఉపాసకస్య పరమాత్మ ప్రాప్తిహేతు ర్భవతీతి తాదృశ భక్తియోగరూప మోక్షోపాయం ఇయం శ్రుతిః విదధాతి।

వివేకాది స్వరూపవిచారః

ఏవంవిధ ధ్రువానుస్మృతిరూపస్య అపవర్గోపాయస్య భక్తియోగస్య నిష్పాదక యజ్ఞాదికర్మానుష్ఠానం

"తమేతం వేదాను వచనేన బ్రాహ్మణాః వివిదిషంతి
యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేన ఇతి శ్రుతేః

సూత్రితం చైతత్ భగవతా బాదరాయణేన-

'సర్వాపేక్షా చ యజ్ఞాది శ్రుతేః అశ్వవత్' ఇతి.

పూర్వాధికరణే ఊర్ధ్వరేతసా మాశ్రమిణాం ఉపాసనాధికారే తేషాం అగ్నిహోత్రాద్యభావాత్ తేషాం ఉపాసనం యాగాది కర్మానపేక్షం,' ఇతి సిద్ధాంతితత్వాత్, 'గృహస్థేష్వపి తథా కిం న స్యాత్'? ఇత్యపేక్షాయాం, గృహస్థానా మగ్నిహోత్ర సద్భావాత్ 'గృహస్థానా ముపాసనం యాగాది సర్వకర్మాపేక్షం; ఇతరాశ్రమిణాం తు తత్తదాశ్రమోచిత కర్మానుష్ఠానాపేక్షం' ఇతి సిద్ధాంతం ప్రదర్శయితు ఇదం సూత్ర మారబ్ధమ్। ఏతస్యభాష్యం 'యజ్ఞాది సర్వకర్మాపేక్షైవ కర్మవత్సు గృహస్థేషు. కుతః? యాగాది శ్రుతేః- 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణాః వివిదిషంతి, యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేన' ఇత్యాదినా యాగాదయో హి విద్యాంగత్వేన శ్రూయంతే। యాగాదినా వివిదిషన్తి=వేదితు మిచ్ఛన్తి- యాగాదిభిః వేదనం ప్రాప్నువంతి-ఇత్యర్థః' ఇతి॥

అత్ర వివిదిషంతీతి సనా యాగాదే రిచ్ఛాసాధనత్వే ప్రతీతేఽపి 'యాగాదయః వేదనసాధనానీతి జ్ఞానం వినా యాగాద్యనుష్ఠానేచ్ఛాయాః, అననువృత్తేః, 'యాగాదయో వేదనసాధనానీతి' సిద్ధాంతః।

యథా "అసినా జింఘాంసతీ"త్యత్ర అసేర్హనన సాధనత్వం నతు హననేచ్ఛాయాః, ఏతచ్చ యాగాదిసాధ్యం వేదనం వాక్యార్థజ్ఞానాత్ అర్థాంతరభూతం ధ్యానోపాసనాది శబ్దవాచ్యం విశదతమ ప్రత్యక్షతాపన్న స్మృతిరూప నిరతిశయ ప్రియం అహరహరభ్యాసాధేయాతిశయ మాప్రయాణా దనువర్తమానం మోక్షసాధన మిత్యుక్త మస్మాభిః పూర్వమేవేతి తదధికరణ శ్రీభాష్యసూక్తిః

లఘుసిద్ధాంత భాష్యే చ ఏవంరూపాయాః ధ్రువానుస్మృతేః సాధనాని యాగాదికర్మాణీతి యాగాదిశ్రుతే రశ్వవ దిత్య

భిధాస్యతే. యద్యపి వివిదిషంతీతి యాగాదయో వివిదిషోత్పత్తా వుపయుజ్యన్తే, తథాపి తస్యైవ వేదనస్యధ్యాన రూపస్య అహరహ రనుష్ఠీయమానస్య అభ్యాసాధేయాఽతిశయస్య ఆప్రయాణా దను వర్తమానస్య బ్రహ్మప్రాప్తి సాధనత్వా త్తదుత్పత్తయే సర్వా ణ్యాశ్రమకర్మా ణ్యనుష్ఠేయాని అశ్వవత్-యథా గమన సాధనభూతోఽశ్వః సపరికరబంధ పరికర్మాపేక్షః ఏవం మోక్ష సాధన భూతా విద్యాపి నిత్యనైమిత్తిక కర్మపరికరా పేక్షా. తదిదం భగవతైవోక్తం-

శ్లో॥ యజ్ఞోదానం తపః కర్మ న త్యాజ్యం కార్యమేవ తత్।
యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్॥"
స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః" ఇతి॥
ఉక్తం చ పరాశరేణ-

శ్లో॥ వర్ణాశ్రమాచారవతా పురుషేణ పరః పుమాన్।
విష్ణురారాధ్యతే పంథాః నాన్యస్తత్తోషకారకః॥" ఇతి॥

ఏవముక్తం యాగాద్యనుష్ఠానస్య ధ్రువానుస్మృతి రూప మోక్షోపాయాంగత్వం "శాంతో దాంత ఉపరతస్తితిక్షుస్సమా హితోభూత్వా ఆత్మన్యేవాత్మానం పశ్యేత్"

"నాఽవిరతో దుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః"

ఇత్యాది శ్రుతివిహిత శమాద్యంగకత్వేన న విరుద్ధమ్। విహితాను ష్ఠానస్య అవిహిత పరిత్యాగస్య చ ఉక్తోపాయాంగత్వేన ఉభయా విరోధస్య వక్తుం శక్యత్వాత్। తదేతత్ సూత్రితం బాదరాయణేన

"శమదమా ద్యుపేతః స్యాత్-తథాపి తద్విధేః
తదంగతయా తేషా మప్యవశ్యానుష్ఠేయత్వాత్' ఇతి॥

అస్యార్థః-పూర్వాధికరణే గృహస్థానా ముపాసనస్య కర్మాంగ కత్వం ఉక్తం। శమ దమాదికం గృహస్థైః అనుష్ఠేయం వా నాను

ష్ఠేయం వా ఇతి సంశయః। ఉపాసన ప్రకరణేషు- "శాంతో దాంత" ఇతి శమదమాదే రుపాసనాంగత్వ ప్రతిపాదనాత్ నానుష్ఠేయం ఇతి పూర్వ పక్షః।

ఉపాసనస్య యాగాంగకత్వశ్రుతేః శమాదే స్తద్విపరీత రూపత్వా దితి.

అత్ర సిద్ధాంతయతి-శమదమాద్యుపేతః స్యాదితి = గృహస్థోపి శమదమాద్యుపేతః స్యాత్-తదంగతయా=ఉపాసనాంగతయా తద్విధేః=శమాదివిధానాత్-'తస్మా దేవం విదః 'శాంతో దాంతః' ఇత్యాదినా శమాదికం విహితం-తస్మాచ్ఛమదమాదికమపి గృహస్థై రనుష్ఠేయం ఇతి.

యద్యపి శమాదికం కరణవ్యాపార విరతిరూపం. యాగాదయశ్చ కరణ వ్యాపారసాధ్యాః. తథాపి అవిహితేషు కర్మసు కరణ వ్యాపార విరతిః విహితేషు కరణ ప్రవృత్తిః ఇతియాగాద్యంగకం శమాద్యంగకం చ ఉపాసన మిత్యుభయ మవిరుద్ధం ఇతి.

ఇమ మేవార్థం వాక్యకార ఆహ-

"తల్లబ్ధి ర్వివేక విమోకాభ్యాస క్రియా కల్యాణానవసాదానుద్ధర్షేభ్య స్సంభవాత్-నిర్వచనా చ్చేతి-"

అత్ర తల్లబ్ధిరితి తచ్ఛబ్దేన ధ్రువానుస్మృతిపూర్వక ప్రకృత ముపాసన ముచ్యతే. ధ్రువానుస్మృతిసిద్ధిరిత్యర్థః 'వివేకవిమోకాదిభిః ధ్రువానుస్మృతిః జాయతే''-ఇతి-శ్రుతప్రకాశికాయా మనుగృహీతం।సంభవాత్ =ఉపపన్నత్వాత్. నిర్వచనాచ్చ-శ్రుతివచనా చ్చేతి।ప్రమాణోపపత్తిభ్యా మితి వాక్యార్థః। తత్ర వివేకాదిస్వరూపం - క్యకార ఏవ స్పష్టీచకార-

"జాత్యాశ్రయ నిమిత్తాదుష్టా దన్నా త్కాయశుద్ధిః వివేకః 'ఇత్యాదినా.

తత్ర జాతిదుష్టం లశునాదికం. ఆశ్రయదుష్టం పతితాది స్వామికం ద్రవ్యం. ఉచ్ఛిష్ట కేశాద్యుపహితం నిమిత్తదుష్టం। ఏత త్త్రివిధ దోషాదూషిత భగవన్నివేదిత పరిశుద్ధాన్న భోజనేన స్వ దేహస్య శుద్ధిసంపాదనం వివేకః। శరీరశుద్ధ్యా సత్త్వం చ శుద్ధ్యతి. సత్త్వ మత్ర అంతఃకరణం। పరిశుద్ధేఽంతఃకరణే ధ్రువానుస్మృతిః భవతి। "ఆహారశుద్ధౌ సత్త్వశుద్ధిః, సత్త్వశుద్ధౌ ధ్రువానుస్మృతిః" ఇతి శ్రుతేః। ఆహ చ భగవాన్గీతాసు-

'యజ్ఞశిష్టాశిన స్సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషై' రితి॥

ఏవం 'పరిశుద్ధాహార సేవయా శరీర శుద్ధి సంపాదనం వివేకః' ఇతి సిద్ధమ్। 'ఆహార వివేక ఫలభూతాయాం కాయశుద్ధౌ వివేక శబ్ద ఉపచరిత' ఇతి శ్రుతప్రకాశికా। విమోకః కామానభిష్వంగః। 'యేన వికారేణ విషయం అభుక్త్వా స్థాతుం న శక్నోతి నరః స వికారోఽభిష్వంగ' ఇతి వివృతం। కామక్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్య మూలక చిత్తవికారాభావః విమోక ఇతి ఫలితోర్థః॥

'శాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షుః' ఇతి శ్రుతి రత్ర వివక్షితా। శమదమలక్షణం భగవద్భాష్యకారై రేవాభిహితమ్।

'శమో బాహ్యకరణానాం అనర్థవిషయేభ్యో నియమనం।

దమః అంతఃకరణస్య తథా నియమనం। వ్యత్యయేన చ వదంతి। "శమ శ్చిత్తప్రశాంతిః స్యాత్-దమ శ్చేంద్రియనిగ్రహః" ఇతి ప్రమాణాత్। ఆరంభణ సంశీలనం పునరభ్యాసః। ఆరంభణ మాలంబనం. రలయో రభేదః। ధ్యానాలంబనం శుభాశ్రయః ఇత్యర్థః। తస్య సంశీలనం=పునఃపున రనుసంధానం అభ్యాసః। ఇదంచ యోగకాల కర్తవ్య ధ్యానానుగ్రాహకం సదా సంశీలనం। ఏతదభావే యోగకాలేషు కాలాంతర సంశీలితం విషయాంతరం బుద్ధిస్థం స్యాత్. తతశ్చ యోగో భ్రశ్యేత్। తస్మాత్ సర్వదా శుభాశ్రయ సంశీలనం కర్తవ్యమితి యోగస్యేద మప్యంగ

మితి-తథాచాహభగవాన్.

'యంయం వాపి స్మరన్ భావం త్యజత్యంతే కళేబరం।
తంత మేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః' ఇతి॥
ఇదమేవాత్ర ప్రమాణతయో పాత్తం ద్రమిడభాష్యకారేణ।

'క్రియా చ శక్తితః పంచమహాయజ్ఞానుష్ఠానం,
పంచమహా యజ్ఞాద్యనుష్ఠానం చ శక్తితః క్రియేతే'
వాక్యకారః। అత్ర నిర్వచనం-

'క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠః' 'తమేతం వేదాను
వచనేన' ఇత్యాదికం॥

"ప్రాణో హ్యేష సర్వభూతైర్విభాతి
విజానన్ విద్వాన్ భవతే నాతివాదీ।
ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియావాన్
ఏషబ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠః॥

ఇతి ముండక శ్రుతిః.

అత్ర క్రియావానితి పదం అనభిసంహిత క్రియానుష్ఠాన శాలీతి వ్యాఖ్యాతం. కిమర్థం తదనుష్ఠానం ఏష బ్రహ్మ విదాం వరిష్ఠః అనభిసంహిత క్రియానుష్ఠానేన అంతఃకరణే పరిశుద్ధే బ్రహ్మవిద్యా నిష్పత్త్యా బ్రహ్మ విదాంవరిష్ఠో భవతీత్యర్థః-ఇతి భాష్యమ్॥ ఉపని షత్సమాప్తౌచ-

క్రియావంతః శ్రోత్రియా బ్రహ్మనిష్ఠాః
స్వయం జుహ్వతే ఏకర్షిం శ్రద్ధయంతః॥
తేషా మేవైతాం బ్రహ్మవిద్యాం వదేత
శిరోవ్రతం విధివ ద్యైస్తుచీర్ణమ్॥

తత్ర క్రియావంతః=యథోక్త కర్మానుష్ఠానయుక్తాః ఇతి వ్యాఖ్యాతమ్. సత్యార్జవ దయాహింసానభిధ్యాః కల్యాణానీతి" కళ్యాణ లక్షణం తత్పరిగణనం చ వాక్యకార వాక్యేన అవగ

మ్యతే. సత్యార్జవాది లక్షణం ప్రమాణాన్తరైః అవగన్తవ్యం॥ తత్ర సత్యం=భూతహితం, ఆర్జవం=మనోవాక్కాయానా మైకరూప్యం॥ దయా=స్వార్థనిరపేక్ష పరదుఃఖాసహిష్ణుత్వం॥ అహింసా=కరణత్రయేణ పరపీడానివృత్తిః॥ దానం=లోభరాహిత్యం। అభిధ్యా=పరకీయే స్వీయతాబుద్ధిః॥ యద్వా నిష్ఫలచింతా, అథవా పరకృతాపకారచింతా, తద్రాహిత్యం అనభిధ్యం ఇతి శ్రుత ప్రకాశికాయాం వివృతం॥

'తేషా మేవైష బ్రహ్మలోకో
యేషాం తపో బ్రహ్మచర్యం॥
యేషు సత్యం ప్రతిష్ఠితం।
తేషా మసౌ విరజో బ్రహ్మలోకో
న యేషు జిహ్మ మనృతం న మాయాచ॥
ఇతిప్రశ్నోపనిషద్వాక్యమ్-సత్యేనలభ్యఃతపసా హ్యేషఆత్మా
సమ్యగ్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యమ్॥
ఇతి ముండకోపనిష ద్వాకం చ అత్ర నిర్వచనం॥

తపః=కాయశోషణాఖ్యః॥ బ్రహ్మచర్యం=మైథునత్యాగః, సత్యం=భూతహితం, జిహ్మం=కరణత్రియ కౌటిల్యం, అనృతం=భూతాహితవచనం, మాయా=పరవంచకత్వం ఇతివ్యాఖ్యాతం॥ అవసాదవిపర్యయః అనవసాదః। దేశకాల వైగుణ్యాత్ శోకవస్త్వాద్యను స్మృతేశ్చ; తజ్జం దైన్యం అవసాదః, అభాస్వరత్వం మనసోఽవసాదః॥ ఇతిఅవసాదలక్షణముక్తంవాక్యకారేణ॥ శోకవస్తు==శోకనిమిత్తం వస్తు॥ ఆదిశబ్దేన భయజనక వస్తునః సంగ్రహః. అతీత పుత్రమరణాది నిమిత్తకః చిత్తవికారః శోకః॥ ఆగామ్యనర్థ చింతా నిమిత్తక శ్చిత్తవికారో భయ మితి తదుభయజనక వస్తు స్మరణ జన్యం దైన్యం మనసోఽప్రకాశత్వం॥ పరకీయ దైన్య దర్శన జన్యం దైన్యం చఅవసాద-ఇతి॥ తదభావరూపోఽనవసాదః.

యోగనిష్పాదకః॥

“నాయ మాత్మా బలహీనేన లభ్యః” ఇతి ముండక వచనం
అత్ర నిర్వచనమ్
“నాయమాత్మా బలహీనేన లభ్యో
నచ ప్రమదా త్తపసోవాప్యలింగాత్ ॥
ఏతై రుపాయై ర్యతతే యస్తు విద్వాన్
తస్యైష ఆత్మా విశతే బ్రహ్మధామ॥” ఇతి

అయ మాత్మా బలహీనేన=అవసన్న మనసా నలభ్యః. అవసాదో నామ దేశకాల వైగుణ్యాది జన్యం దైన్యం॥తదభావో హి బలం॥ ప్రమాదః=అనవహితచిత్తతా॥తపః=సన్న్యాసః॥ అలింగాత్ =శిఖా యజ్ఞోపవీత శిక్య జల పవిత్రాది రహితాత్ సన్న్యాసాత్-ఇద మాశ్రమాంతరాణా మప్యుపలక్షణం॥తత్తదసాధారణ లింగరహితైః ఆశ్రమైః ఇత్యర్థః॥

ఏతై రుపాయైః=అనవసాద- అనవధానాదితత్తదాశ్రమ ధర్మానుష్ఠానా ద్యుపాయై ర్యుక్తోయోఽధికారీ బ్రహ్మప్రాప్తయే యతతేతాదృశోపాయ సంస్కృతః ఆత్మా ప్రాప్యం పరం బ్రహ్మ ప్రాప్నోతీతి శ్రుత్యర్థః।

తద్విపర్యయజా తుష్టిః ఉద్ఘర్ష ఇతి వాక్యకారః. అత్రిచ్ఛద్ధేన దేశకాల సాద్గుణ్య ప్రియవస్త్వా ద్యనుస్మృతిః ఉచ్యతే. తజ్జన్యో మనోవికారః ఉద్ధర్ష ఇత్యర్థః-ఉద్ధర్ష విపర్యయః అనుద్ధర్షః. “స్వాధ్యాయశౌచసంతోషతపాంసి నియతశ్చరేదితి” సంతోషస్య పరిగ్రాహ్యత్వే అతిశయ। తస్యవిషయప్రావణ్యహేతుత్వాత్ ః తదభావరూపస్యానుద్ధర్షస్యయోగనిష్పాదకత్వమితి। అతిసంతోషశ్చ విరోధీత్యర్థః ఇతిశ్రీమద్భాష్యకారైః అనుగృహీతం।

యదా అన్యవిషయేష్వేవ ప్రవృత్తిః స్యాత్ తదావ సంతోషః అతి సంతోషః ఇతి శ్రుతప్రకాశికా॥

ఏవంభూత సాధనసప్తకాను గృహీతః అహరహ రభ్యాసాధేయాతిశయః ఆప్రియాణా దనువర్తమానః, దివ్యాప్రాకృత దివ్య భూషణ దివ్యాయుధాలంకృత భగవద్దివ్య విగ్రహాలంబనః, తైలధారావ దవిచ్ఛిన్నస్మృతిసంతానరూపః భగవ త్యత్యంత ప్రియత్వాతిరేకత్వాత్మకో భక్తియోగాఖ్యో జ్ఞానవిశేషః దేశవిశేష ప్రాప్తిపూర్వక భగవద్గుణానుభవ జనిత ప్రీతికారిత సర్వదేశ సర్వకాల సర్వావస్థోచిత సకల కైంకర్యరూప పరమపురుషార్థ ప్రాప్త్యుపాయః- ఇతి "నాయమాత్మా" శ్రుతిః అభిదధాతీతి సిద్ధమ్.

ఆచార్యానుగృహీతోఽర్థః శ్రుతేరస్యామయేరితః।
శుకోక్తివ దనుగ్రాహ్య స్సారజ్ఞైః సాత్త్వికైర్ముదా॥

-O-

శ్రీరస్తు

5. వేదాన్తవాక్యవిరోధపరిహారః

శ్లో॥ నత్వా రామానుజాచార్యం వేదాంతార్థ నిరూపకం।
వేదాంతోదిత సామాన్య విశేషాదినయాకృతిమ్॥

శ్లో॥ ఆచార్యోక్తప్రకారేణ స్పష్టయిష్యే యథామతి।
గుణేషు తన్నిషేధోక్తి సామంజస్య నిరూపణే।
న్యాయా మే వైదికై రుక్తా స్తా నద్య వివృణోమ్యహమ్॥

పూర్వతంత్రసిద్ధాంత నానాశాఖాసు ప్రతిపాదితస్య జ్యోతిష్టోమాది కర్మణః ఏకత్వనిర్వాహకం శౌచాంతరాధికరణన్యాయముపజీవ్య వేదాంతేష్వపి తత్ర తత్ర భగవత్స్వరూప రూప గుణ విభూత్యాది వాక్యానా మేకార్థప్రతిపాదకత్వం త్రయ్యంత నిష్ణాతానాం అభిమతమ్। తథాచాసూత్రయత్ బాదరాయణః॥

"సర్వవేదాంత ప్రత్యయం చోదనాది అవిశేషాత్" ఇతి॥

ఇద మధికరణం ఛాందోగ్య తైత్తిరీయాదిషు విహితానాం దహర వైశ్వానరాది-ఉపాసనానాం ఐక్య ప్రతిపాదనపరం. 'ప్రతీయతే ఇతి ప్రత్యయః' ఇతి వ్యుత్పత్త్యా సర్వవేదాంతేషు ప్రతీయమాన మిత్యర్థః॥ ఉపాసన మితి శేషః॥ శాఖాంతరాధికరణ సిద్ధాంత సూత్రస్మారకతయా తత్రస్థ మేకపదం అధ్యాహృత్య' సర్వవేదాంతేషు ప్రతీయమాన ముపాసనం ఏకం' ఇత్యర్థోంగీకృతః॥ తత్ర హేతువాచకం పదం చోదనాద్యవిశేషాత్ ఇతి॥ ఏకం వా సంయోగ చోదనాఖ్యావిశేషాదితి కర్మకాండ శాఖాంతరాధికరణ సిద్ధాంత సూత్రోక్తాః సంయోగరూపాఖ్యాః చోదనాదీ త్యాది శబ్దేన గృహ్యంతే॥ తత్ర ఛాందోగ్య వాజసనేయకయోః వైశ్వానరవిద్యా అధీతా. విద్యాద్వయం ఏకం. "వైశ్వానరం ఉపాస్తే" ఇతి చోదనాయాః బ్రహ్మప్రాప్తిరూప ఫలసంయోగస్య ఉపాస్యస్యపరబ్రహ్మరూపస్య వైశ్వానరవిద్యే తిఆఖ్యాయాశ్చ ఐక్యాదితి సిద్ధాంతితమ్।

తద్వ ద్దహరాద్యుపాసనానా మితి-తన్న్యాయేన కారణ వాక్యేషు గుణగ్రహణ విభూతి తదభావ ప్రతిపాదక శ్రుతిషు చ ప్రతిపాద్యం పరంబ్రహ్మ ఏక మేవేతి వేదవి త్సిద్ధాంతః॥

ఏవంభూత వేదాంతవాక్యానాం విరోధ పరిహారేణ ఏకార్థ ప్రతిపాదన సామంజస్య సిద్ధ్యర్థం సామాన్య విశేషన్యాయః ఉత్సర్గా పవాద న్యాయశ్చ సంచారయితవ్యః సామాన్యశబ్దస్య ఉపాత్తవిశేషే సంకోచకల్పనంసామాన్యవిశేషన్యాయః। ఉపాత్తవిశేషే సామాన్యశబ్దస్య విరోధపరిహారాయ సంకోచకల్పనం ఉత్సర్గాపవాదన్యాయః।అవిరోధేఽపివైయర్థ్యపరిహారాయ సామాన్యశబ్దస్య సంకోచః గోబలీవర్దన్యాయః। "పశునా య జేతేతి" వాక్యేన పశుసామాన్యస్యయాగకరణత్వే ప్రాప్తే"ఛాగస్యవపాయా మేధస"ఇతి శ్రుతివిషయక "ఛాగో వా మంత్రవర్ణా"దితి సూత్రేణ "ఛాగరూప

పశో రేవ యాగ కరణత్వం సామాన్యవిశేష న్యాయలబ్ధం। "న హింస్యాత్ సర్వభూతానీ"తి సర్వభూత హింసానిషేధక ఉత్సర్గ వాక్యస్య "అగ్నీషోమీయం పశుమాలభేత" ఇతిఅగ్నీషోమీయ పశ్వాలంభన విధాయక అపవాద వాక్యేన విరోధే ఉభయవాక్య ప్రామాణ్యేన అగ్నీషోమీయ పశ్వతిరిక్త భూతహింసా నిషేధః ఉత్సర్గాపవాద న్యాయ లభ్యః। ఏవం న్యాయసంచారేణైవ వేదవాక్య మనిప్లుతం స్యాత్। ఛాగప శున్యాయః సామాన్య విశేషన్యాయశ్చైకఏవేతి న్యాయవిధిః।

ఏవ మేవహి పూర్వకాండే విధినిషేధక వాక్యానాంఅవిరోధః ప్రతిపాదితః।తద్వత్ సామాన్య విశేషకారణవాక్యానాంసర్వేషాం కారణవస్త్వైక్యపరత్వంగుణవిగ్రహప్రతిపాదక తన్నిషేధానాంవిరోధే ఉభయసామంజస్య కల్పనంచఉక్త న్యాయద్వయ సంచారలభ్యమితి ప్రామాణికాః।తదిత్థం ఛాందోగ్యే"సదేవసోమ్యేదం అగ్ర ఆసీత్' ఇతి జగత్కారణం వస్తు సత్ శబ్దేన అభిహితం।తదేవ "బ్రహ్మ వా ఇద మగ్ర ఆసీత్ సోన్య త్కించిన మిషత్" ఇతిఆత్మశబ్దేన ప్రక్రాంతమ్। మహోపనిషది-"ఏకో హవై నారాయణ ఆసీత్,న బ్రహ్మో నేశానః, నేమే ద్యావా పృథివీ న నక్షత్రాణి, నాపో నాగ్ని ర్నషోమో న సూర్య" ఇత్యాదినా-సకలేతరానవస్థాన పూర్వకం ప్రళయకాలావస్థాస్థితం కారణవస్తు నారాయణశబ్దేన నిష్కృష్టం।ఏవం తత్తచ్ఛాఖాసు కారణవాక్య ప్రతిపాదిత కారణ వస్తునోఅభేదవ్యపదేశ శ్రుతేః"కారణం తు ధ్యేయః"ఇతి శ్రుత్యా కారణవస్తునః ఏకత్వావశ్యంభావితయా కారణవాక్యానా మేక వస్తు కారణత్వ బోధనస్యైవ కర్తవ్యత్వేన తత్ర చ సామాన్యశబ్దానాం విశేషపర్యవసాన బోధక "ఛాగపశు" న్యాయ మవలంబ్యసత్తా మాత్రాశ్రయ వస్తు వాచితయా సామాన్య సచ్ఛబ్దస్య బృహత్త్వా శ్రయవస్తు వాచిత్వేన విశేషే బ్రహ్మ శబ్దే పర్యవసానం। తస్య

చ బ్రహ్మ శబ్దస్య వేద స్తత్వం తపో బ్రహ్మ బ్రహ్మవిప్రః ప్రజాపతిః 'బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మ హవిః" "తస్మా దేత ద్బ్రహ్మ నామ-రూపమన్నం చ జాయతే" ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిషు చేతనా చేతన వాచకతయా ప్రయుక్తస్య సామాన్య బ్రహ్మశబ్దస్య చేతన వాచకే విశేషే ఆత్మశబ్దే పర్యవసానం, తస్యాత్మ శబ్దస్య 'ఏ షోం తరాత్మా' ఆత్మావా అరే ద్రష్టవ్యః' ఇత్యాదిషు ఆత్మ పరమాత్మాదిషు ప్రయోగేణ సామాన్యస్య 'ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తాః; అపో వై నరసూనవః, తా యదస్యాయనం ప్రోక్తం- తేన నారాయణః స్మృతః'॥ "సృష్ట్వా నారం తోయమన్తః స్థితోహం"

'నారశబ్దేన జీవానాం సమూహః ప్రోచ్యతే బుధైః।
తేషా మయన భూతత్వాత్ నారాయణ ఇతి స్మృతః'॥

ఇత్యాద్యార్ష నిర్వచన సహకృత రూఢిశక్త్యా దేవతా విశేష వాచకతయా విశేషశబ్దమూర్ధన్యే నారాయణశబ్దే పర్యవసాన కల్పనేన, సద్బ్రహ్మాత్మశబ్దైః శాఖాంతర ప్రతిపాదితం కారణం వస్తు నారాయణ ఏవేతి మహోపనిషది ప్రతిపాదిత మితి కారణవస్త్వైక్యం సిద్ధమ్।

"ఏవం"అథ యదతః పరో దివో జ్యోతి ర్దీప్యతే" "సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాని ప్రాణ మేవాభిసంవిశంతి', 'సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాని ఆకాశాదేవ సముత్పద్యంతే," ఇత్యాది కారణత్వ బోధక జ్యోతిః ప్రాణాకాశ శబ్దానాం కాష్ఠే యాదిత్య జ్యోతిః పంచవృత్తి ప్రాణభూతాకాశ వాచిత్వేన, సామాన్యానాం పరబ్రహ్మశబ్దాభిధేయే నారాయణే తాత్పర్య మవసేయమ్। తత్తత్ప్రకరణోదితానాంనిరతిశయ దీప్తిమత్వ; సర్వప్రాణి ప్రాణయితృత్వ సర్వప్రకాశకత్వ అన్యప్రకాశకత్వాది ధర్మాణాం నారాయణసాధారణతయా జ్యోతిరాదిశబ్దైః నారాయణ ఏవ అభిధీయతే.

ఏవమేవ 'హిరణ్యగర్భ స్సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతి రేక ఆసీత్ స దాదార పృథివీం ద్యా ముతేమాం తస్మై దేవాయహవిషా విధేమ"

శ్లో॥ యదా తమ స్తన్న దివా న రాత్రిః న సన్నచాస చ్ఛివ ఏవ కేవలః।
తదక్షరం తత్సవితు ర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞా చ తస్మా త్ప్రసృతా పురాణీ'॥

'నకిరింద్ర త్వదుత్తరః, న జ్యాయో అస్తివృత్రహన్, ఇంద్రో మాయాభిః పురరూప ఈయతే' ఇత్యాదిషు బ్రహ్మ రుద్రేంద్ర కారణత్వాభాసక వాక్యేషు, హిరణ్యగర్భ శివేంద్ర శబ్దానాం అర్థాంతర బోధకత్వేన సామాన్యానాం అనన్యపర నారాయణశబ్ద కటాక్షేణ తత్పరత్వం ప్రతిపాదనీయం। హిత రమణీయగర్భత్వాత్ దివ్యాప్రాకృత మంగళ విగ్రహత్వాత్, సకల బ్రహ్మాండగర్భ త్వాచ్చ హిరణ్యగర్భః నారాయణ ఏవ। అతఏవ తత్సూక్తోదిత భూతపతిత్వ ద్యావా పృథివీ భర్తృత్వాది ధర్మాణాం హిరణ్య గర్భాశ్రయత్వం ఉపపన్నమ్। "హిరణ్యగర్భో భూగర్భః" ఇతి భగవతో నామాప్యయ ముక్తః।

శివశబ్దస్యాపి 'శివం కర్మాస్తు, శివాస్తే పంథానః సంతు" 'శివశ్శివానా' మిత్యాదిషు అర్థాంతర ప్రయుక్తస్య సామాన్య త్వేన తమోరాత్రి సదసద్భావ కాలావస్థితత్వ పురాణప్రజ్ఞా ప్రవర్తకత్వాది ధర్మాణాం ఫాలాక్షరుద్రే అసంభవాచ్చ 'శాశ్వ తం శివ మచ్యుతం' 'పవిత్రాణాం పవిత్రంయో మంగళానాం చ మంగళమ్' 'పవిత్రాణాం హి గోవిందః పవిత్రం పరమం స్మృతం' ఇత్యాది ప్రమాణోక్త నిరుపాధిక శివత్వాశ్రయ నారాయణబోధ కత్వ మేవ ఉచితమ్।

'ఇది పరమైశ్వర్యే' ఇతి ధాతోః నిష్పన్నస్య ఇంద్రశబ్దస్య చ పరమైశ్వర్య సంపన్న వాచకతయా భగవచ్ఛబ్దవాచ్య నారాయణస్యైవ షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నతయా తన్మంత్రోక్తస్య నిస్సమాభ్యధికత్వస్య "న తత్సమశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే' ఇతి శ్రుత్యంతర ప్రతిపాదితస్య శచీపతీంద్రే అసంభవాచ్చ నగిరిత్యాది వచన గతేంద్రశబ్దోఽపి నారాయణ మేవాభిదధాతి।

తస్మాత్ సద్బ్రహ్మాత్మ హిరణ్యగర్భ శంభు శివేంద్రాది దేవతా విశేష వాచక శబ్దాః, జ్యోతిః ప్రాణాకాశాది సామాన్య శబ్దాశ్చ, పురుష సూక్త నారాయణానువాకాది ప్రసిద్ధ సహస్ర శీర్షత్వ సహస్రాక్షత్వ సహస్ర చరణత్వ మహాపురుషత్వ లక్ష్మీపతిత్వ నిఖిల జగత్కారణత్వ అంతర్యామిత్వ పరంజ్యోతిష్ట్వ పరమాత్మత్వ పరాయణత్వ పరతత్వత్వ హృదయ గుహావర్తిత్వ నిరతిశయ బృహత్త్వాది గుణవిశేష వాచక పద సమభివ్యాహృత తత్త పదార్థ బోధకత్వేన విశేష శబ్దమూర్ధన్యే నారాయణశబ్ద ఏవ పర్యవస్యన్తీతి వక్తవ్యమ్।

తతశ్చ నారాయణ శబ్దవాచ్యో భగవాన్ పురుషోత్తమః శ్రియః పతిరేవేతి; జగత్కారణం స ఏవ ధ్యేయః ప్రాప్యశ్చేతి॥

సగుణశ్రుతీనాం నిర్గుణశ్రుతీనాం పరోక్తాపచ్ఛేద న్యాయ విషయతాం నిరస్య ఉత్సర్గాపవాద, సామాన్య విశేష, న్యాయ విషయత్వం పూర్వోపన్యాసే విస్తృతమ్.

ఏవమేవ 'అశరీరం శరీరేషు' "అకాయ మవ్రణం", 'అచక్షుః శ్రోత్రం, తదపాణిపాదం" "ఆదిత్యవర్ణం" 'విద్యుతః పురుషాదధి; "నీలతోయద మధ్యస్థా", "కప్యాసం పుండరీక మేవ మక్షిణీ", తస్య హవా ఏతస్య రూపం యథా మహారజనం ఇత్యాది విగ్రహనిషేధ తత్ప్రతిపాదక వచనానాం చ, పూర్వ న్యాయద్వయసంచారేణ-ప్రాకృత హేయగుణ నిషేధపరత్వం మంగళ గుణ విధిపరత్వం చ ఉపవర్ణ్యసర్వ శ్రుతి సామంజస్యం వర్ణనీయం।

భేదాభేదశ్రుతిష్వప్యయమేవ న్యాయః ప్రవర్తనీయః।

తథాచ సర్వకారణత్వేన సర్వాంతర్యామితయా సర్వశరీరితయాచ సర్వశబ్దవాచ్యః సర్వవస్తువిలక్షణః అఖిలహేయప్రత్యనీక సమస్తమంగళ గుణాశ్రయః పురుషోత్తమో నారాయణ ఏవ పరంబ్రహ్మ పరంతత్త్వం ఇతి శ్రీ భగవద్రామానుజాచార్య సిద్ధాంతః

—O—

శ్రీరస్తు

6. అన్యత్ర ధర్మాదితి శ్రుత్యర్థ విచారః

శ్లో॥ రామానుజమునిం వందే కామాది గుణ దూరగం।
ముక్తిం కరస్థితాం కుర్యాత్ ముఖస్థా యస్య భారతీ॥

శ్లో॥ కఠోపనిషదామ్నాతాఽన్యత్ర ధర్మాదితి శ్రుతౌ।
ప్రాప్తా ప్రాప్యం ప్రాపకం చ త్రయం పృష్టం విలక్షణమ్॥

శ్లో॥ త్రయాణామేవ చైత్యాది సూత్ర మేత దదర్శయత్।
భాష్య తట్టీకయో రేతత్ అర్థోఽయం సునిరూపితః॥

శ్లో॥ తదనుశ్రుతయా రీత్యో-పన్యస్యామి తదాశయం।
వేదాంతార్థ వివేక్తారః క్షమంతాం మమ సాహసమ్॥

వాజశ్రవసః పుత్రో నచికేతా నామ కుమారః దివః ఫలకాముకతయా సర్వస్వ దక్షిణాక క్రత్వనుష్ఠాతరి పితరి తత్రచ దక్షిణాత్వేన దీయమానానాం గవాం నిరింద్రియత్వేన దుగ్ధదోహత్వేన చ తద్దానేన పితుః క్రతుసాద్గుణ్యం న భవిష్యతీ త్యాత్మదానేనాపి క్రతుసాద్గుణ్యం సంపాదయితుకామః "తత కస్మై మాం దాస్యసీ' తి అపృచ్ఛత్। ఏవం ద్విస్త్రిఃపృష్టేన కుపితేన పిత్రా "మృత్యవే త్వా దదామీ'తి పరిత్యక్తస్తతో నచికేతాః-

'జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః అద్య వాబ్దశతాంతే వా
మృత్యుర్వై ప్రాణినాం ధ్రువః।'

ఇత్యాది ప్రమాణ పర్యాలోచనేన "జాతస్య మృత్యు రవశ్యం భావీతి నిశ్చిత్య నిర్భయో మృత్యులోకమాసాద్య తదా మృత్యోః ప్రోషితత[illegible] తదాగమనపర్యన్తం తద్గృహే ఏవ అనశ్నన్ ప్రోషితే మృత్యౌ ఆగతే సతి తద్భృత్య స్తమేవం వ్యజిజ్ఞపత్।

వైశ్వానరో బ్రాహ్మణాతిథిరూప స్త్వద్గృహ మధివసతి।

శ్లో॥ ఆశాం ప్రతీక్షాం సాంగత్యం సూనృతం పశుపుత్రికాన్।
ఇష్టం పూర్తం చ హన్త్యేత యస్యా నశ్నన్ గృహేఽతిథిః'

ఇతి విజ్ఞాపితో వైవస్వతః "నమస్తేఽస్తు బ్రహ్మన్ స్వస్తి మేఽస్తు" "ఏత ద్వృణీష్వ వరత్రయం' ఇతి నచికేతస మువాచ। తతో నచికేతాః స్వప్రశ్ననిర్బంధేన కుపితస్య పితుః స్వస్మిన్ ప్రసన్న మనస్కత్వం వీత మన్యుత్వం ఆశః ప్రియోక్తృత్వం చ ప్రథమవరత్వేన వృత్వా తథైవ త్వత్పితా మదనుగృహీతే మృత్యుముఖతో ప్రముక్తే త్వయ్యతి ప్రీతిమాన్ సుఖశయనం శయితేతి మృత్యునా ప్రత్యుక్తః ద్వితీయ వరవరణాయ నియుక్తః ఏవం వవ్రే। నిరతిశయ సుఖానుభవరూప మోక్షస్థానతయా స్వర్గ శబ్దవాచ్యే ఉత్తమే లోకే కిమపి భయం నాస్తి హి, త్వమపి తత్ర న ప్రభవసి। తత్రత్యః భయాదిభి రశనాయా పిపాసాదిభిశ్చ విముక్తః పరమానందీ చ భవతి। తాదృశ స్వర్గ ప్రాప్తి సాధక మగ్ని ముపాసనాంగం మోక్షశ్రద్ధాయుక్తాయ మహ్య ముపదిశేతి। అనంతరం మృత్యోః స్వర్గ్యాగ్నిజ్ఞాతుః పురుషస్య భగవల్లోకావాప్తిః తతో న పునరావృత్తిః భవతీతి ఏతదగ్నిజ్ఞానం సర్వేషాం న సిద్ధ్యతి। అతః పరమం రహస్య మేతత్। ఏతదగ్ని స్వరూపజ్ఞాతా తమనుష్ఠాయ క్షీణపాపః పరమాత్మోపాసనేన పరమాం శాంతిం ఋచ్ఛతీత్యుక్త్వా తదగ్ని స్వరూపం తదనుష్ఠాన విధిం చ తస్యై

పదిశ్య తేన స్వోపదిష్టే సర్వస్మిన్నర్థే పునర్విజ్ఞప్తే సంతుష్టః తదనుద్రుతార్థ విశేషబోధక శబ్దమాలయా తమలంకృత్య తృతీయ వరప్రార్థనాయ నియుయోజ। సచైవం వవ్రే-

'యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే
అస్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే।
ఏతద్విద్యా మనుశిష్ట స్త్వయాఽహం
వరుణా మేష వర స్తృతీయః'॥ ఇతి।

అయం మంత్రః మోక్షస్వరూప పశ్న పరః ఏతస్యార్థః మనుష్యే= మోక్షాధికారిణి బ్రహ్మవిది, ప్రేతే=సర్వకర్మబంధ విముక్తే సతి విచికిత్సా=వాది విప్రతిపత్తి నిమిత్తా అస్తినాస్త్యాత్మికా సంశయ రూపా భవతి। త్వ దుపదిష్టోఽహం ఏతన్మోక్షస్వరూపం జానీయా మితి। సర్వకర్మవినిర్ముక్తో మోక్షాధికారీ బ్రహ్మణోఽన్యతయా తత్స్వరూప రూప గుణానుభవం కరోతి వా? బ్రహ్మభావ మేవ ప్రాప్నోతి వా"ఇతి అస్య ప్రశ్నస్య భావః।

తదనుస్మృత్యైతస్యార్థస్య దేవాదిభి రప్యజ్ఞాతత్వేన పరమ రహస్యత్వాత్ హఠాత్ అనుపదేశ్యతాం మన్వానః అన్యవర ప్రార్థనాయ తం నియుజ్య. తేనాపి నచికేతసా 'దేవాదిభి రప్యజ్ఞా తోఽర్థో మయా జ్ఞాతవ్యః ఏతస్యార్థస్య త్వదతిరిక్తః ఉపదేష్టా కశ్చన నాస్తి। వరస్యాస్య తుల్యో వరః కశ్చనాపి నాస్తీ'త్యుక్తే "శతాయుషః పుత్రపౌత్రాన్, బహు పశు హస్తి హిరణ్యాశ్వాన్ భూమండలం చ మహత్, అపేక్షితవర్ష పర్యంతజీవనం కల్పాంత జీవికాం, సప్తద్వీపాధిపత్యం, మర్త్యలోకాలభ్య కామానుభవం, సరథ సతూర్య సామాన్య మనుష్యాలభ్యస్త్రీభిః పరిచరణం-ఏత త్సర్వం తుభ్యందాస్యామి, పశ్చాద్భావి ముక్తస్వరూపం మా పృచ్ఛ ఇత్యుక్త్వా, పూర్వోక్తేషు సకలవస్తుషు అల్పత్వాస్థిర త్వాది దోషాన్ ప్రదర్శ్య "స ఏవ మే వరః ప్రసాదనీయః" ఇతి

శ్లో॥ ఽభావా ఇత్యాదినాఽన్యంతస్మాన్నచికేతా వృణీతే' ఇత్యేతేన ప్రత్యుక్తః, ఏవం బహువిధ వస్తు ప్రరోచన పరీక్షయా తన్మనః సంశోధ్య, తస్య సకలవిధైహికాముష్మిక భోగవిరాగం పరమ పురుషార్థానుభవాపేక్షాం చ విజ్ఞాయ, పరమ పురుషార్థ తదుపాయ తదధికార స్వరూపోపదేశ యోగ్యతాం మన్వానః-

'యేఽయం ప్రేతే' ఇతి మంత్రేణ పృష్టం తృతీయం వరం-
'అన్యచ్ఛ్రేయో అన్య దుతైవ ప్రేయః ఇత్యాదినా

'స మోదతే మోదనీయం హి లబ్ధ్వా-
వివృతగ్ం సద్మ నచికేతసం మన్యే' ఇత్యంతేన

ప్రత్యుత్తరయామాస మృత్యుః తత్ర తృతీయ ప్రశ్నస్య ఉత్తర మంత్రద్వయం "తందుర్దర్శ" మితి 'ఏతచ్ఛ్రుత్వే' తిచ॥

శ్లో॥ తం దుర్దర్శం గూఢ మనుప్రవిష్టం
గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణం।
అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం
మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి॥"

"ఏతచ్ఛ్రుత్వా సంపరి గృహ్య మర్త్యః
ప్రవృహ్య ధర్మ్య మణు మేత మాప్య।
స మోదతే మోదనీయగ్ంహి లబ్ధ్వా
వివృతగ్ం సద్మ నచికేతసం మన్యే"॥ ఇతి

తత్ర ప్రథమ మంత్రస్యార్థః దుర్దర్శం=కేవల శ్రవణాదిభిః జ్ఞేయం, కర్మరూప అవిద్యాతిరోహితం, సర్వభూతానువిష్టం =హృదయగుహాం తరవర్తినం, అంతర్యామిణం, తం=పురాణపురుషం, విషయేభ్యః, సంహృత, చేతసః ఆత్మని సమవధానరూప అధ్యాత్మయోగజన్య జీవాత్మజ్ఞానేన విజ్ఞాయ [జీవాత్మజ్ఞానస్య పరమాత్మజ్ఞాన సాధనత్వాత్] హర్షశోకౌ జహాతీతి।

ద్వితీయ మంత్రస్యాయ మర్థః। ఏతదితి। సః=మోక్షాధికారీ విద్వాన్, ఏతత్ శ్రుత్వా=ఆచార్యోపదిష్ట శాస్త్రతః శ్రుత్వా, సంపరిగృహ్య=మననాది విషయం చ కృత్వా, ధర్మ్యం=కర్మ సాధ్యం శరీరాదికం, ప్రగృహ్య=త్యక్త్వా, ఏతం=స్వాత్మభూతం, అణుం=సూక్ష్మతయా ప్రాకృతచక్షురాద్యగోచరం, పరమాత్మానం, దేశవిశేషే ప్రాప్య, మోదనీయం=ప్రీతివిషయం అపహత పాప్మత్వాది గుణాష్టక విశిష్టం స్వస్వరూపం లబ్ధ్వా మోదతే= ఆనందీభవతి।

ఏవం ముక్తస్వరూపం కీదృశమితి ప్రశ్నస్య ఉత్తరం ఉక్త్వా నచికేతసం మోక్షార్హత్వేన స్తౌతి. వివృత మితి॥నచికేతసం ప్రతి బ్రహ్మరూపం పరంధామ వివృతద్వారం=ప్రవేశార్హం మన్యే ఇత్యర్థః। ఇతి॥

ఏతేన మంత్రేణ ముముక్షు రధికారీ అనభిసంహిత ఫలానుష్ఠితకర్మసాధ్యజీవాత్మవిషయక జ్ఞానయోగసాధ్య భగవద్విషయక భక్తియోగేన ప్రక్షీణఅశేషకర్మా ప్రాకృతశరీరం పరిత్యజ్య దేశ విశేషం ప్రాప్య ఆవిర్భూత గుణాష్టకః పరంబ్రహ్మ తద్గుణాంశ్చ అనుభవతీతీదృశమేవ ముక్తస్వరూప మితి తృతీయ ప్రశ్నస్య మృత్యురుత్తరం దదౌ। ఏవం ధీరపదోక్తం ప్రాప్తుః ప్రత్యగాత్మనః స్వరూపం దేవశబ్దోదితం ప్రాప్యం పరమాత్మనః స్వరూపం మత్వేత్యుక్త ముపాయస్వరూపం విశేషతః శోధయితుం నచికేతుః పప్రచ్ఛ।

శ్లో॥ "అన్యత్ర ధర్మా దన్యత్రాధర్మాత్
అన్యత్రాస్మాత్ కృతాకృతాత్।
అన్యత్ర భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ
యత్త త్పశ్యసి తద్వద"

అయంమంత్రఃఆనుమానికాధికరణభాష్యశ్రుతప్రకాశికయోః

వివృతః। ఇదం హి తత్రభాష్యమ్। తృతీయేన వరేణ మోక్షస్వరూప ప్రశ్నద్వారేణ ఉపేయ స్వరూప ముపేతృ స్వరూపం చ పృష్టమ్। “యేయం ప్రేతే---వరాణా మేష వర స్తృతీయః” ఇతి। అస్య భాష్యస్య అత్ర ఉపాయోపేయప్రశ్నః గర్భిత ఇతి భావః। ప్రతి వచనప్రకారేణ ప్రశ్నార్థ స్యావగంతవ్యత్వాత్ ఇతి శ్రుత ప్రకాశికా॥

ఏవం మోక్షస్వరూపే పృష్టే తదుపదేశయోగ్యతాం పరీక్ష్యోపదిదేశ-తం దుర్దర్శం గూఢ మనుప్రవిష్టం--జహాతీతి॥

ఏవం సామాన్యేనోపదిష్టే నచికేతాః ప్రీతస్సన్ దేవం మత్వే త్యుపాస్యతయా నిర్దిష్టస్య ప్రాప్యభూతస్య పరస్య; “ఆధ్యాత్మయోగాధిగమేనేతి” వేదితవ్యతయా నిర్దిష్టస్య ప్రాప్తుః ప్రత్యగాత్మనః “మత్వా ధీరో హర్షశోకా జహాతీతి” నిర్దిష్టస్య బ్రహ్మోపాసనస్య చ స్వరూపవిశోధనాయ ప్రీతః పప్రచ్ఛ। అన్యత్ర ధర్మాత్---తవ్వద ఇతి.

“ఏవం సకలేతరఅతీతఅనాగతవర్తమానవిలక్షణే సాధ్య సాధనత్రయేపృష్టే” ఇత్యనంతర భాష్యం చ అస్య మంత్రస్యప్రశ్న త్రయపరత్వం అవగమయతి। అత్ర ధర్మశబ్దః ఉపాయవాచకః। అధర్మః ధర్మేతరః। సచ ఉపేయరూపః। అస్మాదితి బుద్ధిస్థ పర మాత్మ సర్వనామశబ్దః। సాధ్యసాధనవాచక శబ్దసాహచర్యేణ బుద్ధిస్థస్య సాధనస్యోపేతుర్వాచకః। అన్యత్రేతి శబ్దవైలక్షణ్యపరః। అన్యత్ =విలక్షణం ఇత్యర్థః। కృతాకృతశబ్దః వర్తమాన శబ్దపర్యాయః। “ప్రారబ్ధం అసమాప్తం హి వర్తమానం ఉచ్యతే” ఇతి శ్రుత ప్రకాశికా। యదితి విశేషణత్రితయం. ఏతదుచ్యతే స్వరూప పరత్వేన నపుంసక నిర్దేశః। ఏవంచైవం పదయోజనా॥

భూతాత్ భవ్యాత్ కృతాకృతాచ్చ ధర్మా దన్యత్ర ఇతి భూతాత్ భవ్యాత్ కృతాకృతాచ్చ అధర్మా దన్యత్ర ఇతి

భూతాత్ భవ్యాత్ కృతాకృతాత్ అస్మా దన్యత్రేతి అస్యార్థః

భూత భవ్యవర్తమానత్వేన ప్రసిద్ధా దుపాయత్ విలక్షణ ముపాయస్వరూపం యత్, భూత భవ్య వర్తమానత్వేన ప్రసిద్ధా దుపేతు ర్విలక్షణం ఉపేతృస్వరూపం యత్ -ఇతి॥

అస్యాం యోజనాయాం చతుర్థాఽన్యత్రశబ్దస్య వైయర్థ్యం స్యాత్ తస్మా దేవం యోజయం త్యాచార్యాః।

"కృతాకృతా ద్ధర్మా దన్యత్ర, కృతాకృతాదధర్మాత్ అన్యత్ర కృతాకృతా దస్మా దన్యత్రేతి" పూర్వార్థే యోజనా

ఉత్తరార్థే ధర్మాత్ అధర్మాత్ అస్మాదితి చ సంబధ్యతే। భూతాత్ భవ్యాత్ చ ధర్మాత్ భూతాత్ భవ్యాచ్చ అధర్మాత్ భూతాత్ భవ్యాచ్చ అస్మాదితి ఉత్తరార్థయోజనా। ఏవ మన్యత్రేతి శబ్దచతుష్టయ మన్వేతి। అర్థస్తు పూర్వోక్త ఏవ. ఏవం ద్వితీయ యోజనాయాం చతుర్థాన్యశబ్దస్య అవైయర్థ్యేఽపి యోజనాద్వయేఽప్యేకో దోషః।ఉపాయభూతస్య ఉపాసనస్య కాలత్రయ పరిచ్ఛిన్నతయా తత్ర పరిచ్ఛిన్న వైలక్షణ్యానన్వయాత్.। అతః ప్రశ్నద్వయ పరత్వేనాస్య మంత్రస్య యోజనా కర్తవ్యా. తథైవ శ్రుత ప్రకాశికాకారైః యద్వేత్యాది యోజనా కృతా। తత్ర ధర్మా దన్యత్ర అధర్మా దన్యత్రేతి ఉపాయప్రశ్నః।ధర్మాధర్మశబ్దయోఃసుఖ దుఃఖ సాధన పుణ్యాపాపయోఃప్రసిద్ధ్యా ప్రసిద్ధ పుణ్యపాపరూపఉపాయాద్విలక్షణంఉపాయస్వరూపంయదితి।అస్మాదిత్యుపాయసాధ్యతయా బుద్ధిస్థం ఉపేయస్వరూప ముచ్యతేత్ర చైవంయోజనా।

కృతకృతా దస్మా దన్యత్ర యత్; భూతాద్భవ్యాచ్చ అన్యత్ర యదితి। కాలత్రయవర్తినః పరిచ్ఛిన్న ప్రసిద్ధోపేయా ద్విలక్షణ ముపేయస్వరూపం యదితి ప్రశ్నార్థః।

ఏవంసతి చతుర్థాన్యత్రశబ్దస్య న వైయర్థ్యం।ఉపాయే కాల

ఏవంసతి చతుర్థాన్యత్రశబ్దస్య న వైయర్థ్యం।ఉపాయే కాల త్రయపరచ్ఛిన్న వైలక్షణ్యానన్వయ దోషోపి న స్యాత్।ప్రశ్న ద్వయ పరత్వ యోజనాయాం త్రయాణామపీతి సూత్రోక్త భాష్యం ప్రతివచన ప్రకారశ్చ న విరుధ్యతే। ఉపేయవాచినా అస్మాదితి పదేన తంత్రేణ ఉభయస్యాపి పృష్టత్వాత్। కథమ్??-

ఉపేతృ భూతస్య చేతనస్యాపి కాలత్రయాపరిచ్ఛిన్నతయా నిత్యత్వాత్, పరిశుద్ధస్య తస్య ప్రాప్యాంతర్గతత్వాచ్చ తదంతర్గతం చ ప్రాప్తృస్వరూపం వక్ష్యతే ఇతి శ్రీభాష్యసూక్తిః అత్ర అను సంధేయా।

ఏవం సాలోకవిలక్షణ సాధ్యసాధనసాధకత్రయం పృష్టో వైవస్వత స్తత్ప్రత్యుత్తరయిష్యన్ ప్రాప్య ప్రాప్తృ స్వరూప వాచకం ఉపాయభూతస్య వాచ్యధ్యానస్య హేతుతయా స్వయ మప్యుపాయభూతం ప్రణవం ప్రశంసాపూర్వకం ఉపదిదేశ.

శ్లో॥ సర్వే వేదా యత్పద మామనన్తి
తపాగ్ంసి సర్వాణి చ యద్వదంతి।
యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి
తత్తే పదగ్ం సంగ్రహేణ బ్రవీమి॥

ఓ మిత్యేతత్" ఇతి మంత్రేణ॥ అస్యార్థః। పద్యతే=గమ్యతే పదమితి వ్యుత్పత్త్యా పదశబ్దః ప్రాప్య స్వరూప వాచకః। యత్ స్వరూపం సర్వే వేదాః సాక్షాత్ పరంపరయా వా ప్రతిపాదయంతి

తపాగ్ంసి సర్వాణి=జ్ఞానప్రధానా స్సర్వే వేదోపరిభాగాః యద్వదంతి-సాక్షాత్ పరమ ప్రాప్యతయా బోధయంతి-

యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి-యత్ప్రాప్య ప్రాప్తీచ్ఛవః తత్ప్రాప్తయే గురుకులవాస స్త్రీసంగరాహిత్యాదిక మను తిష్ఠంతి-

తత్స్వరూపం=ఉపదేశ పాత్రభూతాయ తుభ్యం సంగ్ర

హేణ=సంగ్రాహకశబ్దేన ప్రవక్ష్యే=సముపదిశామి।

ఏతత్ప్రాప్యబోధక శబ్దస్వరూపం ఓమితీతి।

"ఓం" ఇత్యస్య ప్రాప్యవాచకత్వం।

"ఓంకారో భగవాన్ విష్ణుః-ఓంకారో విష్ణువాచకః" ఇత్యాది ప్రమాణసిద్ధమ్। గీతం చ భగవతా "ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్ మా మనుస్మరన్" ఇతి॥ తద్వ్యాఖ్యం చ 'మా మనుస్మర' ఇతి. తస్య భాష్యం. ఓంకారవయవస్య అకారస్య విష్ణోః ప్రాప్యస్య వాచకత్వేన చ ఓంకారస్య విష్ణువాచకత్వం

'అ ఇతి బ్రహ్మ॥ అకారో విష్ణువాచకః తస్య ప్రకృతి లీనస్య" 'అ ఇతి భగవతో నారాయణస్య ప్రథమాభిధానం' ఇత్యాద్యత్ర ప్రమాణం॥

ఓంకారావయవస్య మకారస్య జ్ఞానస్వరూప జ్ఞానగుణక అణురూప జీవసమష్టి వాచకత్వాత్ తద్ద్వారా ప్రాప్యవాచిత్వ మపి ఓంకారస్య సిద్ధమ్. 'ఓమిత్యాత్మానం యుంజీత ఓమిత్యాత్మానం ధ్యాయీత యత్పునరేతం త్రిమాత్రేణ ఓమిత్యేతేనా వాక్షరేణ పరమపురుష మభిధ్యాయీత," 'వ్యాహర న్మామనుస్మరన్' ఇత్యాది ప్రమాణైః ప్రాప్యప్రాప్త్యుపాయభూత ధ్యానకరణత్వేన ప్రతీతత్వాత్ పరంపరయా పాయం చో ప్రతిపాదయతి॥ స్వయంచోపాపయో భవతి॥ వాచకం చో పాయమితి' శ్రీభాష్య సూక్తి రనుసంధేయా॥

'ఉపయోపేయతయా ప్రణవస్యోపాయత్వం॥ ఉపాయో హి ధ్యానం. వాచక శబ్దశ్చ వాచ్యస్మరణోపాయః' ఇతి శ్రుతి ప్రకాశికా॥

ఏవం ప్రణవ ముపదిశ్య, ఆదరేణ పునరపి 'ఏత దాలంబన' మిత్యాదినా ప్రణవం ప్రశస్య, "న జాయత" ఇత్యాదినా మంత్ర ద్వయేన జీవాత్మ స్వరూపం స్పష్టముపదిశ్య "అణోరణీయా"

నితి మంత్రత్రయేణ ప్రాప్యభూత పరమాత్మ స్వరూప ముపదిశ్య "నాయమాత్మేతి" మంత్రేణ భక్తిరూపాపన్న జ్ఞానరూపం మోక్షోపాయ ముపదిదేశేతి.

ఏవం ప్రాప్తృ ప్రాప్య ప్రాపక విషయక ప్రతివచనాత్ ప్రశ్నమంత్రేఽపి ప్రాప్యం ప్రాపకం ప్రాప్తా చేతి ప్రశ్నత్రయం పృష్టమితి సిద్ధాంతః॥

సూత్రార్థశ్చ; త్రయాణా మేవచ ఏవ ముపన్యాసః ప్రాప్య ప్రాప్తృ ప్రాపకరూపాణాం త్రయాణా మేవ జ్ఞేయతయా ప్రతివచనం॥ప్రశ్నశ్చ త్రయాణా మేవ -ఇతిప్రాపకవాచక మంత్రార్థః పూర్వోపన్యాసే విస్తృతః॥ప్రాప్తృమంత్రస్య ఏవ మర్థః॥ "విపశ్చిదయం=విపశ్చిదాకారోఽయం జీవః॥అజత్వా న్న జాయతే॥నిత్యత్వాన్న హ్రియతే॥శాశ్వతత్వాత్సు నకుతశ్చిద్ భవతి॥పురాణత్వాత్పురాపి న బభూవ॥శరీరే హన్యమానేఽపి హననాదిక్రియాః తస్మిన్ న సంయుజ్యన్తే-"ఇతి॥

హంతాచేదితి పూర్వ మంత్రవివరణం।ప్రాప్యమంత్రస్యాయమర్థః।

యః=పరమాత్మా,అణోః=జీవాదపి, అణీయాన్=అణుతరః మహతః =ఆకాశాదే రపి,మహీయాన్=మహత్తరః॥అస్యజంతోః న జాయతేఇత్యాదిమంత్రద్వయనిర్దిష్టస్యజీవస్య ఆత్మా=అంతఃప్రవిశ్య నియంతా।గుహాయాం నిహితః=హృదయ గుహావర్తీ చ।తం=తాదృశం।ఆత్మనో మహిమానం=అపహతపాప్మత్వాది గుణాష్టకావిర్భావ రూపమహిమాసంపాదకం,ఈశం=పరమాత్మానం।ధాతుః=ధారకస్య పరమాత్మనః ।ప్రసాదాత్ యదా పశ్యతి=సాక్షాత్కరోతి।తదా వీతశోకః=నిరస్త సాంసారిక సకల దుఃఖో భవతీతి,ప్రథమ మంత్రార్థః।

ధాతుఃప్రసాద శబ్దతః భగవ దనుగ్రహ రహితస్యపరమాత్మ తత్త్వం దురధిగమ మిత్యాహ। ద్వితీయేన।

"ఆసీనో దూరం వ్రజతి
శయానో యాతి సర్వతః।
క స్తం మదామదం దేవం
మదన్యో జ్ఞాతుమర్హతి" ఇతి

సర్వాత్మకత్వేన ఇతరత్ర విరుద్ధతయా ప్రతీయమానాః ఆసీనత్వ దూరగంతృత్వాది ధర్మాః జీవద్వారా తత్ర సంతీతి మంత్రార్థః।

మదామదం-హర్షాహర్ష విరుద్ధధర్మ మధ్యస్థం తు దేవం పరమాత్మానం,పరమాత్మ ప్రసాదానుగృహీత మాదృశ జనా దన్యః కోఽపి న జానాతీతి ఉకారార్థఃతృతీయమంత్రః

"అశరీరం శరీరే ష్వనవస్థే ష్వవస్థితం।మహాంతం విభుం ఆత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతీతి॥"

అశరీరం=కర్మమూలక శరీరరహితం

అనవస్థేషు=అస్థిరేషు శరీరేషు నిత్యత్వేనస్థితం।మహాంతం-మహావైభవశాలినం॥ పరమాత్మానం మత్వా వేదనోపాసన ధ్యాన శబ్దవాచ్య తైలధారావ దవిచ్ఛిన్న స్మృతిసంతానరూప జ్ఞాన గోచరంకృత్వా, ధీరః-ఉపాసక శ్చేతనః న శోచతి॥సకల సాంసారిక" దుఃఖపీడితో న భవతీతి తస్యార్థః॥

శ్లోః ఏవ మన్యత్రిధర్మాది
త్యర్థోఽస్యావర్ణితః శ్రుతేః॥
సూత్రానుగుణ్యా దత్ర స్యాత్
దోషః; సద్భి ర్నిరీక్ష్యతామ్॥

—○—

శ్రీరస్తు

7. అథర్వశిఖాతత్త్వార్థ వివరణమ్.

1) నమో రామానుజార్యాయ వేదాంత జ్వరహారిణే।
యోఽస్మ దాచార్యరూపేణ దాసం మా ముదజీవయత్ ॥

2) వందే భాష్యార్థ తత్త్వజ్ఞం సుదర్శన గురూత్తమమ్।
శ్రుతప్రకాశికాఖ్యానాం భాష్యవ్యాఖ్యాం లిలేఖ యః॥

3) అథర్వణశిరోఽథర్వ శిఖాద్యుపనిషద్గిరా।
ప్రోక్తయా స్పష్టయా రీత్యా రుద్రకారణతాదికం॥

4) మహానారాయణాద్యుక్త శ్రీనారాయణహేతుతా।
న విరుధ్యేత్ యథా సమ్యక్ శ్రీభాష్యే సునిరూపితమ్॥

5) ఇంద్ర ప్రాణాధికరణే విద్యాం ప్రాతర్దనీం........
పూర్వపక్షస్య సిద్ధాంతో యస్తుభాష్యే సమర్థితః॥

6) తంచానుసృత్య సిద్ధాంతో వక్తవ్యోఽత్ర చ వైదికైః।
కించోపనిషదా వేతే హ్యుక్త్వాప్య యతిపుంగవః॥

7) వేదార్థ సంగ్రహే సమ్యక్ సమాధిం విదధే స్వయం।
తమేత మధునా సమ్య గుపన్యస్యా మ్యహం బుధాః॥

అథర్వశిఖా అథర్వశిరశ్చేతి ఉపనిషద్ద్వయం ఆథర్వణైః అధీయతే; తత్ర రుద్రస్య కారణత్వం సర్వాంతర్యామిత్వం చ స్పష్టముచ్యతే। మహానారాయణ నారాయణానువాకాది షు భగవతో నారాయణస్యైవ. అతో నారాయణః పరం బ్రహ్మ ఇత్యుక్త పరబ్రహ్మ భూత నారాయణకారణత్వం : అథర్వశిఖా ద్యుపనిష దుక్త రుద్రకారణత్వేన కథం న విరుధ్యతే?। తస్మాత్ సర్వాసా మప్యుపనిషదాం ఉదితానుదిత హోమ వాక్యవత్ ప్రామాణ్యస్య నిరపోహ్యతయా కల్పభేదేన వ్యవస్థా కల్పనీయా।

ఏకస్మిన్ కల్పే నారాయణకారణత్వం, కల్పాంతరే రుద్రస్య కారణత్వ మితి। యథా శాఖాభేదేన ఉదితానుదితహోమ వ్యవస్థాపనం యథాచ పరైః రుద్రస్య చతుర్ముఖ జనకత్వ తజ్జన్యత్వ బోధక వాక్యానాం; తస్యైవ నారాయణజన్యత్వ చతుర్ముఖజన్యత్వ బోధక వాక్యానాం చ కల్ప భేదేన వ్యవస్థాపనం।

యద్వా రుద్రకారణత్వ మేవ ప్రామాణికం। నారాయణ శబ్దోఽపి రుద్ర మేవాభిదధాతి। "పురుషో వై రుద్రః" ఇతి పరైః నారాయణ పరత్వేన నిశ్చితేన పురుషశబ్దేన రుద్రశబ్దస్య సామానాధికరణ్య ప్రతిపాదనాత్। "శివశ్చ నారాయణ" ఇతి స్పష్టం ఉక్తతయా చ, రుద్ర ఏవ కారణం ఇతి వక్తవ్యమ్। అతో నారాయణ కారణత్వస్యాప్యవిరోధః।

శ్వేతాశ్వతర శ్రుతిరపి ఇమ మేవార్థం అభిధత్తే। అతో నారాయణాపర పర్యాయో రుద్ర ఏప కారణం, అంతర్యామీ స ఏవ ధ్యేయశ్చేతి, సర్వ శ్రుతీనాం అవిరోధేన ప్రామాణ్యం వర్ణనీయమితి కేచిత్ వదన్తి।

తత్ర శ్రీమద్భగవద్రామానుజాచార్యైః 'ఏతేన సర్వే వ్యాఖ్యాతా ఇతి సూత్రభాష్యే సంగ్రహేణ సమాహితం; తద్భాష్య శ్రుతప్రకాశికాయాం ఉపనిషద ఏతాః ప్రస్తుత్య, విశేషత స్తదర్థః ప్రతిపాదితః। ఏతేన పాదచతుష్టయోక్త న్యాయకలాపేన సర్వ వేదాంతేషు జగత్కారణ ప్రతిపాదన పరా స్సర్వే వాక్యవిశేషాః చేతనాఽచేతన విలక్షణ సర్వజ్ఞ సర్వశక్తి బ్రహ్మ ప్రతిపాదనపరా వ్యాఖ్యాతా ఇతి తత్సూత్రభాష్యం। అనేన భాష్యేణ అథర్వశికా ద్యుపనిషదోఽపి "అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేతి ప్రక్రాంత పరబ్రహ్మభూత నారాయణత్వపరా ఏవేతి అయ మర్థః సంగృహీతః॥ ఇత్థం "కారణత్వ మబాధ్యత్వ ముపాయత్వ ముపేయతాం॥ బ్రవీతి బ్రహ్మమీమాంసా లక్షణైః బ్రహ్మణః క్రమాత్.

ఇత్యభియుక్తోక్తి రీత్యా పరబ్రహ్మకారణత్వ ప్రతిపాదకే శారీరక ప్రథమాధ్యాయే ప్రథమపాదే ప్రతర్దనవిద్యాయాం కౌషీతక్యాం తృతీయాధ్యాయే "ప్రతర్దనో హ వై దైవోదాసి రింద్రస్య ప్రియం ధామ ఉపజగామ॥ యుద్ధేన చ పౌరుషేణ చ-" ఇత్యాది "ప్రాణోఽస్మి ప్రజ్ఞాత్మా తం మా మాయు రమృతం ఇత్యుపాస్వ ఇత్యం తేన దివో దాసుపుత్రం ప్రతర్దనం స్వధామోపనీతం ఇంద్రో వరప్రార్థనాయ నియుజ్య, తేన త్వమేవ వరం దేహీతి ప్రత్యుక్తః "ఏత దేవాహం మనుష్యాయ హితతమం మన్యే యన్మాం విజానీహి, ప్రాణోఽస్మి ప్రజ్ఞాత్మా తం మా మాయు రమృతం ఇత్యుపాస్వేతి," ఆత్మాన ముపాస్య మువాచ॥ "యతో వా ఇమాని భూతాని ఇతి" తద్విజిజ్ఞాసస్వ తద్బ్రహ్మేతి శ్రుత్యంతరోక్తకారణ వస్తుఉపాస్యమితి శ్రుతమ్। అతోఽస్యాం విద్యాయాం ఉపాస్యతయోక్తః ఇంద్ర ఏవ కారణం ఇతి సిద్ధమ్। తస్మాత్ పూర్వాధికరణైర్నిర్ణీతం పరబ్రహ్మభూత నారాయణ కారణత్వం కథం సంభవతీత్యాక్షిప్య తత్సమర్థనాయ ఇంద్రప్రాణాధికరణం అవతారితంభగవతా బాదరాయణేన "ప్రాణస్తథానుగమా" దితి సూత్ర చతుష్టయేన।

అస్మిన్నధికరణే ఇంద్రః "అనేన జీవేనాత్మనాను ప్రవిష్టః "ఐతదాత్మ్య మిదం సర్వం" "అంతః ప్రవిష్టః శాస్తా జనానాగ్ం సర్వాత్మా "య ఆత్మని తిష్ఠన్ని" త్యాది శాస్త్రప్రతిపాదితతయా పరమాత్మని పరస్మిన్ బ్రహ్మణి నారాయణే స్వాత్మదృష్ట్యా పరమాత్మగతాన్ సకల చేతనాచేతనాధారత్వ సర్వప్రాణి ప్రాణయితృత్వ ఆనందఅజరామృత్యుఉపాస్యత్వాది ధర్మాన్ స్వస్మిన్ననుసంధాయ ఏవమేవోపదిదేశేతి ఇంద్రప్రాణశబ్దేన నారాయణ ఏవాభిధీయతే ఇతి పూర్వాధికరణోక్తం నారాయణకారణత్వ మబాధిత మేవేతి తదధికరణ తాత్పర్యమ్॥ పరమాత్మని స్వాత్మానుసంధానేన పరమాత్మ ధర్మాణా మాత్మ న్యనుసంధానం వామ

దేవాదిభిః కృతం।తదేతత్ "ఋషిః పశ్యన్ వామదేవః ప్రతిపేదే" అహం మనురభవం సూర్యశ్చ। కక్షీవా నృషి రస్మి విప్రఇతి వామ దేవః।సర్వగత్వాదనంతస్యసవాహమవస్థితః।మత్తః స్సర్వమహం సర్వ"మితిప్రహ్లాదః"కడల్ ఞాలం శెయ్ దేనుం" ఇత్యాదినా శ్రీ శఠకోపసూరయః।తస్మా దత్ర ఇంద్రశబ్దః పరమాత్మశరీరిత్వాను సంధాయి ఇంద్రభోధకః।"మాముపాస్వే"త్యస్య"మదంతర్యామిణం పరమాత్మానం" ఇత్యర్థః।

తేనన్యాయేన అథర్వశిరస్యపి రుద్రః స్వాత్మని పరమాత్మాత్మకత్వానుసంధానేన జగత్కారణత్వం కాలత్రయవర్తిత్వంనిస్సమాభ్యధిపత్వ మభిహితవానితి రుద్రాంతర్యామిణో భగవతో నారాయణస్యైవ కారణత్వ ముపాస్యత్వాదికంచసిద్ధమితి;నప్రసిద్ధే రుద్రే కారణత్వాదికం శంక్యమ్।ఏతచ్చాస్యా మేవోపనిషది స్పష్టీకృతం।తథాహి

"దేవా హవై స్వర్గం లోక మగమన్. తత్రైవ రుద్ర మపృచ్ఛన్. కో భవానితి?॥సోఽబ్రవీ-"అహ మేకః ప్రథమమాసం వర్తామిచ భవిష్యామి చ।నాన్యః కశ్చన మత్తో వ్యతిరిక్త ఇతి।సోంతరా దంతరం ప్రావిశత్।దిశ శ్చాంతరం ప్రావిశత్, సోఽహం నిత్యోఽనిత్యోఽ బ్రహ్మాహం।ప్రాంచః ప్రత్యంచోఽహం,దక్షిణాం చోదంచోఽహం,అధ శ్చోర్ధ్వం చాహం. దిశశ్చ విదిశశ్చ. అహం పుమాన్।అహమపుమాన్,స్త్రీయశ్చ శ్చాహం।సావిత్ర్యహం,గాయత్ర్యహం;త్రిష్టుప్ జగత్యనుష్టుబ్చాహ మిత్యాది।అస్యార్థః ఏవం. ఆచార్యై రనుగృహీతః।

"పరతత్వజిజ్ఞాసవో దేవాః"ఈశ్వరాత్ జ్ఞానమన్విచ్ఛేత్ ఇత్యాదిభిః'ప్రమాణై జ్ఞానాధికత్వేన ప్రసిద్ధస్య రుద్రస్యఇమే దేవాత్పర తత్వం జ్ఞాతుం స్వర్గైక దేశభూతం రుద్రావాసస్థానం ప్రాప్య కో భవానితి తం పప్రచ్ఛుః. దేవతాత్వేన సాజాత్యేఽపి త్రిపురదహ

న్నాద్రి ప్రభావాతిశయ దర్శనాత్ సందిహ్యా, కి మయం అస్మదాది వత్ దేవతామాత్రం ఉత పరమ కారణభూతః" ఇతి।

రుద్రః తత్ప్రశ్నాభిప్రాయం జ్ఞాత్వా 'అహ మేవ కాలత్రయవర్తీ-మత్తో వ్యతిరిక్తః కశ్చన నాస్తీ' త్యువాచ। తదను దేవాః ఏవం శశంకిరే-రుద్రోఽయమస్మదాదివత్ జనిమాన్.

"ప్రత్యక్షః శూలపాణిః పురుషోఽజాయత"। "విరూపాక్షాయ బ్రహ్మణః పుత్రాయ" ఇత్యాదిభిః సంహారే లయోప్యస్య శ్రూయతే...నేశానః,

"...శంభుస్తథైవార్కః చంద్రమాశ్చ శతక్రతుః।
...ఏవమాద్యాస్తథైవాన్యే యుక్తా వైష్ణవ తేజసా"
"జగత్కార్యావసానే తు వియుజ్యంతే చ తేజసా।
వితేజసశ్చ తే సర్వే పంచత్వ ముపయాంతి తే॥"ఇత్యాదిభిః

అస్య చ పాతకిత్వం ప్రథితం బ్రహ్మ శిరశ్ఛేద నాదిభిః। ఏతత్పాతక విమోచకో భగవాన్ శ్రియఃపతిః నారాయణ ఇతి ప్రమాణై రుద్ఘుష్యతే॥ అయంచ జ్ఞానాధికః ప్రభావాధికశ్చ ప్రత్యక్ష మస్మాక ముపలభ్యతే. అహమేవ సర్వాంతర్యామీ కాలత్రయవర్తీ ఇతి వదతి రుద్రః॥ కథ మిదం వచనం విశ్వసనీయం।ఇతి॥ తేషా మేవం సంశయం విజ్ఞాయ రుద్రః పునరేవాబ్రవీత్।'సోంతరా దంతరం ప్రావిశత్ దిశశ్చాంతరం ప్రావిశత్ 'ఇత్యాదినా॥ సోంతరా దన్తరం ప్రావిశ దిత్యాది రుద్ర వాక్యమితి సిద్ధాంతః॥ శ్రుతి వాక్య మితి కేషాంచి దభిప్రాయః।రుద్రవాక్యపక్షే అయ మర్థః॥ 'స జగత్కారణతయా సర్వాంతర్యామితయా చ ప్రసిద్ధఃపరమాత్మా నారాయణః అంతరాత్ =అన్నమయాదే రంతరాత్ ,మనో బుద్ధ్యహంకార ...త్ కరణవర్గాత్, అంతరం=జీవాత్మానం ప్రావిశత్. దిక్ శబ్దోపలక్షిత చేతనానా మంతరం చ జీవం స పరమాత్మా ప్రావిశత్ ఇతి॥అహ మేకః ప్రథమ మాసంవర్తామి చ భవిష్యామి

చ॥ నాన్యః కించన మత్తో వ్యతిరిక్తః అస్తీతి మయా యదుక్తం తత్ పరమాత్మన స్సర్వ చేతనాచేతన శరీరితయా మచ్ఛరీరాంతరస్థితజీవస్యాపి తదంతర్యామికతయా మయి పరమాత్మాత్మకత్వానుసంధాన మూలకమితి రుద్రః ప్రతివచనం దదావిత్యాశయః.

శ్రుతివచన పక్షేపి ప్రశ్నస్య ప్రతివచన మేతత్॥ సర్వకారణభూతే సర్వాంతర్యామిని నారాయణే స్థితే అహ మేకః ప్రథమ మాసం ఇత్యాదికం కథం ఉక్తవాన్ రుద్ర ఇతి శ్రుతిరేవాశంక్యాది 'సోంతరా దంతరం ప్రావిశదిత్యవదత్॥ సః రుద్ర అంతరాత్ శరీరా త్సర్వర్తినో జీవాదంతరం అంతర్యామిణం పరమాత్మానం ప్రావిశద్॥ పరమాత్మానం స్వశరీరత్వేన అనుసందధౌ॥ అతో జిజ్ఞాసూన్ దేవాన్ ప్రతి అహ మేకః ప్రథమ మాసం ఇత్యాదినా స్వస్య కారణత్వ సర్వాంతర్యామిత్వోక్తిః రుద్రస్య పరమాత్మశరీరిత్వానుసంధానకృతేతి ప్రసిద్ధరుద్రస్య న కారణత్వాదికం॥ శ్రుత్యంతరసిద్ధ నారాయణకారణత్వాదే రప్య విరోధః ఇతి॥

అధర్వశాఖాయాం "కారణం తు ధ్యేయః॥ సర్వైశ్వర్య సంపన్నః సర్వేశ్వరః శంభు రాకాశమధ్యే ధ్యేయః॥ ఇత్యాదినా రుద్రస్య కారణత్వం ఉపాస్యత్వం ఉచ్యతే ఇతి; అతః కథం నారాయణస్య పరత్వ మితి॥ అత్రేద ముచ్యతే॥

పరమాత్మ సాధారణ ధర్మవాచక శబ్ద సహకృతైః కారణప్రకరణ పఠితైః సద్బ్రహ్మాత్మ నారాయణాది శబ్దసహిత వాక్యైః నారాయణ ఏవ కారణత్వేన సంప్రతిపన్నః। తం కారణం పరమాత్మానం అనూద్య తస్య ధ్యేయతాం అథర్వశిఖా(రో)వాక్యం విదధాతీతి నేదం కారణత్వ విధాయక మితి ఉపాసాద్యాః॥ కశ్చ ధ్యేయః" ఇతిప్రశ్నస్య కారణం తు ధ్యేయః ఇతి ఉత్తరం భవేత్ 'న తథా శంభుః కారణం ధ్యేయః' ఇత్యన్వయేపి శంభుశబ్దస్య

ఆకాశ పాశినాది శబ్దవత్ సామాన్యతయా 'శంభుః బ్రహ్మ త్రిలోచనావితి నిఘంటుపాఠేన అన్యతరస్యా(ము)వగతతయా, 'స్వయంభూ శ్శంభు రాదిత్య' ఇతి సహస్రనామసు పాఠాచ్చ శం భవతి అస్మా దితి యోగ మవలంబ్య సకల జగద్రాక్షాకరతయా సకల శివంకరే పరే బ్రహ్మణి నారాయణే. ఏవ వృత్తి రంగీకర్తవ్యా॥ ఆకాశమధ్యే ధ్యేయత్వం చ నారాయణస్యైవ; నతు ప్రసిద్ధ శంభోః। దహర విద్యాయాం తథైవ శ్రుతేః। అంతరాదిత్య విద్యాయాం పుండరీకాక్షో నారాయణ ఏవ ఆదిత్య మండలాంతర్వర్తీతి శ్రుతం। తదేతత్ - 'ధ్యేయ స్సదా సవితృ మండల మధ్యవర్తీ' త్యాదినా త్రిసంధ్యం అనుసందధతేహి వైదికోత్తమాః। ఆదిత్య మండలాంతర్యామీ హృదయాకాశాంతర్యామీ చ ఏక ఏవేతి తైత్తిరీయోపనిషది శ్రూయతే। 'స యశ్చాయం పురుషే. యశ్చాసా వాదిత్యే. స ఏకః' ఇతి। తస్మా దాకాశమధ్య ధ్యేయత్వం శంభుశబ్దస్య నారాయణ పరత్వ మవగమయతి।

నారాయణానువాకేపి 'విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం ఇతి శంభుశబ్దో నారాయణశబ్ద సమానాధికరణ తయా పఠితః। అత్రత్య- ఈశానాది శబ్దాశ్చ నిరుపమ నిరవధికైశ్వర్య విశిష్ట నారాయణ వాచకా ఏవ। 'బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రేంద్రా స్తే సర్వే సంప్రసూయన్తే' ఇతి వాక్యేన "బ్రహ్మరుద్రేంద్రోత్పత్తిరివ విష్ణో రప్యుత్పత్తిః శ్రుతేతి తస్య కథం కారణత్వ మితి న శంకనీయం।

"అజాయమానో బహుధా విజాయతే" ఇతి పరమపురుష నారాయణాసాధారణ పురుషసూక్తార్థ విచారే, విష్ణుజన్మనః స్వేచ్ఛాకృత్వేన, కర్మమూలకత్వాభావాత్, 'ద్వా సుపర్ణా' ఇతి శ్రుతిః పరమాత్మనో నారాయణస్య కర్మాస్పృష్టత్వం వదతి! తదుత్పత్తిశ్చ స్వేచ్ఛాకృతా ఇతి ఉపబృహితం-

"ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరు దేహః ఇతి

"యదా యదా హి ధర్మస్య" పరిత్రాణాయే'త్యాదినాచ.

అతఏవచ-'జన్మ కర్మ చ మే దివ్యం' ఇతి భగవదుక్తిః.

అతః అధర్వశిఖాపి శంభు శబ్దవాచ్యస్య నారాయణస్యైవ ధ్యేయిత్వం, తన్మూలం కారణత్వం చ బ్రవీతీతి-ఏవమేవ కైవల్యోపనిషత్ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ ఇత్యాదయశ్చ నారాయణ కారణత్వావిరోధేన నేతవ్యా ఇతి శ్రీరామునుజ సిద్ధాంతః.

-O-

శ్రీరస్తు

8. పంచకోశ వివరణమ్.

ఇహ జగతి సర్వేషాం పురుషాణాం స్వస్వ ప్రాచీన కర్మాను గుణ్యేన తత్తత్పురుషార్థానుభవాపేక్షా జాయతే ఇతి సర్వైః విదితం ఖలు. అతఏవ సర్వే వ్యవహరంతి పామరాః పండితాశ్చ 'బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ' ఇతి.

తేచ పురుషార్థాః ధర్మార్థకామమోక్షభేదేన చతుర్విధాః. తదుక్తం 'ధర్మార్థ కామ మోక్షాఖ్యాః పురుషార్థాఉదాహృతాః' ఇతి. ఏతేషాం స్వరూపం అర్థపంచక నిరూపణే నిరూపయిష్యామి.

ఏతేషు చతుర్షు పురుషార్థేషు మోక్ష ఏవ ప్రధానః పురుషార్థః॥ అతఏవ అయం సంసార నివృత్త్యనంతర మనుభావ్యతయా ప్రార్థ్యతే జ్ఞానిభిః; తద్ధైవానుభూయతేచ. సచమోక్షః అర్చిరాది గత్యా సప్తావరణాతీత శ్రీమద్విరజా నదీతీరస్థిత దివ్యలోకాంతర్గత పరమపదాభిధాన శ్రీవైకుంఠ దివ్యదేశ ప్రాప్తిపూర్వక పరిపూర్ణ భగవ దనుభవజనిత ప్రీతికారిత కైంకర్య మేవేతి శ్రీభగవద్భాష్యకారీయః సుపంథాః॥

ఏతస్య మోక్షస్య ప్రాపకం యమ నియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణా సమాధిరూపాష్టాంగ యోగ

సాధ్యం తైలధారావ దవిచ్ఛిన్న స్మృతి సంతానరూపం వేదనోపాసన ధ్యానాది శబ్దవాచ్యం జగత్కారణభూత సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిమత్త్వాది కల్యాణ గుణసంపన్న పరమపురుష సమాశ్రయణ మేవేతి శ్రీభగవద్రామానుజార్య సిద్ధాంతః॥

తదేతత్ ప్రతిపాదితం పురుషసూక్తే 'వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తం ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, తమేవంవిద్వానమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా విద్యతేయనాయే'తి॥

అస్యా ఏవ ఋచః 'తమేవ విదిత్వాతిమృత్యుమేతీ'తి శ్వేతాశ్వతరే పాఠః। అత్ర వేద ఇత్యస్య వేద్మీత్యర్థః। అహం। ఏతం మహాన్తం ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్ వర్తమానం పురుషం వేద=వేద్మి। ఏవం అహమివ తం పరమపురుషం విద్వాన్=పరమ పురుషోపాసకః, ఇహ=అస్మిన్నేవ జన్మని, ముక్తో భవతి. అయనాయ=ముక్తయే. అన్యః=భగవదుపాసనా దన్యః. పంథాః న విద్యతే ఇతి; తం పరమపురుషం విదిత్వైవ మృత్యుం=(స్వరూప వినాశకతయా) మృత్యుతుల్యం సంసారం, అత్యేతి=అతిక్రామతీతి. శ్వేతాశ్వతర శ్రుత్యర్థః ఏవంచ.

శ్లో॥ భగవానితి శబ్దోఽయం తథా పురుష ఇత్యపి।
నిరుపాధీ చ వర్తేతే వాసుదేవే సనాతనే॥

బ్రహ్మశబ్దేన చ స్వభావతో నిరస్త నిఖిలదోషః అనవధికాతిశయ- అసంఖ్యేయకల్యాణగుణగణః పురుషోత్తమోఽభిధీయతే 'నారాయణః పరం బ్రహ్మ' ఇత్యాది ప్రతిపాదిత బ్రహ్మ పురుష భగవదాది శబ్దవాచ్య శ్రీమన్నారాయణోపాసన మేవ మోక్ష సాధన మితి నిర్ణయః. ఏతచ్చ భగవదుపాసనం ద్వాత్రింశత్ భేద భిన్నతయా శ్రుతిషు నిరూపితమ్।

సద్విద్యా ఉపకోసలవిద్యా శాండిల్యవిద్యా ఉద్గీథవిద్యా అగ్నివిద్యా భూమవిద్యా పంచాగ్నివిద్యా దహరవిద్యా

పురుషవిద్యా పరవిద్యావారుణీవిద్యానాచికేతవిద్యా ఆనందవిద్యా న్యాసవిద్యాది భేదః పూర్వాచార్యగ్రంథేషు నిరూపితః।

తత్ర ఆనందవల్ల్యాం తైత్తిరీయా అధీయతే। "బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరం"ఇత్యాదినా, "యతో వాచో నివర్తంతే""ఇత్యంతమ్" తదధ్యయనాదౌ గురుశిష్యయోః సకలవిధ శ్రేయః ప్రాపకతయా అనుసంధేయోఽయం మంత్రః।"సహనా వవత్వి"త్యాదినా పఠ్యతే

"సహనా వవతు, సహనౌ భునక్తు,సహ వీర్యం
కరవావహై, తేజస్వి నా వధీత మస్తు।

మా విద్విషావహై,ఓంశాంతిః శాంతిః శాంతిః"॥ఇతి।ఏవం శాంతిమంత్రం పఠిత్వా బ్రహ్మవిద్యాముపదిశతిబ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమితి।స్వరూపతో గుణతశ్చ నిరతిశయ బృహత్త్వాశ్రయ వస్తూపాసకః స్వరూప రూపగుణ విభూత్యాదిభిః ఉత్కృష్టం వస్తు ప్రాప్నోతీ త్యేతద్వాక్యార్థః।అత్ర బ్రహ్మవిదితి "విద"ధాతుః జ్ఞానార్థకః,శ్రవణమనన నిదిధ్యాసన ధ్యానోపాసనాది శబ్దవాచ్యం భగవదుపాసనాత్మకం జ్ఞాన మాహ।ఉపాసన ప్రకరణేసర్వత్ర ముముక్షుః బ్రహ్మోపాసీత. "ఆత్మాన మేవ లోక ముపాసీత""ఓమిత్యాత్మానం ధ్యాయీత' 'బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి' ఆత్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః' ఇతి వ్యతికరేణ ఉపక్రమోపసంహార దర్శనాత్.

అస్మిన్ వాక్యే బ్రహ్మ తదుపాసన, తత్ప్రాప్తిః ప్రాప్యం చేతి। చత్వారో విషయాః ప్రతిపాదితాః। తాన్ వివరీతుమారభతే।

"తదేషా భ్యుక్తే" త్యారభ్య 'సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ; యో వేద నిహితం గుహాయాం పరమే వ్యోమన్; సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణా విపశ్చి తే'తి. బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరమితి ఉపాసన విషయత్వేన ప్రాప్యత్వేన చ ప్రస్తుతస్య బ్రహ్మణః స్వరూపం శోధయ న్నాహ 'సత్యంజ్ఞాన మనంతంబ్రహ్మేతి'

సత్యం=నిరుపాధిక సత్తాయోగి నామాంతర భజనార్హావస్థాంతర యోగాభావాత్ వికారాస్పద-అచేతన; తత్సంసృష్టచేతనవ్యావృత్తిః అనేన కథ్యతే, జ్ఞానం=నిత్యాఽసంకుచిత జ్ఞానస్వరూపం, తాదృశ జ్ఞాన గుణకంచ। యథా బ్రహ్మ శబ్దేన స్వరూపతః గుణతశ్చ బృహత్త్వం బ్రహ్మణస్సిధ్యతి, తద్వత్ జ్ఞానపదేన జ్ఞాన ప్రవృత్తినిమిత్తకేన జ్ఞానస్వరూపత్వం జ్ఞాన గుణకత్వం చ ప్రతిపాద్యతే ఇత్యభియుక్తై రుక్తం. అనేన ముక్తవ్యావృత్తిః। అనంతం =అంతః=పరిచ్ఛేదః। పరిచ్ఛేద రహిత మిత్యర్థః। పరిచ్ఛేదశ్చ త్రివిధః దేశపరిచ్ఛేదః।కాలపరిచ్ఛేదఃవస్తుపరిచ్ఛేదశ్చేతిఅస్మిన్ దేశేఽస్తి అస్మి న్నాస్తీతి దేశపరిచ్ఛేదః।అస్మిన్ కాలేఽస్తి,అస్మిన్ కాలే నాస్తీతి కాలపరిచ్ఛేదః। ఇద మిదం నేతి వస్తుపరిచ్ఛేదః (పరిచ్ఛేదానర్హత్వరూపం సర్వవస్తు సామానాధికరణ్యం) అథవా వస్తు స్వభావతః పరిచ్ఛేదః వస్తుపరిచ్ఛేదః। ఏవం విధపరిచ్ఛేదరహితమితి బ్రహ్మణః 'నిత్యం విభుం సర్వగత'మితి శ్రుత్యా, సర్వ దేశ కాల వర్తిత్వ సర్వాంతర్యామిత్వ మూలక సర్వవస్తు సామానాధికరణ్యత్వస్య చ ప్రతిపన్నత్వాత్। 'న తత్ర చక్షుర్గచ్ఛతి; నవాగ్గచ్ఛతి నో మనః, యతో వాచో నివర్తంతే.' ఇత్యాది శ్రుతి వాక్యైః, దుర్జ్ఞేయ స్వరూపాదివత్త్వస్య చ ప్రతిపాదితత్వాచ్చ దేవతా విశేష నిర్ణయశ్చాఽ'నంత'పద రూఢ్యా క్రియతే. తస్య విష్ణురూప దేవతా విశేషే రూఢత్వాత్। వేదాంతానాం విష్ణావేవ తాత్పర్యాతిశయ కథనాత్। పరమాత్మా చ సర్వేషా మిత్యాది। ఉక్తంచ భగవతా "వేదైశ్చ సర్వైః అహమేవ వేద్యః" ఇతి। "అనిర్దేశ్య వపుర్విష్ణుః వీరోఽనంతో ధనంజయః' ఇతి సహస్రనామసు అనంతపదం విష్ణునామత్వేన పఠితమ్।మంత్ర వర్ణశ్చ 'అనంత మూర్తయః' ఇతి.

శ్లో॥ "ఏషతూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతే ర్విస్తరోమయా।
ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ! నాస్త్యంతో విస్తరస్యమే"॥

ఇతి గీతాసు చ ఉక్తం- శ్రుతిశ్చ-

'అథ బ్రహ్మా వదంతి; పరిమితా వా ఋచః-పరిమితాని సామాని, పరిమితాని యజూగ్ంష్యథైతస్యైవాంతో నాస్తి యత్ బ్రహ్మ తత్ ప్రతిగృణతే'ఇతి-బ్రహ్మణః అనంత శబ్దాభిధేయత్వం చ వర్ణయతి। 'సదా సర్వత్ర సర్వథా చ ప్రవృత్త స్వభావ ఇతి శ్రీ భట్టార్యైః భాషితం।

నిరుక్తిశ్చ:—

"దేశతః కాలతోవాపి గుణతో వస్తుతోఽపి వా।
అవధి ర్యస్య నాస్తీతి సోఽనంత స్సముదాహృతః॥ ఇతి
స్కాందపురాణే-

శ్లో॥ గంధర్వాప్సరస స్సిద్ధాః కిన్నరోరగ చారణాః।
నాంతం గుణానాం గచ్ఛన్తి తేనానంతోఽయ ముచ్యతే॥ఇతి
ద్వితీయాంతానా మేషాం పదనాం ఉత్తరవాక్యేన అన్వయః

'సత్యం జ్ఞాన మనంతం-గుహాయాం నిహితం' అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి'-"తస్యాః 'శిఖాయా మధ్యే "పరాత్పరం పురిశయం పురుష మీక్షతే- ఇత్యాదిభి రుక్తరీత్యా సర్వజన హృదయారవింద గుహానిష్ఠం బ్రహ్మ యో వేద=ఉపాస్తే సః బ్రహ్మవిత్.

పరమే వ్యోమన్=తదక్షరే పరమే వ్యోమన్. క్షయంతమస్య రజసః పరాకే, ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్. న తత్ర సూర్యో భాతి-అత్యర్కానలదీప్తం తత్। పంచశక్తిమమే నిత్యే శుద్ధసత్త్వే సుఖాకరే. కాట్చి నీ కరందుమిళుం" ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి దివ్యసూక్తి ప్రతిపాదిత రీత్యా, ప్రకృతిమండలాతీతే విరజస్తమస్కే పంచోపనిషన్మయే, శుద్ధసత్త్వస్వరూపే; విరజపరపారస్థితే, పరమాకాశ శబ్దాభిధేయే, పరమపదనామని, శ్రీవైకుంఠే దివ్యలోకే; విపశ్చితా=నిరుపాధికానన్యాధీన సర్వవిషయ జ్ఞాన

వతా బ్రహ్మణాసహ, సర్వాన్ కామాన్=కామ్యంత ఇతి కామాః ఇతి వ్యుత్పత్త్యా సర్వవిషయాంతరవిరక్త ముక్తానుభావ్యాన్, "అథ య ఇహాఽత్మాన మనువిద్య వ్రజంత్యేతాంశ్చ సత్యాన్ కామాన్' ఇత్యాది శ్రుతిప్రతిపాదితాన్, కళ్యాణగుణగణాన్, అశ్నుతే=అను భవతీత్యర్థః।

అనేన మంత్రేణ బ్రహ్మణోక్త మర్థచతుష్టయం వివృతం భవతి। ఏవ ముపాస్యత్వేన ప్రతిపాదితస్య బ్రహ్మణఃసర్వకారణత్వ మపి ప్రతిపాదయతి-"కారణం తు ధ్యేయః 'ఇత్యాదిభిః,జగత్కా-రణస్యైవ ఉపాస్యత్వ ప్రతిపాదనాత్.

'తస్మాద్వా ఏతస్మా దాత్మన ఆకాశః సంభూతః" ఇత్యాది తస్మాత్=ఉపాస్యత్వేన బ్రాహ్మణ వాక్య ప్రతిపాదితాత్. ఏత స్మాత్=సత్యం జ్ఞాన మిత్యాది శోధక వాక్య ప్రతిపాదితాత్, ఆత్మనః=ఆప్నోతీత్యాత్మా ఇతి వ్యుత్పత్త్యా సర్వాంతర్యామితయా సర్వనియంతు స్సర్వశరీరిణః పరమాత్మనః......శ్రీమన్నారాయణాత్ ఆకాశాదయః ఉత్పన్నాః। "ఆకాశా ద్వాయుః" ఇత్యాది వాక్యేషు ఆకాశాదయః పంచమ్యంతాః కారణప్రతిపాదకాః శబ్దాః 'తత్తేజ ఐక్షత' తా అప ఐక్షంతేతి' వాక్యాంతరే-ష్వీక్షణాన్వయి కారణ వస్తు బోధకాః. 'తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజోఽసృజతే"తి, జగత్కారణ త్వోపయుక్త సత్యంకల్పత్వ సర్వజ్ఞత్వాది గుణవిశిష్టాకాశాది శరీరక పరమాత్మా ఏష (వ) ఇతి వ్యాఖ్యాతం.

"అన్నాత్పురుషః" పురుషశబ్దోఽత్ర శరీరవాచకః। "స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయః" అన్న మశితం త్రేధా విధీయతే. తస్య యః స్థవిష్ఠో భాగః తత్ పురీషం భవతి. యో మధ్యమ స్త న్మాంసం; యోఽణిష్ఠః తన్మనః" ఇత్యాద్యుక్తరీత్యాఉపభుక్తాన్న రస పరిణామభూతః ఇత్యర్థః। 'తస్యేద మేవ శిరః'-పురుష శబ్దాభి

ధేయస్య శిరః=శిరోరూప అవయవ విశేషః, ఇద మేవ=ప్రత్యక్షతో దృశ్యమేవ. అయం దక్షిణః, అయం ఉత్తరః పక్షః ఇతి సవ్య దక్షిణరూపం బాహుద్వయం పక్షస్థానీయ మిత్యర్థః।

అయ ముత్మా=నాభే రూర్ధ్వతః గ్రీవాయా అధస్తాత్ పరి దృశ్యమానో మధ్యమో భాగః. ధారకతయా ప్రధాన ఇత్యర్థః। మధ్యం హ్యేషా మంగానా మాత్మేతి శ్రూయతే। ఇదం పుచ్ఛం-ప్రతిష్ఠా=నాభేరధో దృశ్యమానం పాదయుగ్మం పుచ్ఛతుల్యం; పుచ్ఛవ దాధారభూత మిత్యర్థః। 'తదప్యేష శ్లోకోభవతి" 'అపి'ః ఏవార్థః. తస్మిన్నేవార్థే మంత్రవిద్భిః వక్ష్యమాణఃమంత్రరూపః శ్లోకః అధీతో భవతీత్యర్థః। శ్లోకం ప్రస్తౌతి.

"అన్నాద్వై ప్రజాః ప్రజాయన్తే. యాః కాశ్చ పృథివీగ్ం శ్రితాః, ఓషధీభ్యోన్న"మితి, ఓషధీ పరిణామభూతా సవా ఏష పురుషోఽన్న రసమయః ఇతి - మాంసాదిమయశిరః పక్షద్వయాత్మపు చ్ఛవత్త్వ నిరూపిత దేహపరిణామ హేతుభూతా దన్నాత్ సర్వ పృథివీ మధిష్ఠితా శ్చేతనా శ్రయా స్సర్వాః దేవమనుష్యాదయః ప్రజాః జాయంత ఇత్యర్థః।

'అథో అన్నేనైవ జీవంతి' అథైన దపియం త్యంతతః"

అన్నరస పరిణామతయా జాతాః ప్రజాః అన్న భక్షణేనైవ ప్రాణధారణం కుర్వన్తి. అంతకాలే తత్రైవ అన్నే లయం ప్రాప్ను వంతి కార్యాణాం కారణే లయస్య సర్వతంత్ర సిద్ధత్వాత్। 'భస్మాం తగ్ం శరీర' మితిహి శ్రూయతే.

"భస్మాంత' శబ్దః విష్ఠాత్వ క్రిమిత్వ ప్రాప్తే రప్యుపలక్షకః "కళేబరం విట్క్రిమి భస్మ సంగత 'మిత్యుదీరణాత్ . మృత శరీరస్య 1 త్యాగే క్రవ్యాదిభిః భక్షణే విష్ఠాత్వం, 2 ఖననే క్రిమిత్వం 3 దాహే భస్మరూపత్వం. ఇతి భేదః। అన్నే లయశ్చ అన్నపరిణా మోషధ్యుపాదాన పృథివ్యాం లయః. అన్నగ్ంహి భూతానాం

జ్యేష్ఠం। తస్మాత్ సర్వౌషధ ముచ్యతే। సర్వభూతోపకారకతయా అన్నమేవ శ్రేష్ఠం।అశనాయాది వ్యాధినివర్తకతయా అన్నమేవ సర్వౌషధిభూత మిత్యర్థః।

ఏవ మన్నం ప్రస్తుత్య ప్రథమ ముపాస్యత్వేన ప్రస్తుతస్య పరస్యబ్రహ్మణః అతీంద్రియతయా ఉపాసనాధికృతైః ప్రథమతః ప్రతిపత్తు మశక్యతయా స్థూలారుంధతీన్యాయేన తత్ప్రతిపత్త్యర్థం బ్రహ్మోపాసన పరిధానోపకరణ దేహోపాదానభూతే అన్నే బ్రహ్మ దృష్ట్యా ఉపాసనం తత్ఫలం చ కథయతి।

సర్వం వై తేన్న మాప్నువంతి। యేన్నం బ్రహ్మోపాసతే అన్నే బ్రహ్మదృష్టిం కుర్వంతః యావ దపేక్షితం పరిపూర్ణ మన్న మనుభవంతి. 'అన్నగ్ం హి భూతానాం జ్యేష్ఠం తస్మాత్ సర్వౌషధ ముచ్యతే"। ఇతి వాక్యద్వయేన అన్నే బ్రహ్మదృష్టికరణస్య హేతుభూతం ఉభయ సాధారణం హేతు మాహ- 'బ్రహ్మైవ భూతానాం జ్యేష్ఠం" నిర్వాణం భేషజం భిషక్' ఇత్యాదిభిః బ్రహ్మణః సర్వభూత జ్యేష్ఠత్వ సర్వరోగ నివర్తకతయా సర్వభేషజత్వ వత్ అన్నస్యాపి సర్వభూతోపకారకతయా సర్వజ్యేష్ఠత్వస్య, అశనాయాది రోగనివారకతయా సర్వభేషజత్వస్య సత్త్వాత్ అన్నే బ్రహ్మదృష్టిః కర్తుం శక్యేతి భావః అరుంధతీ సమీప దేశ వర్తిత్వేనైవ హి స్థూలతారాయాం అరుంధతీబుద్ధి రుత్పద్యతే। ధర్మాత్మాంతర సామ్య మప్యాహ-

"అన్నా ద్భూతాని జాయంతే, జాతా న్యన్నేన వర్ధంతే సర్వభూత జనన వృద్ధిహేతుత్వం అన్నబ్రహ్మణోః సమ మిత్యర్థః నిర్వచన మాహ.

అద్యతేఽత్తి చ భూతాని, తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి జీవన దశాయాం భూతై రద్యతే। వినాశదశాయాం అలభ్యమాన తయా విపరీతపరిణామ హేతుతయా వా భూతా న్యత్తి। ఉభయ

ధర్మయోః శబ్దోఽయం వ్యవహ్రియతే ఇత్యర్థః।

"అన్నం మృత్యుం తమ ఇవాతు మాహుః" ఇతి శ్రుత్యంతరంచ ఇమమే వార్థం వదతి.

ఏవ మాకాశాదే రన్నమయ శబ్దిత స్థూలశరీర పర్యంతస్య వస్తునః బ్రహ్మోపాదాన మంతర్యామి చేత్యుక్త్వా తస్య బ్రహ్మణః స్వరూప రూప గుణ విభూతిభిః నిరవధికోత్కృష్టతయా, అతీంద్రియతయా చ, ప్రథమతః ఉపాసన ప్రతిపత్త్యనర్హతయా తత్ప్రతిపత్తయే, తదుపాసన ప్రధానోపకరణభూతాన్న రసపరిణామ దేహోపాదానరూపే అన్నే బ్రహ్మదృష్ట్యా ఉపాసనం విహితమ్। అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ, ఆనందమయ కోశాఖ్యాః పంచకోశాః।

తత్ర ఆద్యే అన్నమయకోశే బ్రహ్మ దృష్ట్యా ఉపాసనం విధాయ, తత్ర ఉపాసితుః బ్రహ్మత్వ బుద్ధి స్థైర్యానంతరం అన్నమయా దంతరే ప్రాణమయే బ్రహ్మదృష్టిః కర్తవ్యే త్యుపదిశతి। తస్మాదితి- 'తస్మాద్వా ఏతస్మా దన్న రసమయాత్; అన్యోఽన్తర ఆత్మా ప్రాణామయః' ఇతి। అన్నరసమయాద్దేహా దన్యః దేహాంతర్వర్తీ ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానరూపః పంచవృత్తిః వాయుః ఆత్మా।ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూత ఇత్యాదినా సర్వభూతోపాదానత్వేన తదంతర్యామిత్వేన చ నిర్దిష్టః పరమాత్మా ఇత్యర్థః। పంచవృత్తేః ప్రాణస్య ప్రాణనవృత్తి ప్రాధాన్యాత్ ప్రాణమయ శబ్దేన వ్యవహారః।'తేనైష పూర్ణః'।ప్రాణమయేన అన్నరసమయో దేహః పూర్ణః। ఇత్యర్థః॥

"హృది ప్రాణో గుదేఽపానః సమానో నాభిసంస్థితః॥
ఉదానః కంఠదేశస్థః వ్యాన స్సర్వశరీరగ॥"ఇతి స్మర్యతే॥

"సవా ఏష పురుషవిధ ఏవ।తస్య పురుషవిధతాం।అన్వయం పురుషవిధః"అన్నమయస్యేవ ప్రాణమయస్యాపి శిరఃపక్ష పుచ్ఛాది

పురుషావయవ వైశిష్ట్యేన పురుషాకృతిత్వం ద్రష్టవ్యం ఇత్యర్థః

తస్య ప్రాణ ఏవ శిరః, వ్యానో దక్షిణః పక్షః, అపాన ఉత్తరః పక్షః, ఆకాశ ఆత్మా, పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా॥

ప్రాణమయే ప్రాణాంశః ప్రధానతయా శిరస్త్వేన నిర్దిశ్యతే. "సర్వస్య గాత్రస్య శిరః ప్రధానమ్" ఇతిహి వదన్తి॥ సర్వావయవ వ్యాపృతి హేతుతయా భుక్తాన్నమలనిస్సరణ హేతుతయా చ వ్యానాపానే దక్షిణోత్తరపక్షతయా నిర్దిశ్యేతే।

ఆకాశ ఆత్మా-వాయు సంచారస్య ఆకాశాధీనతయా ఆకాశః ప్రాణమయస్య ధారకః ఇత్యర్థః। పూర్వస్మిన్ కోశే ధారకస్య మధ్యమభాగస్య పాదాధారత్వవత్ ప్రాణమయధారకస్య ఆకాశస్య పృథివ్యాం ప్రతిష్ఠితతయా పృథివీ పుచ్ఛవ దాధారతయాఽభిధీయతే।

ఆకాశకార్యత్వా దవకాశస్య కార్యకారణయో రభేదోపచారాత్ తాదృశావకాశస్య పృథివ్యాశ్రితత్వాత్ పృథివీ పుచ్ఛవ దాధారభూతేతి। తదప్యేష శ్లోకో భవతీతిపూర్వవ దర్థః-శ్లోకం ప్రస్తౌతి।

"ప్రాణం దేవా అనుప్రాణంతి-మనుష్యాః పశవశ్చ యే।" ప్రాణ వ్యానాపానాకాశ పృథివీ రూపే ప్రాణమయకోశే ప్రధానం ప్రాణ మనుసృత్య దేవాః మనుష్యాః పశవః ఇత్యాదయః సర్వే ప్రాణినః జీవంతీత్యర్థః।

"యావద్ధ్యస్మిన్ శరీరే ప్రాణో వసతి తావదాయుః" ఇతి శ్రుత్యా ఉచ్ఛ్వసన నిశ్శ్వసనాది లక్షణ సర్వభూతాయుర్హేతుత్వస్య ప్రాణే విద్యమానత్వాత్ ప్రాణ ఏవ సర్వేషా మాయురితి కథ్యతే। 'సర్వ మేవత అయుర్యంతియే ప్రాణం బ్రహ్మోపాసతే' ఇతి। ఏవం విధే ప్రాణమయే బ్రహ్మదృష్ట్యా య ఉపాసతే తే యావదుపాసనసమాప్తి పరిపూర్ణ మాయుర్లభంతే ఇత్యర్థః।

'ప్రాణో హి భూతానా మాయుః।తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యత' ఇతి।"యతో వా ఇమాని" భూతాని జాయంతేయేన జాతాని జీవన్తి నారాయణా దేవ సముత్పద్యంతే।"నారాయణా త్ప్రవర్థన్తే-"ఇత్యాదిభిః।

బ్రహ్మణః సర్వభూతప్రాణన హేతుత్వాత్ పూర్వోక్త రీత్యా ప్రాణస్యాపి సర్వభూత ప్రాణనహేతుత్వాచ్చ తత్సామ్యేన ప్రాణే బ్రహ్మదృష్టిః కర్తుం శక్యేతి తాత్పర్యం।ప్రాణమయే బ్రహ్మదృష్టిం నివర్తయతి తస్యైష ఏవేత్యాది॥అన్నమయస్య య ఆత్మా స ఏవ ప్రాణమయ స్యాప్యాత్మేత్యర్థః॥

ఏవం ప్రాణమయకోశ ప్రధానభూతే ప్రాణే బ్రహ్మదృష్టి స్థైర్యవతః (పురుషస్య)ఉపాసితుః పూర్వోక్త న్యాయేన ప్రాణమయా దంతరే మనోమయే బ్రహ్మదృష్టిం విధత్తే "తస్మాదితి" 'తస్మాద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాత్॥అన్యోంతర ఆత్మా మనోమయః',ప్రాణమయే బ్రహ్మదృష్టి స్థైర్యవాన్ ఉపాసకః, ప్రాణమయాదంతరం మనోమయం ఆత్మతయా ఉపాసీతేత్యర్థః॥

మనో బుద్ధ్యహంకార చిత్తాఖ్యాంతఃకరణ వృత్తిషుమనసః ప్రాధాన్యాత్ మనోమయఇతి నిర్దేశః॥ 'తేనైష పూర్ణః'మనోమయేన ప్రాణమయఃపూర్ణఃఇత్యర్థః సవాఏష పురుషవిధ ఏవేత్యాది-యథా అన్నమయ ప్రాణమయా పురుషవిధత్వేనరూపితౌతద్వత్ మనోమయోఽపిపురుషాకృతివైశిష్ట్యేన రూపిత ఇతి॥తదేవ ఉపపాదయతి-

'తస్య యజురేవ శిరః, ఋగ్దక్షిణః పక్షః, సామోత్తరః పక్షః, ఆదేశ ఆత్మా, అథర్వాంగిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠేతి'. యజుర్వేద విషయ జ్ఞాన జనక మనోవ్యాపారః శిరస్త్వేన నిరూప్యతే ఋగ్వేద సామవేద విషయజ్ఞాన జనక మనోవ్యాపారయోః దక్షిణోత్తర పక్షత్వేన రూపణం క్రియతే॥ 'ఇదం కురు ఇదం మాకార్షీః॥' ఇతి విధి నిషేధరూప రహస్యానుశాసన రూప గుర్వాదేశ

జన్య జ్ఞానహేతుభూతాంతః కరణవృత్తిః ఆత్మా ధారకః. అథ ర్వాంగిరోభి ర్దృష్టామంత్రాః జ్ఞానప్రసరణ హేతుభూతపూర్వోక్త మనోవృత్త్యాధారతయా పుచ్ఛవ న్నిరుచ్యంతే. అథర్వాంగిరో మంత్రజన్య జ్ఞాన ప్రసరణ హేతుభూత మనోభావః పుచ్ఛవ దాధారభూతః ఇతి భావః. 'తదప్యేష శ్లోకో భవతి'। మనోమయ విషయే శ్లోకోఽయం మంత్రవిద్భిః పఠ్యతే. ఇతి శ్లోకం ప్రస్తౌతి॥ "యతో వాచో నివర్తంతే" ఇత్యాది। వాఙ్మనసీ యస్య బ్రహ్మా నందస్య అయ మీదృగితి పరిచ్ఛేదరూపం పారమగత్వా నివర్తేతే. సర్వేషా మపి వాఙ్మనసాపరిచ్ఛేద్యః యః బ్రహ్మానందః శ్రుతి సిద్ధః తాదృశం బ్రహ్మానందం-

శ్లో॥ ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోఽఽత్మా న ప్రకాశతే।
దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః॥

'జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధసత్త్వః' 'మనసా తు విశుద్ధేన' ఇత్యాది రీత్యా విశుద్ధ మనసా విద్వాన్ కదాపి న బిభేతీత్యర్థః। ఏవం మనోమయ ఆత్మదృష్టిం కుర్వత ఉపాసితుః ఉపరి తాం చాలయితుం తత్ర బ్రహ్మదృష్టిం నివర్తయతి. "తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా. యః పూర్వస్యేతి" అన్నమయ ప్రాణమయయో ర్యఆత్మా సఏవమనో మయస్యాపీత్యర్థః. మనోమయా దంతరం ఆత్మాన ముపదిశతి। 'తస్మాద్వా ఏతస్మా న్మనోమయాత్-అన్యోఽంతర ఆత్మా విజ్ఞాన మయ' ఇతి।

మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారాఖ్య మనోమయకోశాత్ అన్యః తదంతరశ్చ విజ్ఞాన ప్రచురత్వాత్ విజ్ఞానమయ శబ్దవాచ్యో జీవః పూర్వోక్త పృథివ్యాది కారణతయా అన్నమయా ద్యంతరతయా చ ప్రతిపన్న ఆత్మేతి- 'తేనైష పూర్ణః' విజ్ఞానమయేన మనో మయః పూర్ణః ఇత్యర్థః। 'తత్ప్రకృతవచనే మయ' డిత్యనుశాస నాధీన ప్రాచుర్యార్థక మయట్ప్రత్యయాంత విజ్ఞానమయ పద

వాచ్య జీవాత్మ ధర్మభూత వివిధజ్ఞాన ప్రసరణ హేతుత్వేన, మనో మయస్య విజ్ఞానమయ పూర్ణత్వ మభిప్రేతమ్. కోశత్రయ స్యేవా స్యాపి మనోమయ కోశస్య పురుషాకృతిత్వం రూపయతి. సవా ఏష పురుషవిధ ఏవే"త్యాదినా. పురుషాకృతిత్వ రూపణ హేతూన్ శిరః పక్షాదీన్ ఆహ. "తస్య శ్రద్ధైవశిరః" ఇత్యాది వాక్య పంచకేన.

అత్ర శ్రద్ధా-ఋత సత్యయోగ మహశ్శబ్దాః చేతన ధర్మ భూత జ్ఞానావస్థా విశేష వాచకాః

శాస్త్రీయార్థేషు ఆస్తికతా జ్ఞానజనకో జ్ఞానవిశేషః శ్రద్ధా కర్మ తదనుష్ఠాన తత్ఫలప్రాప్తి విషయకో జ్ఞానవిశేషః ఋత శబ్ద వాచ్యః."సర్వం భూతహితం ప్రోక్త"మితి భూతహితరూపసత్యకథన విషయం జ్ఞానంసత్యం.సచ్చ త్యచ్చాభవదితి।సత్ త్యత్ శబ్దవాచ్య చేతనా చేతన శరీరకతయా సత్యశబ్దాభిధేయ పరబ్రహ్మస్వరూప రూపాది విషయక జ్ఞానవిశేషో వా సత్యశబ్దేన కథ్యతే. 'బ్రహ్మణే త్వా మహస ఓ మిత్యాత్మానం యుంజీతే" త్యాది శ్రుతివిహిత ముపాసనరూపం జ్ఞానం యోగ శబ్దః ప్రతిపాదయతి.

యోగ విరోధి నిరసన సామర్థ్యరూపో జానవిశేషో మహ శ్శబ్దవాచ్యః।'తదప్యేష శ్లోకో భవతి।'

శిరఃపక్షద్వయాత్మ పుచ్ఛతారూపిత శ్రద్ధాఋతసత్య యోగ మహశ్శబ్దాభిధేయ జ్ఞానవిశేషాశ్రయత్వేన విజ్ఞాన మయ శబ్దవాచ్య జీవ విషయకోఽయం శ్లోకః పఠ్యతే ఇతి భావః శ్లోక మాహ- 'విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే 'ఇత్యాదినా. అత్ర వాక్యత్ర యేపి విజ్ఞానశబ్దః పూర్వవిజ్ఞానమయ శబ్దోక్తం జీవాత్మానం వక్తి- జీవాత్మనః జానవత్ స్వయం ప్రకాశతయా జానగుణ సారత్వా ద్వా విజాన శబ్దేన వ్యవహారః. తథాచ సూత్రితం:- "తద్గుణ సార త్వాత్తు తద్వ్యపదేశః-ప్రాజ్ఞవత్ ' ఇతి। "కృత్యల్యుటో బహుళ

మితి" వా నంద్యాదిత్వ మాశ్రిత్య వా విజ్ఞానాతీతి విజ్ఞాన మితి కర్తరి ల్యుడంతతయా వ్యుత్పాదితో విజాన శబ్దః విజానగుణకం జీవాత్మాన మభిధత్తే। జానగుణమాత్ర వాచకత్వే ఉత్తరవాక్య ప్రతిపాదిత-అర్థాసంగతిః।

కించ అంతర్యామి బ్రాహ్మణపఠితస్య మాధ్యమిక పాఠగత "య ఆత్మని తిష్ఠన్ని" తి వాక్యస్య స్థానే కాణ్వపాఠే విజానశబ్ద పాఠ దర్శనాచ్చ స్థానప్రమాణేన విజానశబ్దోత్ర జీవాత్మవాచక ఇత్యుచితమ్. 'విజానం యజ్ఞం తనుతే-కర్మాణి తనుతేపి చ'-జీవాత్మా స్వర్గాదిఫలకాన్ జ్యోతిష్టోమాదీన్ యజాన్ తదనుష్ఠానోపయోగీని ద్రవ్యార్జనాదీని చ కర్మా ణ్యను తిష్ఠతి।

"విజ్ఞానం దేవా స్సర్వే బ్రహ్మ జ్యేష్ఠ ముపాసతే"

సర్వే దేవాదయః "మమయోని ర్బ్రహ్మే"త్యాదినా బ్రహ్మ పద వాచ్యా దచేతనాత్ ప్రధానాత్ జ్యేష్ఠం విజ్ఞాన మాత్మానం ప్రజాపతి విద్యోక్త రీత్యాఉపాసతే ఇతి భావః।

'విజ్ఞానం బ్రహ్మ చేద్వేద-తస్మాచ్చే న్న ప్రమాద్యతి-శరీరే పాప్మనో హిత్వా సర్వా న్కామాన్ సమశ్నుతే'। ఇతి।

ఏవ మచేతనప్రధానాత్ శ్రేష్ఠం జీవాత్మానం బ్రహ్మత్వేన య ఉపాస్తే యావచ్ఛరీరపాతం తస్మా దుపాసనాత్ న ప్రమాద మాప్నోతి స ఉపాసకః శరీరే విద్యమాన ఏవ సర్వ పాప వినిర్ముక్తః సర్వాన్ కామా నవాప్నోతీత్యర్థః।

'తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య',విజ్ఞానమయే జీవే బ్రహ్మదృష్టి స్థైర్యవతః ఉపాసకస్య తద్విలక్షణే పరమపురుషే పరే బ్రహ్మణి శ్రీమన్నారాయణే ఉపాసనం ప్రవర్తయితుం అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయరూపస్య కోశత్రయస్య య ఆత్మా సఏవ విజ్ఞానమయస్యాపి ఆత్మతయా ఉపాస్యః ఇత్యర్థః। తమేవాత్మాన మాహ-'తస్మాద్వా ఏతస్మాత్ విజ్ఞానమయాత్.

అన్యోఽంతర ఆత్మానందమయః' ఇతి। శ్రద్ధాఋతసత్యయోగ మహ
శ్శబ్దవాచ్య జ్ఞానావస్థా వైశిష్ట్యేన విజ్ఞానమయ శబ్దవాచ్యాత్
జీవాత్మనో అన్యః తదంతర్వర్తీ సర్వవాఙ్మన సాపరిచ్ఛేద్యాన
వధికానంద స్వరూపః పరమపురుషః అన్నమయాది కోశత్రయస్య
విజ్ఞానమయకోశస్య చ ఆత్మత్వేన ఉపాస్యః ఇత్యర్థః।

"నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానాం"
"ప్రధాన క్షేత్రజ్ఞపతి ర్గుణేశః"
"పృథ గాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వా"
"జ్ఞాఽజ్ఞౌ ద్వా వజా వీశనీశౌ"

'ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా, య ఆత్మని తిష్ఠ న్నాత్మనోం
తరః' 'అంతఃప్రవిష్టః శాస్తా జనానాం' 'అంతః ప్రవిశ్య తత్సర్వం'
'భూమి రాపోఽనలో వాయుః' ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతిప్రమాణాని
పరమాత్మ పరంబ్రహ్మ పరమపురుష శబ్దవాచ్యం శ్రీమన్నారాయ
ణం జీవా దన్యం తదంతర్యామిణం తచ్ఛరీరిణం చ వదంతి। తేనైష
పూర్ణః'

ఆనందమయేన పరమాత్మనా విజ్ఞానమయః జీవః పూర్ణః
ఇత్యర్థః। 'యచ్చ కించి జ్జగత్సర్వ మిత్యాదిష్వయమర్థో విస్తృతః
పూర్వవ దుపాస్య సుఖప్రతిపత్తయే ఆనందమయమపి పురుషాకృతి
వైశిష్ట్యేన రూపయతి। 'సవా ఏష పురుషవిధ ఏవ' ఇత్యాది।
ఆనందావస్థావిశేషాన్ ప్రియ మోదాదీన్ శిరఃపక్షాదిత్వేన రూప
యతి। 'తస్య ప్రియ మేవ శిరః ఇత్యాదినా। ఇష్టవస్తు దర్శనజన్యం
సుఖం ప్రియం, తల్లాభజన్యం సుఖం మోదః, లబ్ధస్యానుభవజన్యం
సుఖం ప్రమోదః. నిరవధికాతిశయం సుఖం ఆనందః. అయమానందః
"ఆనంద ఆత్మేతి" మధ్యకాయత్వేన నిరూప్యతే। బ్రహ్మ పుచ్ఛం
ప్రతిష్ఠేతి। ఏవంరూపితః ఆనందఃస్వరూపతయాగుణతయాచబ్రహ్మణి
ప్రతిష్ఠిత ఇతి పుచ్ఛవత్ ఆనందాధారభూతం బ్రహ్మేత్యర్థః।

నన్వత్ర ఆనందో మధ్యకాయత్వేన రూపితః। బ్రహ్మ తు తదాధారతయా పుచ్ఛత్వేన రూపితమ్। అతో బ్రహ్మణః కథం ఆనందమయాత్మత్వ మితి. ఉచ్యతే-విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ. "ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్"-ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్' 'ఇననుణర్ ముళునలమ్' ఇత్యా ద్యుభయవేదాన్త వాక్యైః బ్రహ్మణః ఆనందరూపత్వ ఆనందగుణకత్వ ప్రతిపాదనాత్।

అత్ర ఆనందప్రాచుర్యాత్ ఆనందమయ శబ్దవాచ్యస్య పరస్య బ్రహ్మణః స్వాసాధారణ ధర్మభూతాఽపరిచ్ఛిన్నాఽనం దావస్థా విశేషైః శిరః పక్షాద్యవయవత్వం స్వాసాధారణాకారే ణాధారతయా పుచ్ఛత్వేన చ రూపణం గుణప్రతిపత్త్యేకృతమితి నానందమయ బ్రహ్మణో ర్భేదః. అతః ఆనందమయః పరంబ్రహ్మ విజ్ఞానమయ స్యాత్మతయా ఉపాస్య ఇతి వాక్యార్థః "తదప్యేష శ్లోకో భవతీతి"। కోశ చతుష్టయాంతరభూతానందమయ శబ్దవాచ్య పరబ్రహ్మ విషయోఽయం శ్లోకః-అధ్యేతృభిః అధీయతే ఇత్యర్థః-శ్లోక మాహ:- "అస న్నేవ స భవతీ" త్యాదినా। ఆనందమయ పరబ్రహ్మోపాసనా విరహితః పురుషః- చైతన్యకార్యాలాభాత్ అచేతన ప్రాయః. చైతన్యస్య ప్రయోజనం పరబ్రహ్మ శబ్దవాచ్య భగవత్ స్వరూపాది జ్ఞానాదికం। ఉక్తం చ మహర్షిణా- "సంజ్ఞాయతే యేన తదస్తదోషం" ఇత్యాది। య స్తు పరబ్రహ్మ స్వరూప రూపాది విషయోపాసనాత్మక జ్ఞానసంపన్నః స్వ సత్తా ఫలం ప్రాప్నోతి సఏవ పరమ పురుషార్థ ప్రాప్తియోగ్య ఇతి బ్రహ్మవిదాం అభిప్రాయః। తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా యః పూర్వస్య' ఇతి।

పూర్వనీత్యా ఆనందమయ బ్రహ్మణోఽన్యత్ర యత్రకుత్రచి దాత్మబుద్ధిః కర్తవ్యా స్యాదితి శంకానివారణార్థం ఆనందమయ స్యైవ పరమాత్మత్వ స్థిరీకరణార్థం కోశ చతుష్టయాత్మతయా నిర్దిష్ట ఆనందమయ ఏవ స్వస్యాప్యాత్మా, ధారకతయా ఆధార

భూతః ఇతి కథితమ్। ఆనందమయస్య పరస్య బ్రహ్మణః అనన్యాధారత్వాత్। స్వే మహిమ్ని ప్రతిష్ఠితః', పరమాత్మా చ సర్వేషామాధారః, 'నాహం కించిదుపాశ్రితః, "మత్స్థాని సర్వభూతాని" ఇత్యాదిషు ప్రమాణేషు తస్య అనన్యాధారత్వం ప్రతిపాదితం।

ఏవం ఉపక్రమమారభ్య 'బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం' ఇత్యాదినా బ్రహ్మోపాసనం, తత్ప్రాప్తిరూపం, తదుపాసనా ఫలం చోపదిశ్య, ఉపాస్యస్యాప్యస్య బ్రహ్మణః స్వరూపం విశోధ్య, ప్రాప్తిం చ పరమాకాశ శబ్దాభిధేయ దివ్యధామని ప్రవేశపూర్వక పరబ్రహ్మ తత్కల్యాణ గుణానుభవ రూపాం విశదీకృత్య తస్యైవ బ్రహ్మణః ఉపాస్యతానుగుణాం పృథివ్యాది సర్వవస్తూపాస్యతాం, తదంతర్యామి తాం చ ఉపపాద్య, అతీంద్రియస్య తస్య పరస్య బ్రహ్మణః సుఖ ప్రతిపత్త్యర్థం తదుపాసన ప్రధానోపకరణ భూతస్య అన్నరసప్రచురతయా, అన్నమయ శబ్దవాచ్యస్య శిరఃపక్షద్వయాద్యవయవ వైశిష్ట్యేనకోశ శబ్దవాచ్యస్య దేహస్య పురుష శబ్దాభిలప్యస్య ఉపాదానభూతే అన్నే బ్రహ్మదృష్టిం కుర్వత ఉపాసితుః తత్ స్థైర్యానంతరం అన్నమయ దేహాంతరే తదన్యే ప్రాణమయకోశ ప్రధానే ప్రాణే బ్రహ్మదృష్ట్యా ఉపాసనమ్।

అనంతరం ప్రాణమయాఽంతరం తదన్యంమనోమయం బ్రహ్మదృష్ట్యా ఉపాస్యమితి. తదనంతరం శ్రద్ధా-ఋత సత్యయోగ మహశ్శబ్దాభిధేయ జ్ఞానావస్థాయోగేన విజ్ఞానమయ శబ్దావాచ్యం జీవాత్మానం బ్రహ్మత్వేన ఉపాస్యముక్త్వా ఏవ ముత్తరోత్తరం తత్తత్ వ్యక్తిషు ఉపాసన స్థైర్యవతః ఉపాసితుః సూక్ష్మారుంధతీదర్శనవత్ పరమాశ్రయభూతం అన్నమయాది కోశ చతుష్టయాంతరం సర్వోపాదానభూతం సర్వాంతరాత్మ భూతం సర్వాధారం ఆన్మే

శ్వరం పరం బ్రహ్మ ఆనందమయ శబ్దవాచ్యం ఉపాస్యం ఇత్యుపబృంహితం। తదుపాసన ఫలం “సంత మేనం తతో విదుః” ఇతి స్వసత్తానుబంధి గుణాష్టకావిర్భావపూర్వకం సకల కళ్యాణ గుణ విలక్షణ పరిపూర్ణ భగవదనుభవ జనిత అనవధికాతిశయ ప్రీతి కారితాశేష శేషవృత్త్యన్వయ ఏవేతి ప్రతిపాదితం।

ఏవం పంచకోశస్వరూప నిరూపణ పూర్వకం పంచకోశ ప్రధానభూత ఆనందమయ పరబ్రహ్మోపాసన ప్రాధాన్యాత్ ఇయం బ్రహ్మవిద్యా “ఆనందవల్లీ” ఇతి వ్యవహ్రియతే। బ్రహ్మ శబ్దోపక్రమాత్ “బ్రహ్మవల్లీ” ఇతి చ శిష్టైరుదాహ్రియతే।

ఇమా మానందవల్లీం విషయీకృత్య భగవతా బాదరాయణేన ఆనందమయాధికరణం అవతారితం।

“ఆనందమయోఽభ్యాసాత్ -- ఇత్యారభ్య
భేదవ్యపదేశాచ్చాన్యః” ఇత్యంతైః-సూత్రైః ఇతి
సర్వం సమంజసమ్.

శ్రీరస్తు

9. ఆనన్దమయః పరమాత్మా

"అన్యోంతర ఆత్మా ఆనందమయః" ఇతి ఆనన్దవల్లీ వాక్యే అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయానం దమయనా మంతరత్వేన శిరః పక్షద్వయాత్మ పుచ్ఛత్వరూపితప్రియమోద ప్రమోదానంద రూపావయవ విశిష్టతయా కథితః ఆనందమయశబ్దవాచ్యో జీవః. "తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మే' త్యుత్తర వాక్యేన ఆనందమయస్య శారీరత్వంచ శ్రుతమ్। శారీరత్వంచ శరీర ప్రతిసంబంధిత్వమ్। తచ్చ జీవస్యైవ; నతు పరస్య బ్రహ్మణః. తస్య శరీర సంబంధః నిషిద్ధః 'యత్త దద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర వర్ణమపాణిపాదం', 'అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా' 'రూప వర్ణాది నిర్దేశ విశేషణ వివర్జితః' ఇత్యాదిభిః.

కించ ఆనందమయః ఇత్యత్ర మయటః స్వార్థికత్వం; ప్రాణమయః విజ్ఞానమయః ఇతివత్। 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' 'నిర్వాణమయ ఏవఽయ మాత్మా జ్ఞానమయోఽమలః' ఇత్యాదిభిః జీవస్య ఆనందరూపత్వ ప్రతిపాదనాత్ 'ఆనంద ఏవ ఆనందమయః' ఇత్యానందమయ శబ్దోఽయం జీవవాచక ఏవ।

అపిచ "తదైక్షత" "బహుస్యాంప్రజాయేయేతి" "తత్తేజోఽసృజత" 'హంతాహ మిమాస్తిస్రో దేవతా అనేన జీవేనాత్మనాను ప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి' నామ రూపం చ భూతానాం" ఇత్యాదిభిః ప్రమాణైః ఈక్షణ శబ్దవాచ్య సంకల్ప పూర్వకం సకల జగన్నామరూప కర్తృభూతస్య వస్తునః జీవేనాత్మనేతి జీవశబ్దసామానాధికరణ్యస్య శ్రుతత్వాత్ అత్రాపి తస్మాద్వా ఏతస్మా దితిప్రకృత్య - "అన్యోంతర - ఆత్మానందమయ" ఇత్యంతం జగత్కారణత్వేన అన్నమయాద్యంతరత్వేన చోక్తః 'ఆనందమయో జీవ' ఇతి.

ఇతశ్చ ఆనందమయో జీవ ఏవ; మయడధికార స్థితం 'నిత్యం వృద్ధశరాదిభ్యః' ఇతి సూత్రం వృద్ధప్రాతిపదికేభ్యః 'తస్యవికారః' ఇత్యధికృతం వికారార్థే మయట్ప్రత్యయంవిదధాతి। తతశ్చ ఆనందశబ్దస్య వృద్ధిర్యస్యాచా మితి వృద్ధిసంజ్ఞికత్వేన ఆనందస్య వికారః ఆనందమయ ఇతి ఆనందవికారః జీవాత్మైవ ఆనందమయ ఇత్యభిధీయతే।

తత్ప్రకృతవచనే మయడితి ప్రాచుర్యార్థే మయటోవిధానేపి 'మృణ్మయం హిరణ్మయం''పర్ణమయీ జుహూః' "శమీమయ్య స్రుచః" 'దర్భమయీ రశనా భవతి' ఇత్యాదిషులోకవేదయోః వికారార్థకమయటఏవబహుళప్రయోగదర్శనేనఆనందమయ ఇత్యత్రచ మయటః వికారార్థత్వమేవ ప్రథమంధియ మధిరోహతి।

యద్వా "తత్ప్రకృతవచనేమయ"డితి ప్రాచుర్యార్థకత్వం మయటోంగీకృత్య 'అన్నమయో యజ్ఞః','శకటమయీ యాత్రా' ఇత్యాదివత్ "ఆనందప్రచురః ఆనందమయః"ఇతి కథనేఽపి, ఆనందమయో జీవ ఏవ।ఆనందప్రాచుర్యేణ దుఃఖసద్భావస్య అవగతేః పరమాత్మనః "అనాద్యనంత"మితి।"తతో యదుత్తరతరం తదరూప మనామయం","న తత్ర శోకో న జరా న మృత్యుః", ఇత్యాదిభిః జన్మ జరా మరణాది సాంసారిక దుఃఖరాహిత్యశ్రవణాత్ జీవాత్మనః స్వతః ఆనందరూపత్వేఽపి సంసారదశాయాం తాదృశ దుఃఖభాక్త్వం సిద్ధమితి;తస్యైవశుద్ధస్వరూపంబ్రహ్మశబ్దనాచ్యతయా"బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరంఇతి ఉపాస్యతయా ప్రాప్యతయా చ అభిధీయతే ఇత్యాచార్యైః రసంగృహీతఃఇతి పూర్వః పక్షః-

అథసిద్ధాంతః

ఆనందమయః,సకల జగత్సృష్టి స్థితి సంహార కారణతయా సర్వజగత్ శేషితయా అనన్యేశ్వరతయా బ్రహ్మపరతత్వ పరంజ్యోతి పరమాత్మ శబ్దవాచ్యతయా నిఖిల జగద్వ్యాపకయా హృదయ

పుండరీక దహరాకాశవర్తితయా బ్రహ్మ శివేంద్రాక్షర స్వరాడ్రూపతయా నారాయణ వాసుదేవ విష్ణు శబ్దాభిధేయతయా నిఖిల ధ్యేయతయా ప్రతిపాదితః పరమపురుష ఏవ. నతు జీవాత్మా'

అస్యామేవానందవల్ల్యాం 'సైషానందస్య మీమాగ్ంసా భవతీ' త్యారభ్య "సఏకో బ్రహ్మణ ఆనందః' ఇత్యంతేన మనుష్య; మనుష్యగంధర్వ, దేవగంధర్వ, చిరలోకలోక, పితృదేవ, ఆజానజదేవ, కర్మదేవ, దేవ, ఇంద్ర, బృహస్పతి, ప్రజాపతి, పర్యంతం శతగుణితోత్తరిత క్రమేణ నిరతిశయ దశాశిరస్కతయా అభ్యస్యమానస్య ఆనందస్య బ్రహ్మణ్యేవ విశ్రాంతేః శ్రవణాత్।జీవస్య తిలతైలవత్, దారువహ్నివత్ దుర్వివేచనావిద్యాసంచిత జన్మజరామరణాది సకల సాంసారిక దుఃఖభాక్త్వేన తాదృశానందాశ్రయత్వరూప ఆనందమయత్వస్య వక్తుమశక్యత్వాత్।ముక్తాత్మస్వరూపస్య తాదృశానందభాక్త్వేపి తస్య పరమాత్మ సంకల్పాధీనతయాన నిరతిశయత్వం।పరమాత్మనః అనన్యేశతయాతదానందస్య నిరతిశయత్వం।ప్రకరణం చేదం పరమాత్మోపాసన ప్రతిపాదనపరం।సత్యం జ్ఞాన మిత్యాదినా తదసాధారణ స్వరూప వైలక్షణ్య వర్ణనాత్।

అన్నమయప్రాణమయమనోమయేషుబ్రహ్మదృష్టి విధానానన్తరంవిజ్ఞానమయ ఇతిజీవాత్మనిబ్రహ్మదృష్టింవిధాయతదంతరత్వేన కథితః ఆనందమయః పరమాత్మైవ॥విజ్ఞానమయ శబ్దోహి జీవవాచీ న బుద్ధిమాత్రవాచీ మయట్ప్రత్యయేన వ్యతిరేకప్రతీతేః, జీవస్య ప్రధమతః ప్రతిపాదిత జగత్కారణత్వాసంభవేన "తస్మాద్వా ఏతస్మాదాత్మనః"ఇతి జగత్కారణత్వేన ఉపాస్యత్వేన ప్రాప్యత్వేనచ కథిత ఆత్మా ఆనందమయ ఇతి - స పరమాత్మైవ.

శారీరత్వంపరమాత్మనోఽప్యస్తియథాయస్యావ్యక్తంశరీరం యస్యాక్షరంశరీరం,యస్య పృథివీశరీరం,యస్యాపః శరీరం,యస్య

వాయుః శరీరం, యస్య ఆకాశః శరీరం," ఇత్యాది యస్యాత్మా శరీరమితి-

'తాని సర్వాణి తద్వపుః. తత్సర్వం వై హరే స్తనుః।
జగత్సర్వం శరీరం తే' ఇత్యాదిభిః
పరమాత్మనః పరస్య బ్రహ్మణః సర్వ శరీరత్వ శ్రుతేః।
కించ పరమాత్మనః ప్రాకృత శరీరాన్వయ నిషేధేఽపి
'ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్'
'నీలతోయద మధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా'

'య ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషోదృశ్యతే' ఇత్యాదిభిః ముముక్షూపాస్య ముక్తప్రాప్యాఽప్రాకృత దివ్య మంగళ విగ్రహ వత్త్వస్య ప్రతిపాదితత్వాచ్చ శారీరత్వ మస్త్యేవ।

"అనేన జీవేనాత్మనా" ఇతి జీవశబ్ద సామానాధికరణ్యంచ శరీరాత్మభావ మూలకం, 'గౌరశ్వః దేవో మనుష్యః", ఇత్యాది శబ్దానాం అచిద్వాచకానాం తత్తచ్ఛరీర జీవవాచకత్వవత్ జీవ వాచక శబ్దానాం జీవశరీరక పరమాత్మ వాచకత్వ మితి తత్ర ప్రయోగోపపత్తిః। తస్మాత్ సంకల్ప పూర్వక సకల జగన్నామరూప కర్తృత్వస్య; అల్పజ్ఞస్య అల్పశక్తేః అచిద్బద్ధస్య జీవాత్మనః అసంభావితతయా అత్ర జగత్కారణతయా ప్రకృతః ఆనందమయః పరమాత్మైవ॥

కించ ఆనందమయ ఇత్యత్ర మయటః స్వార్థికత్వం న సంభవతి। తస్యాఽగతిక గత్యాశ్రయణసిద్ధత్వాత్।

ప్రకృతే చ ప్రాచుర్యార్థ కత్వస్య వక్తుం శక్యత్వాత్। 'అన్నమయ, ఇత్యత్ర వికారార్థకత్వేఽపి, ప్రాణమయ ఇత్యత్ర వికారార్థస్య అసంభవా దగత్యా స్వార్థికత్వ మాశ్రితం। యద్వా ప్రాణమయ ఇత్యత్ర ప్రాచుర్యే మయ డాశ్రీయతాం. పంచవృత్తి ప్రాణేషు ప్రాణవృత్తేః ప్రాచుర్యాత్।

వికారార్థే మయటః బహుళప్రయోగ సిద్ధత్వేపి అర్థవి రోధా దత్ర వికారార్థకత్వ త్యాగః। పూర్వోక్తరీత్యా నిరతిశయ దశాశిరస్కతయా అభ్యస్యమానస్య ఆనందస్య జీవాత్మ న్య సంభవా దర్థవిరోధః స్పష్టః।అతః ప్రాచుర్యార్థక మయడంతో ఽయ మానందమయ శబ్దః పరమాత్మానం ఏవ అభిధత్తే.

అపిచ ప్రాచుర్యార్థక మయటః స్వీకారే ఆనందప్రాచుర్యేణ తది తర దుఃఖాదే రన్వయోపి ప్రతీయతే ఇత్యానందంమయ శబ్దేన పరమాత్మా నాభిధీయత ఇతి యదుక్తం తత్రేద ముచ్యతే.

ఆనంద ప్రచురత్వం నామ ఆనంద ప్రభూతత్వం। తచ్చ ఇతరస్య సత్తాం నావగమయతి. కింతు ఆనందస్య అల్పత్వం నివర్త యతీతి-ఆనంద ప్రాచుర్యేణ దుఃఖాదే రన్వయః పరమాత్మనో నావగమ్యతే. దుఃఖాదే రన్వయః అనన్వయశ్చ ప్రమాణాంత రావసేయః. పరమాత్మానందప్రాచుర్య కథనం తదితర అపర మాత్మానందాల్పతా మేవ అవగమయతీతి, “స ఏకో మానుష ఆనందః’ ఇత్యాదినా ఇతరానందాల్పత్వ కథనపూర్వకం పరమా త్మానందస్య నిరతిశయత్వ వర్ణనాత్, తాదృశాపార మహా నందాశ్రయత్వేన, ఆనందమయత్వేన ప్రస్తుత ఆత్మా, పరమాత్మా పరంబ్రహ్మ నారాయణ ఏవేతి పరమవైదిక విద్వజ్జనాభిమతః శ్రౌ తః పంథాః।

ఏతద్విషయకః స్తోత్రరత్నే “వశీవదాన్యః” ఇత్యనంతరం “ఉపర్యుపరి” ఇతి శ్లోకేను గృహీతో యామునా చార్యైః. శ్రీ వత్సచిహ్న మిశ్రైః శ్రీవైకుంఠ స్తవే.

శ్లో॥ త్వయ్యుద్యతా తవ యువత్వముఖై ః గుణౌఘైః
ఆనంద మేధితు మియానితి సంనియంతుం।
తే యే శతం త్వితి పరంపరయా ప్రవృత్తా
నైవైష వాఙ్మనసగోచర ఇత్యుదాహ! ఇతి॥

సుందరబాహుస్తవే.

శ్లో॥ ఏకైక మంగళ గుణానుభవాభినంద
ఈదృ క్త్వియానితి చ సుందరదోష్ణి కృష్ణే।
తే మే శతం త్వితి నియంతు మనాః శ్రుతిర్వై
నైవైష వాఙ్మనసగోచర ఇత్యుదాహ॥ ఇతిచ॥

శ్రీపరాశరభట్టార్యైః శ్రీరంగరాజస్తవే-

శ్లో॥ మర్త్యోత్థాయం విరించావధిక ముపరిచోత్ప్రేక్ష్య మీమాంసనా
రంగేంద్రానందవల్లీ తవ గుణనివహం యావనానందపూర్వం।
న స్వార్థం స్ప్రష్టుమీష్టే స్ఖలతి పథి పరం మూకలాయం నిలిల్యే
హంతైవం తద్గుణానామవధిగణనయోః కా కథా చిత్తవాచోః॥
ఇతిచ అన్వగ్రాహి-

శ్లో॥ రామానుజార్యై రానన్దమయాధికరణోదితః।
పూర్వపక్షశ్చ సిద్ధాన్తః సంగృహ్యాయం నివేదితః॥

—O—

10 సిద్ధోపాయ నిష్ఠా వైభవః

శ్రీ విశిష్టాద్వైత సిద్ధాన్త శుద్ధమార్గ ప్రదర్శకౌ !
శ్రీపరాంకుశ రామానుజార్యౌ మునిపరౌ భజే॥
రహస్యత్రియ తత్త్వార్థ విశదీకరణ క్షమః
యతీంద్ర ప్రవణాఖ్యానో మునీంద్రో జయతా చ్చిరమ్॥
శ్రీమా న్నత్రికులోత్తంసః సర్వశాస్త్ర ప్రవీణధీః।
రామానుజార్యాభిఖ్యానో గురుర్మే సంప్రసీదతామ్॥

శ్లో॥ సభాయా మ్మత్ర నిర్ణీత విషయత్వేన కల్పితే।
సిద్ధోపాయనివిష్టానాం వైభవే కించిదుచ్యతే॥

పరమవైదిక సిద్ధాన్త సత్సంప్రదాయ ప్రవర్తకా-చార్యసార్వభౌమ, ప్రపన్నజన కూటస్థ శ్రీ శఠకోపదివ్యసూరి భవ్యకరుణావీక్షణ సుధాధారాభిషేక విమలీకృత మానస, శ్రీమన్నాథముని చరణశరణ శ్రీపుండరీకాక్ష గురువర శిష్యా-గ్రేసర, శ్రీరామమిశ్ర కరుణాసందుక్షిత దివ్యజ్ఞాన పరిపూర్ణ శ్రీయామునార్యాను గ్రహ ప్రథమ పాత్రభూత శ్రీమహాపూర్ణదేశిక చరణారవింద మధువ్రత శ్రీశేషా వతార శ్రీభగవద్రామానుజార్య మునివర నిరవగ్రహానుగ్రహ సంసిద్ధ జగదా చార్యతాపదాభిషిక్త శ్రీపరాశరభట్టార్య సదుపదేశ లబ్ధ సకల శాస్త్ర తత్త్వార్థజ్ఞాన విలసిత శ్రీవేదాన్తిమునివర్య చరణనళిన మరంద ధారాస్వాద సముపలబ్ధ శ్రుత్యం తద్వయ గూఢసకలార్థ పరిజ్ఞాన జోఘుష్యమాణ వైభవ శ్రీలోకార్య గురుపర్య సచ్ఛిష్య శ్రీకృష్ణపాదసూరి తనయైః తచ్చరణారవింద సమాశ్రయణ సంలబ్ధ ప్రతిస్మృత్యాది సకల ప్రమాణార్థ పరిజ్ఞానైః లోకాచార్య గురువర్యైః "ప్రాప్యస్య బ్రహ్మణో రూపం" ఇత్యాది హారీత సంహితా వచనోక్త రీత్యా సకిలశాస్త్ర ప్రతి-పాద్యార్థపంచక-సంగ్రాహక రహస్యత్రియ తద్వివరణభూత ద్రమిడోపనిషత్త-దంగోపాంగ వ్యాఖ్యానతయా సకలజనోజ్జీవనాయ సర్వాధికరయా ద్రమిడ భాషయా అష్టాదశగ్రంథాః సంప్రణీతాః।

తత్రాన్యతమః పూర్వాచార్యవచన ప్రచురతయా అనుసంధాతౄణాం స్వరూపోజ్జ్వల్యావహతయా చ, శ్రీవచనభూషణాఖ్యానః రహస్యగ్రందః మహా వైభవ తయా జోఘుష్యతే ఒస్మదాచార్యైరనుగృహీతం చ శ్రీరమ్యజామాతృ-మునిభిః "మున్నం గురవోర్" "అన్దపుగళ్ముడుఃబై-" ఆర్ వచనభూషణత్తిల్" ఇత్యాదినా। అపిచ

సాంగాఖిల ద్రవిడ సంస్కృత రూప వేద
సారార్థ సంగ్రహ మహారస వాక్యజాతం।
సర్వజ్ఞ లోకగురు నిర్మిత మార్యభోగ్యం
వందే సదా వకుళభూషణ దివ్యశాస్త్రమ్॥

ఇత్యాదినా చ ఏతదీయ ప్రభావః అనుసంధీయతే నిత్యం ఆచార్యైః। ఏతత్ప్రతి పాద్యం అర్థషట్కం అర్థనవకి మితియోజనాద్వయం ఆచార్యాభిమతం । ప్రథమ యోజనానుసారీ "పురుషకారవైభవం చ" ఇత్యాది శ్లోకః, "పేఱు తరువిక్కు-మవళ్ తన్ పెఱుమై" ఇత్యాది గాథా చ । ద్వితీయా మనుసృత్య "తిరుమామగ-ళ్తన్ శీరరుశేత్తముం'' ఇత్యాది గాథా ।

ఏతద్గాథా సంగృహీతేషు నవ స్వర్థేషు ''మెయ్పశి యాన్దియ మిక్కోర్ పెరుమైయుం'' ఇతిసిద్ధోపాయనిష్ఠా వైభవ స్తురీయార్థతయా నిర్దిష్టః। తథైవ నిరూపితశ్చాస్మిన్ రహస్యే-

''ఇవ నవనై ప్పెఱ నినై క్కుంబోదు ఇందప్రపత్తియుం ఉపాయ మన్ఱు'' ఇత్యాదినా బ్రహ్మావాయ్ ఇఱన్దుపోదల్ ఇడైచ్చియాయ్ పెత్తువిడుదల్ శెయ్యుంబడి యాయిరుక్కుం ఇత్యంతేనగ్రంథేన-'' చిరోపాసిత సద్వృద్ధ సదుపదేశ లభ్య సకల వేదాంత సారభూత పురుషకారవైభవాది పూర్వోక్త అర్థషట్కస్య-ఏరాదృశ-అర్థనవకస్య వా ప్రతిపాద-కత్వా దేవ అస్య రహస్యస్య సర్వరహ న్యాతిశాయిత్వం అంగీకృతం అస్మద్దేశికైః।

కించాస్య రహస్యస్య అవతారకారణ చింతాయాం స్వాప్నికి దేవరాజ భగవదాజ్ఞా మనుసృత్య అవతరణాచ్చ సకల రహస్య శ్రైష్ఠ్య మస్య నిస్సంశయ ముపలభ్యతే ।

కథాచేయం ఏతద్రహస్య వ్యాఖ్యాన అవతారి కాయాం శ్రీ వర వరమునిభి రేవ ముపన్యస్తా:-

కాంచీమండలస్థితః కశ్చన "మణల్పాక్క''మితి గ్రామః । తద్వాస్తవ్యం కంచన జ్ఞానినం దేవరాజభగవాన్ కటాక్షపాత్రం కృత్వా తస్మై కాంశ్చన విశేషార్థాన స్వప్నముఖేనోపదిశ్య ''భవాన్ ఉభయ కావేర్యోః మధ్యం గత్వా - తత్ర నివస। తత్ర భవతే విశేషతః ఇమా నర్థా నుపదేక్ష్యామీ" త్యవోచత్ ।

సిద్ధోపాయ నిష్ఠా వైభవః

సోఽపి తదైవ తత్ర గత్వా శ్రీరంగనాథం శేషశాయినం సేవమానస్సన్ పూర్వం దేవరాజేన భగవతా ఉపదిష్టా నర్థాన్ అనుసంధధానః ఇతర పురుష దుర్విజ్ఞేయతయా విజనే ఏకస్మిన్నాలయే న్యవసత్। తస్మిన్ సమయే శ్రీమాన్ లోకార్యగురుః స్వాంతరంగాంతేవాసిభి స్సాకం ఏకస్మి న్నహని యదృచ్ఛయా తత్ర గతః తస్యాతీవ విజనతయా వేదాంత రహస్యార్థాన్ శిష్యేభ్యః విస్తరశః అనుగృహ్ణ న్నువాస ।

తత్ర తేషా మర్థానాం ఆత్మనే దేవరాజోపదిష్టానాం అర్థానాం చాభిన్నతయా సః జ్ఞానివరః స్తదాలయాభ్యంతరా దాగత్య శ్రీలోకార్య పాదారవిందయోః ప్రణతః ''సఏవ వా భవాన్'' ఇతి పప్రచ్ఛ ।

తత్కిమితి శ్రీలోకార్యగురుణా పృష్టేన భగవత్ దేవరాజో మహ్యం కాంశ్చిదర్థా నుపదిశ్య ఏతం దేశం ప్రాహిణోత్ అత్ర చ పూర్వోపదిష్టా నర్థాన్ విశదీకరవాణీత్యవోచదితి జ్ఞానివరేణోత్తరితే స్వప్రశ్నే లోకార్యగురు రతీవ సంతుష్టః తమపి స్వశిష్యేషు అంతర్భావ్య సర్వా నుజ్జీవనార్థాన్ విశదీకుర్వన్నాస్త

తదా పునరపి దేవరాజః ''ఏతేర్థాః యథా న విస్మర్యంతే తథా ప్రబంధ స్థాన్ కురు'' ఇతి మదాజ్ఞాం లోకాచార్యగురవే విజ్ఞాపయేతి జ్ఞానివర మువాచ। సోఽపి జ్ఞానివరః త ముదంతం స్వాచార్యాయ వ్యజిజ్ఞపత్. అనంతరం శ్రీలోకార్య గురుః సకలజంతు సముజ్జీవనాయ ''శ్రీవచనభూషణాభిధానం'' రహస్యం ప్రణినా యేతి ప్రసిద్ధమితి

రహస్యేఽస్మిన్ వక్ష్యమాణ పురుషకార వైభవాది సకలార్థ ప్రతిపాదక ప్రమాణ నిర్ణయం కృత్వా అనంతరం పురుషకార వైభవం ఉపాయ వైభవం ఉపాయాంతర దోషాంశ్చ విస్తరశః ఉపసాద్య 'సిద్ధోపాయనిష్ఠావైభవః' చతుర్థా ర్థతయా నిరూపితో లోకాచార్య గురుభిః

ఉపాయాంతరాణాం కర్మజ్ఞానభక్తీనాం అజ్ఞాశక్తాధికారికతయా తేషా మేవోపాయత్వం, భగవత్ పారతంత్ర్య స్వరూప విరోధితయా తాసాం జ్ఞానినా మనుపాయత్వం భయ శోకజనకత్వం, ప్రపన్నస్యాపి ప్రమాదతః ఏతత్ ప్రవృత్తౌ ప్రాయశ్చిత్తవిధిం, మదిరాబిందుమిశ్రశాతకుంభమయ కుంభగత తీర్థ సలిలవత్ అహంకార మిశ్రోపాయాంతరస్య జ్ఞానిభి స్త్యాజ్యత్వం రత్నార్ద్దే వరాటి

కాయా ఇవ ఫలవిసదృశత్వం స్వోదరపూరణార్థం భర్తృభోగ ప్రార్థనాత్, చేతనేశ్వర స్వరూపావద్యావహత్వం, వేదాంతేషు తద్విధానస్య స్వరూపవిశ్వాస జనకత్వార్థకత్వం విశిష్య కర్మసాధ్యతయా తాసాం దుష్కరత్వం చ అనుసంధాయ, ప్రపత్త్యుపాయానుష్ఠానస్య ఆత్మయాథాత్మ్య జ్ఞానకార్యతయా స్వరూపోచితత్వం, సకల ప్రవృత్తి నివృత్తి సాధ్యతయా సుకరత్వం అవాప్త సమస్త కామతయా పరిపూర్ణ భగవద్విషయే తత్సంతోషాయ చేతనేన కిస్యాప్యుపహారస్య సమర్పణాయోగ్యత్వం, ఆభిముఖ్య సూచనమాత్రేణ భగవతః సంతుష్టత్వం, భగవత్ప్రాప్తేః చేతన సమర్ప్యమాణోపహారానపేక్షణే తత్కటాక్ష హేతుత్వం, తృణప్రదర్శన పరిదాసన్యాయేన ఫలసాధనయోః భేదాభావేన ప్రపత్తేః సుఖరూపత్వం చ పరిజ్ఞాయ యేకేచన అధికారిణః చరమ శ్లోకోక్త రీత్యా సర్వోపాయ పరిత్యాగపూర్వకం లక్ష్మీం పురుషకార తయావలంబ్య భగవత శ్చరణారవింద యుగళం శరణం ప్రపన్నాస్తే సిద్ధోపాయనిష్ఠాః

ఉక్తం చ వేదాంతదేశికైః "కర్మజ్ఞాన ముపాసనం" చేత్యాది శ్లోకేన ఏతే సిద్ధోపాయనిష్ఠాః పరమపూజ్యా ఇతి చ తైరేవోక్తం. "శాఖానా ముపరిస్థితేన మనునా' ఇత్యాదినా.

సిద్ధోపాయో భగవాన్ నారాయణ ఏవ "యేచ వేదవిదో విప్రాః రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః" ఇతి ప్రపత్తిశ్చ భగవత్ప్రవృత్తి విరోధి స్వప్రవృత్తి నివృత్తి రూపాంగక భగవ దుపాయత్వానుమతి రూపేతి తస్యాః సిద్ధోపాయాంతర్భూతత్వం

శ్లో॥ అనన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే మహావిశ్వాస పూర్వకం।
తదేకోపాయతా యాచ్ఞా ప్రపత్తిః శరణాగతిః ॥

శ్లో॥ అహ మస్మ్యపరాధానా మాలయో౽ కించనో౽గతిః।
త్వ మేవోపాయభూతో మే భవేతి ప్రార్థనామతిః ॥
"శరణాగతి రిత్యుక్తా సా దేవేస్మిన్ ప్రయుజ్యతాం"
ఇత్యాదీని ప్రమాణాని అత్ర అనుసంధేయాని।

యద్వా ప్రపత్తిశబ్దః ప్రపత్తవ్య పరతా వివక్షయా సిద్ధోపాయభూ భగవత్పర ఇతి సిద్ధోపాతయో భగవానేవ ప్రపత్తిశబ్దార్థ ఇతి ప్రపన్నాః సిద్ధోపాయనిష్ఠా।

ఏతేషాం భగవత్ప్రాణ భూతత్వం, తదాత్మభూతత్వం, తదత్యంతాభిమతత్వం, తదేక రక్ష్యత్వం, తచ్ఛరీర భూతానాం తదాదరణ విషయభూతత్వం ఏతద్విషయాపరాధస్య భగవ దత్యంత నిగ్రహ హేతుత్వం జ్ఞానానుష్ఠాన విహీనానామపి తత్సంబంధ మాత్రేణ శ్లాఘ్యత్వం, ఇత్యా ద్యనేక ప్రభావ విశేషాః, శాస్త్రేషు ప్రతిపాదితాః శిష్టాచారేణ దృఢీకృతాశ్చ సన్తి।

"రామస్య దయితా భార్యా నిత్యం ప్రాణసమాహితా"
"మమ ప్రాణా హి పాండవాః" "ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ"
"ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం సచ మమ ప్రియః"
"ఉదారా స్సర్వ ఏవైతే జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతం"
"వాసుదేవ స్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః"
"తే వయం భవతా రక్ష్యాః" 'రక్ష్య భూతా స్త్వయోధనాః"
'సర్వేషా మేవ ధర్మాణా ముత్తమో వైష్ణవో విధిః।
రక్షతే భగవాన్ విష్ణుః భక్తా నాత్మ శరీరవత్ ॥".

'వేదక ప్పొన్ పోలే యివర్కళోట్టై సంబంధం' ఇతి శ్రీవచన భూషణ సూక్తిః। తద్వ్యాఖ్యానటీకాయాం

శ్లో॥ స్పర్శవేధనసంబంధాత్ లోహ మప్రాకృతం యథా
విష్ణు సంబంధ సంస్కారాత్ జాతిభేదం న కారయేత్
'సమి త్ప్రకుచ్ఛేదన యోగ్యశస్త్రః పనేన హైమీకరణం సమానం'

శ్లో॥ వర్ణోత్కర్షాత్సువర్ణస్య వైలక్షణ్యం యథా యథా।
తథా తథా తదీయేషు శేషత్వజ్ఞాన సంపదా॥ ఇతి
'వేర్ కూడుమవర్కళ్ మణ్ పత్తై కళుత్తా దాప్పోలే జ్ఞానియై విగ్రహత్తోడే యాదరిక్కుమ్'

"తిరుమాలిరుంశోలై మలైయే" ఎన్గిరపడియే ఉగన్దరుళిన నిలంగళై ఎల్లా పత్తిలుం పణ్ణాం విరుప్పత్తై ఇవనుడైయ శరీరైకదేశ త్తిలే పణ్ణుం'

శ్లో॥ యా ప్రీతిర్మయి సంవృత్తా మద్భక్తేషు సదాఽస్తుతే।
అవమానక్రియా తేషాం సంహర త్యఖిలం జగత్ ॥
'మద్భక్తం శ్వపచం చాపి'

"జ్ఞానానుష్ఠానంగళై యొళిందాలుం పేత్తుక్కు ఇవర్ గళ్ పక్కల్ సంబంధమే ఆమైకి రాప్పోలే అవై యుండానాలుం ఇవర్ కళ్ పక్కల్ అపచారమే పోరుం"

'వైనతేయ వృత్తాంతః' 'కైశిక వృత్తాంతః' 'ఉపరిచర వసువృత్తాంతశ్చ అత్రానుసంధేయః। పిళ్ళపిళ్ళైయాళ్వానాఖ్యాయ శిష్యాయ శ్రీవత్స చిహ్నమిశ్రైః అనుగృహీతా వార్తా

'తమర్ గళిల్ తలైవరాయ శాదియందణర్ కళేలుం' ఇతి గాధా చ.

సిద్ధోపాయనిష్ఠానాం జన్మాదినిరూపణం మాతృయోనిపరీక్షావ దతీవ క్రూర తయా నరకావహం. తాదృశాపచారే కర్మచండాలత్వ ప్రాప్తిః। వాసిష్ఠాపచారేణ త్రిశంకోః చండాలత్వ ప్రాప్తివత్। జాతి చండాలస్య కాలాంతరే భాగవతత్వ ప్రాప్తియోగ్యతాఽస్తి। భాగవతాపచారరూప కర్మచండాలస్య తాదృశ యోగ్యతాపి నాస్తి। భగవత్సంబంధస్య సత్వే అపకృష్టజన్మాదినా ఉచ్ఛత్వమేవ భవతి। తద్రాహిత్యే ఉత్కృష్టజన్మాదేరపి అపకృష్టతా భవతి.

'శ్వపచోఽపి మహీపాల' విప్రోద్విషడ్గుణయుతః ఇత్యాది. పయిలుం శుడరొళి మూర్తి 'నెడుమాఱ్కడిమై' ఇతి పరాంకుశ దశకద్వయే,

"కణ్ శోర వెంకురుతి; నణ్ణాత వాళవుణర్" ఇతి పరకాలీయ దశకద్వయే 'తేట్టరుం తిఱత్తేనినై' ఇత్యాది కులశేఖరసూరి విరచిత గాధాసు చ సిద్ధోపాయ నిష్ఠానాం వైభవః సవిస్తర మనుగృహీతః।

"సిద్ధోపాయనిష్ఠేషు ఆచార్యసామ్యం స్వస్మాత్ సంసారిభ్యః ఈశ్వరా దప్యాధిక్యబుద్ధిశ్చ కర్తవ్యేతి శ్రీవచనభూషణ సూక్తిః। ఇతిహాస పురాణేషు చ అయమర్థః విస్తరేణ ప్రదర్శితః।

శ్లో॥ మద్భక్తం శూద్రసామాన్యా దవమన్యంతి యే నరాః।
నరకేష్వవ తిష్ఠంతి వర్షకోటీ ర్నరాధమాః॥

శ్లో.। చండాలమపి మద్భక్తం నావమన్యేత బుద్ధిమాన్।
అవమానాత్ పతత్యేవ రౌరవే నరకే చ సః

'న శూద్రా భగవద్భక్తాః'

శ్లో॥ 1 మద్భక్తజన వాత్సల్యం 2 పూజాయాం చానుమోదనం।
3 స్వయ మభ్యర్చనం చైవ 4 మదర్థే దంభవర్జనం॥

శ్లో॥ 5 మత్కథాశ్రవణే భక్తిః 6 స్వరనేత్రాంగ విక్రియా।
7 మమానుస్మరణం నిత్యం 8 యచ్చ మాం నోపజీవతి
భక్తి రష్టవిధాహ్యేషా ఇత్యాది.

శ్లో॥ న మే పూజ్య శ్చతుర్వేదీ పూజయన్ భక్తివర్జితః।
స మే పూజ్య స్సదాచారో మద్భక్తః శ్వపచోఽపి చ॥
తస్మై దేయం తతో గ్రాహ్యం సచపూజ్యో యథాహ్యహమ్

శ్లో॥ వైష్ణవానాం విశేషోఽస్తి విష్ణో రాయతనం మహత్।
జంగమశ్రీవిమానాని హృదయాని మనీషిణామ్॥

శ్లో॥ యః పశ్యతి శుభాచారం వైష్ణవం వీత కల్మషం।
యస్మిన్ కస్మిన్ కులే జాతం ప్రణమే ద్దండవ ద్భువి॥

ఇత్యాది॥ ఏతే సిద్ధోపాయనిష్ఠాః మహాభాగవతాః "నిరపేక్షం మునిం శాంతం" ఇత్యాది భగవదుక్త్యా భగవతాపి శిరసా వాహ్యాః ఇతి। తేషాం ప్రభావః ఈదృశః ఇయా నిత్యపరిచ్ఛేద్య ఇతి, తద్వర్ణనే ఫణిపతిబృహస్పత్యాద యోఽపి నాలంభవంతి ఇతి॥

కించ భగవత్తత్త్వజ్ఞాన విరహిత వేదాన్త జ్ఞానాదిమతాం కుంకుమవాహక రాసభాదిసామ్యం చ పౌరాణిక వచనసిద్ధమ్॥

శ్లో॥ చతుర్వేదధరో విప్రః వాసుదేవం న విందతి।
వేదభార భరాక్రాంతః స వై బ్రాహ్మణ గర్దభః ॥ఇతి॥

కృష్ణావతారే భీష్మద్రోణాది గృహ పరిత్యాగపూర్వకం శ్రీవిదురగేహ భోజనం, శ్రీరామావతారే శబరీహస్తదత్త భోజనం, మారనేర్ పూర్ణవిషయే మహా పూర్ణాయ "యతీంద్రవిజ్ఞాపితావార్తా ప్రాదుర్భావైః" ఇత్యాదిశ్లోకః, క్షత్రియో త్తమస్య శ్రీకులశేఖర సూరిణః తిర్యక్ స్థావర జన్మాపేక్షా, బ్రాహ్మణోత్తమస్య భట్టనాథసూరిణః తత్పుత్ర్యాశ్చ గోపీత్వానుసన్ధానం, "తవ దాస్యసుఖైకసంగినాం' ఇత్యాచార్య సూక్తయశ్చ, సిద్ధోపాయ నిష్ఠావైభవే ప్రమాణతయా అనుసంధేయాః

కించ తపోవిశేష సహకృత వసిష్ఠవాక్యశక్త్యా రాజర్షేః విశ్వామిత్రస్య బ్రహ్మర్షిత్వ ప్రాప్తిః క్షత్రియత్వ నివృత్తిశ్చ ప్రసిద్ధా.

శ్రీవిభీషణస్య శరణాగతిప్రభావేన రాక్షసత్వ నివృత్తిః ఇక్ష్వాకు వంశ్యతా ప్రాప్తిశ్చ "ఆఖ్యాహి మమ తత్త్వేన రాక్షసానాం బలాబలం" ఇతి శ్రీరామ వచనసిద్దా.

జటాయోస్తిరశ్చః శాస్త్రానధికారిణోఽపి భగవత్కార్యార్థ స్వదేహ పరిత్యాగరూప మోక్షోపాయానుష్ఠాన జనిత తజ్జాతిదోషనివృత్తిం, విలక్షణాధికారితా సిద్ధిం చ, నిరీక్ష్య లోకమర్యాదాస్థాపకో భగవాన్ దాశరథిః బ్రహ్మవిదాం విషయే తత్పుత్ర శిష్యకర్తవ్యం బ్రహ్మమేధ సంస్కారం అకరో దితిచ వేదోపబృంహణ సిద్ధమ్, భగవత్కార్యార్థ స్వదేహ పరిత్యాగస్య మోక్షోపాయత్వం ఇతిహాస పురాణవచన సిద్ధమ్ ఆగ్నేయపురాణే

విష్ణోః కార్యం సముద్దిశ్య దేహత్యాగో యదా కృతః।
తదా వైకుంఠ మాసాద్య ముక్తో భవతి మానవః, ఇతి వాయవ్యే

దేవకార్య పరో భూత్వా స్వాం తనుం యః పరిత్యజేత్।
స యాతి విష్ణు సాయుజ్య మపిపాతకకృ న్నరః॥ వామనీయే.

రంగనాథం సమాశ్రిత్య దేహత్యాగం కరోతి యః।
తస్య వంశే మృతాస్సర్వే గచ్ఛం త్యాత్యంతికం పదం॥ ఇతి, ఆశ్వమేధిక పర్వణివైష్ణవ ధర్మశాస్త్రే పంచమాధ్యాయే.

అగ్నిప్రవేశం యశ్చాపి కురుతే మద్గతాత్మనా।
స యాత్యగ్ని నికాశేన విమానేన మమాలయమ్॥
ప్రాణాం స్త్యజతి యో మర్త్యో మాం ప్రపన్నోఽప్యనాశకం।
బాలసూర్యప్రకాశేన వ్రజే ద్యానేన మద్గృహమ్॥
ఇతి భగవద్వచనమ్.

అపిచ శాస్త్రీయ ధర్మానుష్ఠాన నిష్ఠో ధర్మపుత్రోఽపి శ్రీవిదురస్య శూద్రజన్మనోపి భవాంతరానుష్ఠిత కర్మవిశేష జనిత జ్ఞానాఽప్రమోష మూలక విలక్షణాధికారితాం, అశరీరివాక్య సహకృతా మవేక్ష్య వైదికాగ్రేసరేభ్యః కర్తవ్య బ్రహ్మవిధిం అన్వతిష్ఠత్ ఇతి చ మహాభారతే ప్రతిపాదితమ్. తత్ర చ ప్రమాణమ్

ధర్మరాజస్తు తత్రైనం సంచస్కారయిషు స్తదా।
దగ్ధు కామోఽభవ ద్విద్వాన్ తదాకాశే వచోఽబ్రవీత్॥
భోభో రాజ న్న దగ్ధవ్యం ఏత ద్విదుర సంజ్ఞికమ్॥

కళేబర మిహైతత్తే నైష ధర్మ స్సనాతనః ॥
లోకవైలక్షణోనామ భవిష్యత్యస్య పార్థివ ।
యతిధర్మ మవాప్తోऽసౌ న శోచ్యో భరతర్షభ ॥ ఇతి॥

అథచ జన్మాదిభిః ఉత్కృష్టానాం వేదవిదగ్రేసరాణాం మహర్షీణాం,

వేదశ్రవణ స్యాప్యయోగ్య జాతౌ జాతత్వేపి జన్మాంతరానుష్ఠిత సుకృత విశేషతోఽస్మిన్ జన్మ న్యనుష్ఠిత మాతాపితృ శుశ్రూషాబలాచ్చ సకల ధర్మజ్ఞాన సంపన్నాత్ ధర్మవ్యాధాత్ ధర్మసందేహ నివారణం చ తత్రైవ ప్రసిద్ధమ్.

విదుర ధర్మవ్యాధాదీనాం భవాంతరాధిగత జ్ఞానాప్రమోషాత్ బ్రహ్మవిత్త్వం స్థాపితం భాష్యకారై రపశూద్రాధికరణే.

ఏవంవిధ ప్రమాణవచన తదర్థానుష్ఠాతృ విలక్షణాచార పరిశీలనే సకల వేదాంత సారార్థ సంగ్రాహక శ్రీరహస్యత్రియాభిమత సిద్ధోపాయానుష్ఠాన నిష్ఠాయాం మహిమా అవాఙ్మానసగోచరతయా శ్రీలోకాచార్యైః శ్రీవచన భూషణ రహస్యే విశద మనుగృహీతః ఇతి నాత్ర ప్రపంచ్యతే

శ్లో॥ రహస్యత్రియ సంసిద్ధ సిద్ధోపాయాధికారిణః ।
అలంకుర్వన్తు మచ్ఛీర్షం ఆత్మపాద సరోరుహైః ॥

శ్లో॥ నమోఽస్తు మంత్రరత్నార్థ నిష్ఠానాం చరణాబ్జయోః ।
సంసారాఽపారవారాశిలరజే తరిభూతయోః ॥

మంగళం కమలాభర్త్రే మంగళం శఠవిద్విషే ।
మంగళం యతిరాజాయ మంగళం కృష్ణసూనవే ॥

మంగళం రమ్యజామాతృ మునీంద్రాయ మహాత్మనే ।
అస్మదాచార్యాయ రామానుజార్యాయ శుభమంగళమ్ ॥

శ్రీమతే శఠకోపాయనమః

శ్రీ పరాంకుశ మునీంద్రస్య భక్తితత్త్వ నిరూపణమ్

1. జీయా దేష చిరంతన శ్రుతివధూ సీమంత నైపథ్యకృత్
మాయావాద మహాంధకార దళన బ్రధ్నాయమానోదయః ।
విద్యాంభోధి సధర్మిణీఃనిగిరిః హృద్యాపదానావళిః
శ్రీరామానుజ యోగిరాట్ గురువరో ధీరాగ్రణీ సంస్తుతః ॥

2. మూలం సాత్త్వికసంపదాం యదుచితం యద్భోగిరాజాంశజం
శీలం యస్య పరోపజీవనచణం నాస్తీహ యస్యోపమా ।
తత్రైజశ్రుతియుగ్మ మస్తక రుజావిధ్వంసి యత్రోదభూత్
తస్మూలం సతులం తనోతు వితులం శ్రేయః పరం న స్సదా ॥

3. వందే యాత్రేయ రామానుజ గురు మనఘం వాది హంసాంబువాహం
శ్రీకృష్ణాచార్య రామానుజ గురువరస ద్దిగ్గజేంద్రాన్వవాయం ।
యస్య శ్రీమత్కటాక్ష ప్రసర విశదధీ రిత్యమీభి ర్వదాన్యైః
ధీరై రాజ్ఞాపితోఽహం ప్రతిశిరసి నిగూఢార్థ విజ్ఞాపనార్థమ్ ॥

4. నాధీతో నిగమాంతలార్థనికరో నైవాక్షపాదీ గతి
ర్విజ్ఞాతా నచ పాణినీయ ఫణితి స్తంత్రించ నానుశ్రుతమ్ ।
ఏవంచేదపి తాతపాద కరుణా సంధుక్షితాత్మోన్నతిః
యుష్మచ్ఛాసనసతో యధాబల ముపన్యస్యామి చార్థానిమాన్ ॥

5. భక్తిశ్శ్రీమచ్ఛఠారేః స్సరసిజ నిలయాప్రేయసోఽవాప్తకామ
స్యేశ స్సర్వస్య దివ్యాద్భుత గుణజలధేః క్వాప్య దృష్టేన లోకే।
అవ్యాజానుగ్రహేణాజని హి, తదుపధేర్జాతవైరాగ్యభూమా
శ్రీమద్భోగ ప్రణాశీసదృశ ఇహ ముని ర్దివ్యసూక్తి ర్వితేనే ॥

6. తతశ్రీ శ్రీవృత్తనామా శఠమథనమునే రాద్య దివ్యప్రబంధః
తతశ్రీ శ్రీమత్స్వరూపా ద్యనుభవ రిపు సంసార బంధ ప్రణాశమ్।
స్వామిన్ కుర్యా స్త్వమేవేత్యజ మనఘగుణం ప్రార్థ్య దివ్యోపమానాం
విష్ణో ర్మూర్తిం స్వరూపాదపి రుచిరతమా మన్వభూ త్సద్వితీయే ॥

7. తార్తీయీకే ప్రబంధే మధుమథన గుణాభోగ వాంఛా మపారాం
సంవర్ధ్య శ్రీశఠారి ర్హరి చరణయుగీ భక్తిసింధౌ నిమగ్నః ।
పారమ్యాదీన్ గుణాంస్తా ననుపధి భగవద్దర్శితాన్ సంవివృణ్వన్
దేవం పూర్ణం యథేచ్ఛం నిజపరవచనై రన్వభూ త్తుర్యసూక్త్యామ్ ॥

8. ప్రబంధ స్త్వత్రాద్యో రసభరిత సత్పద్యశతవాన్
ఋచాం సారః ప్రోక్తో యజురితి యుతస్సప్తగణితైః ।
ద్వితీయ స్సత్పద్యై రధలసదర్వాక్త్రిపదే
తృతీయ స్సప్తాశీత్యుపగణిత సత్పద్యసహితః ॥

9. గాథాసాహస్ర శోభీ శఠరిపుమునిరాట్ తుర్యదివ్యప్రబంధః
శ్రీవాగుక్త్యాహ్వయోఽభూత్ భగవదనుభవాకారరూపావతీర్ణః
శాఖాసాహస్రి దీవ్యన్నిగమ శిఖరిగోద్గీథ సామప్రధాన
చ్ఛాందోగ్యస్థానక్లుప్త స్తదిద మభిహితం పూర్వకై ర్విస్తరేణ ॥

10. దివ్యప్రబంధేషు చతుర్ష్వముష్య దశా శ్శఠారే ర్విదితా శ్చతస్రః ।
తాస్తుల్యరూపా భరతస్య చేతి లోకార్యసద్భాష్యవిద భాష్యసూక్తిః ॥

11. రామాభిషేకాది మహం విచింత్య పురీ మయోధ్యాం భరతస్య యాతుః
'ఉత్తిష్ఠ రాజ'న్నితి ముత్పవాక్యాత్ శోకో హి యాదృక్సముదీర్ణరూపః ॥

12. తద్వద్దరే ర్దివ్య గుణానుభోగ విరో ధ్యచిత్సంగ నిరీక్షణేన,
ప్రవృద్ధశోక శ్శఠజిన్మునిస్త చ్ఛేదాయ దేవం ప్రథమే యయాచే ॥

13. స చిత్రకూటే వసతీతి వాక్యం నిశమ్య మంత్ర్యశ్వగజాద్యుపేతః ।
విచింతయన్ తస్య మహాప్రసాదం దధార రామాంఘ్రి నిరీక్షణాంతమ్ ॥

14. తద్వ త్పరౌ ధామ్న్యనుభావ్యనైజ పరత్వ సౌశీల్య వపుర్గుణౌఘస్ ।
పరేణ పుంసా ప్రకటీకృతాంస్తాన్ ఆస్వాదయన్ మోదయుతో ద్వితీయే॥

15. సపాదుకే సంపరిగృహ్యనంది గ్రామస్థితో రామసమాగమాంతమ్ ।
భూయః పరాం కింకర భావతృష్ణాం సంవర్ధయ న్నాస్త చతుర్దశాబ్దాన్॥

16. తథైవ యోగీ శఠజిద్గుణాఢ్య భోగ్యానురూపా మసమా ముదారాం ।
ఆశాం వివవేశ స తృతీయబంధే క్షుధా మినాశ్నన్ పురుషో నితాంతమ్॥

17. రామాభిషేకా త్సకృతార్థతా స్తః తత్పాద సేవాపరిచారరూపమ్ ।
పరం పుమర్థం సమవాప్య భూమో భూయోఽస్వబూత్స ప్రమదం యథావత్।

18. తద్వచ్చ దివ్యే చరమే ప్రబంధే యథాభిలాషం గుణవిగ్రహాదీన్ ।
పరాంకుశార్యోఽప్యనుభూయ మోద మపార మాసాద్య బభౌ కృతార్థః

19. ఏతే దివ్యప్రబంధా నిగమ విశ్రుతయః ప్రాగ్భిరేవ ప్రణీతాః
తే సర్వాధిక్రియార్థం ద్రవిడఫణితిభిః ప్రాప్తరూపాంతరాశ్చ ।
స్వాతంత్ర్యామ్నాయ భావోప్యద తదభిమతస్తాదృశై స్స్వత్రప్రమాణైః
కించైషాం భారతాదేరివ నిగమశిరో బృహణత్వం చ క్లప్తమ్ ॥

20. ఏతత్సూక్తి ప్రవక్తు శ్శఠమథనమునే ర్నాస్తి నిత్యేషు బద్ధే
ష్వౌపమ్యం లక్ష్మణాద్యా అపిచ సదృశతాం ప్రాపు రేకైకభావైః ।
సోఽయం స్వీయం ప్రభావం స్వయమపి సవివే దేశ్వరశ్చాపి నిత్యా
బద్ధా శ్చాత శ్శఠారి ర్నిరవధిక మహావైభవ స్సర్వపూజ్యః ॥

21. శ్రీమానీశో ధ్రిమంతం నిరవధిక భవాంభోనిధౌ జన్మభాజం
కంచి ద్బుద్ధ్యాగ్రగణ్యం నిరుపధిక రుణావీక్షణై రభ్యషించత్ ।
సోఽయం కారేః కుమారోఽజని సపరకృపాలబ్ధ విజ్ఞానభక్తిః
తద్భూమ్నా శ్రీశపాదౌ శరణ మనికలం ప్రాప్యముక్తో బభూవ ॥

22. భక్తి ర్న్యాస్యాగమాంతే ష్వసకృ దభిహితా సాధనత్వేన భక్తిః
కర్మజ్ఞానాంగికా సా తదుభయ మిహ నైవాస్తి తత్సూక్తిమానాత్ ।
కర్మజ్ఞానాస్పదే స్వాం స్వయ ముకకరుణాం స్థాపయిత్వా తదేతాం
భక్తిం ప్రాప్యానుభూతౌ రుచిరితి విదితాం వర్ధయామాస శౌరిః ॥

23. శ్రీవాగుక్తిప్రబంధ ప్రథమ దశకగే సంగ్రహే చాద్యపద్యే
ప్రోక్తైవైషా హి భక్తి 'ర్మతినల'మితిచేత్యేష సత్సంప్రదాయః ।
తామేవానుగ్రహేణాఽగతిః భవి మహాదుఃఖసన్దర్శనేనాఽ
పృష్టోఽపి శ్రీశఠారిః పర దశక గిరోపాదిశ చ్చేతనేభ్యః ॥

అత్ర కేచిద్వదంతి-శ్రీయామునాచార్య సూక్తింఅనుసృత్య శ్రీమాలాధర దేశికైః శ్రీవాగుక్తి ప్రబంధ ప్రథమ శతక గత ద్వితీయదశకం ప్రపత్త్యుపాయ పరతయాఽనుగృహీతం-తదుపదిష్టార్థైః భాష్యకారైశ్చ తథైవ కతిపయంకాల మనుగృహ్య శ్రీభాష్యనిర్వహణానంతరం భక్తిపరతయా అనుగృహీతం, అనంతరం శ్రీ గోవిందార్యైరపి తథైవానుగృహీత మితి షట్త్రింశత్సహస్రభాష్యే

తద్దశక వ్యాఖ్యాన ప్రవేశే శ్రీలోకార్యగురుభి ర్నిబంధనాత్ తద్దశకం శ్రీభాష్య స్థాపితోపాయభక్తి ప్రతిపాదనపర మితి తదుపదేష్టుః శ్రీశఠారేరపి భక్తి రూపాయ భక్తి రేవేతి తత్రత్త్య మస్మదాచార్య సదుపదేశాంజనాలంకృతేన జ్ఞానచక్షుషా విచార్యేదం విజ్ఞాప్యతే.

పరాంకుశార్య భక్తి ర్నోపాయభక్తి రితి సర్వైః విదితమేవ ఉపాయభక్తేః కర్మజ్ఞానాంగకత్వస్య భక్తి విధాయక శాస్త్రే ష్వభిహితత్వాత్ 'ఇడగిలే', 'నోత్త నోన్‌బిలేన్' ఇత్యాది సూక్త్యనురోధేన తదుభయాంగత్వస్య పరాంకుశార్య భక్త్యా ఽభావాత్. "కర్మజ్ఞాన స్థానే భగవత్ప్రసాదమాయ్ అనంతరం విళైందదిరే ఇవరుడైయ భక్తి" ఇతి తద్భాష్య ఏవాను గృహీతత్వాచ్చ. తస్మా దియం భక్తి ర్భగవత్ప్రసాదజాతా భగవ త్స్వరూపాద్యను భవోపకరణ భూత రుచిరూపేతి తత్పరవశా ఏవపరాంకుశార్యాః ప్రపత్తి మకుర్వన్. అత ఏవానుగృహీతం శ్రీమల్లోకాచార్యదేశికై శ్రీవచన భూషణ రహస్యే, "భక్తి పారవశ్యత్తాలే ప్రపన్నర్ ఆళ్వార్‌కళ్" ఇతి. పరానుగ్రహైకశీలాః పరమాప్తభూతాః పరాంకుశార్యాశ్చ స్వోపలబ్ధా మేవ తాం భక్తిం సంసారిభ్యో ఽప్యుపాదిశన్ ప్రథమ శతక గతం ద్వితీయ దశక మపి ప్రపత్తిపరమేవ. "పణ్‌పుకళ్ నారణన్ తిణ్‌కళల్ శేరే" ఇత్యుపసంహార సూక్తేః "వీడుమిన్ ముత్తవుమ్" ఇతి ప్రపత్తి విధాయక చరమ శ్లోకాద్యపద ద్వయార్థ ప్రత్యభిజ్ఞాపనాచ్చ. "ఉమ్ముయిర్ వీడుడై యానిడై వీడు శెయ్‌మినే" ఇతి పదై రర్థాక్షిప్త ప్రథమాంత యుష్మచ్ఛబ్దార్థేన సహ మాం శరణం వ్రజేతి పదార్థానా మపి ప్రత్యభిజ్ఞాపితత్వాచ్చ.

శ్రీభాష్యకారై స్తద్దశకస్య భక్తిపరత్వ ప్రతిపాదన మన్యార్థాభిప్రాయకమ్ ప్రపత్తే ర్వేదాంతేషు నుప్రసిద్ధ ముక్తిమహాఘంటాపథాయమాన భక్త్యుపాయ పరిత్యాగపూర్వక మనుష్ఠేయతయా తత్పరిత్యాగే ఏతదనుష్ఠానే చ స్వాతంత్ర్య నిరుద్ధానా మాస్తిక్య బుద్ధ్యనుత్పత్త్యా ప్రపత్త్యుపదేశో వ్యర్థస్స్యాదితి చ తస్యాశ్చ వేదగోప్య రహస్యోపాయతయా హఠాత్ప్రకాశనం న కరణీయమితి చేతి. అతః పరమాస్తికాః పరమవిజ్ఞాః పూర్వాచార్య మార్గానుగాః శ్రీభాష్యకారాః ప్రపత్త్య పరపర్యాయ సాధ్యభక్తివాచక భక్తిశబ్దేన తా మాచ్ఛాద్యానుజగృహుః. కించ శ్రీభాష్యస్థాపితే భక్త్యుపాయే తదధికారిణా మవికలబుద్ధి జననార్థం సరేఽపి ప్రబంధా భక్తిమేవ మోక్షోపాయం వదంతీతి తేషాం తత్రాస్తికతా బుద్ధ్యతిశయార్థం చ త ఏవం అనుజగృహుః.

శ్రీభాష్యే ముక్త్యుపాయత్వేన నిర్ధార్య దివ్యప్రబంధస్య ప్రపత్త్యుపాయపరత్వస్థాపనే భక్త్యధికారిణోఽపి దుష్కరత్వం బుద్ధ్వా తాం త్యక్త్వా సర్వధర్మత్యాగపూర్వకతయా సుకరత్వేన విదితాం ప్రపత్తిమేవానుతిష్ఠేయుః తతశ్చ శ్రీభాష్యే భక్త్యుపాయత్వ నిరూపణం వ్యర్థం స్యాత్అనధికారిణా మత్ర ప్రవేశే సాత్త్విక ముముక్షు జనోపసేవ్యాపరమరహస్యభూతా ప్రపత్తి పదవ్యేషా కంటకితా దిశకలితా స్యా దితి శ్రీభాష్యకారాభిప్రాయః 'సాధ్య భక్తిః ప్రపత్తి' రితి షట్త్రింశత్సహస్రభాష్యటీకాయా మనుగృహీతమ్.

తత్ర చ ప్రమాణమ్; 'ఉపాయభక్తిః ప్రారబ్ధవ్యతిరిక్తాఘనాశనీ, సాధ్యభక్తిస్తు సా హంత్రీ ప్రారబ్ధస్యాపి భూయసీ' తి, ఉపాయభక్తిః-కర్మజ్ఞానాంగికా మోక్షోపాయభూతా భక్తిః ప్రారబ్ధవ్యతిరిక్త, పుణ్యపాపనివర్తికా. 'అనారబ్ధ కార్యే ఏవతు పూర్వే తదవధేః' ఇతి సూత్రితత్వాత్ సాధ్యభక్తిః-కర్మజ్ఞాన స్థానీయ భగవత్ప్రసాద సాధ్య రుచిరూప భక్తి మూలకా ప్రపత్తిః ప్రారబ్ధస్యాపి వినాశికా. 'భూయసీ'తి తస్యా ఉపాయ భక్త్యపేక్ష యా అతిశయత మహిమవత్త్వం ప్రతిపాదితమ్.

ప్రపత్త్యనుష్ఠానస్య రుచిరూప సాధ్య భక్త్యనంతరభావితయా కార్యకారణయో రభేదోపచారేణ సాధ్యభక్తి శబ్దేన ప్రపత్త్యాచ్ఛాదనం శ్రీభాష్యకారైః కృతమిత్యాచార్యై రనుగృహీతమ్ అత స్స్వోపలబ్ధామేవ భక్తిం ప్రపత్తి మూలతయా ప్రపత్తి శబ్దాభిధేయాం శ్రీపరాంకుశార్యా ద్వితీయశతకే సముపాదిశన్, స్వోపలబ్ధస్య పరోపదిష్టస్యచాన్యత్వే విప్రలంభ కోటిప్రవేశః పరాంకుశార్యాణాం భవేత్. అపిచ పరాంకుశార్యభక్తే ర్వేదాంతసిద్ధ భక్తిరూపత్వే 'అపశూద్రాధికరణ' న్యాయ విరోధ స్స్యాత్. విదుర ధర్మవ్యాధాదీనమివ భవాంతరాధిగతి జ్ఞానాఽప్రమోషాత్. నా భక్తి రస్తీతి కథనే భగవత్ప్రభావ స్సంకోచిత స్స్యాత్. 'బృందావనం భగవతేతి శ్లోకోక్తరీత్యా బృందావన కటాక్షవత్ శ్రీపరాంకుశార్యే భగవత్కటాక్ష ఈదృశ మహిమా ప్రసర దితిసత్సంప్రదాయః ఏత త్సర్వ మాచార్యహృదయే విశేషతః ప్రతిపాదితం శ్రీరమ్యజామాతృమునీంద్రైః. తస్మాత్ పరాంకుశార్యభక్తి సాధ్యభక్తి రేవ.తత్పూర్వవాక్యానుష్ఠిత ప్రపత్త్యుపాయాః పరాంకుశార్యాః ప్రపన్నజన కూటస్థతయాఽను సంధీయంతే-"పత్యుశ్శ్రియః ప్రసాదేన ప్రాప్త సార్వజ్ఞ్య సంపదం, ప్రపన్నజన కూటస్థం ప్రపద్యే శ్రీపరాంకుశమ్" ఇత్యాదినా.

ఏతేషాం శఠకోపసూరిణాం చరితం సంగ్రహేణ ఉపన్యస్యతే.

కాసార సంయమిముఖాః కమలాసహాయ
భక్తాః ప్రపత్తి పదవీ నియతా మహాంతః ।
యస్యా భవ న్నవయవా ఇవ పారతంత్ర్యాత్
తస్మై నమో వకుళభూషణ దేశికాయ ॥

వకుళధవళమాలా వక్షసం వేదబాహ్య
ప్రబల సమయవాద చ్ఛేదనం పూజనీయమ్ ।
విపుల కురుకనాథం కారిసూనుం కవీశం
శరణ ముపగతోఽహం చక్రిహస్తేభ చక్రిమ్ ॥

"గంగా చ యమునాచైవ తథా గోదా సరస్వతీ, నర్మదా సింధు కావేర్యా తామ్రపర్ణీ సరిద్వ" రేతి ప్రమాణేన సర్వనదీ విలక్షణ తయాఽభిహితాయా స్తామ్రపర్ణీనద్యా స్తీరే పురైవ బ్రహ్మణా వినిర్మి తాయాం, "అస్తి పాండ్యేషు దేశేషు కాచిత్ శ్రీనగరీతి హి, తామ్రపర్ణీ నదీతీరే సాక్షాద్దృష్టో హ్యధోక్షజః" ఇత్యాదినా భగవత్సాక్షాత్కార స్థాన భూతాయాం, శ్రీనగర్యాఖ్యాయాం మహాపూర్యామ్ అనన్య ప్రయోజన వైష్ణవలక్ష్మీసంపన్నే తుర్యకులే శ్రీశఠారి రయ మవతతార. చక్ర పాణిః, అచ్యుతః, పుండరీకాక్షః, రక్తాక్షః, పొర్కారిః, కారిః, శఠారి రితి ఏతత్పూర్వ పురుషావళిః. పూర్వోక్త వైష్ణవ వంశాంతిమ కారి సమాహ్వయ భక్తాగ్రేసర ధర్మపత్న్యాం పూర్ణానామ్న్యాం కురంగ నగరీ పూర్ణానుగ్రహేణ లోకానుజఘృక్షు భగవ న్నియుక్త సైన్య నాథాంశాధిష్ఠితః కలియుగ స్యాదౌ త్రిచత్వారింశత్తమే దివసే ప్రమాదివర్షే వైశాఖ శుక్ల పూర్ణిమాయాం విశాఖా శుక్రవారసహితాయాం కర్కటక లగ్నే రామడివాకరవ దచ్యుతభానువ చ్ఛాయ మవతతార పరాంకుశార్యమునిః.

తతః కలియుగస్యాదౌ వైశాఖ్యాం విశ్వభావనః,
విష్ణుభక్తి ప్రతిష్ఠార్థం సేనేశోఽవతరిష్యతి ॥

లాభే కలిదినే రాధే వైశాఖే కావ్యవాసరే,
లగ్నే కర్కటకేఽసూత తనయం నాథనాయికా ॥

శ్రీవిజ్ఞాన దినోత్తరేఽహని కలౌ వర్షే ప్రమాద్యాహ్వయే
మాసే మాధవనామ్ని భార్గవదినే చర్షే విశాఖాభిధే,
లగ్నే శుద్ధ చతుర్దశీ తిథియుతే శ్రీమత్కుళీరేఽపి చ
క్షిత్యా మావిరభూత త్పరాంకుశముని ర్భాగ్యోదయా న్మాదృశామ్॥

ఇత్యాదిక మత్ర ప్రమాణమ్. ఏతత్పూర్వమేవ భగవదాజ్ఞయా శ్రీశేషసూరి రేతస్య వర్ధాతపాదిభ్యః రక్షణార్థం శ్రీతింత్రిణీసూరి రూపేణాది నాథసన్నిధా వవాతరత్. తథాచోక్తం :-

కాలాంతరే తు మచ్ఛయ్యాభూతో భుజగనాయకః ।
నిర్ణిద్రతింత్రిణీశత్వ మేష్యత్యథ న సంశయ ॥ ఇతి.

కారిసూనో రవతారా త్పూర్వ మేతచ్ఛిష్యాగ్రేసరో మధురకవి సూరిః ద్వాపరయుగే అష్టలక్షోత్తర త్రిసప్తతి సహస్రాధిక సప్త శతోత్తరాష్ట సప్తతి సంఖ్యాకే ఈశ్వరాబ్దే చైత్రమాసే చిత్రానక్షత్ర భృగువార భూషితాయాం పూర్ణిమాయాం కురకానగరీ సమీపస్థిత శ్రీకోళూరు నగర్యాం సామవేది పూర్వశిఖా వద్బ్రాహ్మణవర్ణే కుము దాఖ్య గణేశాంశాధిష్ఠితో వకుళభూషణ భాస్కరోదస్య అరుణోదయ వ దావిరభూత్.

గణేశః కుముదో నామ్నా కవి ర్మధుర సంజ్ఞితః ।
చైత్రమాసి శుభే చిత్ర తారకాయా మజాయత ॥

యాతే సంవత్సరౌఘే హసదగజననే ద్వాపరస్యేశ్వరాబ్దే
చైత్రే మాసే ద్విసప్తోత్తర దివసవరే శుభ్రపక్షే చ రుచ్యే ।
చిత్రాభే భార్గవీయే గుణవతి చ దినే ప్రాదురాసీత్ శఠారే
రంతేవాసి ద్విజేంద్రో మధురకవి రభూ న్మాదృ్య గుజ్జీవనాయ ॥

ఇత్యాది ప్రమాణ మనుసన్ధేయమ్, అయం చ మధురకవిః పిత్రా గురుణా యథాకాల ముపనీత స్యమధ్యాపిత సాంగవేదో మహావిరక్త స్స "న్నయోధ్యా మధురా మాయా" ఇత్యాదినా కీర్తితా ముక్తిభూమీ స్సేవితుం ప్రస్థితో௨భూత్.

కారిసూనురపి శ్రియఃకాంతస్య పరమ కరుణయా గర్భఏవాభిషిక్త స్తత్రైవ భగవదాజ్ఞా సమాగత సైన్యనాథాను గృహీత తప్త చక్రాంకన సంస్కార స్తదుపదిష్ట రహస్యత్రితయః అవ్యాజ భగవత్కరుణా సమున్మిషితభక్తి బలాత్కార సమాసాదిత భగవత్స్వరూప రూప గుణ విభూత్యనుభవ మహాంబోనిధి నిమగ్నో మాతృగర్భా న్నిర్గత స్తన్యపానవిహీనో నిరంతర భగవదనుభవ సుఖ జనిత మందహసిత ముఖారవిందో ముకుళీకృత నయనో మౌనవ్రతం భజన్ ఏతాదృశ దివ్యవిగ్రహ దర్శనేన ఖేదం మోదం చ ప్రాపితాభ్యాం మాతాపితృభ్యాం సూతకాంతే ద్వాదశదినే ఆదినాథాగ్రే శాయితో "మార" న్నిత్యభిహిత భవ్యనామా శ్రీతింత్రిణీ సూరివర్యమూలే రత్నాందోళికాయాం నివేశితః ఆషోడశాబ్ద మైంద్రియకం జ్ఞాన మప్రకాశయన్ మూకభావ మాపన్న స్తత్రైవ భగవ దనుభవపర స్సంతుష్ట భగవద్దత్త వకుళ ధవళమాలాం విభూషితో రస్థ్సల స్సకల భక్తాగ్రేసర పూజ్యమానో௨వతస్థే.

మధురకవిమునిశ్చ శ్రీ మదయోధ్యా యాత్రా మనుతిష్ఠన్ కస్యాంచి ద్రాత్ర్యాం బహిర్నిర్గతో దక్షిణదిశి సూర్యోదయ తుల్యం కిమపి తేజ స్సమీక్ష్య హఠాత్ భ్రాంతో వన గ్రామ దహనాదిక మాశంకమానః ద్విత్రిదినాని తత్ తథైవ దృష్ట్వా నేదం ప్రాకృతం తేజః; కింతు అప్రాకృత మితి మన్వాన స్తత్కారణం విజ్ఞాతుం త్వరయైవ తస్మా ద్దక్షిణతో నివృత్తః గ్రామ పరీక్షణ పూర్వకం గచ్ఛన్ శ్రీరంగక్షేత్రం ప్రాప్త స్తత్రాపి తత్తేజో దక్షిణతో నిరీక్ష్య క్రమేణ

శ్రీకురుకాపురీ మాగతః తత్ర తేజ స్తదపశ్యన్.

పద్మాసనోపవిష్టం పరపద యుగళీనివిష్ట చైతన్యం ।
వరతత్త్వ బోధముద్రం పరమాచార్యం పరాంకుశం వన్దే ॥

ఇత్యాదిరీత్యా నిర్ణిద్ర తింత్రిణీమూల సంస్థితం సుజ్ఞానఘన పూర్ణం ముకుళిత నయనం జ్ఞానముద్రావిలసితకరం పద్మాసనోపవిష్టం షోడశ వార్షికం షోడశ కలాపరిపూర్ణ చంద్రోపమేయం కారిసూనుం సంసేవ్య నిరంతర భగవదనుభవ పరవశేన తేన సూరిణా కథంచిచ్చక్షుషా వచసా చ నానుగృహీతః చైతన్య మస్యాస్తివా నవేతి పరీక్షితుం తదగ్రభూమా వేకం స్థూలపాషాణం పాతయామాస. తత్పతన శబ్దం నిశమ్య హఠా దున్మీలిత నయనేన కారిసూనునా కటాక్షితః వాగింద్రియ మేతదీయం పరీక్షితుకామో మధురకవిసూరిః “అచిద్గర్భే సూక్ష్మవస్తు నివసతి చేత్ కిం భుక్త్వా కుత్ర వస” తీతి కంచన ప్రశ్నం కృత్వా “తదేవ భుక్త్వా తత్రైవ తిష్ఠ” తీతి తేన ప్రత్యుత్తరితః గురురయం సర్వజ్ఞో మహాప్రభావ స్సకలలోకోజ్జీవనాయావతీర్ణః వయమప్యేనం గురువర మాశ్రిత్య సముజ్జీవామేతి నిశ్చితమనాః కారిసూను చరణ నళిన యుగళే దండవ త్ప్రణామం కృత్వా “గురుపాదాంబుజం ధ్యాయేత్ గురో ర్నామ సదా జపేత్” ఇతి న్యాయేన తత్పాదాంబుజ ధ్యాన తన్నామ కీర్తనపరః తత్కైంకర్యమేవ పరమం ప్రయోజనం మన్వానః భగవద్గుణానుభవ పరస్య తస్యాగ్రత స్తం ప్రతిపాలయన్ సాంతేవాసిగణ స్సముపాస్త.

తస్మిన్ సమయే శ్రీకారిసూనుః వరమపదవాసినా చతుర్భుజేన శ్యామలాంగేన శంఖ చక్ర గదాధారిణా సర్వకారణ భూతేన సర్వయంత్రా సర్వస్వామినా సర్వాంతర్యామిణా వేదమయ గరుడాధిరూఢేన శ్రీమన్నారాయణేన ప్రత్యక్షీకృత స్వదివ్య విగ్రహేణ సమ్యగనుగృహీతః తత్స్వరూప రూప గుణ విభూతి చేష్టితాదికం యథాయథం

అనుభూయ హృదయాంతర నివిష్ట తదనుభవ జనితాపార ప్రీత్యంభుధి రనుభవ పరీవాహ రూపాన్ ఋగ్యజురధర్వణాఖ్య వేదత్రయ సారార్థ ప్రతిపాదకాన్ స్వయంచ వేదభూతాన్ 'తిరువిరుత్తం' 'తిరువాశరియం' 'తిరువందాది' నామకాన్ త్రీన్ ప్రబంధాన్ ప్రకటీకృత్య "వేదానాం సామవేదో" స్మీతి గీతాచార్యాభిమత సామవేద స్థానీయం "శ్రీముఖ సూక్తి" సమాహ్వాయం చరమం "తిరువాయ్మొళి" ప్రబన్ధ మవ తార్య, తైరేతై రర్థపంచక వివరణై: ప్రబంధై: మధురకవి ప్రముఖ సజ్జనా నుజ్జీవయత్వా తదీయ హృదయేషు తాన్ ప్రబన్ధాన్ సుప్రతిష్ఠి తాన్ విధాయ, పుష్ప త్యాగ భోగ మంటపాది దివ్యక్షేత్ర వాసిభి స్సర్వై ర్భగవద్భి: ప్రత్యుద్గత:, నిత్యసూరిభి శ్శ్వేతద్వీప వాసిభిశ్చ స్వీయ మహిమ్న: దర్శనార్థ మాగతై: సంసేవిత స్తేషాం మంగళమా శాస్య భగవదనుభవ జనిత ప్రీతిబల వివశతయా ఉభయవిభూత్యోరపి మాదృశోఽన్యో నా స్తీతి ప్రకటయన్ సర్వజ్ఞేన భగవతాఽపి అప్రమేయ ప్రభావ భాసురో భగవన్తమేవ స్వస్యధారకం పోషకం భోగ్యంచ మన్వాన స్సర్వశాస్త్ర తాత్పర్యభూత మర్థపంచకం తదుపదేశకం రహ స్యత్రయంచ పూర్వోక్త దివ్యప్రబంధసూక్తిభి ర్విశదీకృత్య, "దర్శనం పరభక్తి స్స్యాత్ పరజ్ఞానం తు సంగమ:, "పునర్విశ్లేష భీరుత్వం పరమా భక్తిరుచ్యతే" ఇత్యుక్త లక్షణ లక్షిత పరభక్తి పరజ్ఞాన పరమభక్తి సంపన్న: లోకాన్ సర్వాన్ సముపజీవ్య ఆర్చిరాదినా పథా దివ్యం ధామ జగామ.

అస్యావతారకాల ఏవ కలపురుష శ్శఠనామకాసుర రూపధారీ తస్యాగ్రతోఽతిష్ఠత్. తమేష జ్ఞానాగ్ని విలసితేన హుంకారేణ భస్మసా చ్చకార. తతోఽస్య "శఠకోప" ఇతి దివ్యనామ స్వపరసత్కృతం సుప్రసిద్ధ మభూత్.

తదేత చ్చరితం శ్రీమచ్ఛఠారే రతిమానుషమ్ ।
శృణ్వతాం పఠతాం చ స్యాత్ శ్రేయ స్సర్వమమానుషమ్ ॥

శ్రీనగర్యాం మహాపుర్యాం తామ్రపర్ణ్యుత్తరే తటే,
శ్రీతింత్రిణీ మూలధామ్నే శఠకోపాయ మంగళమ్ ॥

శ్రీ ర స్తు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీ గద్యత్రయస్య ప్రపత్త్యుపాయపరత్వమ్

యో నిత్య మచ్యుత పదాంబుజ యుగ్మరుక్మ
వ్యామోహ త స్తదితరాణి తృణాయమేనే ।
అస్మద్గురోర్భగవతోఽస్య దయైకసింధోః
రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే ॥

శ్రీమాధవాంఘ్రి యుగ క్లప్త శరణ్యభావ
స్సీమాతిలంఘి ధిషణామహిమా గురుర్నః ।
కామాది దుర్గుణ సుదూరగ భవ్యచారో
రామానుజో జయతు సంయమిసార్వభౌమః ॥

శ్రీభాష్యోదిత భక్తియోగపదవీం స్వాతంత్ర్య సందూషితాం
ఆత్మాకార విరోధినీం యతిపతి ర్విజ్ఞాయ గద్యత్రయే ।
స్వాభీష్టా భగవత్ప్రవృత్తి పదవీం నిశ్చిత్య పూర్వాశ్రితాం
మోక్షోపాయతయా ముదా స భగవాన్ తామన్వతిష్ఠత్ స్వయమ్॥

శ్రీమద్భగవద్భాష్యకారాః బాదరాయణ సూత్రార్థ వివరణరూపే శ్రీభాష్యే – సద్విద్యోక్త తత్త్వమస్యాది వాక్యజన్యం జ్ఞానమేవ మోక్ష సాధనమితి జ్ఞాన కర్మ సముచ్చయ ఏవ మోక్షసాధనమితి చ పరకీయ గ్రంథేషు నిర్ణీత మర్థం నిరస్యంతః కర్మయోగ జ్ఞానయోగ సహకృతం, సార్వజ్ఞ్య సత్యసంకల్పత్వ సర్వశక్తిత్వ వశిత్వ సర్వాధారత్వాది గుణ విశిష్ట పరబ్రహ్మశబ్దవాచ్య భగవద్విషయకం, తచ్చరణారవింద శరణాగత్యంగకం. వేదనోపాసన ధ్యానాది శబ్దవాచ్యతయా వేదాంతేషు ప్రసిద్ధం, తైలధారావ దవిచ్ఛిన్న స్మృతి సంతతి రూపం భక్తియోగ మేవ తత్ప్రాప్తి లక్షణ మోక్షసాధనతయా నిశ్చిక్యుః. త ఏవ స్వాను

ష్ఠానవేళాయాం స్వయమేవ వేదాంత తాత్పర్య భూమితయా నిర్ణీతాం తాం భక్తిపదవీం అర్థార్జనాది బహుళతరాయాస నానావిధాంగ కలాప సాధ్య - అనభిసంహితఫల కర్మయోగ తత్సాధ్యాతీంద్రియాత్మవిషయ జ్ఞానయోగాంగకతయా దుశ్శక్యాం భగవదత్యంత పారతంత్ర్య రూపా త్మాఽసాధారణ స్వరూప విరోధినీం అతఏవ పూర్వైః నాథయామునా దిభి ర్మోక్షోపాయతయా సంత్యక్తాం స్వయమపి త్యజంతః తైరేవ పూర్వాచార్యైః "న ధర్మనిష్ఠోస్మి" త్యాదినా మోక్షోపాయతయా అను ష్ఠితాం ప్రసన్నజన ప్రథమాచార్యభూతైః భగవన్నిర్హేతుక కటాక్ష విశేషోపలబ్ధ భక్తిరూపాపన్న జ్ఞానసంపన్నై రపి శ్రీ శఠకోప సూరిభి స్తదంగభూతైః పరకాలాది సూరిభిశ్చ "ఉన్నడిక్కీళ్ అమర్న్దు పుకుం దేనే" "ఆళివణ్ణ నిన్నడియిణై యడై౦దేన్'' ఇత్యాదిభిః స్వస్వప్రబం ధముఖేన ప్రతిపాద్యానుష్ఠితాం; వేదాంతేష్వపి ''ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే" ఇత్యాదిషు పరమ గుహ్యతయా గర్భిత తాత్పర్యాం ప్రపత్తిపదవీమేవ స్వాభీష్టం మోక్షోపాయం నిశ్చిన్వంతః స్వానుష్ఠాన మేవ స్వసంబంధిభి రప్యనుష్ఠేయమితి తేషాం తత్రైవ విశ్వాసం జనయంతః, అఖిలహేయ ప్రత్యనీక కల్యాణైకతాన స్వేతర సమస్త వస్తు విలక్షణానంత జ్ఞానానందైక స్వరూపేత్యాది ''అశరణ్య శరణ్య'' ఇత్యంతైః సంబుద్ధ్యంతై ర్విశేషణైః భగవత శ్శరణ్యతానుగుణం గుణజాతం వివృణ్వంతః "అనన్యశరణ"ఇతి శరణాగతా వాకించనానన్య గతిత్వరూపంస్వాధికారం చ విశదయంతః"త్వత్పాదారవింద యుగళం శరణ మహం ప్రపద్యే" ఇతి శరణాగతి శబ్దాభిధేయాం ప్రపత్తిమేవ మోక్షోపాయతయా అన్వతిష్ఠన్. తస్మాత్ భగవద్భాష్యకారానుగృహీతం శరణాగతిగద్యం శరణాగత్యుపాయతా తాత్పర్యక మేవేతి సిద్ధాంతః.

ఇత్థమేవ గద్యవ్యాఖ్యానే శ్రీకృష్ణసూరిభి రనుగృహీతం. నిగ మాంత గురవోపి తథైవ వ్యాచఖ్యుః శ్రీభాష్యే అపి ''ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే'' ఇత్యాది ప్రమాణోపన్యాస పూర్వకం తదుదా

హృత శరణాగతి శబ్దవాచ్య ప్రపృత్త్యావేవ మోక్షోపాయత్వ ప్రతిపాదనేన విమత మతనిరసనే కర్తవ్యేఽపి తస్యాః పరసు గుహ్యోపాయతయా సాత్త్వికానుష్ఠేయతయా చ తత్ర తేషా మనధికారాత్ తదంగీకృత శాస్త్ర వాక్యార్థ నిర్ణయమార్గేణైవ కుదృష్టిమత నిరసనం కృత్యా శాస్త్రతాత్పర్య రూపం స్వసిద్ధాంతం గద్యరూపేణ శ్రీభాష్యకారాః ప్రాచీశకన్నితి చ కృష్ణసూరయోఽనుజగృహుః ॥

కించ ద్వయోక్తరీత్యా శ్రీభాష్యకారై ర్గద్యే శరణాగతే రమష్ఠిత త్వాత్, ద్వయస్య శరణాగతి ప్రాధాన్య నిర్ధారణాత్, ద్వయవివరణం గద్యమితి పూర్వాచార్య సంప్రదాయాత్ తథైవ శ్రుతప్రకాశికా కారై ర్గద్యస్యావతారితత్వాచ్చ శరణాగతి గద్యం శరణాగత్యుపాయతా పరమేవ, నాస్త్యత్ర భక్త్యుపాయతా ప్రతిపాదన సంశయగంధః. కించ ఉత్తరత్ర "మదీయానాది కర్మ ప్రపృత్త్యా" మితి చూర్ణికాయాం "శరణాగతోఽస్మి తవాస్మి దాస ఇతి వక్తారం మాం తార" యేతి చ ప్రార్థయన్. అతో మాయాతరుణోపాయతయా శ్రీభాష్యకారై శ్శరణా గతిరేవానుష్ఠితేతి తత్రైవ గద్యస్య తాత్పర్యమ్.

యది గద్యఏవ "పరభక్తియుక్తం మాం కురుష్వ" ఇత్యాదిభిః భక్తేరపి ప్రార్థితత్వాత్ గద్యస్య భక్త్యుపాయ పరత్వమితి కేషాంచి త్సంశయః. తర్హి తం నిరస్యామః, శ్రీభాష్యకారై ర్గద్యే ప్రార్థితా భక్తిః శ్రీభాష్యే మోక్షోపాయతయా నిర్ణీతా న సాధనభక్తిః తైరేవ గద్యే ప్రథమతః ప్రపత్తేరేవ స్వాభిమత మోక్షోపాయతయా అనుష్ఠా నాత్. తత్రాప్యర్థితభక్తే రుపాయతాకథనం స్వామష్ఠానవిరుద్ధమ్. కింతు సాభోజనోపయోగినీ క్షుదివ కైంకర్యరుచిరూపా ప్రపత్త్యుపాయ నిష్ఠైరపి వ్యక్తచతుర్థ్యా ద్వయోత్తర చతుర్థ్యాచ ప్రార్థ్యమాన కైంక ర్యోపకరణతయా రుచిరూపాయా భక్తేరపి ప్రార్థనీయత్వాత్. అతఏవ ప్రపన్నాగ్రేసరాః శ్రీభాష్యకార పరమాచార్యా యామునదేశికా అపి " భగవన్ భక్తిమపి ప్రయచ్ఛ మే" ఇతి భక్తిం ప్రార్థయా

మాసుః. సా చ భక్తి రుచిరూపేత్య వివాదమ్.

అపి చ గద్యముఖేన ద్వయ వివరణే ప్రవృత్తాః శ్రీభాష్యకారాః ప్రథమతః "అఖిలహేయ ప్రత్యనీకే" త్యాది ''దేవషోఢు'' మిత్యం తేన పూర్వఖండ వివరణం కృత్వా ఉత్తరఖండ వివరణే ప్రవృత్తాః "అగ్నిహోత్రం జుహోతి యవాగూం పచతీ'' త్యాదివత్ పాఠక్రమా దర్థక్రమస్య బలీయస్తయా కైంకర్య ప్రార్థనాయాః పూర్వభావిత్వేపి తస్యా విరోధినివృత్తి ప్రతిపాదక పాశ్చాత్య నమశ్శబ్దార్థం " మనో వాక్కాయై'' రిత్యాది ''మాం తారయ" యేత్యంతై ర్వాక్యై ర్విశదీ కృత్య పరమపురుషార్థభూత కైంకర్యోపయోగి పరభక్తి పరజ్ఞాన పరమ భక్తీరపి "పురుష స్స పర" ఇత్యాది వాక్య ద్వయేన ప్రార్థయి ష్యంతః తత్పూర్వభా వ్యనన్య ప్రయోజనం జ్ఞానం, " తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త '' ఇత్యాది గీతావచన త్రయోదితం మమ సిధ్య త్వితి, '' తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త '' ఇత్యాదినా ప్రార్థయామాసుః, అనంతర మేతాదృశ జ్ఞానవతాం సిధ్యతీః పరభక్తి పరజ్ఞాన పరమభక్తీః ''పురుష స్స పరః పార్థ భక్త్యా లభ్య స్త్వనన్యయా, భక్త్యా త్వన న్యయా శక్య అహ మేవం విధోఽర్జున '' "బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి, సమ స్సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరాం'' ఇతి స్థాన త్రయోదితాః సంప్రార్థ్య తదనంతరభావి పరమ పురుషార్థభూతం కైంకర్యం "పరభక్తి పరజ్ఞా'' నేత్యాది "నిత్య కింకరో భవానీ '' తి ప్రార్థయన్.

అతో భాష్యకారై ర్భక్తేః ప్రార్థితత్వేఽపి తస్యా రుచిరూప త్వాత్ న తత్రోపాయత్వ మితి శరణాగతి గద్యస్య న భక్త్యుపాయ పరత్వమితి ద్వితీయం శ్రీరంగ గద్యమపి శరణాగతిగద్య సమానార్థక మితి న తస్యాపి భక్త్యుపాయ పరత్వం, తత్రాపి " శ్రీమన్నారాయణ తవ చరణారవింద యుగళం శరణ మహం ప్రపద్యే'' ఇతి ప్రపత్తి రేవానుష్ఠితా. తదంతే చ " అపార కరుణాంబుధే" ఇత్యారభ్య "మమ

నాథ సమోఽస్తుతే'' ఇతి ప్రపత్తిరేవ కైంకర్య ప్రార్థనాపూర్వకం స్మాంతా. తృతీయ మపి గద్యం గద్యద్వయ సమానాధికరణమేవ. తత్రాపి "తత్పదాంభుజ ద్వయ ప్రపత్తే రన్య న్న మే కల్పకోటి సహ స్రేణాపి సాధన మస్తీతి మన్వాన" ఇతి ప్రపత్తే రేవ భగవత్ప్రాప్తి సాధనత్వే నాను సంహితత్వాత్.

యోఽయం తృతీయ గద్యాదిమ శ్లోకః "యామునార్య సుధాం బోధి మవగాహ్య యథామతి, ఆదాయ భక్తియోగాఖ్యం రత్నం సందర్శయా మ్యహ" మితి తత్రత్యో భక్తియోగశబ్దః స్వయం ప్రయోజన రూప భగవ దనుసంధానపర ఇతి నిగమాంతగురుభి ర్వ్యాఖ్యాతతయా నోపాయభక్తివాచక ఇతి న తేనాపి తస్య గద్యస్య భక్త్యుపాయ ప్రతిపాదన పరత్వం. కించాయం శ్లోకో భాష్యకారై ర్నానుగృహీతః కింతు అస్యై స్తదీయై స్తదనుసంధానరీత్యా అనుసంహిత ఇతి కశ్చిత్సం ప్రదాయః. పూర్వగద్య ద్వయాదౌ ఏతాదృశ శ్లోకయో స్తైరననుగృహీతత్వాత్. "వందే వేదాంతకర్పూర చామీకర కరండకం, రామానుజార్య మార్యాణాం చూడామణి మహర్నిశం'', చిదచిత్పరతత్వానాం తత్వయథార్థ్య వేదినే, రామానుజాయ మునయే నమో మమ గరీయసే ఇత్యాద్యగద్యాదిమశ్లోకయో రస్యై స్తచ్ఛిష్యై రనుసంహితత్వ శ్రవణాత్, తృతీయ గద్యాదితోఽనుసంహితః శ్లోకః అపి తాదృశ ఏవేతి, అన్యానుసంహిత శ్లోకస్య భాష్యాకారాను సంహితత్వేన నిబంధనం వక్త్రవైలక్షణ్య మాలోచ్య సర్వేఽపి భాగవతాః శ్లోకమేన మనుసంధేయు రితి కృతమితి శిష్టానాం సంప్రదాయః అతఏవ సర్వజ్ఞైః కృష్ణ సూరిభిః పూర్వశ్లోక ద్వయవ న్న వ్యాఖ్యాతోఽయం శ్లోకః.

సర్వ స్యాస్య పర్యాలోచనాయాం "అనన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే మహావిశ్వాస పూర్వకం, తదేకోపాయతా యాచ్ఞా ప్రపత్తి శ్శరణాగతిః, 1 అనుకూలస్య సంకల్పః 2 ప్రాతికూల్యస్య వర్జనం, 3 రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో, 4 గోప్తృత్వ వరణంతథా, 5 ఆత్మనిక్షేప, 6 కార్పణ్యే

షడ్విధా శరణాగతిః ॥ అహమస్మ్యపరాధానా మాలయోఽకించనోఽ గతిః, త్వమేవోపాయభూతో మే భవేతి ప్రార్థనామతిః, శరణాగతి రిత్యుక్తా సా దేవేఽస్మిన్ ప్రయుజ్యతామ్," ఇత్యాది భగవచ్ఛాస్త్ర సంహితా వచనోక్త లక్షణ లక్షిత ప్రపత్త్యుపాయపరమేవ గద్యత్రయం నతూపాయ భక్తపర మితి రామానుజీయానాం నిర్ణయః,

అర్థపంచక నిరూపణమ్

శ్లో॥ శ్రీపరాంకుశ నాథార్య శ్రీయామున యతీణ్ముఖాన్,
అర్థపంచక తత్వజ్ఞాన్ ప్రణమామ గురూత్తమాన్.

“ ప్రాప్యస్య బ్రహ్మణోరూపం ప్రాప్తుశ్చ ప్రత్యగాత్మనః, ప్రాప్త్యుపాయంఫలం ప్రాప్తే స్తథా ప్రాప్తివిరోధిచ. వదంతి సకలా వేదా స్సేతిహాసా పురాణకాః, మునయశ్చ మహాత్మానో వేదవేదార్థవేదిన” ఇతి శ్రీ షట్త్రింశత్సహస్ర భాష్యోదాహృత శ్రీహారీతసంహితా వచవేన సకలవేద తదుపబృంహణభూత స్మృతీతిహాస పురాణానాం శ్రీ పాంచ రాత్ర శాస్త్రస్య ఏతత్సర్వ సంగ్రహభూత శ్రీమద్రహస్యత్రయస్య తద్వి వరణ తయాఽవతీర్ణానాం దివ్యప్రబంధానాం చార్థపంచక ప్రతిపాదన ఏవ తాత్పర్య మిత్యాచార్యాణా మభిమత మిత సువిదితః పంథాః. అర్థపంచక స్వరూప మనుపద ముదాహృత శ్లోక ఏవ ప్రతిపాదితం. తత్తు పరస్వరూపం, స్వ స్వరూపం, ఉపాయ స్వరూపం, విరోధి స్వరూపం, ఫల స్వరూపం చేతి వివేకః. శ్రీలోకాచార్య దేశికై రర్థపం చక రహస్యే అర్థపంచక స్వరూపం విశదీకృతం. తామేవ రీతి మను సృత్య ప్రకృత ముపపాదయామః.

తత్ర పరస్వరూపం నామ ఈశ్వర స్వరూపం తత్పంచవిధం పర వ్యూహ విభవాంతర్యా మ్యర్చావతార భేదాత్. పరశబ్ద వాచ్య మీశ్వర స్వరూపం, అకాలకాల్యే ప్రకృతి మండలాతీతే పరమాకాశాది శబ్దాభిధేయే దివ్యధామని జ్ఞాన శక్తి బలైశ్వర్య వీర్య తేజోరూప షాడ్గుణ్య పరిపూర్ణం నిత్య ముక్తాను భావ్యతయా విరాజితే.

వ్యూహస్వరూపం, సంసారి సంరక్షణాయ ఉపాసకానుగ్రహార్థం చ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ రూపేణ త్రివిధం. తత్ర సంకర్షణో

జ్ఞానబలాఖ్య గుణద్వయ విశిష్టః జీవతత్త్వ మధిష్ఠాయ తత్ప్రకృతితో విభజ్య ప్రద్యుమ్నావస్థాం చ ప్రాప్య శాస్త్రప్రవర్తనే జగత్యంచారే చాధికృతః. ప్రద్యుమ్న ఐశ్వర్య వీర్యాఖ్య గుణద్వయసహితో మన స్తత్త్వ మధిష్ఠాయ, ధర్మోపదేశం మను చతుష్టయ సృష్టించ కరోతి. అనిరుద్ధ శ్శక్తి తేజోఽన్వితో జగద్రక్షణం తత్త్వజ్ఞాన ప్రధానం కాల సృష్టిం మిశ్రవర్గ సృష్టించ కరోతి. వ్యూహ శ్చతుర్విధ ఇతి పౌరాణికీ ప్రక్రియా. తత్పక్షే వ్యూహ వాసుదేవస్య పర వాసుదేవస్య చ స్వరూపగుణాదిభి రత్యంతసామ్యేన అభేద మభిప్రేత్య వ్యూహ త్రయ మేవాచార్యైః ఉరరీకృతమ్.

వ్యూహ వాసుదేవ లోకో జలావరణ మధ్యగతః కారణవైకుంఠా భిదానః అష్టాక్షర మంత్రోపాసకై రనుభావ్యః. సంకర్షణ లోకో బ్రహ్మ లోకా దుత్తరతర స్సత్యాపరనామా విష్ణులోకో ద్వాదశాక్షర మంత్రోపాస కానుభావ్యః. అత్రైవ భూలోకే రహస్యత్రయ ప్రవర్తనాయ మహా లక్ష్మ్యై శ్రీవిష్ణునా ద్వయోపదేశః కృత ఇతి సంప్రదాయః, ప్రద్యుమ్న లోక స్తోయాబ్ధే రుత్తరకూల స్థిత శ్శ్వేతద్వీపః. అత్ర షడక్షరోపాసకా భగవంత మనుభవంతి. అత్రైవ సనక సనందనాదయో గత్వా భగ వంతం సేవంతే. తై ర్జయవిజయయో శ్చాత్రైవ శాపః దత్తః అని రుద్ధలోకః క్షీరసింధుః. తత్ర భగవాన్ సకలావతారకందః, అసుర రాక్షస పీడిత బ్రహ్మాదీనా మార్తరవ శ్రవణే దత్తకర్ణ స్తద్రక్షణాయ శేష పర్యంక శయనోఽవతిష్ఠతే ఏతే అనిరుద్ధ ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవాః అకారోకార మకార నాదాత్మక పాద చతుష్కనిష్ఠ ప్రణవో పాసకానుగ్రహాయ జాగ్ర త్స్వప్న సుషుప్తి తురీయాఖ్యావస్థా చతు ష్టయ యుక్త జీవేషు విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞ తురీయ నామభి రధిష్ఠాతృ తయా వర్తంత ఇతి సంప్రదాయః

విభవ స్వరూపం-'పరిత్రాణా' యేత్యాది గీతాసూక్తిసిద్ధ సాధు పరిత్రాణ దుష్కృద్వినాశన ధర్మసంస్థాపన రూప ఫలత్రయార్థం

దీపా దుత్పన్న ప్రదీపవ దనిరుద్ధా దుత్పన్నా రామకృష్ణాద్యవతారాః కేశవాది చతుర్వింశతి మూ_ర్తయః, పద్మనాభాది షట్త్రింశ న్మూ_ర్తయశ్చ విభవవిశేషాః

అంతర్యామిత్వం, జగత్సృష్ట్యనంతరం తత్సత్తా నిర్వహణా ర్థం "తదను ప్రవిశ్య సచ్చ త్యచ్చాభవత్", "అంతః ప్రవిష్ట శ్శాస్తా జనానాం" ఇత్యాద్యు_క్తరీత్యా క్రియమాణా అచిజ్జీవాధిష్ఠితిః, తచ్చ ద్వివిధం, సర్వత్ర స్వరూపేణ. ఉపాసకేషు, ప్రపన్నేషు, చ దివ్య మంగళ విగ్రహ వైశిష్ట్యేన చేతి సంప్రదాయః,

అర్చావతారః- "తమరుకంద దెవ్వరువ మప్పురువం తానే" ఇతి సూ_క్తిప్రకారేణాశ్రితాభిమత సువర్ణ రజతాది ప్రాకృత ద్రవ్య నిర్మితం విగ్రహం అప్రాకృత దివ్యమంగళ విగ్రహతయా అభిమన్యమానో, దేశకాలాధికారి నియమ రాహిత్యేన తత్ర సన్నిధాయ స్వైరం సర్వజ్ఞత్వ సర్వశ_క్తిత్వాదిక మాచ్ఛాదయన్, ఆరాధక పరాధీన సమ_స్త వ్యాపారః, స్వామిభావం విహాయ, ఆశ్రితాపరాధానభిజ్ఞ ఇవ వ_ర్తమానః, సర్వ సులభతా మవలంబమానః, శ్రీరంగాది దివ్యస్థానేషు ఆశ్రితగృహాదిషు చ నిఖిల జన చక్షుర్విషయ తయాఽవస్థితో భగవాన్, అస్యదేశ కాల కరణాఽవిప్రకృష్టతయా, ఆశ్రయణాద్యుపయు_క్త సమ_స్త కల్యాణ గుణగణ పరిపూర్ణతయా, దివ్యమంగళ విగ్రహ సన్నివేశేన తేషాం గుణానాం ప్రాకట్యేన చ, అయమేవార్చావతారో దివ్యసూరిభి రాచార్యై శ్చ ప్రపత్తి విషయతయా పరిగ్రహీతం;, ఇతి పరస్వరూప నిరూపణమ్.

స్వస్వరూపం= ఆత్మస్వరూపం. తత్తు నిత్య ము_క్త బద్ధ కేవల ముముక్షు రూపేణ పంచవిధం. తేషు 1. నిత్యాః పరమపదే సర్వాధి కారం కుర్వంతః భగవన్నియమనేన జగత్సృష్టి సంహారకరణ సమర్థాః సర్వదేశ కాలావస్థాసు భగవంత మనుసృత్య సర్వవిధ కైంకర్యకారిణః, "యత్రర్షయః ప్రథమజాః యే, పురాణాం" "తద్విష్ణో పరమంపదం"

"తత్ర ధీరాః" ఇత్యాది శ్రుతి ప్రతి పన్నా శ్శేష శేషాశన గరుడ ప్రముఖా శ్చేతన విశేషాః, 2. ముక్తాస్తు భక్తిప్రపత్తి సంప్రసాదిత భగవ దుపాయతాజ్ఞాన సంపన్నాః తదనుగ్రహ లబ్ధ కర్మబంధ విని ర్మోకాః భగవత్స్వరూప రూప గుణ విభూత్యనుభవ జనిత ప్రీతి సంప న్నాః పరమపదలోకే పరమానంద పరిపూర్ణా శ్చేతనవిశేషాః 3. బద్ధాః; పునః పాంచభౌతిక శరీర సంబంధవశేన అజ్ఞానాన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞాన సంపన్నాః శబ్దాది విషయానుభవపరాః స్వదేహపోషణ మేవ పురుషార్థం మన్యమానాః తదర్థం వర్ణాశ్రమ ధర్మానపి పరిత్యజ్యాసేవ్యసేవాం భూతహింసాం, పరదార పరద్రవ్యాపహారాదీన్ కుర్వాణా స్సంసార మేవ వర్ధయంత శ్చేతనాపశదాః. 4. కేవలాస్తు; అసహాయదేశే క్షుత్పిపాసా పీడితాః పుమాంసో భక్ష్యాభక్ష్యవివేకహైన్యేన స్వశరీరాణ్యేవ సంభక్ష్య యథా తృప్యంతి తద్వ త్సంసార దావాగ్నితాపేన తన్నివృత్త్యను కూల శాస్త్రజ్ఞాన సంపన్నా స్తేన చ ప్రకృత్యాత్మవివేకం ప్రాప్య ప్రకృతే ర్హేయపదార్థ సముదాయ రూపతాం అతఏవ తస్యా దుఃఖ హేతుతాం జీవస్యాత్మనః పంచవింశకతయా ప్రకృతేః పరత్వం నిత్య త్వం స్వయంప్రకాశత్వం జ్ఞానానందమయత్వం స్వతస్సుఖిత్వం చానుసంధాయ పూర్వం మహాదుఃఖానుభవితృతయా ఆత్మానుభవరూప మల్పరస మేవ స్వప్రాప్య మనుచింత్య సర్వోత్తర పరమాత్మతత్త్వ వివేక రహితాః, అపరిచ్ఛిన్న బ్రహ్మానుభవరూపం మహానందం విహా యాత్మానుభవసాధనం జ్ఞానయోగ మవలంబ్య 'జరామరణ' యేత్యాది రీత్యా సంసార విముక్తాః, భగవత్ప్రాప్తి విహీనాః అశరీరితయాఽ వస్థాయాత్మానుభవపరాః కతిపయచేతనాః ఏతేషా మనుభవస్థానం "విరజా పరమవ్యోమ్నో రంతరం కేవలం స్మృతమ్" ఇతి ప్రమాణ సిద్ధం ప్రకృతి మండలాతీతం "తద్య ఇత్థం విదు" రిత్యాది శ్రుత్యుక్తా ర్చిరాదిగత్యా ప్రాప్యం, ఏతే పంచాగ్ని విద్యానిష్ఠా ఇతి శ్రీభాష్య గీతా భాష్యయో రనుగృహీతమ్, ఏతేషా మమానవ కరస్పర్శ పూర్వక దివ్య విగ్రహప్రాప్తిః బ్రహ్మాలంకారాదికం చ నాస్తి.

"తత్పురుషోఽమానవస్స ఏనాన్ బ్రహ్మ గమయ" తీతి శ్రుత్యా ఏషా మపి అమానవ కర్తృక బ్రహ్మ గమయితృత్వ శ్రవణాత్ అమాన వాజ్ఞయా స్వలోకం ప్రాప్య తత్ర బ్రహ్మపరికారకాత్మానుభవరూపేణా వస్థాన మేవేతి శుద్ధ సంప్రదాయః.

5. ముముక్షవో ద్వివిధాః, ఉపాసకాః, ప్రపన్నా ఇతి. తేచ భగవత్ప్రాప్తికామతయా సంసారనివృత్తీచ్ఛవః, ఉపాసకాః కర్మజ్ఞా నాంగక భక్తియోగ నిష్ఠాః ప్రపన్నా శ్శరణాగతినిష్ఠాః, ఉపాసకానాం విద్యాభేదేన భేదేఽపి ఫలైక్యాద్వైక్యం, ఆర్త దృప్త భేదానాం ప్రపన్నా నామపి ఫలైక్యమేవ. తదుక్తం "వికల్పో విశిష్ట ఫలత్వా" దితిసూత్ర కారైః. న్యాసవిద్యాయా అపి బ్రహ్మవిద్యాంతర్గతతయా తత్సూత్ర విషయత్వం "నానాశబ్దాదిభేదా" దితి సూత్రే న్యాసవిద్యాపి సంగృహీ తేతి శ్రీసుదర్శనగురవః సాఽపి వేదాంత విహితత్వాత్ బ్రహ్మప్రాపక త్వాచ్చ బ్రహ్మవిద్యేతి వ్యవహర్తుం శక్యతే ఆర్తప్రపన్నా శ్శఠకోపాది దివ్యసూరయః దృప్తప్రపన్నా నాథ యామున యతివరాదయః ఇతి స్వరూపం నిరూపితమ్.

ఉపాయ స్వరూపం – 1 కర్మయోగ, 2 జ్ఞానయోగ, 3 భక్తి యోగ, 4 ప్రప, 5 త్వాచార్యాభిమాన రూపేణా పంచవిధం. తత్ర 1 కర్మయోగః – యజ్ఞ, దాన, తపో, ధ్యాన, సంధ్యావందన, పంచ మహాయజ్ఞ, తీర్థయాత్రా, పుణ్యక్షేత్రవాస, కృచ్ఛ, చాంద్రాయణ, పుణ్యనదీస్నాన, చాతుర్మాస్యాదివ్రత, ఫలమూలాశన, శాస్త్రాభ్యాస, సమారాధన, తర్పణ, హోమాది కర్మానుష్ఠానమూలక, కాయశోషణేన పాపక్షయే జాతే ఇంద్రియ ప్రసృత ధర్మభూత జ్ఞానస్య శబ్దాదీనా మవి షయతయా విషయాపేక్షాయాం జాతాయాం యమ నియమాసన ప్రాణా యామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణ, సమాధి రూపాష్టాంగ యోగక్రమేణ యోగాభ్యాస కాలావధిజ్ఞానేన జీవాత్మనో విషయీకరణమ్. అయం కర్మయోగో జ్ఞానయోగ స్య సహకారీ ఐశ్వర్యప్రాప్తిసాధనం చ.

2. జ్ఞానయోగస్తు – ఏవం విధ కర్మయోగ జనిత జ్ఞానవిశేషస్య హృదయపుండరీక - ఆదిత్య మంటలాది స్థానావస్థితం భగవంతం విష యీకృత్య తం పరమపురుషం "ధ్యేయస్సదా సవితృమండల మధ్య వర్తీత్యాదినా శంఖచక్రగదాది దివ్యాయుధధరం పీతాంబరవిభూషితం కిరీటాది నూపురాంత దివ్యాభరణాలంకృతం లక్ష్మీసనాథం మనుభూయ యోగాభ్యాసక్రమేణానుభవకాలం వర్ధయిత్వా తస్య జ్ఞానస్య అనవరత భావనారూపతా ప్రాపణమ్. అయం భక్తియోగస్య సహకారీ కైవల్య ముక్తేః ప్రధానోపాయః.

3. ఏవంవిధస్య తైలధారావ దవిచ్ఛిన్న స్మృతి సంతాన రూప స్య భగవత్స్వరూప రూప గుణ విభూత్యా ద్యనుభవ జనిత ప్రీతిరూప తాపాదనం భక్తియోగః తేన ప్రారబ్ధ వ్యతిరిక్త పుణ్యపాపయో స్సం క్షయః ప్రారబ్ధానాం తు కేషాంచి దనుభవేన కేషాంచిత్ సుహృద్ద్విష త్సం క్రమేణ తదేత ద్విస్తరతో భాషితం శ్రీభాష్యకారైః "తదధిగమ ఉత్తర పూర్వాఘయో రశ్లేష వినాశౌ తద్వ్యపదేశా" దిత్యాది సూత్ర త్రయ భాష్యే.

A. ఈదృశ కర్మజ్ఞాన సహకృత భక్తియోగే స్వరూప విరుద్ధతా జ్ఞానేన తదనుష్ఠానే అశక్తానాం సుకరత్వేన శీఘ్ర ఫలప్రదత్వేన సకృ దనుష్ఠేయత్వేన స్వరూపానురూపత్వేన చ వేదాంతేషు రహస్యతయా ప్రతిపాదితా, "అనన్యసాధ్య" ఇత్యాది ప్రతిపాదిత లక్షణ లక్షితా, భగవ దత్యంతాభిమతతయా అస్మదాచార్యై స్సర్వోపాయ శ్రేష్ఠత మత్వేనావలంబితా, వాచిక కాయిక మానసరూపేణ త్రివిధా శరణాగతిః తస్యాః ద్వైవిధ్యం పూర్వముక్తం ఆర్తప్రపత్తిః, దృప్త ప్రపత్తిరితి భగవన్నిర్హేతుక కటాక్ష లబ్ధ భక్తిరూపాపన్న దివ్యజ్ఞానస్య భగవదను భవమేవ పరమపురుషార్థం మన్వానస్య అనుపదమేవ తద్విరోధి సంసార నివృత్తి మపేక్షమాణస్య సద్భక్తి పారవశ్యకృతం తచ్చరణయుగళ శరణవరణ మాత్రప్రపత్తిః "ఈశ్వరస్య చ సౌహార్ద" మిత్యాది క్రమేణ

సదాచార్య సమాశ్రయణే జాతే తత్ప్రసాదలబ్ధ రహస్యత్రయజ్ఞానస్య తత్ప్రతిపాదిత పరమపురుషార్థాఽభిలషిణః తదనుగుణోపాయ ప్రవృత్తస్య తదుపదిష్టరీత్యా భగవచ్చరణ శరణాగతి ర్దృప్తప్రపత్తిః. తత్రార్త ప్రవృత్తే స్తదనుష్ఠానానం తర మేవ ఫలం సిధ్యతి; విలంబహేత్వభావాత్, దృప్తానాం ప్రపన్నానాం ఏతద్దేహావసానే ఫల సిద్ధిరితి సిద్ధాంతః, "తస్య తావదేవ చిరం, యావన్న విమోక్ష్యే, అథ సంపత్స్యే" ఇత్యత్ర భక్తప్రపన్నయో రధికారిణోః క్రమేణ కర్మ విమోక్షో దేహవి మోక్షశ్చ మోక్షశబ్దే నాభిధీయేతే ఇతి షట్త్రింశత్సహస్ర భాష్య సూక్తిః.

ఆర్తానాం ప్రపన్నత్వా విశేషేఽపి ప్రమాణాంతరేణ సద్య ఏవ ఫల మిత్యాచార్యాణాం సిద్ధాంతః ప్రమాణం తు "ఆర్తానా మాశు ఫలదా సకృదేవ కృతాహ్యసా, దృప్తానా మపి జంతూనాం దేహాంతరనివారిణీతి ఏవమేవ నిగమాంత గురుభి రభిహితం.

శ్లో॥ ఆర్తే ష్వాశుఫలా తదన్యవిషయే వ్యుచ్ఛిన్న దేహాంతరా
వహ్న్యేదే రనపేక్షణా స్తనుభృతాం సత్యాదివద్వ్యాపినీ,
శ్రీరంగేశ్వర యావదాత్మనియత త్వత్సారతంత్ర్యోచితా
త్వయ్యేవ త్వదుపాయధీ రపి హిత స్స్వోపాయ భావాఽస్తుమే॥

ఇతి అత్ర ప్రసంగా దుపన్యాసార్హం శ్లోకద్వయం శ్రీమద్వేదాన్త దేశికై రనుగ్రహీతం –

1\. శ్లో॥ శాఖానా ముపరిస్థితేన మనునా మూలేన లబ్ధాత్మకః
సత్తాహేతు సకృజ్జపేన సతతం కాలం ద్వయేన క్షిపన్
వేదోత్తంసవిహారి సారథి దయా గుంభేన విస్రంభితః
సారజ్ఞో యది కశ్చిదస్తి భువనే నాథ స్స యూథస్య నః

2\. శ్లో॥ కర్మజ్ఞాన ముపాసనం చ శరణవ్రజ్యేతి చావస్థితాన్
సన్మార్గా నపవర్గ సాధనవిధౌ సద్వారకాఽద్వారకాన్,
ఏకద్వ్యైకృతియోగ సంభృత పృథగ్భావానుభావా నిమాన్
సమ్యక్ ప్రేక్ష్య శరణ్య సారథిగిరా మంతే రమంతే బుధాః

ఇతి,

5. ఏతేషు కమప్యుపాయ మనుష్ఠాతు మశక్త ముద్దిశ్య ఏత దీయం స్వరూప జ్ఞానాభావరూపం నాశం తల్లాభే భగవతః ప్రీతిం చాను సంధాయ స్తనంధయశిశో ర్వ్యాధిసంభవే తం స్వలోప జనిత మనుచిం త్య తదర్థ మౌషధసేవాం విధాయ తన్మాతృవత్ తదుజ్జీవనాయ స్వయ మేవోపాయ మనుష్ఠాయ రక్షితుం శక్తస్య కస్యచి న్మహాభాగవత స్వాభి మానే నిగూహ్య "వల్లపరిశు వరువిప్ప రేల్" ఇతి శ్రీగోదాసూక్తిరీత్యా తదధీన సకల ప్రవృత్తి నివృత్తి మత్త్వేన అవస్థితి రేవాచార్య - అభి మాన రూపోపాయః. "పశుర్మనుష్య" ఇత్యాదిక మత్ర ప్రమాణం, అత ఏవ శ్రీయామునదేశికా అనుజగృహుః "పితామహం నాథమునిం విలో" క్యేతి. అయం చేతరేషా ముపాయానాం సహకారీ స్వతంత్రశ్చ. ఆచార్యస్య ఈశ్వర చరణరూపతయా తదనన్యత్వ మభిప్రేత్య "ఉపా యా శ్చత్వార" ఇతి సాంప్రదాయికో వ్యవహారః. ఇతోఽధిక మత్ర నిరూపణీయో బహుశోఽంశోఽస్తి. తస్యాతీవ గుహ్యతయా విరమ్యతే.

విరోధిస్వరూపం చ - స్వరూపవిరోధీ, పరత్వవిరోధీ, పురుషార్థ విరోధీ, ఉపాయవిరోధీ, ప్రాప్తివిరోధీతి పంచవిధం. తత్ర 1. స్వ రూప విరోధీ - దేహాత్మాభిమాన అన్యశేషత్వ స్వస్వాతంత్ర్య రూపః, 2. దేవతాంతరేషు పరత్వప్రపత్తిః, భగవతిదేవతాంతర సమత్వబుద్ధిః క్షుద్రదేవతాసు శక్తియోగప్రతిపత్తిః, అవతారేషు మానుషత్వ ప్రతి పత్తిః, అజ్ఞత్వాశక్తత్వబుద్ధిశ్చేతి పరత్వ విరోధీ వివిధః, 3. పురుషార్థ విరోధీ - ఇతర పురుషార్థాపేక్షా, స్వాభిమత కైంకర్యే అరుచిశ్చ. 4. ఉపాయాంతరేషు వైలక్షణ్య ప్రతిపత్తిః, ప్రపత్త్యుపాయే లాఘవత్వ ప్రతిపత్తిః, ఉపేయే గౌరవ రాహిత్యం చ ఉపాయవిరోధినః. 5. భగ వదపచార భాగవతాపచార అసహ్యాపచారాః ప్రాప్తి విరోధినః. భగవతి దేవతాంతర సామ్యబుద్ధిః, రామకృష్ణాద్యవతారేషు మనుష్య సజాతీ యతా బుద్ధిః, అర్చావతారేషూపాదాన ద్రవ్యనిరూపణం, వర్ణాశ్రమ విపరీత ఉపచారః, ఆత్మాపహారో, భగవద్ద్రవ్యాహార ఇతి భగవదప

చారో బహువిధః, అహంకారార్థ కామ మూలకతయా శ్రీవైష్ణవేషు ప్రణీయమానో విద్వేషో భాగవతాపచారః. అసహ్యాపచారస్తు నిర్హేతుక మేవ హిరణ్య రావణాదివత్ భగవద్భాగవత వైభవాఽసహిష్ణుతా, ఆచార్యాపచారః తద్భక్తాపచారశ్చేతి, ఈశ్వరే దేవతాంతరసామ్య ప్రతిపత్తేః అవతారేషు మానుషత్వ ప్రతిపత్తేశ్చ పరత్వ విరోధిత్వ కథనేఽపి తయో ర్భగవదపచారేషు పరిగణనాల్ ప్రాప్తివిరోధిత్వ మపీతి భావః. అన్యేచ విరోధినో లోకాచార్యై ర్నిర్దిష్టాః - జ్ఞాన నిరోధీ, భోగ విరోధీ, సహవాస విరోధీ ఇతి జ్ఞానవిరోధీ జాత్యాశ్రయ నిమిత్త దుష్టాన్న భక్షణం. తదుక్తం "ఆహార శుద్ధౌ సత్వశుద్ధి" రితి దేవతాం తరోపాయాంతరపర సహవాసో భోగవిరోధీ, అభిజనవిద్యా వృత్తాభిమానో భాగవత సహవాస విరోధీతి, ఇతి విరోధి స్వరూప నిరూపణమ్.

ఉపేయ పురుషార్థ ఫల సాధ్యశబ్దాః పర్యాయాం:, పురుషార్థ స్వరూపం - ధర్మ, అర్థ, కామ, ఆత్మానుభవ, భగవదనుభవరూపేణ పంచవిధం. 1. ప్రాణిరక్షణోపయోగితయా క్రియమాణాః తటాక కూపారామ ప్రపానిర్మాణ భూర్యన్నదాన భిక్షాప్రదానాదయో వృత్తి విశేషా ధర్మశబ్ద వాచ్యాః. 2. వర్ణాశ్రమ ధర్మానురూప వ్యాపారసాధ్యః దేవతాపిత్రతిథి భాగవత విషయే ప్రాణే రక్షణేచ ఉత్కృష్ట దేశ కాలపాత్రేషు చ ఉపయుజ్యమానః సువర్ణ రజత మణి ముక్తా ప్రవాళ ధన ధాన్యాది రూపః అర్థపురుషార్థః. 3. తత్తద్వస్తు అనుభవజన్యం సుఖరూపం జ్ఞానం కామ ఇత్యుచ్యతే. సచ ఐహలౌకిక పారలౌకిక భేదేన ద్వివిధః, తత్ర పితృమాతృ పుత్ర మిత్ర కళత్ర గృహక్షేత్రా ద్యనుభవం జన్యం సుఖ మైహికః కామః, ఆ ముష్మికః కామ ఏతద్విలక్షణః స్వార్జిత పుణ్యాసగుణ్యేన స్వర్గాద్యుపరితన లోకేషు క్షుత్పిపాసా శోకమోహ జరామరణాది రాహిత్యేన అప్సరోభిస్సహ శబ్దాదివిషయానుభవరూపః. 4. ఆత్మానుభవస్తు స్థానవిశేషప్రాప్యం జ్ఞానయోగసాధ్యం సర్వబంధ వినిర్ముక్తానుభవసుఖమ్. 5. భగవ దనుభవ రూప

పురుషార్థ స్వరూపం తు "సత్సంగా" దిత్యాది శ్లోకద్వయోక్త రీత్యా మహాపురుష సంగేన సంసార నిస్పృహాపూర్వకం మోక్షాపేక్షాయాం జాతాయాం ఆచార్య పురుషకారేణ భగవంతం శ్రియఃపతిం శరణీకృత్య తదేకోపాయతాజ్ఞానేన నిశ్చలచిత్తస్య, యావచ్ఛరీరపాతం గుణానుభవేనైవ కాలక్షేపం కుర్వతః, ప్రారబ్ధ మనుభోక్తుః, ప్రక్షీణ కర్మాంతరస్య, విద్యాప్రసన్న, భగవద్దయావిచ్ఛిన్న ప్రకృతి సంబంధస్య "తదేకోగ్ర జ్వలన" మిత్యాది సూత్రరీత్యా హృదయాంతర్వర్తి పరమ పురుష నిరవధిక కరుణాప్రదీప సందర్శిత మధ్యనాడీ మార్గస్య, శతాధికయా నాడ్యా శిరఃకపాల భేదన పూర్వకం దేహాత్ వినిర్గతస్య, పంచాగ్ని విద్యోక్త ప్రకారేణ మధ్యేమార్గం భగవన్నియమనేన ప్రత్యుద్గతార్చిరా ద్యాతివాహిక గణసత్కృతస్య, "స ఆగచ్ఛతి విరజాం నదీమ్" ఇత్యాద్యుక్త విరజా నదీస్నాన వినిర్ధూత సూక్ష్మదేహస్య, అమాన కరస్పర్శ సంపాదిత పంచోపనిషన్మయ దివ్యవిగ్రహయోగస్య, "తం పంచశతా న్యప్సరసాం పరిదావం" తీత్యాదిరీత్యా పంచశతాప్సరో విరచిత బ్రహ్మాలంకారస్య, సహస్రస్థూణే విమితే దృఢ ఉగ్రే యత్ర దేవానా మధిదేవ ఆస్తే" "దేవానాం పూ రయోధ్యా" తస్యా హిరణ్మయః కోశః" ప్రజాపతే స్సభాం వేశ్మ ప్రపద్యే ఇత్యాది ప్రతిపన్న శ్రీవైకుంఠలోకం ప్రాప్తస్య, నిత్యముక్తైః ప్రత్యుద్గత్య శ్రీపాదశోధనాది పూర్వకం బహువిధం సత్కృతస్య, తత్ర చానందమయం మణిమండప మధిష్ఠాతు ర్ముక్తపురుషస్య, "సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహబ్రహ్మణా విపశ్చితా" "పరం జ్యోతి రుపసంప ద్య స్వేన రూపేణాభి నిష్పద్యతే" "నిరంజనః పరమం సామ్య ముపైతి" ఇత్యాది శ్రుతిభి రభిహితం పరిపూర్ణ భగవదనుభవ జనిత ప్రీతికారితాఽశేష కైంకర్య రతిరూప మితి. ఫలస్వరూపం నిరూపితమ్.

శ్లో॥ వేదాత్మక ప్రమాణేన సాత్త్వికైశ్చ ప్రమాతృభిః,
ప్రమేయేణ సహ శ్రీమాన్ వర్ధతాం యతిశేఖరః॥

ఉ. వే. శ్రీమాన్ కిడాంబి గోపాల కృష్ణమాచార్య స్వామి
పితృపాదులు - వ్యాకరణ - ఉభయ వేదాన్త మహా విద్వాన్

ఉ. వే. శ్రీమాన్ రామానుజాచార్యస్వామి
(నూజివీడు సంస్థానాస్థాన విద్వాంసులు)

తల్లిగారు :- శ్రీమతి ల. సౌ. చూడమ్మగారు
అవతారము :- రుధిరోద్గారి సంవత్సరము, 1863
శాస్త్రములు :- క్రమాన్తవఠ అధ్యయనము
వ్యాకరణము - ఉభయ వేదాన్తములు-ధర్మశాస్త్రము
స్మార్త నిబన్ధములు.
ఆచార్యులు :- తండ్రిగారు, ఉ.వే. శ్రీమాన్ తి. ప. నరసింహాచార్య
స్వామి, బ్రహ్మశ్రీ కందర్ప బ్రహ్మావధానులుగారు,
శ్రీ శ్రీ శ్రీ వానమామలై జీయర్‌స్వామి
ఆస్థానప్రవేశము :- సర్వధారి సంవత్సరము - 1888
శ్రీశోభనాద్రీశ వైభవ చంపూ రచనోపక్రమము :
హేమలంబి సంవత్సరము, 1893
నరసాపురం ఉడైయవర్ సన్నిధిలో తదీయారాధన కైంకర్యప్రారంభం
శోభకృత్ సంవత్సరము, 1903
షష్ట్యబ్దపూర్త్యుత్సవము :- రుధిరోద్గారి సంవత్సరము, 1923
ఉభయ వేదాన్తవైజయన్తీ పాఠశాల (నరసాపురం) ప్రారంభము,
రక్తాక్షి సంవత్సరము, 1924
శ్రీశోభనాద్రీశవైభవ చంపూరచనాసమాప్తి :- క్రోధన సంవత్సరము-
1925
ఆస్థానమునుండి విశ్రాంతి :- అక్షయ సంవత్సరము, 1926
అవతార సమాప్తి :- ఆంగీరస సంవత్సరము, 1832